

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ

Π.Μ.Σ.: ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΔΙΓΛΩΣΣΗ ΕΙΔΙΚΗ ΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Διπλωματική εργασία

**Πρωτοβάθμια εκπαίδευση για άτομα με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες:
Μελέτη περίπτωσης εκπαιδευτικών ιδρυμάτων στο Ν. Δράμας
της**

**Χωματίδου Γεωργίας,
Α.Ε.Μ. 621**

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια:
Καλεράντε Ευαγγελία, Αν. Καθηγήτρια

Μέλη της Τριμελούς Επιτροπής:
Αλευριάδου Αναστασία, Καθηγήτρια
Τσακιρίδου Ελένη, Καθηγήτρια

Φλώρινα, Οκτώβριος 2021

Copyright © Ονοματεπώνυμο, 2021.

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα. Οι απόψεις και τα συμπεράσματα που περιέχονται σε αυτό το έγγραφο εκφράζουν τον συγγραφέα και μόνο.

Όνοματεπώνυμο: Χωματίδου Γεωργία

A.E.M.: 621

Ηλεκτρονική διεύθυνση: giouli_chom@yahoo.gr

Έτος εισαγωγής: 2015

Κατεύθυνση: Δίγλωσση Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση

Τίτλος διπλωματικής εργασίας: Πρωτοβάθμια εκπαίδευση για άτομα με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες: Μελέτη περίπτωσης εκπαιδευτικών ιδρυμάτων στο Ν. Δράμας

Δηλώνω υπεύθυνα ότι η παρούσα εργασία δεν αποτελεί προϊόν λογοκλοπής, είναι προϊόν αυστηρά προσωπικής εργασίας, η βιβλιογραφία και οι πηγές που έχω χρησιμοποιήσει, έχουν δηλωθεί κατάλληλα με παραπομπές και αναφορές. Τα σημεία όπου έχω χρησιμοποιήσει ιδέες, κείμενο ή/και πηγές άλλων συγγραφέων, αναφέρονται ευδιάκριτα στο κείμενο με την κατάλληλη παραπομπή και η σχετική αναφορά περιλαμβάνεται στο τμήμα των βιβλιογραφικών αναφορών με πλήρη περιγραφή. Επισημαίνεται πως η συγκεκριμένη επιλογή βοηθά στον περιορισμό της λογοκλοπής διασφαλίζοντας έτσι το/τη συγγραφέα.

Ημερομηνία 15 - 10 - 2021

Η δηλούσα

Χωματίδου Γεωργία

(ονοματεπώνυμο φοιτητή/τριας)

Περιεχόμενα	
Κατάλογος εικόνων.....	6
Κατάλογος Πινάκων	7
Συντομογραφίες	8
Περίληψη	9
Λέξεις Κλειδιά	9
Abstract.....	10
Key Words	10
Εισαγωγή	11
Κεφάλαιο 1. Ορισμός της Αναπηρίας.....	14
1.1 Οριοθέτηση της Έννοιας της Αναπηρίας.....	14
1.2 Μοντέλα προσέγγισης της Αναπηρίας.....	16
1.3 Το δικαίωμα στην εκπαίδευση των ατόμων με αναπηρία.....	18
Κεφάλαιο 2. Εκπαιδευτική Πολιτική για άτομα με αναπηρία 2000- μέχρι σήμερα....	22
2.1 Η ειδική εκπαίδευση στην Ελλάδα	22
2.2 Θεσμικό πλαίσιο για την ειδική αγωγή και εκπαίδευση στην Ελλάδα	23
2.2.1 Δομές ειδικής αγωγής.....	23
2.2.2 Αλλαγές στην Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση 2017-2018	27
2.2.3 Στοιχεία της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής (ΕΛΣΤΑΤ) για τις ΣΜΕΑΕ...32	
Κεφάλαιο 3. Το εκπαιδευτικό προσωπικό των ΣΜΕΑΕ	36
3.1 Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στην εκπαίδευση μαθητών με αναπηρία	36
3.2 Ο ρόλος του Ειδικού Εκπαιδευτικού Προσωπικού (ΕΕΠ) στην εκπαίδευση μαθητών με αναπηρία	37
3.3 Η σημασία της συνεργασίας των εμπλεκόμενων φορέων για την αποτελεσματικότητα της Ειδικής Αγωγής	39
Κεφάλαιο 4. Η σημασία της κατάρτισης των εκπαιδευτικών για την επιτέλεση του έργου τους.....	43
4.1 Απαιτούμενα προσόντα εκπαιδευτικών ειδικής αγωγής.....	43
4.2 Η ανάγκη για συνεχιζόμενη εκπαίδευση – κατάρτιση.....	44
4.3 Έρευνες για τις ανάγκες των εκπαιδευτικών για επιμόρφωση	45
Κεφάλαιο 5. Προβλήματα της Ειδικής Αγωγής	47
Κεφάλαιο 6. Το Ειδικό σχολείο Δράμας	50
6.1 Η ίδρυση του Ειδικού Σχολείου Δράμας	50
6.2 Το Ειδικό σχολείο Δράμας κατά το σχολικό έτος 2017-2018	51
Κεφάλαιο 7. Μεθοδολογία.....	53

7.1 Σκοπός και στόχοι	53
7.2 Ερευνητικά ερωτήματα	53
7.3 Ερευνητική μέθοδος.....	53
7.4 Ερευνητικό εργαλείο	54
7.5 Δείγμα και μέθοδος δειγματοληψίας.....	56
7.6 Ζητήματα δεοντολογίας	57
7.7 Εγκυρότητα & αξιοπιστία	57
Κεφάλαιο 8. Παρουσίαση αποτελεσμάτων	59
8.1 Βαθμός ικανοποίησης από την εργασία ως εκπαιδευτικών παιδιών με ειδικές ανάγκες.....	59
8.2 Αλλαγές στη ζωή των εκπαιδευτικών από τη στιγμή που μπήκαν στην ειδική αγωγή (συναισθήματα, προσωπικά βιώματα, εμπειρίες)	59
8.3 Τα κυριότερα συναισθήματα που βιώνουν οι εκπαιδευτικοί κατά τη διάρκεια του εκπαιδευτικού τους έργου.....	60
8.4 Αίσθηση αποδυνάμωσης, αποσυντονισμού, θλίψης στην εκπαίδευση.....	60
8.5 Αντιμετώπιση αρνητικών συναισθημάτων που βιώνουν οι εκπαιδευτικοί.....	61
8.6 Πηγές ευχαρίστησης στο χώρο εργασίας. Βίωση συναισθημάτων ικανοποίησης (χαρά-ευτυχία).....	61
8.7 Ενδιαφέρον για απασχόληση στο ειδικό σχολείο. Λόγοι επιλογής ειδικού σχολείου	62
8.8 Περιγραφή περιβάλλοντος ειδικού σχολείου	62
8.9 Κατάρτιση του προσωπικού που στελεχώνει το ειδικό σχολείο στην Ειδική Αγωγή.....	63
8.10 Διαφορετική αντιμετώπιση των εκπαιδευτικών από τους υπόλοιπους συναδέλφους και την τοπική κοινωνία λόγω της απασχόλησής τους στο ειδικό σχολείο	64
8.11 Επίπεδο και τομείς συνεργασίας μεταξύ εκπαιδευτικών και υπόλοιπου διδακτικού προσωπικού του σχολείου.	65
8.12 Συζήτηση των προβλημάτων των παιδιών στο σχολικό περιβάλλον με τους υπόλοιπους εκπαιδευτικούς.....	66
8.13 Ανταλλαγή απόψεων με τους άλλους εκπαιδευτικούς.....	66
8.14 Ανάπτυξη σχέσεων με τους εκπαιδευτικούς των γενικών σχολείων	67
8.15 Συνεργασία εκπαιδευτικών με το υπόλοιπο επιστημονικό προσωπικό (ψυχολόγος, κοινωνικός λειτουργός, λογοθεραπευτής, εργοθεραπευτής). Κοινοί στόχοι δραστηριοποίησης	67
8.16 Συνεργασία εκπαιδευτικών με τους γονείς των μαθητών τους.....	68
8.17 Συνεργασία εκπαιδευτικών με το σχολικό σύμβουλο, το ΚΕΔΔΥ, τον προϊστάμενο της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης.....	68

8.18 Σχέσεις των εκπαιδευτικών με τις κοινωνικές υπηρεσίες του δήμου (ψυχολόγους, κοινωνικούς λειτουργούς)	69
8.19 Εξωστρέφεια του σχολείου (δράσεις, παραστάσεις των παιδιών, επισκέψεις σε υπηρεσίες του δήμου ή σε ιστορικούς χώρους κλπ)	69
8.20 Σχέση εκπαιδευτικών με συλλόγους Αμεα	70
8.21 Παροχή υποστήριξης των εκπαιδευτικών στους γονείς των παιδιών με ειδικές ανάγκες ή σε μέλη συλλόγων ατόμων ΑΜΕΑ.....	71
8.22 Αντιμετώπιση των παιδιών με ειδικές ανάγκες και των γονιών τους από την τοπική κοινωνία.....	71
8.23 Ρόλος - αρμοδιότητες εκπαιδευτικών	72
8.24 Τρόποι με τους οποίους επιτυγχάνεται ο ρόλος των εκπαιδευτικών. Επιτυχημένο έργο και παράγοντες που συμβάλουν στην επιτυχία.....	73
8.25 Οι βασικότερες δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί στο έργο τους και οι λόγοι εμφάνισης δυσκολιών	74
8.26 Αίσθηση ανάγκης παρακολούθησης σεμιναρίων για τη βελτίωση-εμπλουτισμό γνώσεων και παρακολούθηση εξελίξεων στο χώρο της ειδικής αγωγής.....	75
8.27 Αφήγηση ευχάριστων ή δυσάρεστων περιστατικών που συνέβησαν στο ειδικό σχολείο	75
8.28 Ένταξη των παιδιών στην αγορά εργασία - παρεχόμενη εκπαίδευση στο ειδικό σχολείο	76
8.29 Προτάσεις εκπαιδευτικών για το τι θα έπρεπε να κάνει η πολιτεία ως προς την εκπαίδευση των παιδιών ώστε να ενταχθούν στην κοινωνία και να έχουν κάποια επαγγελματική αποκατάσταση.....	76
8.30 Επιλογή θεματικών ενοτήτων σε σεμινάριο ειδικής αγωγής σύμφωνα με ανάγκες εκπαιδευτικών της ειδικής αγωγής.....	77
8.31 Προτάσεις για βελτίωση συνθηκών για τους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές	77
8.32 Αναπλήρωση ελλείψεων για να είναι οι εκπαιδευτικοί ικανοποιημένοι μέσα στο σχολικό περιβάλλον.....	78
8.33 Προτάσεις για οργάνωση και αλλαγές στο ειδικό σχολείο αν ήταν οι εκπαιδευτικοί διευθυντές/ντριες.....	79
8.34 Προτάσεις για αλλαγές στο ειδικό σχολείο αν οι εκπαιδευτικοί ήταν σχολικοί σύμβουλοι.....	79
8.35 Προτάσεις σχεδιασμού το σχεδιασμό μιας πολιτικής για το Ειδικό σχολείο ..	79
8.36 Αναγκαιότητα αξιολόγησης των εκπαιδευτικών	80
Κεφάλαιο 9. Συζήτηση	81
9.1 Συζήτηση επί των αποτελεσμάτων.....	81
9.2 Συμπεράσματα	89

9.3 Περιορισμοί της Έρευνας - Προτάσεις για μελλοντική έρευνα.....	94
Βιβλιογραφικές Αναφορές.....	95
Παράρτημα Ι.....	105
Παράρτημα ΙΙ.....	108

Κατάλογος εικόνων

Εικόνα 1: Ειδικό Σχολείο Δράμας **Error! Bookmark not defined.**

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 1: Κατανομή ΣΜΕΑΕ ανά τύπο (Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ).....**Error! Bookmark not defined.**

Πίνακας 2: Καταγραφή Ειδικών Εκπαιδευτικών Αναγκών των μαθητών ΣΜΕΑΕ το σχολικό έτος 2017-2018 (Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ)**Error! Bookmark not defined.**

Πίνακας 3: Αριθμός μαθητών και εκπαιδευτικών στα δημοτικά ΕΑΕ το σχολικό έτος 2017-2018 (Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ)**Error! Bookmark not defined.**

Πίνακας 4: ΕΕΠ & ΕΠΒ στο σύνολο των ΣΜΕΑΕ και Σχολικών Μονάδων Γενικής Εκπαίδευσης (Πηγή: Αυτοτελές τμήμα Ειδικού Εκπαιδευτικού & Ειδικού Βοηθητικού Προσωπικού).....**Error! Bookmark not defined.**

Συντομογραφίες

UNESCO: United Nations Educational Scientific and Cultural Organization

ΑΠΣ: Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών

ΔΕΔΑ: Δευτεροβάθμια Επιτροπή Διεπιστημονικής Αξιολόγησης

ΕΑΕ: Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση

ΕΒΠ: Ειδικό Βοηθητικό Προσωπικό

ΕΔΕΑΥ: Επιτροπή Διαγνωστικής Εκπαιδευτικής Αξιολόγησης και Υποστήριξης

ΕΕΕΚ: Ειδικό Εργαστήριο Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης

ΕΕΠ: Ειδικό Εκπαιδευτικό Προσωπικό

ΕΛΣΤΑΤ: Ελληνική Στατιστική Αρχή

ΕΠΕ: Εξατομικευμένο Πρόγραμμα Εκπαίδευσης

ΙΕΠ: Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΚΕΑΤ: Κέντρο Εκπαιδύσεως & Αποκαταστάσεως Τυφλών

ΚΕΔΑΣΥ: Κέντρο Διεπιστημονικής Αξιολόγησης, Συμβουλευτικής και Υποστήριξης

ΚΕΔΔΥ: Κέντρο Διαφοροδιάγνωσης, Διάγνωσης και Υποστήριξης

ΚΕΣΥ: Κέντρο Εκπαιδευτικής και Συμβουλευτικής Υποστήριξης

ΟΗΕ: Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών

ΠΕ: Πανεπιστημιακή Εκπαίδευση

ΠΕΚΕΣ: Περιφερειακό Κέντρο Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού

ΠΕΣΕΑ: Πανελλήνιος Επιστημονικός Σύλλογος Ειδικής Αγωγής

ΠΥΣΕΕΠ: Περιφερειακό Υπηρεσιακό Συμβούλιο Ειδικού Εκπαιδευτικού Προσωπικού

ΣΜΕΑΕ: Σχολική Μονάδα Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης

ΤΕ: Τμήμα Ένταξης

ΦΕΚ: Φύλλο Εφημερίδας της Κυβέρνησης

Περίληψη

Τις τελευταίες δεκαετίες έχουν γίνει σημαντικά βήματα στο χώρο της Ειδικής Αγωγής. Σταδιακά υιοθετήθηκαν οι διακηρύξεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα και για το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία στην εκπαίδευση, οι οποίες συνέβαλαν στην διαμόρφωση του θεσμικού πλαισίου. Στην Ελλάδα σημεία σταθμοί για την Ειδική Αγωγή ήταν το 2000, οπότε και τέθηκαν στο επίκεντρο της ειδικής αγωγής οι εξατομικευμένες ανάγκες των μαθητών και το 2008 που η Ειδική Αγωγή εστίασε στην ανάγκη για παροχή ποιοτικής εκπαίδευσης. Από το 2012 μέχρι το 2017 με την κυριαρχία του κοινωνικού μοντέλου προσέγγισης της αναπηρίας πραγματοποιήθηκαν σημαντικές αλλαγές κυρίως όσον αφορά στη διασφάλιση των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία. Σε αυτό το νέο πλαίσιο της ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης αναδείχθηκε ο σημαντικός ρόλος του εκπαιδευτικού για την παροχή ποιοτικής εκπαίδευσης, όπως και η σημασία της συνεργασίας τόσο των μελών της σχολικής μονάδας όσο και της σχολικής μονάδας και της κοινότητας. Η παρούσα εργασία είναι μια ποιοτική έρευνα με τη μορφή της μελέτης περίπτωσης η οποία πραγματοποιήθηκε σε δείγμα 5 εκπαιδευτικών που υπηρετούν σε Σχολική Μονάδα Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης. Η έρευνα μελετά τις απόψεις των εκπαιδευτικών σχετικά με την αντίληψη του ρόλου τους, με τη σημασία της συνεργασίας στη σχολική μονάδα, την αναγκαιότητα της κατάρτισης, τα προβλήματα της Ειδικής Αγωγής και τις προτάσεις των εκπαιδευτικών για τη βελτίωση της εκπαίδευσης των ατόμων με αναπηρία.

Λέξεις Κλειδιά

Αναπηρία, κοινωνικό μοντέλο, ισοτιμία, συνεργασία, κατάρτιση

Abstract

In recent decades, important steps have been taken in the field of Special Education. The declarations on human rights and the right of persons with disabilities in education were gradually adopted, which contributed to the shaping of the institutional framework. In Greece, the milestones for Special Education were in 2000, when the individual needs of students came to the fore, and in 2008 Special Education focused on the need to provide quality education. From 2012 to 2017, with the dominance of the social model of approaching disability, significant changes took place, mainly in terms of ensuring the rights of people with disabilities. In this new context of special education and training, the important role of the teacher in providing quality education emerged, as well as the importance of cooperation between the members of the school unit and the school unit and the community. The present work is a qualitative research in the form of a case study which was carried out on a sample of 5 teachers serving in a Special Education School Unit. The research examines teachers' views on the perception of their role, the importance of cooperation in the school unit, the need for training, the problems of Special Education and teachers' suggestions for improving the education of people with disabilities.

Key Words

Disability, social model approaching disability, parity in education, cooperation, training

Εισαγωγή

Η εκπαίδευση αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο της κοινωνικοποίησης καθώς μέσα από την εκπαίδευση καθορίζεται η κοινωνική θέση του ατόμου η οποία συνεπάγεται τα δικαιώματα του πολίτη. Προκειμένου το άτομο να επιτύχει την προσωπική ανέλιξη εντός του κοινωνικού συνόλου και να πραγματοποιηθεί η ισοτιμία σε επίπεδο δικαιωμάτων και διαφορετικότητας, είναι απαραίτητο να λάβει την κατάλληλη εκπαίδευση. Το ζήτημα της εκπαίδευσης των ατόμων με αναπηρία αποτελεί ένα μείζον κοινωνικό ζήτημα κυρίως όσον αφορά στον βαθμό καταλληλότητας της παρεχόμενης εκπαίδευσης, την ισότητα ευκαιριών και ενεργούς συμμετοχής στο πλαίσιο της (Σούλης, 2008). Η εκπαίδευση των ατόμων με αναπηρία σύμφωνα με τον Fisher (2007) έχει στη βάση της την προσφορά εκπαίδευσης σε μη περιοριστικό περιβάλλον ώστε τα άτομα αυτά να μπορέσουν να αναπτύξουν στο μέγιστο τις δυνατότητές τους και να αποτελέσουν ενεργά μέλη της κοινωνίας. Για την παροχή ποιοτικής εκπαίδευσης στα άτομα με αναπηρία είναι απαραίτητο η εκπαιδευτική διαδικασία να περιλαμβάνει ένα σύνολο πρακτικών που να προωθούν την ισοτιμία στις ευκαιρίες μάθησης. Επιπλέον είναι απαραίτητο στην εκπαιδευτική κοινότητα να κυριαρχούν αντιλήψεις που βασίζονται στην παραδοχή ότι όλοι οι μαθητές έχουν δικαίωμα να ωφελούνται στο μέγιστο από τη διδασκαλία. Για την επίτευξη της ισοτιμίας στη μάθηση είναι κρίσιμο το σχολικό περιβάλλον να δομείται με τέτοιο τρόπο ώστε να ελαχιστοποιούνται τα εμπόδια στην ενεργό συμμετοχή, στη μάθηση και στην ανάπτυξη των δεξιοτήτων των μαθητών ανάλογα με τον ατομικό ρυθμό ανάπτυξης. Η ανάπτυξη ενός εκπαιδευτικού συστήματος που θα εξασφαλίζει τα παραπάνω εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τις κυρίαρχες αντιλήψεις για την αναπηρία και από το θεσμικό πλαίσιο. Πέρα από αυτό όμως, οι εκπαιδευτικοί κατέχουν σημαντικό ρόλο στην εκπαίδευση των ατόμων με αναπηρία καθώς είναι αυτοί που εφαρμόζουν τις διδακτικές πρακτικές και με τη στάση τους μπορούν να περιορίσουν ως ένα βαθμό τα υφιστάμενα εμπόδια που προκαλούνται από το ίδιο το εκπαιδευτικό σύστημα. Για αυτό το λόγο κρίνεται σκόπιμη η διερεύνηση των απόψεων των εκπαιδευτικών όσο αφορά στην αντίληψη του ρόλου τους στην Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση, στο πλαίσιο συνεργασίας και στα οφέλη της όπως και στα προβλήματα που αντιμετωπίζουν.

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η διερεύνηση των απόψεων των εκπαιδευτικών σχετικά με το ρόλο τους, τη σημασία της συνεργασίας των μελών της

σχολικής μονάδας και την ποιότητά της, τα προβλήματα της ΕΑΕ. Επιπλέον επιδιώκεται η καταγραφή των προτάσεων των εκπαιδευτικών για τη βελτίωση της παρεχόμενης εκπαίδευσης στην Ειδική Αγωγή. Η ερευνητική στρατηγική που ακολουθείται για τη διερεύνηση των παραπάνω είναι η μελέτη περίπτωσης του Ειδικού Σχολείου Δράμας. Τα ερευνητικά ερωτήματα που επιδιώκει να απαντήσει η έρευνα αφορούν στη λειτουργία της συγκεκριμένης σχολικής μονάδας, στην αντίληψη των εκπαιδευτικών για τον ρόλο τους και το εργασιακό τους περιβάλλον, στα συναισθήματα που βιώνουν κατά την άσκηση του έργου τους, στις μορφές συνεργασίας που αναπτύσσονται εντός και εκτός σχολικού περιβάλλοντος, στα προβλήματα που προκύπτουν λόγω του ισχύοντος εκπαιδευτικού συστήματος και στις προτάσεις τους για τη βελτίωση της παρεχόμενης εκπαίδευσης.

Στο πρώτο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας γίνεται μια προσπάθεια αποσαφήνισης της έννοιας της αναπηρίας. Έπειτα, αναφέρονται οι προσεγγίσεις της αναπηρίας βάση του ιατρικού και του κοινωνικού μοντέλου καθώς τα μοντέλα αντανακλούν τις απόψεις περί αναπηρίας και συμβάλουν στον εκπαιδευτικό σχεδιασμό της ΕΑΕ. Στη συνέχεια παρατίθενται αναφορικά οι θεμελιώδεις διακηρύξεις για το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία στην εκπαίδευση και εκτενώς το άρθρο 24 της Σύμβασης του ΟΗΕ για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία το οποίο θέτει το πλαίσιο για την εκπαίδευση των ατόμων με αναπηρία, για την ισοτιμία στην εκπαίδευση και για την αναγκαιότητα παροχής ποιοτικής εκπαίδευσης.

Στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζεται η εκπαιδευτική πολιτική της Ελλάδας για τα άτομα με αναπηρία από το 2000 μέχρι σήμερα. Ειδικότερα στο πρώτο μέρος αναφέρονται οι σημαντικές αλλαγές στην ΕΑΕ από το 2000 έως και το 2017. Στο δεύτερο μέρος του κεφαλαίου παρουσιάζεται το ισχύον θεσμικό πλαίσιο για την Ειδική Αγωγή. Συγκεκριμένα παρουσιάζονται οι δομές της ειδικής αγωγής, οι αλλαγές που έχουν συντελεστεί στην ειδική αγωγή κατά τα έτη 2017-2018 και παρατίθενται πρόσφατα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ για τις ΣΜΕΑΕ.

Το τρίτο κεφάλαιο αφορά στο εκπαιδευτικό προσωπικό των ΣΜΕΑΕ και συγκεκριμένα στο ρόλο του εκπαιδευτικού στην εκπαίδευση των μαθητών με αναπηρία, στο ρόλο του Ειδικού Εκπαιδευτικού Προσωπικού στην εκπαίδευση

μαθητών με αναπηρία όπως καθορίζεται από το ισχύον θεσμικό πλαίσιο και τέλος στη σημασία της συνεργασίας και της συνέργειας των εμπλεκομένων στην ΕΑΕ.

Το τέταρτο κεφάλαιο πραγματεύεται το θέμα της σημασίας της κατάρτισης των εκπαιδευτικών για την αποτελεσματική επιτέλεση του έργου τους. Στο πρώτο μέρος καθορίζονται τα απαιτούμενα προσόντα των εκπαιδευτικών ειδικής αγωγής. Στο δεύτερο μέρος αναφέρεται η σημασία και αναγκαιότητα της συνεχιζόμενης εκπαίδευσης και κατάρτισης. Στο τρίτο μέρος του κεφαλαίου παρουσιάζονται έρευνες σχετικές με τις ανάγκες των εκπαιδευτικών προκειμένου να ανταποκριθούν στα εκπαιδευτικά τους καθήκοντα, να είναι αποτελεσματικοί και να παρέχουν ποιοτική εκπαίδευση στους μαθητές με αναπηρία.

Στο πέμπτο κεφάλαιο γίνεται μια σύντομη καταγραφή των προβλημάτων της ειδικής αγωγής και στο έκτο κεφάλαιο παρουσιάζεται το ειδικό σχολείο Δράμας.

Στο έβδομο κεφάλαιο διατυπώνεται ο σκοπός και οι στόχοι της έρευνας και καθορίζονται τα ερευνητικά ερωτήματα. Ακολουθεί ο καθορισμός της ερευνητικής μεθόδου που ακολουθήθηκε και η αιτιολόγηση της συγκεκριμένης επιλογής. Επιπλέον παρατίθεται αναλυτικά η ερευνητική μέθοδος, περιγράφεται το ερευνητικό εργαλείο, όπως και το δείγμα και η δειγματοληπτική μέθοδος. Τέλος, παρουσιάζονται τα ζητήματα δεοντολογίας και ζητήματα που αφορούν την εγκυρότητα και αξιοπιστία της έρευνας.

Στο όγδοο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της έρευνας με τη μέθοδο της θεματικής ανάλυσης. Στο ένατο κεφάλαιο πραγματοποιείται η συζήτηση επί των αποτελεσμάτων και παρουσιάζονται τα συμπεράσματα όπου τα ευρήματα της έρευνας επαληθεύονται ή καταρρίπτονται από ευρήματα πρότερων ερευνών. Τέλος, παρουσιάζονται οι περιορισμοί της έρευνας.

Κεφάλαιο 1. Ορισμός της Αναπηρίας

1.1 Οριοθέτηση της Έννοιας της Αναπηρίας

Η πολυδιάστατη φύση της έννοιας της αναπηρίας προκαλεί αντιπαραθέσεις στην ερευνητική κοινότητα καθώς διατυπώνονται διαφορετικοί ορισμοί ανάλογα με το μοντέλο προσέγγισης της αναπηρίας. Οι ορισμοί της αναπηρίας είναι αλληλοσυγκρουόμενοι (Kallinikakis, 2016) και συχνά προκαλούν αντιπαραθέσεις μεταξύ των επιστημόνων (Mackelprang, 2010). Μέχρι σήμερα δεν έχει διατυπωθεί ένας ορισμός για την αναπηρία που να χαίρει την αποδοχή όλης της επιστημονικής κοινότητας. Κάθε προσπάθεια ορισμού της αναπηρίας διαφέρει καθώς δέχεται επιδράσεις από τις κοινωνικοπολιτικές αντιλήψεις που κυριαρχούν σε κάθε μέρος και σε κάθε εποχή (Σούλης, 2016).

Για την ανάπτυξη ενός καθολικού ορισμού για την αναπηρία ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (Π.Ο.Υ.) το 1981 καθόρισε δυο διαφορετικά πλαίσια για την ανάλυση της αναπηρίας. Το πρώτο πλαίσιο είναι το ICIDH (International Classification of Impairments, Disabilities and Handicaps) και το δεύτερο πλαίσιο είναι το ICIDH-2 (International Classification of Impairments, Activities and Participation) (Π.Ο.Υ., 2008). Σύμφωνα με την ταξινόμηση ICIDH, τρία μέρη συνθέτουν την έννοια της αναπηρίας, το μειονέκτημα (impairment), η ανικανότητα (disability), και η αναπηρία – μειονεξία (handicap). Ειδικότερα ως μειονέκτημα ορίζεται η απώλεια κάποιας λειτουργίας (ψυχολογικής, πνευματικής ή ανατομικής), ενώ ως ανικανότητα ορίζεται η αδυναμία εκτέλεσης κάποιας δραστηριότητας εξ αιτίας της μειονεξίας. Η αναπηρία αφορά τα μειονεκτήματα που είναι απόρροια κάποιας βλάβης και δυσχεραίνουν την λειτουργικότητα του ατόμου εντός του κοινωνικού περιβάλλοντος. Η πρώτη αυτή προσπάθεια για οριοθέτηση της έννοιας της αναπηρίας δέχθηκε δριμεία κριτική για αυτό και δημιουργήθηκε το ICIDH-2 το οποίο αποτελεί αναδιατύπωση και βελτίωση του πρώτου πλαισίου και προσδίδει στην αναπηρία ένα ευρύτερο πλαίσιο αναφοράς με επιμέρους διαστάσεις τις σωματικές λειτουργίες, τις σωματικές δομές, τις ατομικές δραστηριότητες και την κοινωνική συμμετοχή. Το ICIDH-2 στρέφει το ενδιαφέρον στην λειτουργικότητα του ατόμου εντός του κοινωνικού πλαισίου και όχι στο πρόβλημα αυτό κάθε αυτό. Ένας πιο σύγχρονος ορισμός σύμφωνα με τον ΠΟΥ (2001) ορίζει ότι η αναπηρία αποτελεί το αποτέλεσμα μιας σειράς οργανικών ή περιβαλλοντικών αιτιών που προκαλούν μια σειρά σημαντικών περιορισμών στη

λειτουργικότητα του ατόμου σε διαφορετικές πτυχές της καθημερινής ζωής όπως η αυτοεξυπηρέτηση, η εργασία, η εκπαίδευση, η κοινωνικοποίηση. Όπως αναφέρει ο Oliver (2009) αναφέρεται ως όρος «ομπρέλα» που ενέχει την βλάβη, τους περιορισμούς στη δραστηριότητα, τους περιορισμούς στη συμμετοχή. Στην ουσία η αναπηρία είναι ένα σύνθετο φαινόμενο που συνδυάζει την αλληλεπίδραση των προβλημάτων του σώματος με τις δομές της κοινωνίας.

Στον τομέα της εκπαίδευσης συγκεκριμένα, στην πορεία των χρόνων παρατηρείται η μεταβολή των ορισμών για την αναπηρία ώστε να ανταποκρίνονται στην ουμανιστική φιλοσοφία που διέπει τα σύγχρονα εκπαιδευτικά συστήματα. Σύμφωνα με τον Παπάνη κ.ά. (2009) η αδυναμία διατύπωσης ενός γενικά αποδεκτού ορισμού, έγκειται στο γεγονός ότι οι ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες των ατόμων με αναπηρία έχουν δυναμικό χαρακτήρα και αντανakλούν τα κοινωνικά πρότυπα, τις αξίες και την κουλτούρα της κοινότητας τόσο της εκπαιδευτικής όσο και της ευρύτερης αλλά και τους στόχους του εκάστοτε εκπαιδευτικού συστήματος για την εκπαίδευση των ατόμων με αναπηρία.

Η ασάφεια στον ορισμό της αναπηρίας δυσχεραίνει τον καθορισμό του όρου παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και την ανάπτυξη πλαισίου για την εκπαίδευσή τους (Παπάνης, Γιαβρίμης & Βίκη, 2009). Τα παιδιά με αναπηρία ανάλογα με τις κυρίαρχες αντιλήψεις κάθε εποχής χαρακτηρίζονται διαφορετικά. Ιστορικά έχουν υπάρξει διάφοροι χαρακτηρισμοί που σήμερα πλέον θεωρούνται προσβλητικοί και αναχρονιστικοί καθώς ακόμη και την περίοδο που κυριαρχούν ενέτειναν την απομόνωση και περιθωριοποίηση. Ο όρος «παιδιά με ειδικές μαθησιακές δυσκολίες» καθιερώθηκε στην Αγγλία το 1981 (Τάφα, 1998) και περιγράφει παιδιά που χρήζουν ειδικής εκπαίδευσης καθώς παρουσιάζουν δυσκολίες στη γνωστική ανάπτυξη (πχ. αναγνωστικές δυσκολίες, δυσκολίες στην ανάπτυξη της φωνολογικής ενημερότητας κ.ά.) αλλά παρουσιάζουν φυσιολογική νοητική ανάπτυξη. Ο προαναφερθείς όρος υιοθετήθηκε από το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα αλλά θεωρήθηκε ότι εντείνει την ανισότητα και τις διακρίσεις αλλά και ότι αφήνει εκτός εκπαιδευτικού συστήματος παιδιά με αναπηρίες άλλης φύσης. Το 2000 με τον νόμο Ν. 2817/2000 καθιερώθηκε ο όρος «άτομα με ειδικές ή ιδιαίτερες ανάγκες», αλλά δεν έλαβε αποδοχής καθώς θεωρήθηκε ότι συγκαλύπτει τις δυσκολίες αποδοχής των αναπήρων από το κοινωνικό σύνολο και διαιώνίζει τα στερεότυπα και τις προκαταλήψεις. Οπότε το 2001 καθιερώθηκε ο όρος «άτομα με αναπηρία» ο οποίος προτάσσει το δικαίωμά τους στην

εκπαίδευση κατά κατ' επέκταση στην αυτονομία, στην επαγγελματική αποκατάσταση και την κοινωνική ένταξη (Νικολαΐδη, 2012). Η χρήση του όρου «άτομα με αναπηρία» συμβαδίζει με τη σύγχρονη θεώρηση της αναπηρίας η οποία δεν εστιάζει στο ιατρικό πρόβλημα αλλά στις συνέπειες που έχει για το άτομο κυρίως στον τομέα της εκπαίδευσης και της κοινωνικής ένταξης (Ζώνιου – Σιδέρη, 1997).

Σύμφωνα με το νόμο 3699/2008, μαθητές με αναπηρία θεωρούνται όσοι παρουσιάζουν σημαντικές δυσκολίες μάθησης που προκύπτουν ως αποτέλεσμα αισθητηριακών, νοητικών, γνωστικών, αναπτυξιακών διαταραχών ή ψυχικών και νευροψυχικών διαταραχών. Στην ουσία εντάσσονται όσοι έχουν αισθητηριακές αναπηρίες όπως προβλήματα όρασης ή ακοής, άτομα με νοητική αναπηρία, με κινητικές αναπηρίες, χρόνιες παθήσεις, διαταραχές λόγου, ειδικές μαθησιακές δυσκολίες, σύνδρομο ελλειμματικής προσοχής και υπερκινητικότητας, διάχυτες αναπτυξιακές διαταραχές, πολλαπλές αναπηρίες, ψυχικές διαταραχές.

1.2 Μοντέλα προσέγγισης της Αναπηρίας

Υπάρχουν πολλά μοντέλα ερμηνείας της αναπηρίας τα οποία αντανακλούν την ιδεολογία του κάθε ερευνητή αλλά και τις αντιλήψεις της κοινωνίας επί του θέματος. Τα μοντέλα αυτά είναι το Ιατρικό μοντέλο θεώρησης της αναπηρίας (medical model), το ατομικό μοντέλο (individual model) το οποίο προσεγγίζει την αναπηρία ως ατομική τραγωδία (disability as a personal tragedy) και το κοινωνικό μοντέλο. Τα κυρίαρχα μοντέλα προσέγγισης της αναπηρίας είναι το ιατρικό και το κοινωνικό τα οποία επηρεάζουν σημαντικά και τον εκπαιδευτικό σχεδιασμό των ατόμων με αναπηρία (Σούλης, 2013).

Το ιατρικό μοντέλο κυριαρχούσε μέχρι το 1980 ενώ σήμερα θεωρείται αναχρονιστικό καθώς δέχθηκε επικρίσεις αναφορικά με το γεγονός ότι η προσέγγισή του εντείνει τις ανισότητες και τις διακρίσεις σε βάρος των ατόμων με αναπηρία (Kallinikakis, 2016). Στο συγκεκριμένο μοντέλο η αναπηρία αντιμετωπίζεται ως απόκλιση από την φυσιολογική ανάπτυξη. Εστιάζει στην αναπηρία από τη σκοπιά της ιατρικής καθορίζοντας τη φύση και την έκταση του προβλήματος. Επίσης η παρέμβαση για τη μείωση των λειτουργικών περιορισμών που αντιμετωπίζει το άτομο πραγματοποιείται μέσω της ιατρικής και της φαρμακευτικής οδού. Η συγκεκριμένη μορφή παρέμβασης σε κάποιες περιπτώσεις άρει τους περιορισμούς ενώ σε άλλες οδηγεί στον περιορισμό

και τον αποκλεισμό του ατόμου από τις κοινωνικές δραστηριότητες. Συγκεκριμένα το ιατρικό μοντέλο εστιάζει στην ιατρική διάγνωση και οδηγεί στην άποψη ότι κάθε πρόβλημα που αντιμετωπίζει το άτομο πηγάζει από την ίδια την αναπηρία. Από την προσέγγιση αυτή αποκλείεται κάθε κοινωνικός παράγοντας, έτσι κάθε πρόβλημα ή δυσκολία που προκύπτει στο άτομο αποδίδεται στις φυσικές δυσλειτουργίες του, δηλαδή στην αναπηρία του (Καραγιάννη & Ζώνιου – Σιδέρη, 2006). Τα άτομα αντιμετωπίζονται ως ασθενείς και στιγματίζονται καθώς εξαρτώνται από τις αποφάσεις των ιατρών οι οποίες λαμβάνονται χωρίς να συνυπολογίζεται το κοινωνικό περιβάλλον και ο αντίκτυπος της προσέγγισης σε αυτό (Δημοπούλου & Ντεροπούλου – Ντέρου, 2015). Η ιατρική επιστήμη προσεγγίζει την αναπηρία ως λειτουργική βλάβη, συγγενή ή επίκτητη η οποία συντελεί στην υποβάθμιση της ποιότητας ζωής του ατόμου (Σούλης, 2008). Σε αυτό το πλαίσιο, για την αποκατάσταση ή βελτίωση της αναπηρίας ώστε το άτομο να καθίσταται όσο το δυνατόν πιο λειτουργικό εντός του κοινωνικού περιβάλλοντος κυρίαρχο ρόλο έχουν οι υπηρεσίες υγείας (Καραγιάννη, Ζώνιου – Σιδέρη, 2006).

Από την άλλη, το κοινωνικό μοντέλο προσεγγίζει την αναπηρία εντελώς διαφορετικά από το ιατρικό. Δεν θεωρεί την αναπηρία ως ατομικό χαρακτηριστικό και απόκλιση από το φυσιολογικό αλλά ως απόρροια του κοινωνικού περιβάλλοντος. Η βάση για την ανάπτυξη του κοινωνικού μοντέλου είναι η αντιμετώπιση της αναπηρίας ως κοινωνικής κατασκευής. Με άλλα λόγια η αναπηρία προσεγγίζεται ως μια προβληματική κατάσταση που δημιουργείται από τις συνθήκες της κοινωνίας (Σούλης, 2008). Η Ένωση Ατόμων με Κινητικές Βλάβες κατά του Διαχωρισμού (UPIAS) αμφισβήτησε το ιατρικό μοντέλο προσέγγισης της αναπηρίας αλλά και τον ορισμό του ΠΟΥ διακηρύσσοντας ότι οι ανάπηροι στοχοποιούνται από την κοινωνική δομή, περιθωριοποιούνται και αποκλείονται από τις κοινωνικές διαδικασίες (UPIAS, 1987).

Βασικά χαρακτηριστικά του κοινωνικού μοντέλου είναι ο εντοπισμός και η αναγνώριση των κοινωνικών δομών και της αλληλεπίδρασης που πραγματοποιείται εντός αυτών και συντελούν στην ανάπτυξη της κοινωνικής διάστασης της αναπηρίας. Επιπλέον αναγνωρίζονται τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία και τονίζεται η καταπάτησή τους από το πολιτικό κατεστημένο (Heward, 2011). Σύμφωνα με τον Oliver (2009) η αναπηρία δεν οφείλεται στις φυσικές μειονεξίες του ατόμου αλλά στην αποτυχία της κοινωνίας να εντάξει τα άτομα αυτά στο κοινωνικό σύνολο, άρρωντας τα

εμπόδια και τους περιορισμούς που αντιμετωπίζουν. Ορίζει την αναπηρία όχι ως βλάβη και μειονεξία αλλά ως κοινωνικό φαινόμενο με πολιτικές και πολιτισμικές προεκτάσεις που έχει αντίκτυπο στη ζωή των ατόμων με αναπηρία. Για να σταματήσει η καταπίεση των ατόμων με αναπηρία και για την ένταξή τους στην κοινωνία και την ανάπτυξη αμφίδρομης και αλληλεπιδραστικής σχέσης με αυτήν είναι αναγκαία η πολιτική παρέμβαση (Κουντάτος, 2005).

1.3 Το δικαίωμα στην εκπαίδευση των ατόμων με αναπηρία

Οι σημαντικότεροι σταθμοί στην ιστορία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι «η Διακήρυξη της Αμερικανικής Ανεξαρτησίας» το 1776 και η «Η Διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη» το 1789. Τότε για πρώτη φορά έγινε αναφορά σε ένα σύνολο δικαιωμάτων τα οποία χαρακτηρίζονται ως «ανθρώπινα δικαιώματα» καθώς είναι στη φύση του ανθρώπου και είναι απαραίτητα για την επιβίωση και την ευζωία του. Βάση των δικαιωμάτων αυτών αποτελεί ο σεβασμός και η αλληλοεκτίμηση στο πλαίσιο της κοινωνίας, όπως και η ανάγκη του ατόμου για αξιοπρεπή διαβίωση. Τα ανθρώπινα δικαιώματα προτάσσουν το δικαίωμα στη ζωή, την ισότητα απέναντι στο νόμο, την ελευθερία της έκφρασης, το δικαίωμα στην εκπαίδευση, στην κοινωνική ασφάλιση, στην εργασία κ.ά. Από το 1948 με την Οικουμενική διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ κατοχυρώνεται το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία στην εκπαίδευση, η οποία αποτελεί βασικό ανθρώπινο δικαίωμα. Στο πέρασμα των χρόνων έγιναν πολλές θεμελιώδεις διακηρύξεις για την ενιαία εκπαίδευση των ατόμων με αναπηρία και την κατοχύρωσή της σε διεθνές επίπεδο. Παρά την πληθώρα των διακηρύξεων η ενιαία εκπαίδευση δεν έχει πραγματωθεί αποτελεσματικά. Παρακάτω παρατίθενται κάποιες από τις θεμελιώδεις διακηρύξεις για το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία στην εκπαίδευση και για την ενιαία εκπαίδευση ανάπηρων μαθητών και μαθητών τυπικής ανάπτυξης (Σούλης, 2013).

- Η Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Ο.Η.Ε. το 1948
- Ο Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης που υπογράφηκε στο Τορίνο το 1961 (Άρθρο 15)

- Η Διεθνής Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού (International Convention on the Rights of the Child) υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών στις 20 Νοεμβρίου 1989.
- Η Διακήρυξη της Σαλαμάνκα της UNESCO (Salamanca statement) UNESCO, 1994.
- Διακήρυξη-Έκθεση Dakar για δράση (Dakar Framework for Action) το 2000.
- Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ανθρώπων με Αναπηρίες (Άρθρο 24), 2006.

Συγκεκριμένα η Σύμβαση του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία περιγράφει διεξοδικά τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, τους τρόπους προάσπισής τους και τις υποχρεώσεις των κρατών μελών για την εκπαίδευσή τους. Το άρθρο 24 (σελ. 14-15) αναφέρεται στην εκπαίδευση των ατόμων με αναπηρία. Συγκεκριμένα αναφέρεται ότι *«Τα Κράτη Μέρη αναγνωρίζουν το δικαίωμα των ΑμεΑ στην εκπαίδευση. Με σκοπό να πραγματοποιήσουν το δικαίωμα αυτό χωρίς διάκριση και βάσει των ίσων ευκαιριών, τα Κράτη Μέρη εξασφαλίζουν ένα σύστημα ενταξιακής εκπαίδευσης σε όλα τα επίπεδα και δια βίου μάθηση που αποσκοπεί: (α) στην πλήρη ανάπτυξη των ανθρώπινων δυνατοτήτων και την αίσθηση αξιοπρέπειας και αυτοεκτίμησης, και την ενίσχυση του σεβασμού για τα δικαιώματα του ανθρώπου, τις θεμελιώδεις ελευθερίες και την ανθρώπινη ποικιλομορφία, (β) την ανάπτυξη της προσωπικότητας, των ταλέντων και της δημιουργικότητας των ΑμεΑ, όπως επίσης και των διανοητικών και σωματικών ικανοτήτων, στο μέγιστο βαθμό, (γ) στη διευκόλυνση των ΑμεΑ προκειμένου να συμμετέχουν αποτελεσματικά σε μια ελεύθερη κοινωνία. Για την πραγματοποίηση αυτού του δικαιώματος, τα Κράτη Μέρη εξασφαλίζουν ότι: (α) τα ΑμεΑ δεν αποκλείονται από το γενικό εκπαιδευτικό σύστημα λόγω της αναπηρίας, και ότι τα παιδιά με αναπηρία δεν αποκλείονται από τη δωρεάν και υποχρεωτική πρωτοβάθμια εκπαίδευση, ή τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, λόγω της αναπηρίας, (β) τα ΑμεΑ μπορούν να έχουν πρόσβαση σε μια ενταξιακή, ποιοτική και δωρεάν πρωτοβάθμια εκπαίδευση και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, σε ίση βάση με τους άλλους, στις κοινότητες στις οποίες ζουν, (γ) παρέχεται εύλογη προσαρμογή των αναγκών του ατόμου, (δ) τα ΑμεΑ θα λαμβάνουν την υποστήριξη που απαιτείται, εντός του γενικού εκπαιδευτικού συστήματος, για να διευκολύνουν την αποτελεσματική τους εκπαίδευση, (ε) αποτελεσματικά εξατομικευμένα μέτρα υποστήριξης παρέχονται σε περιβάλλοντα που μεγιστοποιούν την ακαδημαϊκή και*

κοινωνική ανάπτυξη, σύμφωνα με το σκοπό της πλήρους ένταξης. Τα Κράτη Μέρη διευκολύνουν τα ΑμεΑ να αποκτήσουν δεξιότητες τόσο ως προς το πως θα διάγουν τη ζωή τους, όσον και ως προς την κοινωνική ανάπτυξη τους για να διευκολύνουν την πλήρη και ίση συμμετοχή τους στην εκπαίδευση και ως μέλη της κοινωνίας. Γι' αυτό, τα Κράτη Μέρη λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα, συμπεριλαμβανομένων: (α) διευκόλυνση της εκμάθησης Braille, των εναλλακτικών κειμένων, βοηθητικών και εναλλακτικών μεθόδων, μέσων και μορφών επικοινωνίας και προσανατολισμού και κινητικών δεξιοτήτων, και διευκόλυνσης της υποστήριξης και της καθοδήγησης από / προς άτομα / ομάδες σχετικές με την αναπηρία, (β) διευκόλυνση της εκμάθησης της νοηματικής γλώσσας και της προώθησης της γλωσσικής ταυτότητας της κοινότητας των κωφών, (γ) διασφάλιση ότι η εκπαίδευση των ατόμων και συγκεκριμένα των παιδιών που είναι τυφλά, κωφά ή κωφώτυφλα, παρέχεται στις πιο κατάλληλες γλώσσες και μεθόδους και μέσα επικοινωνίας για το άτομο, και σε περιβάλλον που μεγιστοποιεί την ακαδημαϊκή και κοινωνική ανάπτυξη. Για να βοηθήσουν στη διασφάλιση της πραγματοποίησης αυτού του δικαιώματος, τα Κράτη Μέρη λαμβάνουν κατάλληλα μέτρα για την πρόσληψη δασκάλων, συμπεριλαμβανομένων και δασκάλων με αναπηρία, οι οποίοι είναι ειδικευμένοι στην νοηματική γλώσσα και / ή στην γλώσσα Braille, και για την εκπαίδευση επαγγελματιών και προσωπικού, οι οποίοι εργάζονται σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης. Τα Κράτη Μέρη διασφαλίζουν ότι τα ΑμεΑ έχουν τη δυνατότητα να έχουν πρόσβαση στη γενική τριτοβάθμια εκπαίδευση, στην τεχνική επαγγελματική εκπαίδευση, στην ενήλικη εκπαίδευση και στη δια βίου μάθηση χωρίς διάκριση και σε ίση βάση με τους άλλους».

Σε αυτό το πλαίσιο, το σχολείο έχει υποχρέωση να προσφέρει ποιοτική εκπαίδευση θέτοντας στη βάση τις οικουμενικές αξίες όπως η ειρήνη, η ισότητα, η ισοτιμία, η ελευθερία, η δικαιοσύνη. Επιπλέον ορίζεται ως υποχρέωση του σχολείου να παρατηρεί τα αναπτυξιακά στάδια του ατόμου και να προσφέρει υποστήριξη ανάλογα με τις ανάγκες του. Η εκπαίδευση είναι καθοριστική για την ανάπτυξη της αλληλοκατανόησης και του αλληλοσεβασμού των ατόμων ανεξαρτήτως διαφορετικότητας και καταβολών. Η εκπαίδευση των ατόμων με αναπηρία βασίζεται στο γεγονός ότι κάθε παιδί είναι διαφορετικό και το εκπαιδευτικό σύστημα θα πρέπει να προσαρμόζεται στις εξατομικευμένες ανάγκες κάθε παιδιού και όχι τα παιδιά σε αυτό. Για να γίνει εφικτή η συμπερίληψη των μαθητών με αναπηρία στην εκπαίδευση

είναι αναγκαίο να αλλάξουν ριζικά οι δομές του εκπαιδευτικού συστήματος αλλά και οι παιδαγωγικές προσεγγίσεις ώστε να αρθούν οι περιορισμοί, οι ανισότητες και οι διακρίσεις (Ζώνιου - Σιδέρη, Ντεροπούλου – Ντέρου & Βλάχου – Μπαλαφούτη, 2012).

Παρά τις όποιες προσπάθειες συντελούνται τα τελευταία χρόνια τα άτομα με αναπηρία δεν έχουν ισότιμη πρόσβαση στην εκπαίδευση και κατ' επέκταση στην αγορά εργασίας και στην κοινωνία σε σχέση με τους μαθητές τυπικής ανάπτυξης. Είναι αναγκαίο να γίνουν οι απαραίτητες μεταρρυθμίσεις ώστε να περιοριστούν δραστικά τα φαινόμενα διακρίσεων και περιθωριοποίησης, να καταρριφθούν τα στερεότυπα και να επιτευχθεί η ισοτιμία στην εκπαίδευση. Το σχολείο και το έμπυχο δυναμικό του καλείται να προσφέρει ποιοτική εκπαίδευση στα άτομα με αναπηρία στο πλαίσιο της κοινωνικής δικαιοσύνης (Ζώνιου – Σιδέρη κ.ά., 2012).

Κεφάλαιο 2. Εκπαιδευτική Πολιτική για άτομα με αναπηρία 2000- μέχρι σήμερα

2.1 Η ειδική εκπαίδευση στην Ελλάδα

Από το έτος 2000 σταδιακά διευρύνεται το πλαίσιο της εκπαιδευτικής πολιτικής για την εκπαίδευση των ατόμων με αναπηρία. Η UNESCO στην Διακήρυξη της Σαλαμάνκα (1994) καθόρισε αναλυτικά το πλαίσιο δράσης για την εκπαίδευση των ατόμων με αναπηρία, έθιξε το ζήτημα της κοινωνικής ενσωμάτωσης, της εξάλειψης των ανισοτήτων και του αποκλεισμού. Οι διακηρύξεις αυτές όπως και οι διακηρύξεις περί ανθρωπίνων δικαιωμάτων και δικαιώματος στην εκπαίδευση των ατόμων με αναπηρία που προαναφέρθηκαν συνέβαλαν στην αλλαγή του πλαισίου προσδιορισμού της αναπηρίας και στην αλλαγή της εκπαιδευτικής πολιτικής (Κιurppis & Hausstatter, 2015).

Η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ θέσπισε τη Σύμβαση για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία και τέθηκε σε ισχύ από το 2008 κατά την οποία εξειδικεύτηκε το δικαίωμα στην εκπαίδευση των ατόμων με αναπηρία. Η Σύμβαση συνέβαλε στην τροποποίηση του ισχύοντος μοντέλου εκπαίδευσης των ατόμων με αναπηρία, κατοχυρώνοντας το δικαίωμά τους για παροχή ολοκληρωμένης εκπαίδευσης εντός του εκπαιδευτικού συστήματος και όχι περιορισμό στις στοιχειώδεις δεξιότητες. Στην Ελλάδα, κομβικό σημείο για την αλλαγή της εκπαιδευτικής πολιτικής ήταν η ψήφιση του νόμου Ν.4074/2012 ο οποίος στην ουσία επικυρώνει τη Σύμβαση του ΟΗΕ και ιδρύει εποπτική αρχή για την εφαρμογή των πολιτικών για τα άτομα με αναπηρία. Όσο αφορά στα εκπαιδευτικά ιδρύματα, το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής (ΙΕΠ) επιφορτίζεται με το έργο να συντάξει προτάσεις για αλλαγές στα εκπαιδευτικά ιδρύματα κυρίως όσο αφορά τα αναλυτικά προγράμματα και τις διδακτικές πρακτικές αλλά και να εποπτεύει την πρακτική εφαρμογή τους στα σχολεία. Στην ουσία ο Νόμος 4074/2012 αποτελεί μετεξέλιξη του νόμου 2817/2000 ο οποίος έθετε στο κέντρο της Ειδικής Αγωγής τις εξειδικευμένες ανάγκες των μαθητών. Ο νόμος του 2012 δεν εστιάζει μόνο στις ειδικές μαθησιακές ανάγκες αλλά στη συνολική εκπαίδευση και στην ψυχοκοινωνική ανάπτυξη των ατόμων με αναπηρία ώστε να καθίστανται μελλοντικά αυτόνομοι και λειτουργικοί πολίτες στο συνεχώς μεταβαλλόμενο κοινωνικό περιβάλλον (Καλεράντε, 2018). Όσον αφορά στις εκπαιδευτικές δομές για τα άτομα με αναπηρία ισχύει μέχρι σήμερα ο νόμος 3699/2008.

Ο νόμος Ν.3669/2008 αντικατέστησε τον όρο Ειδική Αγωγή με τον όρο Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση ο οποίος υποδηλώνει την πρόθεση τα άτομα με αναπηρία να λάβουν ποιοτική εκπαίδευση. Ο νόμος αυτός αποτελεί στην ουσία τη μετάβαση από το ιατρικό μοντέλο προσέγγισης της αναπηρίας στο κοινωνικό και γίνονται προσπάθειες για την άμβλυνση των ανισοτήτων και την άρση του αποκλεισμού των ατόμων με αναπηρία.

Την περίοδο από το 2012 μέχρι το 2017 συντελέστηκαν σημαντικές μεταβολές για την παροχή δικαιωμάτων στα άτομα με αναπηρία. Οι μεταβολές αφορούν στο εκπαιδευτικό περιεχόμενο, στις κοινωνικές στάσεις, στις πολιτικές θέσεις, στην διασύνδεση εκπαίδευσης και κοινωνίας. Πλέον η εκπαίδευση των ατόμων με αναπηρία δεν πραγματοποιείται σε ιδρυματικές δομές, καταρρίπτεται η παροχή υποστήριξης με την έννοια της περιοριστικής φροντίδας αλλά παίρνει την μορφή υποστήριξης στη διαδικασία εκπαίδευσης και την ένταξη στο σχολείο, στην κοινωνία, στην οικονομία. Πραγματοποιείται προσπάθεια κατάρριψης των προκαταλήψεων και των διακρίσεων μέσα από την εφαρμογή καινοτόμων διδακτικών πρακτικών στην εκπαίδευση των ατόμων με αναπηρία και μέσα από το άνοιγμα των σχολικών μονάδων ΕΑΕ στην κοινωνία (Καλεράντε, 2018).

Όπως αναφέρει ο Iannacci (2018) η αποτελεσματική εκπαίδευση των ατόμων με αναπηρία έγκειται στη θεσμική αλληλεπίδραση και συνεργασία. Η εκπαίδευση των ατόμων με αναπηρία δεν αποτελεί ένα αποσπασματικό έργο αλλά συνδέεται με την αλληλεπίδραση εντός του κοινωνικού περιβάλλοντος. Καθοριστικό στοιχείο για την επιτυχία της ΕΑΕ είναι η αλλαγή της θεώρησης για τη διαφορετικότητα ώστε αυτή να μη συνεπάγεται την υποβάθμιση, την περιθωριοποίηση, την καταπάτηση των δικαιωμάτων και τελικά τον αποκλεισμό (Καλεράντε, 2013).

2.2 Θεσμικό πλαίσιο για την ειδική αγωγή και εκπαίδευση στην Ελλάδα

2.2.1 Δομές ειδικής αγωγής

Οι υπάρχουσες δομές ειδικής αγωγής καθορίζονται από το νόμο 3699/2008. Οι μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες ή αναπηρία μπορούν να φοιτούν είτε σε Σχολικές Μονάδες Ειδικής Αγωγής Εκπαίδευσης (Σ.Μ.Ε.Α.Ε.) είτε στα γενικά σχολεία λαμβάνοντας εξειδικευμένη υποστήριξη. Ειδικότερα σε περιπτώσεις που η φοίτηση μαθητών με αναπηρία και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες κρίνεται δύσκολη στα γενικά σχολεία, η εκπαίδευση τους πραγματοποιείται είτε σε αυτοτελείς Σ.Μ.Ε.Α.Ε., τα

λεγόμενα ειδικά σχολεία είτε σε σχολεία ή τμήματα που λειτουργούν εντός νοσοκομείων, κέντρων αποκατάστασης, ιδρυμάτων αγωγής, ιδρυμάτων χρονίως πασχόντων, μονάδων ψυχικής υγείας. Όλες οι προαναφερθείσες εκπαιδευτικές δομές είτε είναι αυτοτελείς είτε λειτουργούν ως παραρτήματα θεωρούνται Σ.Μ.Ε.Α.Ε., εμπίπτουν στο πλαίσιο της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης (Ε.Α.Ε.) και την εποπτεία τους έχει το Υπουργείο Παιδείας το οποίο καθορίζει τα εκπαιδευτικά προγράμματα που εφαρμόζονται (Eurydice, 2021).

Συγκεκριμένα, τα νηπιαγωγεία Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης (ΕΑΕ) λειτουργούν εντός των Ειδικών σχολείων και σε αυτά φοιτούν μαθητές μέχρι 7 ετών. Στα δημοτικά σχολεία ΕΑΕ φοιτούν μαθητές μέχρι 14 ετών, αλλά η φοίτηση μπορεί να παραταθεί μέχρι την ηλικία των 15 ετών. Η φοίτηση στο δημοτικό περιλαμβάνει μια προκαταρκτική τάξη και κατόπιν τις τάξεις που προβλέπονται και στα τυπικά σχολεία (Α', Β', Γ', Δ', Ε', ΣΤ'). Όσο αφορά την παράταση της φοίτησης είναι απαραίτητη η σύσταση του ΚΕΣΥ.

Τα ΚΕΣΥ, είναι τα Κέντρα Εκπαιδευτικής και Συμβουλευτικής Υποστήριξης, πρώην ΚΕΔΔΥ, δηλαδή πρώην Κέντρα διαφοροδιάγνωσης, διάγνωσης και Υποστήριξης. Ιδρύθηκαν με την παρ.1 του άρθρου 6 του ν.4547/2018 (Α 102). Τα ΚΕΣΥ υπάγονται στο Υπουργείο Παιδείας και σκοπός τους είναι η αξιολόγηση των μαθητών έως 22 ετών και η έκδοση γνωμάτευσης η οποία περιλαμβάνει τον καθορισμό και την αναλυτική περιγραφή της δυσκολίας που αντιμετωπίζει ο μαθητής, όπως και συγκεκριμένες προτάσεις για την υποστήριξή του εντός και εκτός σχολείου. Ειδικότερα προτείνεται το σχολικό πλαίσιο που κρίνεται από την επιτροπή ως κατάλληλο για τις ανάγκες του μαθητή, δηλαδή κατά περίπτωση προτείνεται η φοίτηση σε ειδικό σχολείο, τμήμα ένταξης, η παροχή παράλληλης στήριξης, χωρίς όμως δεσμευτική ισχύ. Επιπλέον προτείνεται Εξατομικευμένο Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα το οποίο απευθύνεται στους εκπαιδευτικούς της σχολικής μονάδας που θα φοιτήσει ο μαθητής και καθορίζει τους στόχους για την υποστήριξη και ενίσχυσή του. Όσον αφορά στην αξιολόγηση, πραγματοποιείται από πενταμελή διεπιστημονική επιτροπή που αποτελείται από έναν εκπαιδευτικό Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης (ΕΑΕ) σε ειδικότητα που σχετίζεται με την προσχολική, πρωτοβάθμια ή δευτεροβάθμια βαθμίδα εκπαίδευσης, από ένα παιδίατρο ή παιδοψυχίατρο με περαιτέρω εξειδίκευση στην παιδονευρολογία, από έναν κοινωνικό λειτουργό, από έναν ψυχολόγο και από έναν λογοθεραπευτή. Κατά

περίπτωση στην επιτροπή μπορεί να συμμετέχει και εργοθεραπευτής (ΠΕ31) κατόπιν εισήγησης του προϊσταμένου του ΚΕΣΥ. Για κάθε μαθητή που αξιολογείται από τα ΚΕΣΥ δημιουργείται ένας απόρρητος φάκελος μαθητή ο οποίος είναι προσβάσιμος μόνο στους γονείς, στον διευθυντή και στους εκπαιδευτικούς της σχολικής μονάδας που φοιτεί ο μαθητής (Μανιακουδάκη, 2018).

Όσον αφορά την δευτεροβάθμια εκπαίδευση, στα γυμνάσια ΕΑΕ προβλέπεται η φοίτηση μαθητών μέχρι 19 ετών. Όπως και στα δημοτικά, η φοίτηση στα γυμνάσια περιλαμβάνει μια προκαταρκτική τάξη και έπειτα τις τρεις τάξεις του γυμνασίου (Α', Β', Γ'). Για την φοίτηση σε γυμνάσιο ΕΑΕ είναι προϋπόθεση η αξιολόγηση από ΚΕΣΥ. Στα λύκεια ΕΑΕ προβλέπεται φοίτηση μέχρι 23 ετών. Ομοίως με τις άλλες βαθμίδες, περιλαμβάνουν την προκαταρκτική τάξη και τις τρεις επόμενες. Στα ειδικά επαγγελματικά γυμνάσια η φοίτηση διαρκεί 5 έτη και είναι προϋπόθεση η φοίτηση σε δημοτικό ΕΑΕ. Τα συγκεκριμένα γυμνάσια προσφέρουν επαγγελματική εκπαίδευση. Επιπλέον υπάρχουν τα ειδικά επαγγελματικά λύκεια και η ειδική επαγγελματική σχολή στα οποία εγγράφονται απόφοιτοι του ειδικού γυμνασίου. Τέλος στα Εργαστήρια Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΕΕΕΕΚ) φοιτούν μαθητές 5 έως 8 ετών. Για την εγγραφή είναι προϋπόθεση η αποφοίτηση από το ειδικό ή γενικό δημοτικό σχολείο αλλά και ειδική πρόταση των διαγνωστικών υπηρεσιών. Το νέο νομοσχέδιο του Υπουργείου Παιδείας με τίτλο «Αναβάθμιση του Σχολείου και Ενδυνάμωση των Εκπαιδευτικών» (Ν.4823/2021) προβλέπει τη μετονομασία των ΚΕΣΥ σε ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ., δηλαδή σε Κέντρα Διεπιστημονικής Αξιολόγησης, Συμβουλευτικής και Υποστήριξης. Στην παρούσα εργασία θα διατηρήσουμε την ονομασία ΚΕΣΥ καθώς αυτή αναγράφεται στα αποσπάσματα των ισχυόντων νόμων. Ο σκοπός του ΚΕΔΑΣΥ είναι η εξασφάλιση της ισότιμης πρόσβασης των μαθητών στην εκπαίδευση ανεξαρτήτως διαφορετικότητας και η προάσπιση της ψυχοκοινωνικής τους ανάπτυξης. Σε ένα γενικότερο πλαίσιο τα ΚΕΔΑΣΥ αποσκοπούν στην υποστήριξη μαθητών, εκπαιδευτικών και σχολικών μονάδων ώστε να εξασφαλιστούν οι καλύτερες συνθήκες για την πρόοδο των μαθητών.

Η φοίτηση των μαθητών με αναπηρία σε Σχολικές Μονάδες Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης που ανήκουν στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση μπορεί να παραταθεί και πέραν του 23^{ου} έτους κατόπιν σχετικής εισήγησης από τα ΚΕΣΥ.

Για την υποστήριξη των μαθητών με αναπηρία ή ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στο πλαίσιο του γενικού σχολείου έχει ιδρυθεί από το 2000 με το Νόμο 2817/2000 (ΦΕΚ Α'78/14.3.2000) ο θεσμός των Τμημάτων Ένταξης (ΤΕ). Βασική επιδίωξη των ΤΕ ήταν η ενσωμάτωση των μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες αρχικά στο περιβάλλον του σχολείου και κατόπιν στην σχολική τάξη. Η φοίτηση στα συγκεκριμένα τμήματα γινόταν κατόπιν γνωμοδότησης από τα ΚΕΣΥ αλλά το 2008 ο θεσμός αναθεωρήθηκε (3699/2008, ΦΕΚ Α'199/2.10.2008) και πλέον στα ΤΕ για την ένταξη μαθητών χρειάζεται η συγκατάθεση του σχολικού συμβούλου ειδικής αγωγής. Τα τμήματα ένταξης λειτουργούν στο χώρο του γενικού σχολείου και σε αυτά συνήθως φοιτούν μαθητές με ήπιες μαθησιακές ανάγκες ενώ είναι δυνατόν να φοιτήσουν και μαθητές με σοβαρές μαθησιακές ανάγκες λαμβάνοντας παράλληλα και άλλη εξατομικευμένη υποστήριξη. Ο συγκεκριμένος θεσμός όπως αναφέρει η Ζώνιου-Σιδέρη (2004) δέχθηκε επικρίσεις καθώς θεωρήθηκε ότι συμβάλει στην κοινωνική απομόνωση και τον αποκλεισμό των μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, ενώ ταυτόχρονα το πρόγραμμα που ακολουθείται κρίθηκε ελλιπές καθώς δεν φάνηκε να συμβάλει στην ολόπλευρη ανάπτυξη των παιδιών παρά μόνο στην γνωστική με έμφαση σε συγκεκριμένες δεξιότητες.

Εκτός από τα τμήματα ένταξης ο νόμος 3699/2008 προέβλεπε και την παροχή παράλληλης στήριξης σε μαθητές με ειδικές μαθησιακές ανάγκες ή αναπηρία. Η παράλληλη στήριξη παρέχεται κατόπιν αίτησης του κηδεμόνα και αφού ληφθεί απόφαση από το ΚΕΣΥ. Η παράλληλη στήριξη προβλέπεται για τα σχολεία στα οποία δεν λειτουργεί τμήμα ένταξης ή κατ' εξαίρεση για μαθητές με αυτισμό ή αισθητηριακές αναπηρίες (προβλήματα όρασης ή ακοής).

Σύμφωνα με το Άρθρο 6 του Ν.3699/2008 οι μαθητές με αναπηρία και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες ανάλογα με την φύση της αναπηρίας και το εύρος των αναγκών κατανέμονται ανάλογα στις αντίστοιχες δομές. Ειδικότερα, οι μαθητές με ήπιες μαθησιακές δυσκολίες δύναται να φοιτήσουν στο γενικό σχολείο λαμβάνοντας υποστήριξη από τον εκπαιδευτικό της τάξης μέσα από την εξατομικευμένη ή διαφοροποιημένη διδασκαλία. Ο εκπαιδευτικός από την πλευρά του για να είναι σε θέση να φέρει εις πέρας το έργο της συνεκπαίδευσης μαθητών με αναπηρία και μαθητών τυπικής ανάπτυξης συνεργάζεται με τα ΚΕΣΥ και με τους σχολικούς συμβούλους ειδικής και γενικής εκπαίδευσης. Επιπλέον οι μαθητές με ειδικές

μαθησιακές ανάγκες ή αναπηρία δύναται να λάβουν παράλληλη στήριξη ως υποστήριξη ή να φοιτήσουν στα τμήματα ένταξης παρακολουθώντας το κατάλληλο πρόγραμμα ανάλογα με τις ανάγκες τους. Οι μαθητές με αναπηρία μπορεί να παρακολουθούν το κοινό πρόγραμμα ή εξειδικευμένο πρόγραμμα ή ακόμη και εξειδικευμένο πρόγραμμα διευρυμένου ωραρίου. Οι μαθητές με σημαντικές λειτουργικές αδυναμίες στον τομέα της αυτοεξυπηρέτησης μπορούν να ενταχθούν στο τυπικό σχολείο ή σε ΣΜΕΑΕ λαμβάνοντας την υποστήριξη που χρειάζονται από Ειδικό Βοηθητικό Προσωπικό (ΕΒΠ).

Σε ένα γενικότερο πλαίσιο, οι νόμοι του 2000 και του 2008 που θέτουν το πλαίσιο λειτουργίας της ΕΑΕ δεν προάγουν ουσιαστικά την συμπερίληψη των μαθητών καθώς περιορίζονται στην τοποθέτηση τους στις ανάλογες δομές. Η συγκεκριμένη πολιτική που υλοποιείται από τους παραπάνω νόμους έρχεται σε αντίθεση με την παιδαγωγική της ένταξη. Όσο αφορά το θεσμικό πλαίσιο υπολείπεται κυρίως στον τομέα του σχεδιασμού αναλυτικών προγραμμάτων προσαρμοσμένων στις εξατομικευμένες ανάγκες των μαθητών. Αν και έγινε ένα σημαντικό βήμα με την ανάπτυξη του Διαθεματικού Ενιαίου Πλαισίου Προγραμμάτων Σπουδών (Δ.Ε.Π.Π.Σ.) το 2003 (ΦΕΚ 303B/13-03-2003) και των Αναλυτικών προγραμμάτων (Α.Π.Σ.) (ΦΕΚ 304B/13-03/2003) δεν επαρκεί για την διαφοροποίηση της διδασκαλίας ανάλογα με τις ανάγκες των μαθητών. Η ανεπάρκεια των εκπαιδευτικών προγραμμάτων δυσχεραίνει τον ρόλο των εκπαιδευτικών οι οποίοι καλούνται να λειτουργήσουν εντός ενός άκαμπτου εκπαιδευτικού συστήματος ώστε να καλύψουν τις ελλείψεις και να προσφέρουν τα μέγιστα στους μαθητές. Επιπλέον είναι μείζονος σημασίας για την ομαλή και επιτυχή ένταξη των μαθητών με αναπηρία στις εκπαιδευτικές δομές και στο κοινωνικό σύνολο η ανακατανομή των αρμοδιοτήτων των εμπλεκόμενων φορέων ώστε οι διαδικασίες να είναι σύντομες και αποτελεσματικές (Πολεμικός, Καίλα, Θεοδωροπούλου & Στρογγυλός, 2011).

2.2.2 Αλλαγές στην Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση 2017-2018

Το 2017 ελήφθησαν δυο Υπουργικές Αποφάσεις οι οποίες αποτέλεσαν σταθμό στη Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση (ΕΑΕ) οι οποίες διασφαλίζουν την ισοτιμία στην εκπαίδευση των μαθητών με αναπηρία ή ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Οι δυο αυτές αποφάσεις αλλάζουν το χάρτη της ειδικής αγωγής τόσο στην πρωτοβάθμια όσο και στην δευτεροβάθμια ειδική εκπαίδευση και αποτελούν σημαντικά βήματα για την

βελτίωση της ποιότητας της εκπαίδευσης των μαθητών με αναπηρία. Ειδικότερα το σχολικό έτος 2017-2018 εφαρμόζεται στα ειδικά σχολεία ωρο υποχρεωτικό πρόγραμμα διδασκαλίας και η ώρα αποχώρησης ορίζεται στις 13:15 αντί στις 12:25 που ίσχυε μέχρι τώρα. Επίσης προσφέρεται η δυνατότητα φοίτησης σε ολόημερο πρόγραμμα σε όλα τα σχολεία που ανήκουν στην βαθμίδα της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης (Νηπιαγωγεία – Δημοτικά). Στην ουσία η ρύθμιση αυτή εξισώνει το ωρολόγιο πρόγραμμα των ειδικών σχολείων με αυτό των σχολείων της γενικής εκπαίδευσης. Όσον αφορά στη δευτεροβάθμια ειδική επαγγελματική εκπαίδευση, αναπτύχθηκε νέο θεσμικό πλαίσιο σύμφωνα με το οποίο μετατράπηκαν σε Ενιαία Ειδικά Επαγγελματικά Γυμνάσια – Λύκεια όλα τα σχολεία της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Η φοίτηση διαρκεί 4 χρόνια για το γυμνάσιο και 4 για το λύκειο και το αναλυτικό πρόγραμμα είναι αντίστοιχο με του γενικού γυμνασίου και του εσπερινού ΕΠΑΛ, με ειδικές προσαρμογές ώστε να ανταποκρίνονται στις ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών. Πολύ σημαντικό βήμα είναι η κατοχύρωση επαγγελματικών δικαιωμάτων στους αποφοίτους και ακαδημαϊκή ισοτιμία ανάλογη με των γενικών σχολείων (ΥΑ 100575/Δ3 · ΥΑ 100371/Δ3).

Ο νόμος 4547/2018 με θέμα «Αναδιοργάνωση των δομών υποστήριξης της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και άλλες διατάξεις» περιέχει τροποποιήσεις του νόμου του 2008 για την ειδική αγωγή. Συγκεκριμένα το άρθρο 51 (ΦΕΚ Α'102/12.06.2018, σελ. 8414- 8415) του νόμου 4547/2018 με τίτλο «Θέματα Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης» αποτελεί τροποποίηση των άρθρων 4 και 5 του νόμου 3699/2008. Το άρθρο 4 «διαγνωστικοί, αξιολογικοί και υποστηρικτικοί φορείς» αντικαθίστανται ως εξής:

1. *Οι ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών με αναπηρία ή και με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες διερευνώνται και διαπιστώνονται από τα Κέντρα Εκπαιδευτικής και Συμβουλευτικής Υποστήριξης (ΚΕΣΥ), τις Επιτροπές Διεπιστημονικής Εκπαιδευτικής Αξιολόγησης και Υποστήριξης (ΕΔΕΑΥ), και τα αναγνωρισμένα από το Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, Κοινωνικά Κέντρα Ψυχικής Υγείας Παιδιών και Εφήβων άλλων Υπουργείων.*

2. *Με κοινή απόφαση των Υπουργών Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, Υγείας και Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης καθορίζονται τα*

κριτήρια, οι διαδικασίες και τα αρμόδια όργανα για την αναγνώριση των Κοινοτικών Κέντρων Ψυχικής Υγείας Παιδιών και Εφήβων, σύμφωνα με την παράγραφο 1, καθώς και η συχνότητα της αξιολόγησής τους.

3. Στο πλαίσιο των ατομικών αξιολογήσεων, τα ΚΕΣΥ δύνανται να αξιολογούν μαθητές που δεν έχουν συμπληρώσει το 18ο έτος της ηλικίας τους. Άτομα άνω των 18 ετών, που έχουν μέχρι τότε αξιολογηθεί από ΚΕΣΥ ως άτομα με αναπηρία ή ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, εμπίπτουν στην αρμοδιότητα των ΚΕΣΥ για την έκδοση αξιολογήσεων - γνωματεύσεων που αφορούν φοίτηση σε εκπαιδευτικές δομές, εφόσον δεν έχουν υπερβεί το 30ό έτος της ηλικίας τους.

Το άρθρο 5 «διαδικασία διάγνωσης» αντικαθίσταται από το άρθρο 51 (ΦΕΚ Α'102/12.06.2018, σελ. 8414- 8415) του νόμου 4547/2018 ως εξής:

1. Οι αισθητηριακές διαταραχές της όρασης και της ακοής, τα κινητικά ή άλλα σωματικά προβλήματα, καθώς και τα σοβαρά ή χρόνια προβλήματα υγείας, πιστοποιούνται με ιατρική γνωμάτευση από δημόσιο νοσηλευτικό ίδρυμα ή δημόσια υγειονομική επιτροπή. Η ίδια υπηρεσία καθορίζει το είδος των τεχνικών βοηθημάτων και των οργάνων που έχει ανάγκη ο μαθητής στο σχολείο ή στο σπίτι. Οι μαθητές με διαταραχές όρασης ή ακοής μπορούν να απευθύνονται στις ιατροπαιδαγωγικές υπηρεσίες που λειτουργούν στο Κέντρο Εκπαίδευσης και Αποκατάστασης Τυφλών (ΚΕΑΤ) ή στο Εθνικό Ίδρυμα Κωφών, αντίστοιχα, για τη χορήγηση γνωμάτευσης.

2. Η διερεύνηση, η αξιολόγηση και η διαπίστωση του είδους των δυσκολιών και των πιθανών εκπαιδευτικών, συναισθηματικών, ψυχοκοινωνικών και άλλων αναγκών και φραγμών στη μάθηση πραγματοποιείται στα ΚΕΣΥ από τριμελή διεπιστημονική ομάδα, η οποία απαρτίζεται από έναν εκπαιδευτικό με εξειδίκευση στην ΕΑΕ, πρωτοβάθμιας ή δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ανάλογα με τη βαθμίδα από την οποία προέρχεται ο αξιολογούμενος μαθητής, έναν κοινωνικό λειτουργό και έναν ψυχολόγο. Στη διεπιστημονική ομάδα μπορεί να συμμετέχει και λογοθεραπευτής ή εργοθεραπευτής ή φυσιοθεραπευτής ή μέλος του εξειδικευμένου Ειδικού Εκπαιδευτικού Προσωπικού (ΕΕΠ) του κλάδου ΠΕ 31, κατά περίπτωση, ύστερα από εισήγηση της τριμελούς διεπιστημονικής ομάδας.

3. Μετά το τέλος της αξιολόγησης από τα ΚΕΣΥ, η διεπιστημονική ομάδα συντάσσει έκθεση αξιολόγησης - γνωμάτευση. Στην έκθεση προσδιορίζεται και περιγράφεται το

είδος των ειδικών αναγκών ή των μαθησιακών ή ψυχοκοινωνικού τύπου δυσκολιών που αντιμετωπίζει ο μαθητής, καθώς και οι κλίσεις και τα ενδιαφέροντά του και προτείνεται, κατά περίπτωση, το κατάλληλο εκπαιδευτικό πλαίσιο ένταξης και φοίτησης, η αλλαγή σχολικού πλαισίου, όποτε κρίνεται σκόπιμη, η αναγκαία ψυχοπαιδαγωγική και διδακτική υποστήριξη, καθώς και τα απαραίτητα τεχνικά βοηθήματα και εκπαιδευτικά υλικά που διευκολύνουν την εκπαίδευση και την επικοινωνία του μαθητή. Η έκθεση αξιολόγησης - γνωμάτευση συνοδεύεται από πλαίσιο Εξατομικευμένου Προγράμματος Εκπαίδευσης (ΕΠΕ), το οποίο περιλαμβάνει βασικούς άξονες και γενικές υποδείξεις. Η διαμόρφωση των βασικών αξόνων του ΕΠΕ γίνεται σε συνεργασία με τον γονέα ή τον κηδεμόνα του μαθητή με αναπηρία ή και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες ή και τον ίδιο τον μαθητή, όπου αυτό καθίσταται δυνατόν. Η τελική έκθεση αξιολόγησης - γνωμάτευση και οι βασικοί άξονες του ΕΠΕ γνωστοποιούνται στους γονείς ή τους κηδεμόνες.

4. Τα ΚΕΣΥ, ανάλογα με το είδος και το βαθμό των ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών και των μαθησιακών δυσκολιών, προσδιορίζουν το χρόνο επαναξιολόγησης, ο οποίος αναγράφεται στην έκθεση αξιολόγησης - γνωμάτευση. Αν δεν αναγράφεται χρόνος επαναξιολόγησης, οι εκθέσεις των ΚΕΣΥ έχουν μόνιμη ισχύ.

5. Όταν υπάρχει διάσταση απόψεων μεταξύ των εκθέσεων αξιολόγησης - γνωματεύσεων των ΚΕΣΥ και των Κοινοτικών Κέντρων Ψυχικής Υγείας Παιδιών και Εφήβων για τον ίδιο μαθητή ή όταν οι γονείς και κηδεμόνες διαφωνούν με το αποτέλεσμα της έκθεσης αξιολόγησης - γνωμάτευσης του ΚΕΣΥ, οι γονείς ή κηδεμόνες έχουν δικαίωμα προσφυγής σε πενταμελή Δευτεροβάθμια Επιτροπή Διεπιστημονικής Αξιολόγησης (ΔΕΔΑ), που συγκροτείται με απόφαση του περιφερειακού διευθυντή εκπαίδευσης. Η Επιτροπή αυτή αποτελείται από τον συντονιστή εκπαιδευτικού έργου για την ειδική αγωγή και ενταξιακή εκπαίδευση του οικείου Περιφερειακού Κέντρου Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού (ΠΕΚΕΣ), ως πρόεδρο, έναν συντονιστή εκπαιδευτικού έργου του οικείου ΠΕΚΕΣ της βαθμίδας εκπαίδευσης από την οποία προέρχεται ο μαθητής, έναν εκπαιδευτικό με εξειδίκευση στην ΕΑΕ για μαθητές πρωτοβάθμιας ή δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης κατά περίπτωση, και, ειδικότερα, του κλάδου ΠΕ02 Φιλολόγων για τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, έναν ψυχολόγο του κλάδου ΠΕ23 και έναν κοινωνικό λειτουργό του κλάδου ΠΕ30, ως μέλη. Η ΔΕΔΑ μπορεί να εισηγείται προς τον περιφερειακό διευθυντή εκπαίδευσης τη διεύρυνση της συγκρότησής της, με τη συμμετοχή πρόσθετων μελών από άλλες ειδικότητες εκπαιδευτικών ή ΕΕΠ, εφόσον η συμμετοχή τους κρίνεται αναγκαία για τις

ανάγκες της κατά περίπτωση αξιολόγησης. Οι γονείς ή κηδεμόνες του μαθητή μπορούν να επιλέξουν και έναν εμπειρογνώμονα, ο οποίος γνωμοδοτεί ενώπιον της πενταμελούς ΔΕΔΑ, χωρίς δικαίωμα ψήφου. Η απόφαση της ΔΕΔΑ είναι οριστική. Αν υπάρχει διάσταση απόψεων μεταξύ των εκθέσεων αξιολόγησης - γνωματεύσεων των ΚΕΣΥ και των Κοινοτικών Κέντρων Ψυχικής Υγείας Παιδιών και Εφήβων για τον ίδιο μαθητή και οι γονείς ή κηδεμόνες δεν προσφύγουν στην πενταμελή ΔΕΔΑ, υπερισχύει η έκθεση αξιολόγησης - γνωμάτευση των ΚΕΣΥ.

6. Οι σχολικές μονάδες και οι επιτροπές εξετάσεων των μαθητών με αναπηρία και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες υποχρεούνται να εφαρμόζουν τις προτάσεις, που αναφέρονται στις εκθέσεις αξιολόγησης - γνωματεύσεις που συντάσσουν οι αρμόδιες υπηρεσίες.

7.α) Οι εκπαιδευτικοί δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης με εξειδίκευση στην ΕΑΕ που υπηρετούν στα ΚΕΣΥ, υπό το συντονισμό και προγραμματισμό του προϊσταμένου του ΚΕΣΥ και του συντονιστή εκπαιδευτικού έργου για την ειδική αγωγή και ενταξιακή εκπαίδευση:

αα) υλοποιούν ενημερωτικές επιμορφωτικές συναντήσεις με εκπαιδευτικούς και μαθητές για την ενημέρωση σχετικά με τη διαδικασία εξέτασης μαθητών με αναπηρία ή και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες,

ββ) κατά τη διάρκεια των εισαγωγικών πανελλαδικών εξετάσεων παρίστανται στα ειδικά εξεταστικά κέντρα και υποστηρίζουν το έργο των αρμόδιων επιτροπών για την εξέταση των μαθητών με αναπηρία και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, με την παροχή διευκρινίσεων ή επεξηγήσεων σε θέματα ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών, εφόσον τους ζητηθούν από τις επιτροπές.».

Η παράγραφος 3 του άρθρου 6 αντικαθίσταται από το άρθρο 51 (ΦΕΚ Α'102/12.06.2018, σελ. 8415) του νόμου 4547/2018 ως εξής:

3. Για τους μαθητές με αναπηρία και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες που φοιτούν σε σχολεία της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, η φοίτησή τους θεωρείται επαρκής όταν το σύνολο των επιπλέον απουσιών δεν υπερβαίνει το τριάντα τοις εκατό (30%) των απουσιών που προβλέπονται από το οικείο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών με βάση το ωρολόγιο πρόγραμμα και οι επιπλέον από τις προβλεπόμενες απουσίες οφείλονται αποδεδειγμένα στη συμμετοχή τους σε προγράμματα αποκατάστασης και θεραπείας. Η

ανάγκη αποκατάστασης και θεραπείας της σωματικής ή ψυχικής υγείας των μαθητών με αναπηρία και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες πιστοποιείται με βεβαίωση δημόσιου φορέα, από την οποία προκύπτει με ακρίβεια η ανάγκη της ανωτέρω απουσίας και ο ακριβής χρόνος αυτής.».

Η παράγραφος 10 του άρθρου 8 αντικαθίσταται από το άρθρο 51 (ΦΕΚ Α'102/12.06.2018, σελ. 8415) του νόμου 4547/2018 ως εξής:

10. Οι σχολικές περιφέρειες των ΣΜΕΑΕ ορίζονται με απόφαση του περιφερειακού διευθυντή εκπαίδευσης, ύστερα από εισήγηση του οικείου διευθυντή εκπαίδευσης της αντίστοιχης βαθμίδας.».

Επιπλέον γίνεται η αντικατάσταση του όρου ΚΕ.Δ.Δ.Υ (Ν.3699/2008) με τον όρο Κ.Ε.Σ.Υ. όπως ορίζεται στην παράγραφο 10 του άρθρου 20 του νόμου 4547/2018.

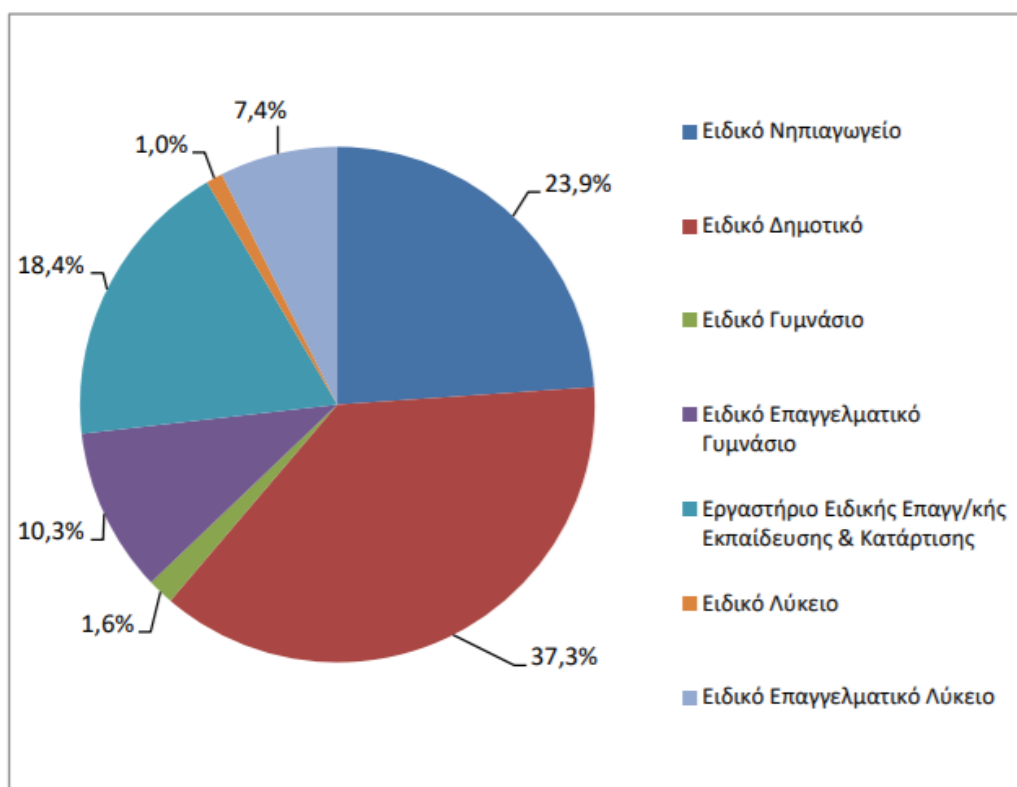
Επιπλέον το 2018 εκδόθηκε η Υ.Α. στο ΦΕΚ Β 1585/2018 με θέμα «Καθορισμός εβδομαδιαίου ωραρίου εργασίας των κλάδων του Ειδικού Εκπαιδευτικού Προσωπικού (ΕΕΠ) και Ειδικού Βοηθητικού Προσωπικού (ΕΒΠ) στις Σχολικές Μονάδες Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης (ΣΜΕΑΕ) και στις Σχολικές Μονάδες Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Γενικής και Επαγγελματικής Εκπαίδευσης» ο οποίος ορίζει ένα ειδικό καθηκοντολόγιο ώστε να είναι εφικτή η συνεργασία, η ισότιμη μεταχείριση και ο σεβασμός όλων των ειδικοτήτων που εργάζονται στην ΕΑΕ αλλά και για να διαχωριστεί ο διακριτός ρόλος του καθενός.

2.2.3 Στοιχεία της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής (ΕΛΣΤΑΤ) για τις ΣΜΕΑΕ

Η Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ) το 2019 δημοσίευσε τα στατιστικά στοιχεία των ΣΜΕΑΕ για το σχολικό έτος 2017-2018. Σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία οι σχολικές μονάδες πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης ΕΑΕ ανέρχονται σε 297 έναντι 296 την προηγούμενη χρονιά και το διδακτικό προσωπικό αυξήθηκε κατά 12,9%. Όσο αφορά τους εγγεγραμμένους μαθητές στην πρωτοβάθμια ΕΑΕ αυξήθηκε κατά 3,2%, με την κυρίαρχη εκπαιδευτική ανάγκη να είναι η νοητική υστέρηση σε ποσοστό 35,6% και επόμενη ο αυτισμός σε ποσοστό 30,6% του συνόλου των μαθητών με αναπηρία. Ως προς το διδακτικό προσωπικό η αναλογία μαθητών – παιδαγωγών είναι 1/2,69.

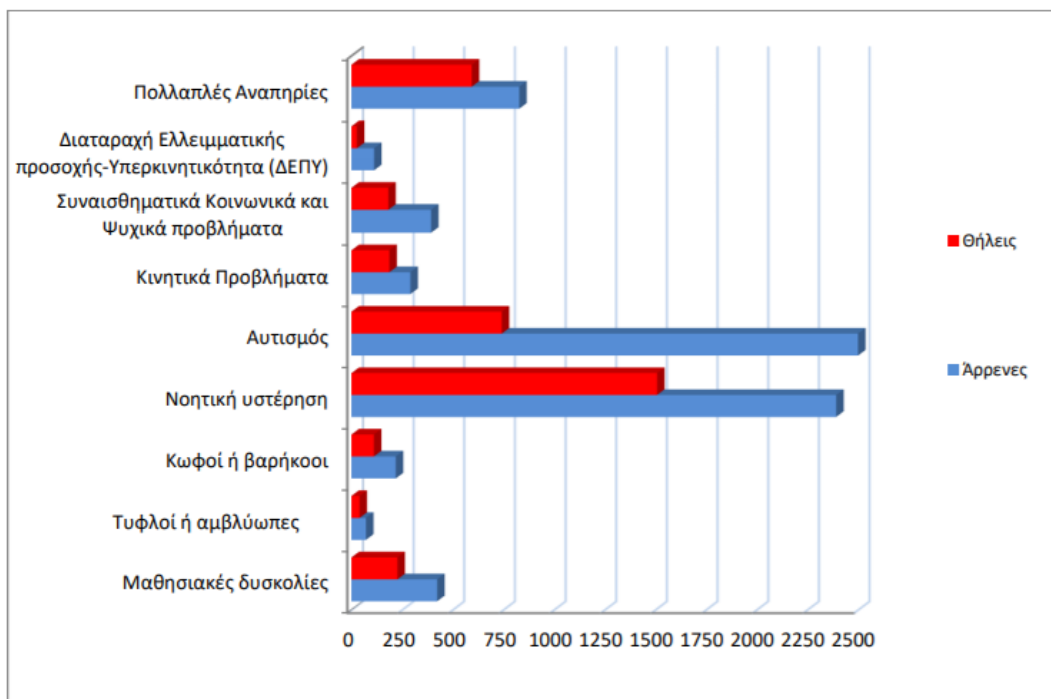
Στο παρακάτω γράφημα φαίνεται η κατανομή των σχολικών μονάδων ανά τύπο το σχολικό έτος 2017-2018 και διακρίνεται ότι η πρωτοβάθμια ΕΑΕ, συγκεκριμένα τα

δημοτικά ΕΑΕ είναι πολύ περισσότερα σε σχέση με τις υπόλοιπες σχολικές μονάδες. Συνολικά η πρωτοβάθμια καλύπτει το 61,2% των συνολικών σχολικών μονάδων ΕΑΕ. Επιπλέον από τα στοιχεία προκύπτει ότι κατά το σχολικό έτος 2017-2018 σε δημοτικά σχολεία ΕΑΕ φοίτησαν 4.150 μαθητές, αριθμός που παρουσιάζει αύξηση της τάξης του 3,9% σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά.

Πίνακας 1: Κατανομή ΣΜΕΑΕ ανά τύπο (Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ)

Στο παρακάτω γράφημα καταγράφονται οι ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών που φοίτησαν σε σχολικές μονάδες ΕΑΕ κατά το σχολικό έτος 2017-2018. Παρατηρείται ότι κυριαρχεί ο αυτισμός και η νοητική υστέρηση και ακολουθούν οι πολλαπλές αναπηρίες.

Πίνακας 2: Καταγραφή Ειδικών Εκπαιδευτικών Αναγκών των μαθητών ΣΜΕΑΕ το σχολικό έτος 2017-2018 (Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ)

Ακολουθεί ο συγκεντρωτικός πίνακας με τους μαθητές και εκπαιδευτικούς στα δημοτικά σχολεία ΕΑΕ κατά το 2017-2018.

Περιφέρεια	Εγγεγραμμένοι Μαθητές			Διδακτικό προσωπικό		
	2016/17	2017/18	Μεταβολή (%)	2016/17	2017/18	Μεταβολή (%)
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	193	197	2,1	57	70	22,8
Κεντρική Μακεδονία	633	656	3,6	257	305	18,7
Δυτική Μακεδονία	62	62	0,0	31	34	9,7
Θεσσαλία	241	259	7,5	111	127	14,4
Ήπειρος	107	114	6,5	43	40	-7,0
Ιόνιοι Νήσοι	79	88	11,4	24	31	29,2
Δυτική Ελλάδα	321	331	3,1	111	112	0,9
Στερεά Ελλάδα	198	226	14,1	70	74	5,7
Πελοπόννησος	195	188	-3,6	56	62	10,7
Αττική	1.510	1.566	3,7	470	574	22,1
Βόρειο Αιγαίο	68	70	2,9	33	35	6,1
Νότιο Αιγαίο	112	113	0,9	40	43	7,5
Κρήτη	277	280	1,1	103	111	7,8
ΣΥΝΟΛΟ	3.996	4.150	3,9	1.406	1.618	15,1

Πίνακας 3: Αριθμός μαθητών και εκπαιδευτικών στα δημοτικά ΕΑΕ το σχολικό έτος 2017-2018 (Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ)

Παρακάτω παρατίθεται πίνακας με τον αριθμό των ΕΕΠ και ΕΠΒ που υπηρετούν σε ΣΜΕΑΕ και σε Σχολικές μονάδες Γενικής Εκπαίδευσης.

ΕΕΠ & ΕΒΠ ΑΝΑ ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΑ	2017-18	2018-19	2019-20	ΜΕΤΑΒΟΛΗ 2018-2020
ΒΟΗΘΗΤΙΚΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ	1.480	1.720	1.815	335
ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ ΔΙΑΒΙΩΣΗΣ ΤΥΦΛΩΝ	1	1	1	0
ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΙ ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ ΑΕΙ	6	5	4	-2
ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΥ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ ΤΥΦΛΩΝ	1	1	1	0
ΕΡΓΟΘΕΡΑΠΕΥΤΕΣ	167	203	192	25
ΘΕΡΑΠΕΥΤΩΝ ΛΟΓΟΥ	310	330	326	16
ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΙ	714	718	871	157
ΝΟΗΜΑΤΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΚΩΦΩΝ	2	2	2	0
ΠΑΙΔΟΨΥΧΙΑΤΡΟΙ	6	3	2	-4
ΣΧΟΛΙΚΟΙ ΝΟΣΗΛΕΥΤΕΣ	671	1.094	1.124	453
ΦΥΣΙΟΘΕΡΑΠΕΥΤΕΣ	154	179	173	19
ΨΥΧΟΛΟΓΟΙ	785	1.166	1.166	381
Γενικό άθροισμα	4.297	5.422	5.677	1.380

Πίνακας 4: ΕΕΠ & ΕΠΒ στο σύνολο των ΣΜΕΑΕ και Σχολικών Μονάδων Γενικής Εκπαίδευσης (Πηγή: Αυτοτελές τμήμα Ειδικού Εκπαιδευτικού & Ειδικού Βοηθητικού Προσωπικού)

Κεφάλαιο 3. Το εκπαιδευτικό προσωπικό των ΣΜΕΑΕ

3.1 Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στην εκπαίδευση μαθητών με αναπηρία

Ο εκπαιδευτικός ειδικής αγωγής κατέχει κεντρικό ρόλο στην εκπαίδευση μαθητών με αναπηρία, καθώς στην ουσία είναι ο «διαμεσολαβητής» ανάμεσα στο άτομο και στην μάθηση, στις προσδοκίες του ατόμου και του περιβάλλοντος του από το εκπαιδευτικό σύστημα. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού ειδικής αγωγής είναι παιδαγωγικός, συμβουλευτικός, υποστηρικτικός. Η κατάρτιση των εκπαιδευτικών ειδικής αγωγής έχει στην βάση την παιδαγωγική επιστήμη ενώ παράλληλα εστιάζει σε τομείς που αφορούν την ανάπτυξη των λειτουργικών δεξιοτήτων των μαθητών με αναπηρία ώστε μέσα από την προσφορά εκπαίδευσης τα άτομα με αναπηρία να καθίστανται όσο το δυνατόν λειτουργικά και αυτόνομα εντός του κοινωνικού πλαισίου. Η επιστημονική κατάρτιση του εκπαιδευτικού Ειδικής αγωγής του επιτρέπει να αξιολογεί τις προτεινόμενες στρατηγικές διδασκαλίας, να τις προσαρμόζει στις ανάγκες των μαθητών, να επαναπροσδιορίζει τους στόχους της διδασκαλίας και να καθιστά τον μαθητή συμμετέχο στη μαθησιακή διαδικασία και όχι παθητικό δέκτη μιας παρέμβασης (Ζώνιου- Σιδέρη, 1998).

Σύμφωνα με τον Σούλη (2008) οι εκπαιδευτικοί αποτελούν τον καθοριστικότερο παράγοντα στη διαδικασία ανάπτυξης στρατηγικών και χάραξης σχεδίων δράσης για την εκπαίδευση των μαθητών με αναπηρία. Για την ισχυροποίηση των εκπαιδευτικών ώστε η εκπαίδευση να αποδίδει τα μέγιστα οφέλη για τους μαθητές κρίνεται αναγκαίο οι εκπαιδευτικοί να διεκδικήσουν και να καθιερώσουν τον ενεργό ρόλο τους στην ενίσχυση της συνεργατικής κουλτούρας στο σχολικό περιβάλλον και στην επαγγελματική τους ανάπτυξη. Όσον αφορά στις ενέργειες για την ενίσχυση της συνεργατικής κουλτούρας, τα σχολεία θα πρέπει να προωθούν δράσεις για την συνεκπαίδευση, την συναδελφικότητα και την επικοινωνία μεταξύ των εκπαιδευτικών. Ο στόχος των δράσεων αυτών θα πρέπει να είναι η πραγμάτωση της ισοτιμίας των εκπαιδευτικών, η προαγωγή της πρωτοβουλίας σχετικά με την αναβάθμιση της ποιότητας της εκπαίδευσης και του σχολείου γενικότερα, η προώθηση της ισότιμης συμμετοχής στην αντιμετώπιση των προβλημάτων που προκύπτουν. Όσον αφορά στην επαγγελματική ανάπτυξη, οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να διεκδικήσουν την επαγγελματική αναβάθμιση τους μέσα από την συνεχή επιμόρφωση σε θέματα εφαρμογής αποτελεσματικών πρακτικών εκπαίδευσης των παιδιών με αναπηρία.

Οι αρμοδιότητες των εκπαιδευτικών ειδικής αγωγής συνοψίζονται στην οργάνωση, κατάρτιση και υλοποίηση εξατομικευμένων εκπαιδευτικών προγραμμάτων για κάθε μαθητή. Τα προγράμματα αυτά προκύπτουν μέσα από την συνεργασία με το ΕΕΠ ώστε να υπάρχει εικόνα για τις συνολικές ανάγκες κάθε παιδιού. Γενικότερα η συνεργασία με το ΕΕΠ αφορά κυρίως στην ενημέρωση για την εξέλιξη των μαθητών και για τον σχεδιασμό της ολιστικής προσέγγισης της εκπαίδευσής τους. Επιπλέον καθοδηγούν τους γονείς σε θέματα που σχετίζονται με την αντιμετώπιση των παιδιών εκτός σχολικού περιβάλλοντος και συχνά προτείνουν εποικοδομητικές εξωσχολικές δραστηριότητες.

3.2 Ο ρόλος του Ειδικού Εκπαιδευτικού Προσωπικού (ΕΕΠ) στην εκπαίδευση μαθητών με αναπηρία

Οι ΣΜΕΑΕ εκτός από τους εκπαιδευτικούς ΕΑΕ στελεχώνονται από επαγγελματίες Υγείας και Κοινωνικών επιστημόνων των οποίων οι αρμοδιότητες καθορίζονται από τον νόμο 3699/2008 (ΦΕΚ 199 σελ. 3509) κατά τον οποίο ισχύουν τα παρακάτω.

«1. Για τη στελέχωση των ΚΕΔΔΥ και των ΣΜΕΑΕ προβλέπεται Ε.Ε.Π. Η άσκηση των καθηκόντων τους δύναται να επεκτείνεται και στους μαθητές των συστεγαζόμενων ή γειτονικών ΣΜΕΑΕ, όταν δεν υπάρχουν αντίστοιχες ειδικότητες και εφόσον έχουν καλυφθεί οι ανάγκες των σχολείων στα οποία υπηρετούν. Η επέκταση της άσκησης των καθηκόντων τους γίνεται με απόφαση του Περιφερειακού Διευθυντή Εκπαίδευσης ύστερα από πρόταση του ΠΥΣΕΕΠ, στο οποίο υποβάλλονται οι σχετικές αιτιολογημένες εισηγήσεις του σχολικού συμβούλου της ΕΑΕ ή του σχολικού συμβούλου ΕΕΠ της αντίστοιχης ειδικότητας.

2. Οι ανήκοντες στους κλάδους ΕΕΠ και το ΕΒΠ των ΣΜΕΑΕ και των ΚΕΔΔΥ δύναται να αποσπώνται στην Κεντρική Υπηρεσία του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων, στις Περιφερειακές Διευθύνσεις Εκπαίδευσης και στις Διευθύνσεις Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, με την ισχύουσα κάθε φορά για το εκπαιδευτικό προσωπικό διαδικασία».

Οι κλάδοι του ΕΕΠ είναι αυτοί των λογοθεραπευτών (ΠΕ21-ΠΕ26), Επαγγελματιών Συμβούλων (ΠΕ22), Ψυχολόγων (ΠΕ23), Παιδοψυχιάτρων (ΠΕ24), Σχολικών Νοσηλευτών (ΠΕ25), Φυσικοθεραπευτών (ΠΕ28), Εργοθεραπευτών (ΠΕ29), Κοινωνικών Λειτουργών (ΠΕ30).

Οι σχολικοί ψυχολόγοι αξιολογούν τους μαθητές προκειμένου να παρέχουν μια ολοκληρωμένη εκτίμηση για τον κάθε μαθητή τόσο όσο αφορά την προσωπικότητα του και τις εκπαιδευτικές ανάγκες του. Επίσης παρέχουν συμβουλευτική υποστήριξη στους εκπαιδευτικούς τόσο για τον σχεδιασμό του εκπαιδευτικού προγράμματος όσο και για την επίλυση προβλημάτων που προκύπτουν κατά την εκπαίδευση του μαθητή που αφορούν τον ίδιο ή την οικογένεια του. Αναλαμβάνουν τη συμβουλευτική υποστήριξη των μαθητών και των οικογενειών τους σε ομαδική ή ατομική βάση. Τέλος συντάσσουν τις ψυχολογικές εκθέσεις των μαθητών και συνεργάζονται άμεσα με τους σχολικούς συμβούλους και τα ΚΕΣΥ.

Οι κοινωνικοί λειτουργοί είναι οι αρμόδιοι για τη σύνταξη του κοινωνικού ιστορικού του κάθε μαθητή και για την εισήγηση παρεμβάσεων υποστήριξης όσο αφορά στον τομέα της ένταξης και προσαρμογής στο σχολικό περιβάλλον. Επίσης αναλαμβάνουν τη στήριξη των μαθητών και των οικογενειών τους κυρίως στον τομέα της αντιμετώπισης κοινωνικών προβλημάτων. Στην ουσία αποτελούν τον συνδετικό κρίκο οικογένειας, σχολείου και φορέων και υπηρεσιών σχετικών με τις ιδιαίτερες ανάγκες κάθε μαθητή.

Οι λογοθεραπευτές αξιολογούν τη φωνολογική ανάπτυξη των μαθητών και πραγματοποιούν εξειδικευμένες παρεμβάσεις για την ενίσχυσή τους. Παράλληλα συνεργάζονται με τις οικογένειες στον τομέα της καθοδήγησης για το χειρισμό των φωνολογικών προβλημάτων. Επιπλέον συνεργάζονται με τα υπόλοιπα μέλη της σχολικής μονάδας ώστε να αναπτυχθεί μια ενιαία πρακτική αντιμετώπισης των ιδιαίτερων προβλημάτων κάθε μαθητή.

Οι φυσικοθεραπευτές αναπτύσσουν εξειδικευμένο πρόγραμμα παρέμβασης για κάθε μαθητή έπειτα από αξιολόγηση των κινητικών και λειτουργικών ικανοτήτων του. Εργάζονται συνεργατικά με τον εργοθεραπευτή και συναφείς ειδικότητες ώστε να αναπτυχθεί κοινό πρόγραμμα αποκατάστασης. Ενημερώνουν και εκπαιδεύουν τους γονείς ώστε να γίνονται οι κατάλληλοι κινησιολογικοί χειρισμοί και εκτός του σχολικού περιβάλλοντος. Τέλος, φροντίζουν να εντοπίσουν και να εξαλείψουν τα χωροταξικά εμπόδια που μπορεί να δυσχεραίνουν την φοίτηση των μαθητών στο σχολείο.

Οι εργοθεραπευτές εργάζονται με τις αισθητικοκινητικές δεξιότητες των μαθητών και προσπαθούν να αυξήσουν τη λειτουργικότητά τους. Αξιολογώντας τους μαθητές, διαμορφώνουν το κατάλληλο πρόγραμμα αποκατάστασης και θέτουν στόχους για την ενίσχυση συγκεκριμένων κινητικών και αντιληπτικών δεξιοτήτων. Συνεργάζονται με τους γονείς τόσο για την ενημέρωση της εξέλιξης του μαθητή αλλά και για την διασφάλιση της κατάλληλης μέριμνας για το μαθητή και εκτός σχολικού περιβάλλοντος. Συνεργάζονται στενά τόσο με τον φυσικοθεραπευτή όσο και με το λοιπό εκπαιδευτικό προσωπικό για την ανάπτυξη δραστηριοτήτων που θα συμβάλουν στην απόκτηση συγκεκριμένων δεξιοτήτων. Σε ένα γενικότερο πλαίσιο συνεργάζονται για την ύπαρξη ενιαίας αντιμετώπισης κάθε περίπτωσης εντός και εκτός σχολείου

3.3 Η σημασία της συνεργασίας των εμπλεκόμενων φορέων για την αποτελεσματικότητα της Ειδικής Αγωγής

Η αποτελεσματική αντιμετώπιση των αναγκών των παιδιών με αναπηρία προϋποθέτει την ανάπτυξη συνεργασίας τόσο ανάμεσα στα μέλη της σχολικής μονάδας (εκπαιδευτικούς, ψυχολόγους, βοηθητικό προσωπικό), όσο και ανάμεσα στη σχολική μονάδα και στους γονείς. Κάθε μέλος αυτής της αναγκαίας συνεργατικής σχέσης συνεισφέρει με διαφορετικό τρόπο στη διαδικασία κατανόησης και αντιμετώπισης των διαφορετικών προβλημάτων των παιδιών με αναπηρία (Ντίνας, 2003). Σε αυτό το πλαίσιο ο εκπαιδευτικός ειδικής αγωγής οφείλει να συνεργάζεται και να αναπτύσσει συντονισμένη δράση με τα εμπλεκόμενα μέλη ώστε να καταστεί επιτυχής η παρέμβαση αλλά και τα αποτελέσματά της να είναι εφικτό να διατηρηθούν και να ενισχυθούν με την πάροδο του χρόνου (Ζώνιου – Σιδέρη, 1998).

Όσον αφορά στη συνεργασία των εκπαιδευτικών με τους γονείς, μια από τις αρμοδιότητες του εκπαιδευτικού είναι η παροχή συμβουλευτικής υποστήριξης στους γονείς ώστε τελικά οι εκπαιδευτικοί στόχοι να εναρμονιστούν με τους στόχους της οικογένειας και τις προσδοκίες της. Είναι σημαντικό ο εκπαιδευτικός να αξιολογεί το συναισθηματικό στάδιο στο οποίο βρίσκονται οι γονείς, τις προσδοκίες τους αλλά και την επιρροή που ασκούν στο παιδί ώστε στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων του και των επιστημονικών του γνώσεων να προσφέρει την κατάλληλη υποστήριξη και να δημιουργήσει ένα συνεργατικό κλίμα που θα διέπεται από ασφάλεια και εμπιστοσύνη (Callias, 1997). Ειδικότερα όσον αφορά στην πραγμάτωση της συνεργασίας σε κλίμα

ασφάλειας είναι σημαντικό η σχέση γονέων – εκπαιδευτικών να διέπεται από σεβασμό, αποδοχή, ενσυναίσθηση, ειλικρίνεια (Μαλικιώση – Λοιζου, 2001).

Η συνεργασία μεταξύ εκπαιδευτικών είναι εξίσου σημαντική καθώς αποτελεί μια σημαντική πηγή μάθησης για τους ίδιους. Μέσα από τα προσωπικά βιώματα και τις εμπειρίες του καθενός, αλλά και μέσα από τις ατομικές ιδιαιτερότητες εμπλουτίζεται το εργασιακό περιβάλλον, διευρύνονται οι γνώσεις και γενικότερα αναπτύσσεται συλλογικά το σύνολο των εκπαιδευτικών. Στην ουσία, η συνεργασία των εκπαιδευτικών της σχολικής μονάδας λειτουργεί με αντίστοιχο τρόπο με τη συνεκπαίδευση των μαθητών και αποτελεί πηγή μάθησης και εμπλουτισμού της διδασκαλίας (Σούλης, 2008). Ο Ainscow (2007) αναφέρει ότι για την επίτευξη της ομαλής και εποικοδομητικής συνεργασίας των εκπαιδευτικών θα πρέπει να ξεπεραστούν οι ατομικές ή ιδεολογικές διαφορές αλλά και τα εμπόδια που προκύπτουν από κοινωνικές, γλωσσικές, θρησκευτικές ή πολιτιστικές καταβολές και να αναπτυχθεί ένα διευρυμένο δίκτυο συνεργασίας που θα περιλαμβάνει εκπαιδευτικούς από διαφορετικά σχολεία, το λεγόμενο «δίκτυο έρευνας». Η δυναμική ενός τέτοιου δικτύου μπορεί να προσφέρει τεράστια οφέλη στην εκπαίδευση των μαθητών με αναπηρία καθώς θα συμβάλει καθοριστικό στον εμπλουτισμό της διδασκαλίας, στην εφαρμογή καινοτόμων εκπαιδευτικών προγραμμάτων και πρακτικών.

Η συνεργασία δεν αφορά μόνο τις διαδικασίες εκπαίδευσης αλλά βρίσκει και εφαρμογή στην επιμόρφωση. Ιδανικά η ανάπτυξη προγραμμάτων συνεργατικής επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών θα μπορούσε να προσφέρει τα μέγιστα καθώς τέτοιου είδους προγράμματα επιτρέπουν στους εκπαιδευτικούς να συζητήσουν, να αναλύσουν και να αναθεωρήσουν τις απόψεις τους ερχόμενοι σε επαφή με βιώματα και εμπειρίες συναδέλφων (Halvorsen & Neary, 2001).

Η συνεργασία εκπαιδευτικού ΕΑΕ και σχολικού ψυχολόγου είναι εξαιρετικά σημαντική για το σχεδιασμό αποτελεσματικών προγραμμάτων ειδικής εκπαίδευσης (Pierangelo & Guiliani, 2008). Τις προηγούμενες δεκαετίες που κυριαρχούσε το ιατρικό μοντέλο προσέγγισης της αναπηρίας, ίσχυε μια ιεραρχία όσο αφορά στην κυριαρχία των ψυχολόγων έναντι των εκπαιδευτικών, γεγονός που καθιστούσε δύσκολη την επικοινωνία και τη συνεργασία όχι τόσο λόγω προθέσεων αλλά λόγω διαφοράς γνώσεων και δεξιοτήτων των δύο επιστημονικών κλάδων (Thomas et al., 1995). Η μετάβαση από το ιατρικό στο κοινωνικό μοντέλο προσέγγισης της αναπηρίας

έθεσε σε ισχύ μια ολιστική συνεργατική προσέγγιση της εκπαίδευσης των ατόμων με αναπηρία, το οποίο βασίζεται στην ισοτιμία στη λήψη αποφάσεων και στην αλληλοϋποστήριξη των μελών της ΣΜΕΑΕ με σκοπό τη βελτίωση της ποιότητας της εκπαίδευσης (Forlin, 2010).

Γενικότερα η ισοτιμία και η συνεργασία των μελών της ΣΜΕΑΕ καθορίζεται από την Υπουργική Απόφαση 27922/Γ6/2007-ΦΕΚ 449/Β/ 03-04-2007 με τίτλο «Καθορισμός ιδιαίτερων καθηκόντων και αρμοδιοτήτων του εκπαιδευτικού και ειδικού βοηθητικού προσωπικού που υπηρετεί σε σχολικές μονάδες ειδικής αγωγής πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης» και από το άρθρο 2 του νόμου Ν. 3194/2003 (ΦΕΚ Α'267/20.11.2003, σ. 4658) με τίτλο «Ρύθμιση εκπαιδευτικών θεμάτων και άλλες διατάξεις. Σύμφωνα με τις παραπάνω ρυθμίσεις ισχύουν τα παρακάτω:

- *Το ειδικό εκπαιδευτικό προσωπικό μετέχει ισότιμα στις δραστηριότητες και τις διαδικασίες του συλλόγου προσωπικού της σχολικής μονάδας στην οποία υπηρετεί. Δεν απαλλάσσεται από τα γενικά και ειδικά καθήκοντα του προσωπικού του σχολείου και από την ανάληψη εργασιών που ο διευθυντής του σχολείου μπορεί να τους αναθέσει*
- *Συνεργάζονται με τους εκπαιδευτικούς, το λοιπό προσωπικό του σχολείου και τους γονείς για την εύρυθμη λειτουργία της σχολικής μονάδας και την προώθηση του εκπαιδευτικού έργου*
- *Ασκούν τα καθήκοντά τους παράλληλα με το διδακτικό έργο των εκπαιδευτικών, σε ιδιαίτερο χώρο ή μέσα στην τάξη, όταν χρειάζεται, σε προγραμματισμένη συνεργασία με τους εκπαιδευτικούς της τάξης. Σε καμιά, όμως, περίπτωση δεν τους υποκαθιστούν*
- *Ενημερώνουν συστηματικά τον ατομικό φάκελο του κάθε μαθητή και σε προγραμματισμένες συνεργασίες ανταλλάσσουν απόψεις με το λοιπό εκπαιδευτικό και ειδικό εκπαιδευτικό προσωπικό του σχολείου, τηρώντας πάντοτε τις σχετικές με το επαγγελματικό απόρρητο διατάξεις, όπως διατυπώνονται στο άρθρο 16 του ν.1143/1981.*
- *Τα προγράμματα στήριξης και συνεργασίας με τους γονείς, σε ατομική ή μικροομαδική βάση, εντάσσονται στο πλαίσιο του ωραρίου τους.*

Η εκπαίδευση των μαθητών με αναπηρία παρουσιάζει μεγάλη ποικιλομορφία ως προς τις ανάγκες των μαθητών αλλά και την επίδραση εξωτερικών παραγόντων (κοινωνικών, οικονομικών κ.ά.) σε αυτήν. Οπότε είναι δύσκολο ένας επιστημονικός κλάδος να διαμορφώσει αποτελεσματικά εκπαιδευτικά προγράμματα. Η συνεργασία στις ΣΜΕΑΕ είναι εξαιρετικά σημαντική καθώς μόνο έτσι γίνεται εφικτό να υπάρξει η ισοτιμία των μαθητών στην μάθηση (Taylor & Herrington, 2003).

Το βασικό εμπόδιο στη συνεργασία είναι το διαφορετικό γνωστικό υπόβαθρο των ειδικοτήτων που εμπλέκονται στην ΕΑΕ. Παρατηρείται το φαινόμενο να μην γίνεται αντιληπτός από τους εκπαιδευτικούς ο τρόπος με τον οποίο θα εφαρμοστούν στην πράξη οι συμβουλές ή οι οδηγίες που λαμβάνουν (Brown et al., 2006). Επιπλέον εμπόδια προκύπτουν από την ανεπάρκεια πρακτικών γνώσεων, από την περιορισμένη υλικοτεχνική υποδομή, τον περιορισμένο χρόνο και από τις λανθασμένες προσδοκίες για το ρόλο κάθε μέλους της σχολικής κοινότητας (Farrell, 2010).

Κεφάλαιο 4. Η σημασία της κατάρτισης των εκπαιδευτικών για την επιτέλεση του έργου τους

4.1 Απαιτούμενα προσόντα εκπαιδευτικών ειδικής αγωγής

Οι ΣΜΕΑΕ καλύπτουν όλες τις βαθμίδες της υποχρεωτικής εκπαίδευσης, οπότε το εκπαιδευτικό προσωπικό προέρχεται από διαφορετικές ειδικότητες, νηπιαγωγούς, δασκάλους, εκπαιδευτικούς φυσικής αγωγής, καθηγητές μουσικής, εικαστικούς κ.ά. Όπως προαναφέρθηκε οι ΣΜΕΑΕ και ΚΕΣΥ στελεχώνονται εκτός από εκπαιδευτικό προσωπικό και από ΕΕΠ ώστε να παρέχεται πολύπλευρη υποστήριξη και να καλύπτονται οι ειδικές ανάγκες των μαθητών. Σε συγκεκριμένες περιπτώσεις που οι μαθητές χρειάζονται υποστήριξη για την αυτοεξυπηρέτησή τους προβλέπεται η υποστήριξη από Ειδικό Βοηθητικό Προσωπικό (ΕΒΠ) (άρθρο 17 & 18, Ν.3699/2008).

Σύμφωνα με το ισχύον νομικό πλαίσιο (Ν.3699/2008) το εκπαιδευτικό προσωπικό σε ΣΜΕΑΕ θα πρέπει να έχει εξειδίκευση στην Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση. Ως τυπικά προσόντα για την υπηρετήση σε ΣΜΕΑΕ θεωρούνται η κατοχή διδακτορικού ή μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών συναφούς με την Ειδική Αγωγή, η κατοχή πτυχίου μετεκπαίδευσης στην Ειδική Αγωγή (2ετούς διάρκειας) και η κατοχή πιστοποιητικού παρακολούθησης σεμιναρίου κατάρτισης στην ειδική αγωγή 400^{ωv} ωρών και τουλάχιστον 8μηνης διάρκειας. Σύμφωνα με της έρευνα της Λαμπροπούλου (2004) σχετικά με την εξειδίκευση των εκπαιδευτικών την δεκαετία του '90 παρατηρήθηκε ότι περίπου το 40% των εκπαιδευτικών που υπηρετούν στην Ειδική Αγωγή δεν είχε την απαιτούμενη κατάρτιση. Σύμφωνα με τον Σκουλίδη κ.ά. (2015) σύγχρονες έρευνες μικρότερης κλίμακας καταδεικνύουν ότι το εκπαιδευτικό προσωπικό των ΣΜΕΑΕ έχει σημαντικά βελτιωμένη κατάρτιση σε θέματα ειδικής αγωγής σε σχέση με της προηγούμενες δεκαετίες. Παράλληλα όμως επισημαίνεται ότι η εξειδίκευση δεν σημαίνει απαραίτητα και τη βελτίωση της ποιότητας της παρεχόμενης εκπαίδευσης σε άτομα με αναπηρία.

Η βελτίωση της ΕΑΕ προϋποθέτει την επάρκεια σπουδών των εκπαιδευτικών και τη συνεχή κατάρτισή τους, όμως θα πρέπει το επίπεδο σπουδών να είναι τέτοιο που οι προσφερόμενες γνώσεις να ανταποκρίνονται στις ανάγκες της ΕΑΕ (Παντελιάδου, 2000).

4.2 Η ανάγκη για συνεχιζόμενη εκπαίδευση – κατάρτιση

Ο ρόλος του εκπαιδευτικού ειδικής αγωγής είναι πολυδιάστατος. Για αυτό το λόγο είναι αναγκαία η υποστήριξη μέσα από τη συνεχόμενη κατάρτιση ώστε ο εκπαιδευτικός να μπορεί να ανταποκριθεί στις ανάγκες των μαθητών του. Ο εκπαιδευτικός πέρα από τη διδασκαλία επιφορτίζεται με την κατάρτιση εξατομικευμένων εκπαιδευτικών παρεμβάσεων με σκοπό την ενίσχυση συγκεκριμένων δεξιοτήτων των μαθητές. Επιπλέον καλείται να συμβάλει εκτός της γνωστικής ανάπτυξης και στην ανάπτυξη κοινωνικών και άλλων δεξιοτήτων. Προϋπόθεση όλων των παραπάνω είναι η συνεχής αξιολόγηση της πορείας των μαθητών ώστε να επαναπροσδιορίζει τους στόχους και να αναμορφώνει το εκπαιδευτικό πρόγραμμα ώστε να ανταποκρίνεται στις ανάγκες των μαθητών του. Για την εκπλήρωση των διδακτικών στόχων καλείται να αξιοποιήσει καινοτόμες διδακτικές μεθόδους και εκπαιδευτικά εργαλεία για να μπορέσει να ανταποκριθεί στις εξατομικευμένες εκπαιδευτικές ανάγκες κάθε μαθητή. Σημαντικός επίσης είναι ο συμβουλευτικός του ρόλος ως προς την ανάπτυξη συνεργασίας με τις οικογένειες αλλά και με τους εμπλεκόμενους φορείς για την επίτευξη του καλύτερου δυνατού αποτελέσματος (Περσίδου, 2010). Η φύση του ρόλου των εκπαιδευτικών στα σχολεία ειδικής αγωγής επιβάλλει την απόκτηση προσόντων πέραν της παιδαγωγικής και της διδακτικής ώστε να μπορούν να ανταπεξέλθουν στο σύνθετο έργο τους (Μαστροδήμου κ.ά., 2013). Λαμβάνοντας υπόψη τον πολυδιάστατο ρόλο του εκπαιδευτικού, αναδεικνύεται η ανάγκη τους για υποστήριξη μέσα από την παροχή συνεχιζόμενης εκπαίδευσης ώστε να είναι σε θέση να ανταποκριθούν στις προκλήσεις που συναντούν αλλά και να παρέχουν ποιοτική εκπαίδευση στα άτομα με αναπηρία (Σκουλίδης κ.ά., 2015).

Για είναι εφικτή η παροχή ποιοτικής και αποτελεσματικής επιμόρφωσης είναι σημαντικό να διερευνώνται οι ανάγκες των εκπαιδευτικών και να σχεδιάζονται τα κατάλληλα προγράμματα. Επιπλέον, είναι σημαντικό οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί να συμμετέχουν ενεργά στην κατάρτιση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων καθώς είναι οι μόνοι που γνωρίζουν επαρκώς τη σχολική πραγματικότητα και τις ανάγκες επιμόρφωσης που προκύπτουν από αυτήν (Σκουλίδης κ.ά., 2015).

Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών μπορεί να συμβάλει καθοριστικά στη βελτίωση της ποιότητας της παρεχόμενης εκπαίδευσης καθώς εμπλουτίζει τις γνώσεις τους, ενισχύει την ανάπτυξη νέων δεξιοτήτων, συμβάλει στη διαμόρφωση των στάσεων και των

αντιλήψεων απέναντι σε θέματα που απασχολούν τη σχολική και κοινωνική πραγματικότητα και τελικά προάγει την προσωπική εξέλιξη (Δούκας κ.ά., 2008).

4.3 Έρευνες για τις ανάγκες των εκπαιδευτικών για επιμόρφωση

Σύμφωνα με την έρευνα του Κούλη (2018) οι ανάγκες των Ελλήνων εκπαιδευτικών είναι αυξημένες κυρίως όσον αφορά στα θέματα υποστήριξης μαθητών με μαθησιακές δυσκολίες και συναισθηματικές διαταραχές. Επιπλέον παρατηρείται μεγάλη ανάγκη για επιμόρφωση στην εφαρμογή καινοτόμων διδακτικών πρακτικών αλλά και στην χρήση των νέων τεχνολογιών. Όσον αφορά στη χρήση νέων τεχνολογιών, η έλλειψη παρατηρείται στη γνώση τρόπων ένταξης της τεχνολογίας στη διδακτική πράξη όχι τόσο ως εργαλείο αλλά ως μέρος αυτής.

Διεθνείς έρευνες σχετικά με την ανάγκη επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών ειδικής αγωγής επισημαίνουν ότι οι εκπαιδευτικοί που παρακολουθούν προγράμματα κατάρτισης αποκτούν μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση ως προς την αντιμετώπιση των ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών των μαθητών (Kim et al., 2013 · Leatherman, 2007). Επιπλέον μέσα από την επιμόρφωση ενισχύεται η αυτοαποτελεσματικότητα των εκπαιδευτικών και διαμορφώνεται θετική στάση απέναντι στην ειδική αγωγή και εκπαίδευση η οποία συνεπάγεται τη βελτίωση της ποιότητας της εκπαίδευσης (Pappas et al., 2018). Οι Avramidis κ.ά. (2000) εντοπίζουν την ανάπτυξη θετικότερων συναισθημάτων προς τους μαθητές με αναπηρία στους επιμορφωμένους εκπαιδευτικούς.

Οι Novak κ.ά. (2016) τονίζουν ότι η μορφή της επιμόρφωσης θα πρέπει να εστιάζει σε συγκεκριμένες παραμέτρους της διδασκαλίας και της σχολικής ζωής και να μην είναι θεωρητική. Στην ουσία επισημαίνεται ότι πρέπει η επιμόρφωση να προσφέρει την αναγκαία σύνδεση θεωρητικής εκπαίδευσης και πρακτικής ώστε οι εκπαιδευτικοί να αποκτήσουν τα εφόδια εκείνα που θα τους επιτρέψουν να αξιολογούν τους μαθητές τους και να σχεδιάζουν τις κατάλληλες εκπαιδευτικές παρεμβάσεις οι οποίες με την σειρά τους θα βασίζονται σε αποτελεσματικές διδακτικές στρατηγικές.

Ως προς τους τρόπους επιμόρφωσης από την έρευνα των Κυριακή και Παρδάλη (2012) προκύπτει ότι η βιωματική μάθηση είναι ο τρόπος που προτιμούν οι εκπαιδευτικοί. Ειδικότερα προτιμούν προγράμματα που συνδυάζουν εξ αποστάσεως και δια ζώσης εκπαίδευση κυρίως σε θέματα που αφορούν το χειρισμό της συμπεριφοράς των

μαθητών με αναπηρία. Επιπλέον επισημαίνεται η ανάγκη για επιμόρφωση σε συνεργατικές μορφές διδασκαλίας. Οι Anastasiadou και Hlioroulou (2015) αναφέρουν ότι τα προγράμματα επιμόρφωσης τα οποία είναι σύντομα και ευέλικτα προτιμώνται από τους εκπαιδευτικούς. Ένα επιπλέον σημείο που τονίζεται είναι ότι οι εκπαιδευτικοί προτιμούν προγράμματα που προκηρύσσονται από αξιόπιστους επιστημονικούς φορείς και βασίζονται σε ενεργητικές συμμετοχικές μεθόδους εκπαίδευσης.

Κεφάλαιο 5. Προβλήματα της Ειδικής Αγωγής

Η ΕΑΕ στην Ελλάδα παρά τις προσπάθειες για αναμόρφωση, αντιμετωπίζει πολλά προβλήματα, κυρίως λειτουργικά. Ένα από τα βασικά προβλήματα είναι η υποστελέχωση των σχολικών μονάδων και των ΚΕΣΥ. Οι ΣΜΕΑΕ αντιμετωπίζουν σημαντικές ελλείψεις διδακτικού προσωπικού ενώ παράλληλα υπάρχει μεγάλος αριθμός παιδιών στις σχολικές αίθουσες. Σύμφωνα με το Διοικητικό Συμβούλιο του Πανελληνίου Επιστημονικού Συλλόγου Ειδικής Αγωγής (ΠΕΣΕΑ) (2020) παραβιάζονται συστηματικά οι εργασιακές σχέσεις κυρίως λόγω παρερμηνείας του νομοθετικού πλαισίου από τις κατά τόπους διευθύνσεις. Η υποστελέχωση της Ειδικής Αγωγής έχει σημαντικές επιπτώσεις τόσο στη μαθησιακή όσο και στην ψυχοκοινωνική ανάπτυξη των μαθητών καθώς δεν λαμβάνουν την υποστήριξη που χρειάζονται και χάνουν πολύτιμο χρόνο. Ειδικότερα παρατηρήθηκε ότι την εποχή της πανδημίας, δεν στελεχώθηκαν έγκαιρα τα σχολεία προκειμένου να υπάρχουν εκπαιδευτικοί ειδικής αγωγής που θα συμμετέχουν στην τηλεκατάρτιση των μαθητών με αναπηρία που φοιτούν στη γενική εκπαίδευση.

Πέρα από την υποστελέχωση, σημαντικό πρόβλημα της ΕΑΕ είναι η υλικοτεχνική υποδομή. Όπως επισημαίνει ο ΠΕΣΕΑ (2020) για την ενίσχυση των μαθητών με αναπηρία είναι απαραίτητη η αξιοποίηση κατά τη διδασκαλία ή την εξειδικευμένη επιστημονική υποστήριξη εξειδικευμένα υλικά, ειδικός εξοπλισμός, ειδικά διαμορφωμένοι χώροι ώστε να δύναται να πραγματοποιηθούν ειδικά προγράμματα και να εφαρμοστούν καινοτόμες διδακτικές μέθοδοι. Οι ΣΜΕΑΕ αυτή τη στιγμή δεν έχουν αυτή την υποδομή, γεγονός που δυσχεραίνει το έργο των εκπαιδευτικών.

Όσον αφορά στα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών, παρά τις όποιες προσπάθειες εκσυγχρονισμού, εστιάζουν στη γνωστική ανάπτυξη και όχι σε δεξιότητες όπως η επικοινωνία, οι ψυχοκοινωνική ανάπτυξη, το αυτοσυναίσθημα κ.ά. Τα ΑΠΣ επιβάλουν έναν «ορθολογικό» προγραμματισμό που δεν δίνει την ευχέρεια και την ευελιξία στους εκπαιδευτικούς να προγραμματίσουν και να σχεδιάσουν τη διδασκαλία ανάλογα με τις εξατομικευμένες ανάγκες κάθε μαθητή. Αντίθετα, τα ΑΠΣ διέπονται από μια γενικότερη «κρατική διδακτική» η οποία επιβάλει στη διδακτική πράξη ομοιόμορφους χειρισμούς (ΠΕΣΕΑ, 2020).

Ένα μεγάλο μέρος των δυσλειτουργιών που προκύπτουν αφορούν στη διεπιστημονική εργασία εκπαιδευτικών, ειδικών επιστημόνων και εκπαιδευτικής ηγεσίας. Τα προβλήματα αυτά είναι κυρίως εμπόδια στην επικοινωνία και σύγκρουση απόψεων, τα οποία εντείνονται από τον περιορισμένο χρόνο συζήτησης των περιστατικών. Επιπλέον συχνά προκύπτουν ζητήματα λόγω στερεοτυπικών αντιλήψεων και προκαταλήψεων οι οποίες δυσχεραίνουν το ρόλο των ειδικοτήτων στην ειδική αγωγή. Για την ομαλή λειτουργία της ΕΑΕ είναι απαραίτητο να ξεπεραστούν τα εμπόδια αυτά, να αναπτυχθεί συνεργασία πέρα από προσωπικές ιδεολογίες και αντιλήψεις με κοινό γνώμονα την πρόοδο και ευημερία των μαθητών (Κουρή, 2016).

Ένα σημαντικό ζήτημα για την Ειδική Αγωγή αφορά στη δυνατότητα διαχείρισης των προβλημάτων της σχολικής τάξης από πλευράς εκπαιδευτικών, την ανάπτυξη επικοινωνίας και εποικοδομητικής συνεργασίας εντός του πλαισίου της τάξης, την δυνατότητα εφαρμογής καινοτόμων διδακτικών προσεγγίσεων. Οι Πατσάλης και Παπουτσάκη (2010) επισημαίνουν την ανάγκη για συνεχή επιμόρφωση των Εκπαιδευτικών Ειδικής Αγωγής ώστε να αποκτήσουν τις δεξιότητες εκείνες που θα τους επιτρέψουν να ανταποκριθούν στις ανάγκες μιας τάξης που φοιτούν μαθητές με σημαντικά διαφοροποιημένες ανάγκες.

Η ειδική αγωγή ως χώρος εργασίας διαφοροποιείται σημαντικά σε σχέση με τη γενική αγωγή κυρίως ως προς τις συνθήκες και τα υλικά που αξιοποιούν οι εκπαιδευτικοί (Πολυχρονοπούλου, 1995). Επιπλέον ο ρόλος του εκπαιδευτικού της ειδικής αγωγής είναι πολλαπλός και πολύ επιφορτισμένος καθώς καλείται να προσαρμόσει το εκπαιδευτικό υλικό στις διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές και συμπεριφορικές ανάγκες κάθε μαθητή. Επιπλέον ο εκπαιδευτικός ειδικής αγωγής αναλαμβάνει μέρος του διοικητικού έργου, όπως επίσης και τη συμβουλευτική καθοδήγηση και υποστήριξη των μαθητών και των οικογενειών τους (Αντωνίου, Αναγνωστοπούλου & Γάκη, 2010). Αυτά τα επιπλέον καθήκοντα σε συνδυασμό με τις σημαντικές ελλείψεις στην ειδική αγωγή που προαναφέρθηκαν και αφορούν στη στελέχωση, στις υποδομές και στην ακαμψία των αναλυτικών προγραμμάτων, οδηγούν τους εκπαιδευτικούς στην συναισθηματική και σωματική εξουθένωση (Κολιάδης, Μυλωνάς, Κουμπιάς, Τσιναρέλλης, Βαλσάμη, & Βάρφη, 2000). Η επαγγελματική εξουθένωση των εκπαιδευτικών αναδεικνύεται σε σημαντικό πρόβλημα της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης (Σίμου, 2011) καθώς αποτελεί εμπόδιο στην ανάπτυξη συνεργασίας στο

σχολικό περιβάλλον, στη συνεργασία με τους γονείς αλλά και στη διαχείριση της τάξης (Oliver & Williams, 2005). Επιπλέον, η επαγγελματική εξουθένωση των εκπαιδευτικών έχει σημαντικές επιπτώσεις στην αναπτυξιακή πορεία των μαθητών, τόσο στη γνωστική, όσο και στην ψυχοκοινωνική (Brunsting, Sreckovic & Lane, 2014).

Συνοψίζοντας τα παραπάνω, για τη βελτίωση της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης είναι αναγκαίο να καταγραφούν τα κενά τόσο στα ειδικά σχολεία όσο και στα γενικά σχολεία (τμήματα ένταξης, παράλληλη στήριξη) και να στελεχωθούν οι σχολικές μονάδες με το απαραίτητο προσωπικό. Επιπλέον είναι εξίσου σημαντικό να βελτιωθούν οι υποδομές της ειδικής αγωγής και να διατεθούν πόροι για υλικοτεχνική υποδομή ώστε οι εκπαιδευτικοί να έχουν στη διάθεσή τους εργαλεία για την εφαρμογή καινοτόμων διδακτικών πρακτικών και τελικά να γίνει πράξη η ισότιμη πρόσβαση στην εκπαίδευση όλων των μαθητών. Όσον αφορά στα αναλυτικά προγράμματα, η αναμόρφωσή τους είναι σημαντική ώστε να προσφέρεται στους εκπαιδευτικούς η απαραίτητη ευελιξία για να τα προσαρμόσουν στις εξατομικευμένες ανάγκες των μαθητών τους και να θέσουν οι ίδιοι τους εκπαιδευτικούς στόχους. Όλα τα παραπάνω σε συνδυασμό με την προσφορά συνεχούς κατάρτισης και υποστήριξης στους εκπαιδευτικούς θα συμβάλουν στη μείωση του άγχους, στην καλυτέρευση των εργασιακών και συναδελφικών σχέσεων και τελικά στην αποτελεσματικότητα της ειδικής αγωγής.

Κεφάλαιο 6. Το Ειδικό σχολείο Δράμας

6.1 Η ίδρυση του Ειδικού Σχολείου Δράμας

Το 1^ο Ειδικό Σχολείο Δράμας άρχισε να λειτουργεί στις 6 Δεκεμβρίου 1973. Στις 7 Δεκεμβρίου έγινε αγιασμός, όπου παρέστησαν ο επιθεωρητής Δημοτικής Εκπαίδευσης Β' Περιφέρειας Δράμας κ. Γεωργακόπουλος Νικόλαος, (λόγω ασθένειας δεν παρέστη ο κ. Παπαδάκης Δημήτριος Επιθεωρητής Δημοτικής Εκπαίδευσης Α' Περιφέρειας Δράμας), ο Διευθυντής του 12^{ου} Δημοτικού Σχολείου Δράμας κ. Φωτιάδης Βασίλειος και 3-4 μητέρες τροφίμων.

Προ της λειτουργίας του, ο κ. Θεοφιλίδης Παντ. βοηθούμενος από τον κ. Αδαμίδα Αχιλλέα, αμφότεροι μετεκπαιδευόμενοι στην Ειδική Αγωγή, προέβησαν στην εκλογή των τροφίμων από τα διάφορα σχολεία του Ν. Δράμας.

Η έναρξη της λειτουργίας έγινε ως 1/θέσιο, 1^ο Ειδικό Σχολείο Δράμας, με διδάσκοντα τον Αδαμίδα Αχιλλέα. Τόσο ο Επιθεωρητής Δημοτικής Εκπαίδευσης Α' Περιφέρειας Δράμας όσο και ο Διευθυντής του 12^{ου} Δημοτικού Σχολείου Δράμας συμπαρίσταντο στη λειτουργία του σχολείου. Ομοίως το προσωπικό του 12^{ου} Δημοτικού Σχολείου και του 9^{ου} Δημοτικού Σχολείου έδειξαν συμπράσταση και κατανόηση.

Ο κ. Παπαδάκης Δημήτριος, επιθεωρητής, μετά προθυμίας συνεργάστηκε με τον διδάσκοντα, Αδαμίδα Αχιλλέα, για τη λειτουργία του σχολείου μετά δέουσας προσοχής και ήταν πραγματικός βοηθός του σε όλο το έργο του Ειδικού Σχολείου. Η συνεργασία μεταξύ επιθεωρητή και διδάσκοντος αλλά και του Διευθυντή του 12^{ου} Δημοτικού Σχολείου και του προσωπικού του ειδικού σχολείου ήταν αγαστή.

Το σχολείο στεγάστηκε σε μία αίθουσα του 12^{ου} Δημοτικού Σχολείου, αφού προηγουμένως έγιναν οι απαραίτητες προετοιμασίες. Το σχολείο άρχισε να λειτουργεί με 15 μαθητές [...].

Μετά από 1 μήνα λειτουργίας τόσο από δασκάλους διαφόρων σχολείων της Δράμας όσο και από γονείς ζητούνταν να έρθουν και άλλοι μαθητές, αλλά λόγω του περιορισμένου αριθμού δεν ήταν δυνατό να προστεθούν άλλοι τρόφιμοι.

Στις αρχές Μαρτίου διέκοψε τη φοίτηση ένας μαθητής, διότι τον πήρε ο πατέρας του από το Κέντρο Παιδικής Μέριμνας αρρένων Δράμας (ορφανοτροφείο) όπου ήταν τρόφιμος και πήγε στη Δυτ. Γερμανία. Στις 9-5-74 διέκοψαν τη φοίτηση δύο τρόφιμοι

του ορφανοτροφείου διότι ο διευθυντής του ορφανοτροφείου τους μετέφερε στο Ψυχολογικό Κέντρο Βορείου Ελλάδος, όπου και φοίτησαν στο Ειδικό Σχολείο του Κέντρου.

Τον Μάιο του 1974 προσήλθαν για εγγραφή δύο μαθητές, τρόφιμοι του Κέντρου Παιδικής Μέριμνας αρρένων Δράμας, και οι δύο από το 4^ο Δημοτικό Σχολείο Δράμας. Σε όλους του εγγεγραμμένους δόθηκε ενδεικτικό προαγωγής στην επόμενη τάξη.

6.2 Το Ειδικό σχολείο Δράμας κατά το σχολικό έτος 2017-2018

Εικόνα 1: Ειδικό Σχολείο Δράμας

Στο Ειδικό σχολείο Δράμας φοιτούν μαθητές, μαθητές με αυτισμό, με νοητική υστέρηση, σύνδρομο Down, εγκεφαλική παράλυση και πολλαπλές αναπηρίες.

Στο ίδιο κτήριο με το Ειδικό δημοτικό σχολείο στεγάζεται και το μονοθέσιο νηπιαγωγείο το οποίο ιδρύθηκε το σχολικό έτος 2001-2002.

Το σχολικό έτος 2017-2018, κατά το οποίο διεξήχθη η παρούσα έρευνα, στο ειδικό νηπιαγωγείο φοιτούσαν 3 μαθητές και υποστηριζόταν από νηπιαγωγό ειδικής αγωγής, ειδικό εκπαιδευτικό προσωπικό (ψυχολόγο, κοινωνικό λειτουργό) και ειδικό βοηθητικό προσωπικό. Στο Ειδικό Δημοτικό Σχολείο Δράμας φοιτούσαν 23 μαθητές

και λειτουργούσαν έξι τμήματα με τους ανάλογους εκπαιδευτικούς. Εκτός από τους εκπαιδευτικούς προσέφεραν τις υπηρεσίες τους μια κοινωνική λειτουργός, μία ψυχολόγος, ένας σχολικός νοσηλευτής, μια φυσικοθεραπεύτρια, μια εργοθεραπεύτρια, και ειδικό βοηθητικό προσωπικό ώστε να εξυπηρετηθούν όλες οι ανάγκες των μαθητών. Οι μαθητές που φοιτούν στο ειδικό σχολείο Δράμας παρουσιάζουν δυσκολίες που εμπίπτουν σε ένα ευρύ φάσμα, για αυτό προκειμένου να μπορέσει η σχολική μονάδα να ανταποκριθεί στην πολυπλοκότητα των αναγκών των μαθητών, χρειάζεται το κατάλληλο προσωπικό που θα προσφέρει διεπιστημονική και πολύπλευρη στήριξη αλλά και παράλληλα θα είναι σε θέση να προσεγγίσει εξατομικευμένα τις ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών (<https://eidiko-dimotiko-scholeio-dramas.webnode.gr/>).

Κεφάλαιο 7. Μεθοδολογία

7.1 Σκοπός και στόχοι

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η διερεύνηση της περίπτωσης του ειδικού σχολείου Δράμας, μέσω της ανίχνευσης των απόψεων του εκπαιδευτικού προσωπικού που εργάζεται στο σχολείο. Συγκεκριμένα, η παρούσα μελέτη στοχεύει στη μελέτη του προφίλ του σχολείου και του ψυχολογικού προφίλ του προσωπικού, στη διερεύνηση της αντίληψης του ρόλου τους, στην ανίχνευση της ποιότητας της συνεργασίας με την εκπαιδευτική κοινότητα, αλλά και στην κατανόηση των προβλημάτων που αντιμετωπίζει η σχολική μονάδα τα οποία οδηγούν στη διατύπωση ανάλογων προτάσεων για τη βελτίωση της παρεχόμενης εκπαίδευσης.

7.2 Ερευνητικά ερωτήματα

Σκοπός της έρευνας είναι, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, η ανίχνευση των απόψεων του εκπαιδευτικού προσωπικού σχετικά με την εργασία τους στο ειδικό σχολείο Δράμας και με τη λειτουργία της συγκεκριμένης σχολικής μονάδας. Επομένως τα ερευνητικά ερωτήματα που προκύπτουν αφορούν το πώς αντιλαμβάνονται οι εκπαιδευτικοί το εργασιακό τους περιβάλλον, ποια συναισθήματα βιώνουν κατά την άσκηση του έργου τους, με ποιον τρόπο λαμβάνει χώρα η συνεργασία με την εκπαιδευτική κοινότητα, πώς πραγματώνουν την επικοινωνία τους με την τοπική κοινωνία, πώς νοηματοδοτούν το ρόλο τους, πώς αντιλαμβάνονται το υπάρχον εκπαιδευτικό σύστημα και ποιες είναι οι προτάσεις τους για τη βελτίωση της παρεχόμενης εκπαίδευσης.

7.3 Ερευνητική μέθοδος

Για την υλοποίηση της παρούσας έρευνας επιλέχθηκε η ποιοτική προσέγγιση καθώς με τη συγκεκριμένη προσέγγιση εξερευνώνται και μελετώνται εις βάθος τα ερευνόμενα φαινόμενα μέσα από την οπτική, τις εμπειρίες και τις ιστορίες των συμμετεχόντων σε αυτά υποκειμένων με σκοπό τη δημιουργία μιας βαθύτερης, αρτιότερης και περισσότερο επεξεργασμένης γνώσης (Τσιώλης, 2011). Το κύριο ενδιαφέρον των ποιοτικών μεθόδων εστιάζεται στην περιγραφή και κατανόηση της μοναδικότητας της ανθρώπινης εμπειρίας, της βιωματικής πραγματικότητας των υποκειμένων, στην ιδιαιτερότητα της συνείδησης και των βιωμάτων τους (Ισαρη & Πουρκός, 2015).

Ένα από τα βασικά πλεονεκτήματα της ποιοτικής έρευνας συνίσταται στο ότι, εστιάζοντας την προσοχή στη ζωή των υποκειμένων, παρέχει τη δυνατότητα να αναδειχθούν οι ιδιαίτερες προοπτικές τους και να ακουστούν οι ιστορίες και οι φωνές τους καθώς στόχος έρευνας κατά την ποιοτική προσέγγιση είναι η διεύρυνση στα προσωπικά νοήματα των συμμετεχόντων, η κατανόηση και η στήριξη του δικού τους τρόπου νοηματοδότησης ή ερμηνείας του κόσμου (Ίσαρη & Πουρκός, 2015), η ανακάλυψη νέων πτυχών και διαστάσεων του εξεταζόμενου αντικειμένου και η σε βάθος κατανόησή του (Τσιώλης, 2011).

7.4 Ερευνητικό εργαλείο

Στην παρούσα έρευνα επιλέχθηκε η τεχνική της συνέντευξης, που αποτελεί ένα από τα βασικότερα εργαλεία της ποιοτικής μεθόδου και αφορά στην άμεση επικοινωνία μεταξύ ερευνητή και υποκειμένου με στόχο την απόσπαση πληροφοριών σχετιζόμενων με το αντικείμενο της έρευνας (Παρασκευοπούλου – Κόλλια, 2008). Συγκεκριμένα χρησιμοποιήθηκε η ημιδομημένη συνέντευξη (ανοιχτού τύπου) η οποία αποτελείται από ένα σύνολο προκαθορισμένων, κατά κάποιον τρόπο, ερωτήσεων αλλά παρουσιάζει ευελιξία. Δίνεται έτσι η δυνατότητα στον ερευνητή να τροποποιήσει το περιεχόμενο ή και τη σειρά των ερωτήσεων ανάλογα με τον ερωτώμενο, να προσθέσει ή να αφαιρέσει ερωτήσεις και να εμβαθύνει στις αντιλήψεις, στις απόψεις και στις αξίες των συμμετεχόντων (Ίσαρη & Πουρκός, 2015).

Για τη σύνθεση του οδηγού συνέντευξης αξιοποιήθηκαν θεματικές ενότητες που χρησιμοποιήθηκαν σε άλλες έρευνες στην Ελλάδα και στο εξωτερικό και έγινε αναπροσαρμογή των ερωτήσεων. Η επιλογή των ερωτήσεων έγινε με στόχο να απαντηθούν τα ερευνητικά ερωτήματα της παρούσας έρευνας και πληρούν ορισμένα κριτήρια (Ιωσηφίδης, 2008 στο Ίσαρη & Πουρκός, 2015). Συγκεκριμένα, είναι ανοικτού τύπου και επιτρέπουν στους ερωτώμενους να προχωρήσουν σε βάθος και να εκφράσουν την προσωπική τους τοποθέτηση ελεύθερα, έχουν κάποιο νόημα για αυτούς, είναι σχετικές με τις εμπειρίες τους, διακρίνονται από ευαισθησία όσον αφορά τις ανάγκες τους και είναι σύμφωνες με τις αρχές δεοντολογίας.

Ο οδηγός συνέντευξης περιλαμβάνει δημογραφικά στοιχεία των συμμετεχόντων και 36 κύριες ερωτήσεις ανοιχτού τύπου. Η βάση του οδηγού συνέντευξης αποτελείται από έξι θεματικούς άξονες:

- Ψυχολογικό προφίλ του εκπαιδευτικού προσωπικού
- Προφίλ του ειδικού σχολείου
- Συνεργασία με εκπαιδευτικούς και ευρύτερη εκπαιδευτική κοινότητα
- Επικοινωνία με την τοπική κοινωνία
- Αντίληψη του ρόλου και των αρμοδιοτήτων του εκπαιδευτικού προσωπικού
- Εκτιμήσεις και προτάσεις για την ειδική εκπαίδευση

Ο πρώτος άξονας εστιάζει στην αποτύπωση του ψυχολογικού προφίλ των εκπαιδευτικών όπου εξετάζεται το επίπεδο και οι πηγές άντλησης επαγγελματικής ικανοποίησης, τα κυριότερα συναισθήματα που βιώνουν κατά την άσκηση του έργου τους, όπως και τη διαχείρισή τους.

Ο δεύτερος άξονας εστιάζεται στην ανάδειξη του προφίλ του ειδικού σχολείου, όπου διερευνάται το περιβάλλον του σχολείου, το επίπεδο κατάρτισης στην ειδική αγωγή του προσωπικού που στελεχώνει το σχολείο και τα κίνητρα των εκπαιδευτικών που τους οδήγησαν στην επιλογή του συγκεκριμένου σχολείου.

Ο τρίτος άξονας διερευνά το επίπεδο συνεργασίας τόσο μεταξύ των εκπαιδευτικών του σχολείου όσο και με την ευρύτερη εκπαιδευτική κοινότητα. Πιο συγκεκριμένα, εξετάζεται η ποιότητα και το εύρος της συνεργασίας μεταξύ εκπαιδευτικού και επιστημονικού προσωπικό, όπως και με εκπαιδευτικούς των γενικών σχολείων, με τους γονείς, τον σχολικό σύμβουλο, το ΚΕΣΥ, το προϊστάμενο πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης και τις κοινωνικές υπηρεσίες του Δήμου.

Ο τέταρτος άξονας εξετάζει την αλληλεπίδραση με την τοπική κοινωνία, μελετώντας το βαθμό εξωστρέφειας του σχολείου, τις σχέσεις των εκπαιδευτικών με συλλόγους ΑμεΑ, την παροχή υποστήριξης σε μέλη ΑμεΑ και σε γονείς των μαθητών του σχολείου, όπως και τις απόψεις τους για τον τρόπο αντιμετώπισης των παιδιών και των οικογενειών τους από την κοινωνία.

Ο πέμπτος άξονας μελετά την αντίληψη των εκπαιδευτικών για το ρόλο τους και τις αρμοδιότητές τους, τους παράγοντες που συμβάλλουν στην επιτυχημένη άσκηση των

καθηκόντων τους, τις βασικότερες δυσκολίες που αντιμετωπίζουν και την ανάγκη παρακολούθησης σεμιναρίων για τον εμπλουτισμό των γνώσεών τους και την παρακολούθηση των εξελίξεων στο χώρο της ειδικής αγωγής.

Τέλος, ο έκτος άξονας εστιάζει στις προτάσεις βελτίωσης της παρεχόμενης εκπαίδευσης, με έμφαση στο θέμα της ένταξης των παιδιών στην αγορά εργασίας, στους τρόπους βελτίωσης των συνθηκών για τους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές, στις ενδεχόμενες πρωτοβουλίες που θα αναλάμβαναν οι εκπαιδευτικοί σε περίπτωση που βρισκόταν σε θέσεις ευθύνης, όπως και στις απόψεις τους για την αναγκαιότητα της αξιολόγησής τους. Επιπλέον, σε αυτό το θεματικό άξονα, ζητήθηκε από τους εκπαιδευτικούς να ανασύρουν από τη μνήμη τους και να αφηγηθούν ευχάριστα και δυσάρεστα περιστατικά που συνέβησαν στο ειδικό σχολείο.

7.5 Δείγμα και μέθοδος δειγματοληψίας

Η διαδικασία της δειγματοληψίας αποτελεί ένα σημαντικό μέρος του ερευνητικού σχεδιασμού καθώς η επιλογή του δείγματος επηρεάζει τόσο την ποιότητα των δεδομένων όσο και τα συμπεράσματα της έρευνας (Ισαρη & Πουρκός, 2015).

Το δείγμα των εργαζομένων του ειδικού σχολείου που συμμετείχαν στην παρούσα έρευνα επιλέχθηκε σύμφωνα με την κρίση της ερευνήτριας. Βασικά κριτήρια ήταν η επιλογή περιπτώσεων οι οποίες προσφέρονται για τους σκοπούς της έρευνας αλλά και η ύπαρξη ετερογένειας ως προς τον κλάδο και την επαγγελματική τους εμπειρία ώστε να επιτευχθεί η καλύτερη δυνατή αντιπροσώπευση του σχολείου. Έτσι επελέγησαν τόσο μόνιμοι εκπαιδευτικοί όσο και αναπληρωτές, αλλά και μέλη του ειδικού εκπαιδευτικού προσωπικού. Οι περισσότεροι είχαν επαγγελματική εμπειρία σε διαφορετικά πλαίσια ειδικής αγωγής, ενώ ορισμένοι είχαν εμπειρία και στη γενική εκπαίδευση.

Αναλυτικά, στην παρούσα έρευνα έλαβαν μέρος 5 μέλη του εκπαιδευτικού προσωπικού του ειδικού σχολείου Δράμας εκ των οποίων ο 1 είναι άνδρας και οι υπόλοιποι 4 συμμετέχοντες είναι γυναίκες. Συγκεκριμένα, στην έρευνα συμμετείχαν 2 εκπαιδευτικοί ειδικής αγωγής πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης που εργάζονται στο ειδικό δημοτικό, 2 μέλη του ειδικού εκπαιδευτικού προσωπικού (Ε.Ε.Π.) - μία ψυχολόγος και μία κοινωνική λειτουργός - και 1 νηπιαγωγός και διευθύντρια του ειδικού νηπιαγωγείου. Οι συμμετέχοντες ήταν ηλικίας μεταξύ 26 και 54 ετών με

επαγγελματική εμπειρία στην ειδική αγωγή από 3 έως 14 έτη. Μόνο τα δύο μέλη του Ε.Ε.Π. κατείχαν μεταπτυχιακά προσόντα, ενώ όλοι οι συμμετέχοντες είχαν παρακολουθήσει ένα ή περισσότερα σεμινάρια είτε σχετικά με την ειδική αγωγή είτε σχετικά με το επιστημονικό τους αντικείμενο.

7.6 Ζητήματα δεοντολογίας

Η τήρηση των αρχών της δεοντολογίας είναι ένα δύσκολο και σύνθετο έργο, το οποίο καθίσταται ακόμη πιο περίπλοκο στις ποιοτικές προσεγγίσεις, λόγω της ευέλικτης και συχνά απρόβλεπτης ερευνητικής διαδικασίας αλλά και της άμεσης και στενής σχέσης που αναπτύσσεται ανάμεσα στον ερευνητή και στους ερευνώμενους (Ισαρη & Πουρκός, 2015).

Η συμμετοχή όλων των συμμετεχόντων στην παρούσα έρευνα ήταν ελεύθερη και εθελοντική αφού πρώτα ενημερώθηκαν για το σύνολο των πληροφοριών που σχετίζονται με το ερευνητικό εγχείρημα. Επίσης ενημερώθηκαν ότι έχουν το δικαίωμα να μην απαντήσουν σε ερωτήσεις που δεν θέλουν, να αποσυρθούν από την όλη διαδικασία σε οποιοδήποτε στάδιο της έρευνας, καθώς και να ζητήσουν απόσυρση των δεδομένων που προέκυψαν από αυτούς, χωρίς να υπάρχει κάποιο κόστος. Επιπλέον, η ερευνήτρια προσαρμόστηκε στα δεδομένα του προγράμματος των συμμετεχόντων και οι συναντήσεις καθορίστηκαν στο μέρος και στις ώρες που διευκόλυνε τους ίδιους.

Τέλος, καθ' όλη τη διάρκεια της έρευνας, τηρήθηκε από την ερευνήτρια έντιμη στάση και συμπεριφορά απέναντι στα άτομα που συμμετέχουν σε αυτήν, καθώς με αυτόν τον τρόπο δημιουργείται σχέση εμπιστοσύνης που επιτρέπει στον συμμετέχοντα να εκφραστεί ελεύθερα και αυθεντικά (Ισαρη & Πουρκός, 2015).

7.7 Εγκυρότητα & αξιοπιστία

Πριν την υλοποίησης της κυρίως έρευνας διεξήχθη πιλοτική έρευνα με τη συμμετοχή 2 εκπαιδευτικών για τον έλεγχο του οδηγού συνέντευξης και τη διαπίστωση της αποτελεσματικότητάς του. Οι συνεντεύξεις τους ηχογραφήθηκαν και απομαγνητοφωνήθηκαν ώστε να μελετηθούν οι απαντήσεις. Ορισμένες ερωτήσεις αναπροσαρμόστηκαν για να είναι πιο κατανοητές στους συμμετέχοντες και έγινε προθήκη άλλων ώστε να ερευνηθούν σε βάθος τα υπό μελέτη φαινόμενα. Βάσει αυτών των αλλαγών δημιουργήθηκε ο τελικός οδηγός συνέντευξης ο οποίος χρησιμοποιήθηκε

για την υλοποίηση της έρευνας. Κύριο μέλημα της ερευνήτριας ήταν να ανταποκρίνονται τα ευρήματα στους στόχους της παρούσας έρευνας - δίνοντας παράλληλα έμφαση στη μοναδικότητα των ανθρώπων - να απαντούν στα ερευνητικά ερωτήματα και να έχουν μία χρησιμότητα τόσο για τον αναγνώστη όσο και για την ερευνητική κοινότητα.

Κεφάλαιο 8. Παρουσίαση αποτελεσμάτων

8.1 Βαθμός ικανοποίησης από την εργασία ως εκπαιδευτικών παιδιών με ειδικές ανάγκες

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας το προσωπικό του ειδικού σχολείου Δράμας δηλώνει πολύ ικανοποιημένο από την εργασία του με παιδιά με ειδικές ανάγκες, από τα οποία αντλεί ευχαρίστηση και αισθάνεται πλήρες: *«στα παιδιά είμαι πάρα πολύ ικανοποιημένη. είναι μία ανεξάντλητη πηγή ευχαρίστησης και ικανοποίησης»*. Το 40% του δείγματος θεωρεί πως δε θα μπορούσε να κάνει κάποια άλλη δουλειά: *«δεν μπορώ να φανταστώ τον εαυτό μου να μπορεί να κάνει κάτι άλλο καλύτερα»*.

Η ψυχολόγος του σχολείου αναφέρθηκε και σε δυσκολίες ως προς τις συνθήκες που επικρατούν στο σχολείο γεγονός που δεν τις προσφέρει την απόλυτη ικανοποίηση: *«σε σχέση με τη δουλειά αυτή καθαυτή είμαι πάρα πολύ ικανοποιημένη. με τις συνθήκες που επικρατούν μονομερώς.. επιμέρους έχω κάποιες δυσκολίες»*. Παρομοίως, και η κοινωνική λειτουργός δηλώνει ικανοποιημένη αλλά όχι σε απόλυτο βαθμό: *«είμαι αρκετά ικανοποιημένη. ο βαθμός είναι ότι θα μπορούσαν να εξελιχθούν σίγουρα τα πράγματα περισσότερο αλλά σύμφωνα με τα μέρη που έχω εργαστεί είμαι αρκετά ικανοποιημένη»*.

8.2 Αλλαγές στη ζωή των εκπαιδευτικών από τη στιγμή που μπήκαν στην ειδική αγωγή (συναισθήματα, προσωπικά βιώματα, εμπειρίες)

Σύμφωνα με τις απαντήσεις των συμμετεχόντων όσον αφορά τις αλλαγές που έχουν βιώσει στη ζωή τους από τη στιγμή που μπήκαν στην ειδική αγωγή, το 60% του δείγματος αναφέρθηκε στα οφέλη από τη συναναστροφή τους με τα παιδιά και την εξέλιξη που παρατηρεί σε αυτά. Επικεντρώθηκε κυρίως στη βίωση θετικών συναισθημάτων μέσα από την αλληλεπίδρασή τους με αυτά, γεγονός που προσφέρει ικανοποίηση: *«παίρνεις πάρα πολλά πράγματα από τα παιδιά. μαθαίνουμε και εμείς από τα παιδιά και το πιο βασικό που παίρνεις είναι καινούργια συναισθήματα, αγάπη αλλά αγάπη αγνή»*, *«να βλέπω τη ζωή λίγο πιο θετική και η χαρά της εξέλιξης. να βλέπω τα παιδιά να εξελίσσονται έστω και λίγο. και από συναισθήματα χαρά, αγάπη»*.

Οι εκπαιδευτικοί με την μεγαλύτερη προϋπηρεσία στην ειδική αγωγή, οι οποίοι είχαν υπηρετήσει το χώρο της γενικής αγωγής παλαιότερα, ανέφεραν αλλαγές όσον αφορά

κάποια στοιχεία του χαρακτήρα τους και ενίσχυση της συναισθηματικής τους νοημοσύνης: *«δεν είμαι τόσο απόλυτος όσο ήμουν πριν, βλέποντας αυτές τις καταστάσεις. και συναναστρεφόμενος με ανθρώπους που έχουν αντικειμενικά ζητήματα είτε περιβαλλοντικά είτε ατομικά ... δεν είμαι τόσο αυστηρός με τους άλλους», «σίγουρα με έχει κάνει πιο ευαίσθητο άνθρωπο και μου έχει δώσει έτσι το.. την ευκολία να μπορώ να αφουγκράζομαι».*

8.3 Τα κυριότερα συναισθήματα που βιώνουν οι εκπαιδευτικοί κατά τη διάρκεια του εκπαιδευτικού τους έργου

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα οι εκπαιδευτικοί επικεντρώνονται περισσότερο στα θετικά συναισθήματα, όπως χαρά, αγάπη, συγκίνηση, αλλά ακόμη και τα λεγόμενα αρνητικά συναισθήματα, όπως στρες, στεναχώρια, τα βλέπουν με μία θετική ματιά. Πιο αναλυτικά δηλώνουν: *«έχει και στιγμές χαράς, μεγάλη χαρά, και στρες και στεναχώρια και λύπη», «συγκίνηση όταν καταφέρνουν πράγματα ή όταν εκφράζουν τα συναισθήματά τους με πολλούς και διαφορετικούς τρόπους, κυρίως όχι λεκτικούς. αγωνία για το κατά πόσο κάνω σωστά τη δουλειά μου».*

8.4 Αίσθηση αποδυνάμωσης, αποσυντονισμού, θλίψης στην εκπαίδευση

Τα αρνητικά συναισθήματα για το 60% των εκπαιδευτικών πηγάζουν από τα προβλήματα στελέχωσης του σχολείου, όπως η εναλλαγή του προσωπικού ή η έλλειψη σε βασικό προσωπικό και ειδικότητες, που δημιουργεί μεγάλα προβλήματα και στους μαθητές, αλλά και έλλειψη σε ειδικότητες που ενισχύουν τη δημιουργικότητα, τη φαντασία και την έκφραση των παιδιών: *«δεν μπορώ να διανοηθώ τα παιδιά της ειδικής αγωγής να μην μπορούν να δουλέψουν την τέχνη, να μπορούν να βγάζουν τον εαυτό τους μέσα από την τέχνη, μέσα από τη ζωγραφική, μέσα από την ιππασία».*

Αρνητική αίσθηση δημιουργεί στην νηπιαγωγό η έλλειψη στήριξης από την ευρύτερη εκπαιδευτική κοινότητα με αποτέλεσμα να επωμίζονται το μεγάλο βάρος της διαπαιδαγώγησης των παιδιών οι εκπαιδευτικοί: *«πρέπει να αποδώσουμε όοοολα τα θεωρητικά και όοοολα τα πρακτικά της ειδικής αγωγής, νιώθω ότι είμαστε μόνοι».*

Αυτό που αποτελεί λόγο ανησυχίας για την ψυχολόγο του ειδικού σχολείου είναι ότι *«μπορεί να υπάρχουν μέσα στην εκπαίδευση άνθρωποι που είναι ακατάλληλοι να βρίσκονται σε αυτήν».* Τέλος, αυτό που αποσυντονίζει άλλο εκπαιδευτικό είναι τα

δυσάρεστα γεγονότα που μπορεί να λαμβάνουν χώρα στο σχολικό περιβάλλον ή γεγονότα που αφορούν πρώην μαθητές του σχολείου και με τα οποία είχαν αναπτυχθεί συναισθηματικοί δεσμοί: *«όταν έχουμε κάποιο πολύ δυσάρεστο γεγονός όπως είχαμε τις προάλλες ας πούμε που είχαμε θάνατο παιδιού».*

8.5 Αντιμετώπιση αρνητικών συναισθημάτων που βιώνουν οι εκπαιδευτικοί

Στο ερώτημα πώς αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί τα αρνητικά συναισθήματα που βιώνουν τα αποτελέσματα έδειξαν ότι το 40% επιστρατεύει ψυχολογικούς μηχανισμούς και μεθόδους: *«προσπαθώ να εκλογικεύσω τις καταστάσεις. προσπαθώ να αποσπάσω την προσοχή μου από αυτά τα οποία με ενοχλούν σε άλλα πιο θετικά στοιχεία. άλλες φορές προσπαθώ στην πράξη να αλλάξω τα πράγματα, τις καταστάσεις, για να αλλάξω κατόπιν και το πώς σκέφτομαι για αυτά και τα συναισθήματα»* και ένα ακόμη 40% επιλέγει να αντιμετωπίζει τα αρνητικά συναισθήματα μέσω της συζήτησης με τους συναδέλφους του σχολείου *«με συζήτηση με τους συναδέλφους ώστε να βρεθεί μία λύση, να πει ο καθένας τη γνώμη του, την άποψη του».*

Η νηπιαγωγός, με τη μακρότερη επαγγελματική εμπειρία από όλους τους συμμετέχοντες, θεωρεί πως δεν χρειάζεται ιδιαίτερη προσπάθεια αντιμετώπισης των αρνητικών συναισθημάτων, καθώς τα θεωρεί δεδομένα και φυσιολογικά: *«δεν τα αντιμετωπίζω ιδιαίτερα γιατί πλέον και αυτά είναι βίωμα και αναπόφευκτα. αλίμονο αν δεν έχεις αρνητικά συναισθήματα. αλλά αρνητικά συναισθήματα στα παιδιά δεν έχεις, αρνητικά συναισθήματα σου γεννιούνται από όλα αυτά που θέλεις να προσφέρεις και δεν μπορείς».*

8.6 Πηγές ευχαρίστησης στο χώρο εργασίας. Βίωση συναισθημάτων ικανοποίησης (χαρά-ευτυχία)

Οι εκπαιδευτικοί που συμμετείχαν στην έρευνα αντλούν χαρά και ικανοποίηση βλέποντας τα παιδιά, να προσπαθούν, να εξελίσσονται και να βελτιώνονται: *«με την προσπάθεια των παιδιών για πιο θετικό αποτέλεσμα από αυτό που μπορούνε. φυσικά με τη δική μας προσπάθεια και υπομονή».* Η ψυχολόγος του σχολείου θεωρεί τους συναδέλφους ως πηγή ευχαρίστησης και γνώσεων που συντελούν στη εν γένει εξέλιξη της ως άνθρωπο: *«όλα αυτά που μπορείς να δεις, να μάθεις και να σε κάνουν καλύτερο άνθρωπο τελικά».*

8.7 Ενδιαφέρον για απασχόληση στο ειδικό σχολείο. Λόγοι επιλογής ειδικού σχολείου

Όπως φαίνεται από τα αποτελέσματα για το 40% των συμμετεχόντων το ειδικό σχολείο αποτέλεσε προσωπική επιλογή και είτε ήταν παιδική επιθυμία είτε θεωρήθηκε πρόκληση η δυνατότητα απόκτησης εμπειρίας σε πιο βαριές αναπηρίες σε σύγκριση με τους μαθητές της παράλληλης στήριξη ή των τμημάτων ένταξης: *«ήθελα να έρθω σε επαφή με παιδιά δυσκολότερα για να δοκιμάσω και τον εαυτό μου και τα όριά μου».*

Για το υπόλοιπο 60% του δείγματος, στο οποίο περιλαμβάνονται και μόνιμοι εκπαιδευτικοί, η επιλογή του ειδικού σχολείου δεν ήταν αρχικά στις επιδιώξεις του. Η παραμονή όμως στο ειδικό σχολείο προέκυψε κατόπιν σύγκρισης με το πλαίσιο της γενικής εκπαίδευσης, όπου οι εκπαιδευτικοί έχοντας εργαστεί και στα δυο πλαίσια: *«ο ρόλος μου είναι πιο ουσιαστικός εδώ. ότι ακόμα και ένα πράγμα να καταφέρω να μάθω σε αυτό το παιδί, να μάθει να φάει, να συμπεριφέρεται, είναι πολύ πιο σημαντικό από το να μάθω σε μία τάξη μαθηματικά και για αυτό έμεινα».*

Για την ψυχολόγο του σχολείου η εργασία της στο ειδικό σχολείο προέκυψε ως μία ανάγκη επαγγελματικής αλλαγής: *«την πιο κατάλληλη στιγμή. όταν δηλαδή στο άλλο το κομμάτι είχαν αρχίσει να υπάρχουν σημάδια κόπωσης ψυχικής κυρίως».*

8.8 Περιγραφή περιβάλλοντος ειδικού σχολείου

Όσον αφορά την περιγραφή του περιβάλλοντος όπου εργάζονται οι εκπαιδευτικοί επικεντρώθηκαν σε διαφορετικά σημεία. Το 40% περιγράφει το περιβάλλον του σχολείου μέσα από το γενικό κλίμα που επικρατεί και τις δύσκολες περιπτώσεις του έμψυχου δυναμικού των μαθητών με διαφορετική όμως οπτική γωνία. Από τη μία πλευρά ο ένας εκπαιδευτικός αποδίδει με αρνητική χροιά την εικόνα του σχολείου τονίζοντας τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν τα παιδιά και τον απρόβλεπτο χαρακτήρα που έχει η καθημερινότητα: *«χάος. χαμός δηλαδή είναι.. δεν ξέρεις τι θα συμβεί τα επόμενα πέντε λεπτά. είναι πολύ δύσκολες οι περιπτώσεις που έχουμε πλέον στο σχολείο».*

Αντίθετα η εκπαιδευτικός που δουλεύει για πρώτη χρονιά σε ειδικό σχολείο παρουσιάζει το περιβάλλον του σχολείου ως πρόκληση και ως ευκαιρία να μάθει στα παιδιά συμπεριφορές εντός και εκτός τάξης και να δοκιμαστεί σε ένα δύσκολο πλαίσιο:

«είναι πρόκληση ρε παιδί μου και το να κάνεις αυτά τα παιδιά να μάθουν ότι μάθουν, αλλά και στο διάλειμμα γιατί πρέπει να τους μάθεις και το πως να είναι και στο διάλειμμα».

Το υπόλοιπο 60% του δείγματος επικεντρώθηκε στην περιγραφή του κτιρίου, των υλικών και των χώρων, αλλά και της στελέχωσης του προσωπικού. Η νηπιαγωγός περιέγραψε την εικόνα ενός φτωχού σε υλικά και υποδομές σχολείου: *«είναι ένα φτωχό σχολείο στο κομμάτι των υλικών, των εργαλείων εαυτών που έχει να προσφέρει ε στο παιδί. από θέμα υλικού, από θέμα δομής»* και στην έλλειψη εργαστηρίων και γενικότερων πρακτικών δράσεων των παιδιών: *«υπάρχει μία αίθουσα πηλοπλαστικής η οποία δεν δουλεύει».*

Τέλος, το επιστημονικό προσωπικό του σχολείου εστίασε στην ύπαρξη κατάλληλων χώρων, βοηθητικών για την επίτευξη των στόχων που θέτει για κάθε παιδί ξεχωριστά αλλά και για την επίτευξη κατάλληλης συνεργασίας με τους εκπαιδευτικούς: *«το περιβάλλον είναι ένα περιβάλλον που ενδείκνυται για να κάνω αυτό το οποίο κάνω. τόσο σε επίπεδο χωρικό, χωροταξικό όσο και επίπεδο οργάνωσης».*

Παρόλα αυτά η κοινωνική λειτουργός επισημαίνει πως θα ήταν περισσότερο λειτουργικό να είχαν δημιουργηθεί ακόμη περισσότερες αίθουσες για την καλύτερη συνύπαρξη των παιδιών με ιδιαίτερες δυσκολίες: *«θα μπορούσε απλά να έχει περισσότερες αίθουσες όπως και τα περισσότερα ειδικά σχολεία ώστε να μπορούν να μοιράζονται τα παιδιά».*

8.9 Κατάρτιση του προσωπικού που στελεχώνει το ειδικό σχολείο στην Ειδική Αγωγή

Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι εκπαιδευτικοί στο σύνολό τους θεωρούν το μεγαλύτερο μέρος του προσωπικού καταρτισμένο στην ειδική αγωγή. Πιστεύουν όμως παράλληλα πως για να έχει αξία η εκπαίδευση πρέπει να πληρούνται και ορισμένα κριτήρια, όπως η διά βίου εκπαίδευση, η ποιότητα της κατάρτισης, η διάθεση για προσφορά, αλλά και η μονιμότητα του προσωπικού που στελεχώνει το σχολείο.

Πιο συγκεκριμένα το 40% του δείγματος εστιάζει στην ελλιπή στελέχωση και στις εναλλαγές εκπαιδευτικών στην αρχή κάθε σχολικής χρονιάς με αποτέλεσμα να θεωρεί την κατάρτισή τους μικρής σημασίας: *«το πρόβλημα είναι ότι δεν είναι μόνιμο το*

προσωπικό αυτό ... θεωρώ ότι αυτό είναι μεγάλο πρόβλημα και για το μόνιμο προσωπικό αλλά κυρίως για τα παιδιά. με τους γονείς έχουμε πάλι την ίδια διαδικασία κάθε χρόνο να μάθουν τους νέους δασκάλους».

Το επιστημονικό προσωπικό του σχολείου, που αποτελεί το 40% του δείγματος, θέτει το ζήτημα της πρακτικής, της εμπειρίας αλλά και της διάθεσης για προσφορά, θεωρώντας όλα αυτά βασικές συνιστώσες της κατάρτισης: *«εκτός από τη θεωρητική κατάρτιση υπάρχει και το κομμάτι της πρακτικής ουσιαστικά και της εμπειρίας .. θεωρώ ότι αυτό που είναι πολύ σημαντικό όμως πέρα από την κατάρτιση είναι και η διάθεση».*

8.10 Διαφορετική αντιμετώπιση των εκπαιδευτικών από τους υπόλοιπους συναδέλφους και την τοπική κοινωνία λόγω της απασχόλησής τους στο ειδικό σχολείο

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας το 60% των εκπαιδευτικών βιώνει μια αρκετά διαφορετική αντιμετώπιση από τους υπόλοιπους συναδέλφους ή την τοπική κοινωνία λόγω της απασχόλησής τους στο ειδικό σχολείο. Για έναν εκπαιδευτικό, η στάση των υπολοίπων συναδέλφων του είναι είτε ακραία θετική ή ακραία αρνητική ως προς τη δυσκολία του έργου και των αρμοδιοτήτων του στο σχολείο. Η διαφορετική αντιμετώπιση αποτυπώνεται επίσης και μέσω του αισθήματος θαυμασμού: *«το θεωρούν στα δύο άκρα. ή θα θεωρούν ότι είμαι ο Ηρακλής που τα καταφέρνω ας πούμε εκεί μέσα ή ότι κάθομαι», «όταν ασχολείσαι με παιδιά με ειδικές ανάγκες ότι το βλέπουν αα.. κάνεις λειτούργημα».*

Το υπόλοιπο 40% του προσωπικού δεν φαίνεται να βιώνει διαφορετική αντιμετώπιση. Αυτό που μπορεί να εκλάβουν από το περιβάλλον τους είναι η αναγνώριση της δυσκολίας του αντικειμένου της ειδικής αγωγής: *«όχι δεν έχω νιώσει κάτι τέτοιο. είναι η δουλειά μου, όπως είναι η δουλειά η δική τους. δεν κάνω κάτι το σπουδαιότερο από αυτούς. η παιδεία, η μάθηση, η προσφορά είναι σε όλους το ίδιο αξιόλογο».*

Το σύνολο του προσωπικού δεν συμφωνεί με κανενός είδους διαφορετική αντιμετώπιση και θεωρεί τη δουλειά, την προσφορά και την εκπαίδευσή του ισάξια με αυτή των εκπαιδευτικών της γενικής εκπαίδευσης.

8.11 Επίπεδο και τομείς συνεργασίας μεταξύ εκπαιδευτικών και υπόλοιπου διδακτικού προσωπικού του σχολείου.

Όπως φαίνεται από τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας το σύνολο των εκπαιδευτικών του ειδικού σχολείου δηλώνει αρκετά ευχαριστημένο από το επίπεδο της συνεργασίας τους είτε με το σύνολο είτε με την πλειοψηφία του διδακτικού προσωπικού: *«η συνεργασία με το σύνολο των συναδέλφων είναι πολύ καλή», «άριστη θα έλεγα ότι είναι η συνεργασία με το υπόλοιπο προσωπικό».*

Η συνεργασία μεταξύ των συναδέλφων είναι αναγκαία προκειμένου να επιτευχθούν οι παιδαγωγικοί στόχοι, να κυλίσει ομαλά η σχολική ζωή και να αντιμετωπίζονται δύσκολα περιστατικά και απρόβλεπτες καταστάσεις. Το 40% των συναδέλφων τονίζουν τη σημασία του σεβασμού των ορίων κάθε εκπαιδευτικού και κάθε ειδικότητας: *«υπάρχει αμοιβαία εκτίμηση, κατανόηση, σεβασμός των ορίων του καθενός».*

Όσον αφορά τους τομείς στους οποίους επικεντρώνεται η συνεργασία, το 60% του δείγματος εστιάζεται στη διαχείριση των προβλημάτων που μπορεί να προκύψουν με τα παιδιά, όπως είναι οι κρίσεις που μπορεί να έχουν, στην ανάγκη αλληλοκάλυψης των εκπαιδευτικών όταν κάποιο παιδί αντιμετωπίζει έντονες δυσκολίες, στην ανάπτυξη δεξιοτήτων όπως και στη συνδιδασκαλία: *«στο κομμάτι της καλύτερης διαχείρισης των θεμάτων που προκύπτουν για τα παιδιά είτε σε επίπεδο τάξης είτε μεμονωμένα. των κρίσεων που μπορεί να προκύπτουν», «με συνδιδασκαλία, μερικές φορές. έρχονται και κάνουμε μαζί με τα άλλα παιδιά μάθημα».*

Το ειδικό προσωπικό επιπλέον συνδράμει στο έργο των δασκάλων και στους στόχους που θέτουν για κάθε παιδί μέσα από τη δική του επιστημονική κατάρτιση, όπως σημειώνει η κοινωνική λειτουργός: *«κυρίως επικεντρώνεται στην προσπάθεια που κάθε που κάνει ο εκπαιδευτικός να μάθει σύμφωνα με το συγκεκριμένο του στόχο στο παιδί. εκπαιδευτικό στόχο. και την προσπάθεια τη δικιά μου να το κάνω καλύτερο».*

8.12 Συζήτηση των προβλημάτων των παιδιών στο σχολικό περιβάλλον με τους υπόλοιπους εκπαιδευτικούς

Τα αποτελέσματα έδειξαν πως οι εκπαιδευτικοί ανταλλάσσουν προβληματισμούς, ιδέες και απόψεις για την εξέλιξη των παιδιών, τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν και συνεργάζονται στο κομμάτι της αξιολόγησης.

Η κοινωνική λειτουργός είναι πιο επιλεκτική στη συζήτηση των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν τα παιδιά, επικεντρώνοντας τη συνεργασία της μόνο με συναδέλφους που θεωρεί ότι πληρούν συγκεκριμένα εκπαιδευτικά κριτήρια: *«με όσους νομίζω ότι θα μου προσφέρουν κάτι παραπάνω. από γνώση και από εμπειρία. όχι με όλους εννοώ».*

Για το 80% του δείγματος η συζήτηση συμβάλει θετικά στην εξέλιξη των μαθητών και στην αποτελεσματικότητα του έργου των εκπαιδευτικών. Μόνο ένας εκπαιδευτικός αμφισβητεί την αξία και τα αποτελέσματα μιας τέτοιας συζήτησης μεταξύ συναδέλφων θεωρώντας πως τα προβλήματα μένουν άλυτα χωρίς να γίνονται ουσιαστικές παρεμβάσεις: *«το συζητάμε, ναι. απλά μας απασχολούν πιστεύω τα ίδια προβλήματα συνέχεια. έχουμε κάποια πράγματα που είναι στατικά. και προσπαθούμε να κάνουμε μπαλώματα κάθε χρόνο».*

8.13 Ανταλλαγή απόψεων με τους άλλους εκπαιδευτικούς

Οι συμμετέχοντες της έρευνας δείχνουν απόλυτη βεβαιότητα για τη χρησιμότητα και τη σημασία της ανταλλαγής απόψεων τόσο τους ίδιους όσο και τα παιδιά. Η έλλειψη συνεργασίας θεωρούν πως δυσχεραίνει το έργο τους πρακτικά και ψυχολογικά: *«ένα αρνητικό περιβάλλον ειδικά στον τομέα της ειδικής αγωγής έχει τραγικά αντίκτυπα και στα παιδιά, αλλά και στον ίδιο τον εκπαιδευτικό και στο βοηθητικό προσωπικό από θέμα ψυχολογίας».*

Ακόμη και ο εκπαιδευτικός που θεωρεί μάταιη τη συζήτηση επί των προβλημάτων που προκύπτουν με τα παιδιά, θεωρεί πως η ανταλλαγή απόψεων με τους υπόλοιπους εκπαιδευτικούς βοηθάει ιδιαίτερα τον ίδιο στην επαγγελματική του εξέλιξη και στη βελτίωση του τρόπου δουλειάς του με τα παιδιά: *«μου αρέσει πολύ να μαθαίνω και πράγματα. και να μπαίνω σε άλλη τάξη, να βλέπω πώς δουλεύει ο συνάδελφος».*

8.14 Ανάπτυξη σχέσεων με τους εκπαιδευτικούς των γενικών σχολείων

Όσον αφορά την ανάπτυξη σχέσεων των εκπαιδευτικών με τους συναδέλφους τους που εργάζονται στα γενικά σχολεία το 60% του δείγματος αναφέρει την ύπαρξη γενικότερης συνεργασίας με τη γενική εκπαίδευση χωρίς την άμεση εμπλοκή του: *«υπάρχει συνάδελφος μέσα στο σχολείο που έχει σχέση με το γενικό σχολείο, κάνουν συνδιδασκαλία, και.. νομίζω θα πραγματοποιηθεί και επίσκεψη παιδιών από το γενικό σχολείο στο ειδικό».*

Από τα αποτελέσματα φαίνεται πως μόνο η νηπιαγωγός έχει αναπτύξει η ίδια μία σταθερή συνεργασία μεταξύ των δύο πλαισίων: *«αυτό που φροντίζουμε είναι να κάνουμε επισκέψεις, να έχουμε επαφή με τη γενική αγωγή στο πλαίσιο να έρχονται τα παιδιά μας σε επαφή με παιδιά της γενικής αγωγής. και ειδικά όταν ένα παιδί μας πούμε είναι στην τελευταία χρόνια που να φύγει».*

Η ψυχολόγος διαφοροποιείται από τους εκπαιδευτικούς. Η ίδια της δεν θεωρεί πως μέσα από τις κοινές δράσεις καταδεικνύονται οι διαφορές μεταξύ των παιδιών και όχι οι μεταξύ τους ομοιότητες: *«μέσα από κάποιες πολύ συγκεκριμένες δράσεις που μπορεί να αναπτύσσονται οι οποίες όμως ουσιαστικά υπάρχουν και καταδεικνύουν τη διαφορά ανάμεσα στα σχολεία γενικής κατεύθυνσης και ειδικής κατεύθυνσης».*

8.15 Συνεργασία εκπαιδευτικών με το υπόλοιπο επιστημονικό προσωπικό (ψυχολόγος, κοινωνικός λειτουργός, λογοθεραπευτής, εργοθεραπευτής). Κοινοί στόχοι δραστηριοποίησης

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα το σύνολο του προσωπικού θεωρεί πως υπάρχει ένα καλό επίπεδο συνεργασίας ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και το επιστημονικό προσωπικό του σχολείου. με κοινούς στόχους που αφορούν τα παιδιά και αλλά ταυτόχρονα με διακριτούς ρόλους. Η συνεργασία επικεντρώνεται σε ζητήματα που αφορούν την πορεία των παιδιών όπου παρέχονται συμβουλές για την διαχείριση της εξέλιξής του: *«υπάρχει συνεργασία δηλαδή για τα παιδιά της τάξης στο πώς θα κινηθώ εγώ».*

Ένας άξονας κοινής δραστηριοποίησης που τονίζεται από την ψυχολόγο είναι η βοήθεια προς το κάθε παιδί ώστε να κατακτήσει όσες το δυνατόν περισσότερες δεξιότητες και να αξιοποιήσει όλες τις δυνατότητές του φτάνοντας στο σημείο που το

καθένα μπορεί: *«ο βασικός άξονας είναι πώς θα μπορέσουμε να βοηθήσουμε το κάθε παιδί να πάει εκεί που μπορεί να φτάσει».*

Από την πλευρά της η κοινωνική λειτουργός επικεντρώνει τη συνεργασία της με το υπόλοιπο επιστημονικό προσωπικό στην ψυχολογική και πρακτική υποστήριξη της οικογένειας αλλά και του παιδιού: *«οι φορείς είναι κυρίως στην ενδυνάμωση της οικογένειας. είτε ψυχολογική είτε με δραστηριότητες που τους προτείνουμε. και στην ψυχολογία του παιδιού σύμφωνα με ότι προκύπτει στην καθημερινότητα».*

8.16 Συνεργασία εκπαιδευτικών με τους γονείς των μαθητών τους

Όσον αφορά στη συνεργασία με τους γονείς των μαθητών το 80% των συμμετεχόντων θεωρεί τη συνεργασία με τους γονείς από αρκετά ικανοποιητική έως άριστη. Από αυτούς το 40% έρχεται αντιμέτωπο τόσο με γονείς που επιδιώκουν οι ίδιοι τη συνεργασία όσο και με γονείς οι οποίοι δυσκολεύονται να αναλάβουν έναν πιο υπεύθυνο ρόλο, και το υπόλοιπο 40% φαίνεται πολύ ικανοποιημένο με τη συνεργασία: *«με τον έναν έχω περίεργη νομίζω λόγω χαμηλού μορφωτικού επιπέδου, δεν ξέρω αν ασχολούνται αρκετά», «είναι ορισμένοι οι οποίοι είναι πολύ συνεργάσιμοι. θέλουν την εξέλιξη του παιδιού και φαίνεται από την αρχή έρχονται οι ίδιοι να με γνωρίσουν. και είναι και κάποιοι οι οποίοι δεν έχουν αποδεχθεί ακόμα όχι τα προβλήματα τόσο του παιδιού τους όσο την αναγκαιότητα της μεγάλης τους προσπάθειας».*

Μόνο για έναν μόνο δάσκαλο δεν υπάρχει η ανάλογη ανταπόκριση από τους γονείς: *«συνήθως αυτό είναι το μοναδικό ζήτημα που ίσως υπάρχει, το κατά πόσο οι γονείς έχουν πλήρη συναίσθηση του τι συμβαίνει στο παιδί, και πώς το αντιμετωπίζουμε .. συνήθως δεν βρίσκουμε ανταπόκριση από τους γονείς ή δεν είναι ειλικρινείς ή δεν δίνουν σημασία στην αλληλεπίδραση με το δάσκαλο».*

8.17 Συνεργασία εκπαιδευτικών με το σχολικό σύμβουλο, το ΚΕΔΔΥ, τον προϊστάμενο της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης

Τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας δείχνουν ότι το 80% του προσωπικού και συγκεκριμένα οι εργαζόμενοι του ειδικού δημοτικού δεν φαίνονται ικανοποιημένοι από τη συνεργασία με το σχολικό σύμβουλο, το ΚΕΔΔΥ και τον προϊστάμενο πρωτοβάθμιας. Θωρούν πως ο ρόλος τους περιορίζεται σε γραφειοκρατικά και

διοικητικά θέματα και δεν προσφέρουν ουσιαστική βοήθεια: *«υπάρχει στο μέτρο του δυνατού, χωρίς. να μας λύνει απόλυτα τα προβλήματα. μάλλον έχουν διακοσμητικό ρόλο να το πω»*

Η ψυχολόγος δεν φαίνεται να ικανοποιείται με το ενδεχόμενο να προσφέρεται βοήθεια στο σχολείο μόνο όταν το ζητάνε οι εκπαιδευτικοί: *«η παρουσία τους είχε περισσότερο τον σκοπό της επίλυσης των προβλημάτων. και αυτό είναι αρκετά λυπηρό».*

Εντελώς διαφορετική άποψη έχει η νηπιαγωγός για τη συνεργασία της τόσο με το σχολικό σύμβουλο όσο και με τον προϊστάμενο και το ΚΕΔΔΥ περιγράφοντας μία καλή συνεργασία. Οι λόγοι συνεργασίας με το σχολικό σύμβουλο αφορούν τα προγράμματα που υλοποιεί και τον σχολικό προγραμματισμό, ενώ δεν γίνεται μνεία στην εμπλοκή του στην επίλυση προβλημάτων που προκύπτουν στη σχολική τάξη: *«ειδικά το ειδικό σχολείο με το ΚΕΔΔΥ έχει άμεση συνεργασία από τη στιγμή που υπάρχουν οι γνωματεύσεις. με το σύμβουλο το ίδιο από τη στιγμή που υπάρχουν προγράμματα και κάνουμε προγραμματισμό. ε και με το διευθυντή εκπαίδευσης το ίδιο».*

8.18 Σχέσεις των εκπαιδευτικών με τις κοινωνικές υπηρεσίες του δήμου (ψυχολόγους, κοινωνικούς λειτουργούς)

Στο σύνολό τους οι εκπαιδευτικοί, δηλαδή το 60% του δείγματος, δεν έχουν αναπτύξει σχέσεις με τις κοινωνικές υπηρεσίες του δήμου, καθώς δεν θεωρούν πως είναι δική τους αρμοδιότητα και απευθύνονται στις ειδικότητες του ψυχολόγου και του κοινωνικού λειτουργού. Όντως το ειδικό προσωπικό σύμφωνα με τα αποτελέσματα συνεργάζεται με ανάλογες υπηρεσίες προκειμένου να βοηθηθούν πρακτικά και οικονομικά τα παιδιά και οι οικογένειές τους: *«αν υπάρχουν οικογένειες οι οποίες δεν έχουν το κατάλληλο εισόδημα, ώστε να απευθυνθούν στο δήμο για τρόφιμα, για οτιδήποτε άλλη βοήθεια».*

8.19 Εξωστρέφεια του σχολείου (δράσεις, παραστάσεις των παιδιών, επισκέψεις σε υπηρεσίες του δήμου ή σε ιστορικούς χώρους κλπ)

Το σύνολο του προσωπικού θεωρεί πως το σχολείο παρουσιάζει μία εξωστρέφεια και *«βγαίνει προς τα έξω»* μέσω εκπαιδευτικών εκδρομών, επισκέψεων σε υπηρεσίες, παρακολούθησης θεατρικών παραστάσεων ή επισκέψεων σε άλλα σχολεία: *«από τις δράσεις γίνονται και εκπαιδευτικές εκδρομές νομίζω ότι εγώ ας πούμε έχω στο μυαλό*

μου να τους πάω και στις υπηρεσίες, στο ταχυδρομείο». Μάλιστα στο ειδικό νηπιαγωγείο υπάρχει από την αρχή της χρονιάς ο αντίστοιχος ετήσιος προγραμματισμός εξωτερικών δράσεων: «όταν κάνουμε την αρχή της χρονιάς τον προγραμματισμό μας φροντίζουμε να γράψουμε και τις επισκέψεις μας όλου του χρόνου».

Οι δράσεις στοχεύουν στην αλληλεπίδραση των παιδιών με την κοινωνία και την πρόσληψη εικόνων και ερεθισμάτων από τον εξωτερικό περιβάλλον: «πρέπει να προσλαμβάνει άμεσα εικόνες από τον κόσμο, από το γύρω περιβάλλον του, γιατί επί της ουσίας αυτή είναι και η πιο άμεση και ουσιαστική μάθηση».

Η ψυχολόγος όμως παρουσιάζει μία διαφορετική εικόνα για τις εξωτερικές δράσεις του σχολείου, τόσο ως προς τη συχνότητα με την οποία αυτές πραγματοποιούνται όσο και ως προς το περιεχόμενο και τους σκοπούς που εξυπηρετούν. Θεωρεί πως οι συγκεκριμένες δράσεις του σχολείου δεν ενισχύουν την εξωστρέφεια αλλά την εσωστρέφεια: «αυτό περισσότερο καταδεικνύει την εσωστρέφεια παρά την εξωστρέφεια που έχει το σχολείο».

Πιο θετική εμφανίζεται η κοινωνική λειτουργός ως προς τις εξωτερικές δράσεις. Παρόλα αυτά δεν φαίνεται ικανοποιημένη από το εύρος των δράσεων του σχολείου, οι οποίες είναι περιορισμένες ως προς το κάλεσμα που αυτό απευθύνει στην ευρύτερη εκπαιδευτική κοινότητα και στην τοπική κοινωνία: «θα μπορούσαν βέβαια να υπάρχουν και περισσότερα περισσότερες εκδηλώσεις που θα φέρνουν περισσότερο κόσμο προς το σχολείο να το γνωρίσει».

8.20 Σχέση εκπαιδευτικών με συλλόγους Αμεα

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα το σύνολο των εκπαιδευτικών δεν αναφέρει καμία σχέση μεταξύ του σχολείου και συλλόγων ΑμεΑ. Αντίθετα το 60% των συμμετεχόντων έχει συμμετάσχει σε συλλόγους ΑμεΑ: «είτε από εθελοντισμό που έχω προσφέρει εκεί πέρα είτε από διάφορες εκδηλώσεις που κάναν οι ίδιοι και τους πέτυχα ανά διαστήματα», «συμμετείχα περισσότερο στην ενίσχυση των δράσεων που κάνανε. αφορούσε πάλι άτομα με ειδικές ανάγκες αλλά σε ένα άλλο πλαίσιο. είχαν να κάνουν περισσότερο με άτομα που εμφανίζουν ψυχιατρικού τύπου διαταραχές και τις οικογένειές τους».

Η νηπιαγωγός προσπαθεί να εξηγήσει τους λόγους για τους οποίους δε θεωρεί η ίδια της χρήσιμο να έρθουν σε επαφή τα παιδιά του νηπιαγωγείου με τους αντίστοιχους συλλόγους: *«εγώ έχω από παιδιά ηλικίας μέχρι έξι εφτά χρόνων. δεν νομίζω ότι θα προσέφερε σε κάτι να έχω επαφή με το Σύλλογο ας πούμε ΑΜΕΑ ή παραπληγικών π.χ. της Δράμας».*

8.21 Παροχή υποστήριξης των εκπαιδευτικών στους γονείς των παιδιών με ειδικές ανάγκες ή σε μέλη συλλόγων ατόμων ΑΜΕΑ

Όπως διαπιστώνεται από τις απαντήσεις τους, οι εκπαιδευτικοί δεν θεωρούν ως βασικό αντικείμενο του ρόλου τους την παροχή υποστήριξης στους γονείς πιστεύουν και θεωρούν πως δεν έχουν τις απαραίτητες γνώσεις που χρειάζονται για να ανταπεξέλθουν σωστά σε αυτό που έχουν ανάγκη οι γονείς: *«εμένα δεν είναι δική μου δουλειά ψυχολογικά να στηρίζω. στηρίζω ένα γονιό ψυχολογικά από αυτό που ξέρω ... γιατί δεν γνωρίζω τη λειτουργία μιας ψυχολογικής αντιμετώπισης των γονιών».*

Ως προς το αν η υποστήριξη που παρέχεται είναι κατάλληλη τα αποτελέσματα έδειξαν ότι το 40% τη θεωρεί ανεπαρκή, είτε λόγω περιορισμένου χρόνου είτε λόγω έλλειψης οργάνωσης και κατάλληλου σχεδιασμού: *«ο γονιός βαριέται κάθε χρόνο τα ίδια και τα ίδια. και ένας γονιός ο οποίος δεν μας λέει και την αλήθεια είναι και εύκολο να μας κρύψει την αλήθεια με αυτό τον τρόπο».* Από την άλλη πλευρά το 60% του δείγματος, μεταξύ του οποίου και το επιστημονικό προσωπικό, θεωρεί αυτονόητη την υποστήριξη των γονέων χωρίς περιορισμούς: *«προς τους γονείς των παιδιών η υποστήριξη δίνεται. εμείς προσπαθούμε αυτό να το βάλουμε και σε μία πιο συστηματική βάση».*

8.22 Αντιμετώπιση των παιδιών με ειδικές ανάγκες και των γονιών τους από την τοπική κοινωνία

Σύμφωνα με το 80% των συμμετεχόντων στην παρούσα έρευνα ο τρόπος που αντιμετωπίζονται τα παιδιά με ειδικές ανάγκες και οι γονείς τους από την τοπική κοινωνία δεν έχει αλλάξει με το πέρασμα των χρόνων. Η νοοτροπία της κοινωνίας και η καθημερινή στάση των ανθρώπων απέναντι φανερώνουν αρνητικά συναισθήματα προς αυτά τα παιδιά *«με λύπηση, κατά κύριο λόγο. και τους γονείς τους με λύπηση νομίζω. όλοι λένε ας πούμε αχ το καημένο το παιδί», «είναι δακτυλοδεικτούμενα ακόμα. η θέα ενός παιδιού με ειδικές ανάγκες ακόμα προκαλεί την συγκίνηση, τον.. τη συμπόνια κάποιες φορές δυστυχώς και τον οίκτο των ανθρώπων της τοπικής κοινωνίας».*

Ο εκπαιδευτικός ο οποίος είναι και ο ίδιος άτομο με κινητική αναπηρία αναφέρεται στην έλλειψη πρόσβασης σε δημόσιους χώρους και στον περίεργο τρόπο που κοιτάνε τα άτομα αυτά αποδίδοντας το φαινόμενο στην έλλειψη κατάλληλης εκπαίδευσης: *«θεωρώ όπως πριν 30 χρόνια. όταν δεν υπάρχει πρόσβαση στα μαγαζιά εύκολη ή όταν βλέπεις ακόμα ότι ακόμα σε κοιτάει περίεργα, προχωράς στο δρόμο και σε κοιτάει περίεργα, καταλαβαίνεις ότι υπάρχει πολλή δουλειά. και αυτή η δουλειά πρέπει να ξεκινήσει από τα γενικά σχόλια».*

Ακόμη, η νηπιαγωγός επισημαίνει την υποκρισία απέναντι σε αυτά τα παιδιά από την κοινωνία και την πολιτεία: *«παρουσιάζουν αυτά τα παιδιά και μόνο χειροκροτούν. γιατί τα λυπούνται; και άς τα στηρίζουμε και άς τα βοηθήσουμε επί της ουσίας. γιατί το παλαμάκι που δεν σταματάει δείχνει λύπη, δείχνει άλλα συναισθήματα».*

Το μόνο θετικό στοιχείο που διακρίνει η ψυχολόγος αφορά τη διαχείριση της όλης κατάστασης από τους γονείς: *«αφού περάσουν από το πρώτο στάδιο που έχει να κάνει με την αποδοχή αυτού που του συμβαίνει μετά τη διάγνωση, η μεγάλη πλειοψηφία θέλει να ανοίξει το πρόβλημα προς την κοινωνία».*

Η κοινωνική λειτουργός βλέπει με μια πιο θετική και αισιόδοξη ματιά τον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζονται αυτά τα παιδιά από την κοινωνία: *«τα αντιμετωπίζει με καλό τρόπο. θεωρώ ότι αντιμετωπίζονται με σωστό τρόπο. έχουνε βέβαια εξέλιξη παραπάνω όσον αφορά οι δρόμοι, η ενσωμάτωση με τα υπόλοιπα γενικά σχολεία».*

8.23 Ρόλος - αρμοδιότητες εκπαιδευτικών

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας ο κάθε εκπαιδευτικός αντιλαμβάνεται με πολύ διαφορετικό τρόπο το ρόλο του στο ειδικό σχολείο. Ένας εκπαιδευτικός θεωρεί ότι έχει το ρόλο του μπαμπά κατά κύριο λόγο, εξαιτίας της φύσης των παθήσεων των παιδιών που έχει στην τάξη του που περιορίζει το εύρος των δεξιοτήτων που μπορεί να διδάξει: *«με μία λέξη είμαι μπαμπάς. δεν είμαι δάσκαλος. δεν υπάρχει εκπαιδευτικό αντικείμενο τόσο πολύ. οι παθήσεις των παιδιών ξεπερνάνε να το πω το.. την εκπαιδευτική διαδικασία. έχουν ανάγκη περισσότερο από νοσηλευτές».*

Ο πολυδιάστατος ρόλος των του προσωπικού του σχολείου διαφαίνεται από τις τοποθετήσεις των υπολοίπων εκπαιδευτικών και του επιστημονικού προσωπικού: *«να μάθω στα παιδιά όσα πιο πολλά μπορώ. από τη συμπεριφορά τους, μέχρι το να μπουν στην τάξη και να κάθονται στην καρέκλα, μέχρι το να μάθουν και κάποια γράμματα. και φυσικά και μέσα στο σχολείο και έξω, κοινωνικά»*. Τον συναισθηματικό τομέα τονίζει επιπλέον η νηπιαγωγός, θέτοντας ως βασικό της ρόλο την ψυχική αλληλεπίδραση με τα παιδιά: *«η διαπαιδαγώγηση αυτών των παιδιών, η ψυχική επικοινωνία με αυτά τα παιδιά, να τα βοηθήσω να ζετυλίζουν τις δυνατότητες που έχουνε και να τα κάνω να νιώθω καλά. αν όχι ευτυχισμένα»*.

Το σημαντικό ρόλο της συνεργασίας με την οικογένεια επισημαίνουν τα δύο μέλη του ειδικού προσωπικού: *«να είμαι με την οικογένεια, να στηρίζω την οικογένεια και να τους ενημερώνω για την εξέλιξη του παιδιού τους και φυσικά ε να είμαι στην ψυχολογική και εκπαιδευτική υποστήριξη του παιδιού»*. Η ψυχολόγος επιπλέον στις αρμοδιότητές της εντάσσει και την παροχή υποστήριξης στους εκπαιδευτικούς που αντιμετωπίζουν προβλήματα εντός του σχολείου.

8.24 Τρόποι με τους οποίους επιτυγχάνεται ο ρόλος των εκπαιδευτικών. Επιτυχημένο έργο και παράγοντες που συμβάλουν στην επιτυχία

Επιτυχημένο έργο θεωρείται για το 40% του δείγματος η βαθύτερη επικοινωνία μεταξύ προσωπικού και παιδιών, για άλλο ένα 40% η συνεργασία με τους γονείς, για το 20% του δείγματος η κατάκτηση της ικανότητας για αυτοεξυπηρέτηση, για το 20% η μικρή αλλά σταθερή εξέλιξη σε μαθησιακό, συμπεριφορικό, και κοινωνικό επίπεδο και τέλος για ένα ακόμη 20% οι σχέσεις με τους συναδέλφους. Επιπλέον τόσο από την ψυχολόγο όσο και από την κοινωνική λειτουργό τονίστηκε η σημασία της επικοινωνίας με τα ίδια τα παιδιά: *«αυτό που εισπράττω τόσο από τα ίδια τα παιδιά την αποδοχή δηλαδή και αυτό που μου επικοινωνούν όταν βρίσκονται κοντά μου»*.

Οι παράγοντες που συμβάλλουν στην επιτυχία αφορούν για το 40% των συμμετεχόντων το ίδιο το παιδί: *«το κάθε παιδί έχει τα δικά του όρια τα δικά του.. αυτά που μπορεί να κάνει, τις δυνατότητες»*, για το 40% την οικογένεια *«η σχέση με την οικογένεια, και η αποδοχή της οικογένειας στη συγκεκριμένη αναπηρία»* και για το υπόλοιπο 20% τη συνεργασία με τους συναδέλφους: *«βασικός άξονας για την επιτυχία ολονών μας μεμονωμένα είναι να υπάρχει μία πολύ καλή συνεργασία μεταξύ μας»*.

Για την επιτυχημένη εκπλήρωση του ρόλου του, το 60% του δείγματος, που αφορά τους εκπαιδευτικούς, επιστρατεύει παιδαγωγικούς κυρίως μηχανισμούς, όπως είναι η επανάληψη, η μίμηση και η γενίκευση αλλά και στην ανάπτυξη μίας ειλικρινούς και βαθύτερης σχέσης με το παιδί όπου ο ένας θα αφουγκράζεται τον άλλο.

Από τη μεριά της η ψυχολόγος προκειμένου να πραγματώσει το ρόλο της χρησιμοποιεί διάφορα εργαλεία αξιολόγησης και ανάπτυξης δεξιοτήτων, και αντίστοιχα η κοινωνική λειτουργός σχεδιάζει τον καθημερινό προγραμματισμό των δραστηριοτήτων που θα υλοποιήσει στις ατομικές ή ομαδικές συνεδρίες με τα παιδιά *«με τον καθημερινό προγραμματισμό στα πλαίσια του σχολείου με τα παιδιά ώστε να μπορώ να έχω σε ατομικές συνεδρίες είτε τις ομαδικές συνεδρίες όλα τα παιδιά του σχολείου»*.

8.25 Οι βασικότερες δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί στο έργο τους και οι λόγοι εμφάνισης δυσκολιών

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα οι βασικές δυσκολίες για το 40% των συμμετεχόντων αφορούν την εκπλήρωση του έργου τους απέναντι στα παιδιά και τη συνεργασία τους. Οι συγκεκριμένοι εκπαιδευτικοί νιώθουν ψυχική εξουθένωση λόγω της ματαίωσης που βιώνουν κατά την άσκηση του εκπαιδευτικού έργου: *«στην ειδική αγωγή δηλαδή τα πράγματα κυλούν αργά, πολύ αργά θα μπορούσα να πω. οπότε ο κόσμος κουράζεται, και αυτό είναι και το πιο ψυχοφθόρο για μας»* και της δυσκολίας να αντιληφθούν τις αιτίες που οδηγούν στις συναισθηματικές εξάρσεις των παιδιών, στις κρίσεις και στους αυτοτραυματισμούς: *«οι κρίσεις που παθαίνουν για ένα λόγο αυτό είναι η δυσκολία ότι μερικές φορές δεν μπορώ να καταλάβω ποιο είναι το ερέθισμα που κάποιο παιδί μπορεί να πάθει κρίση και να αρχίσει να χτυπιέται»*.

Το υπόλοιπο 60% του δείγματος θεωρεί ως το βασικότερο πρόβλημα την ελλιπή στελέχωση του σχολείου τόσο ως προς το προσωπικό όσο και ως προς το παιδαγωγικό υλικό όπως και τη συνεχή αλλαγή εργασιακού περιβάλλοντος των αναπληρωτών: *«κάθε χρόνο καλούμαστε να δουλέψουμε σε ένα διαφορετικό χώρο. οπότε μέχρι να γνωρίσεις το προσωπικό και τα παιδιά και να εγκλιματιστείς στο χώρο, θεωρώ ότι περνάει πολύ βασικός χρόνος»*.

Η ψυχολόγος του σχολείου αναφέρεται επιπλέον στη δυσκολία συνεργασίας μεταξύ του προσωπικού: *«η οργάνωση και ο συγχρωτισμός όλων αυτών των ανθρώπων που βρίσκονται μέσα στο ειδικό σχολείο προς όφελος των παιδιών».*

8.26 Αίσθηση ανάγκης παρακολούθησης σεμιναρίων για τη βελτίωση-εμπλουτισμό γνώσεων και παρακολούθηση εξελίξεων στο χώρο της ειδικής αγωγής

Το σύνολο του προσωπικού του ειδικού σχολείου θεωρεί την εκπαίδευση αναγκαία καθώς η επιστήμη εξελίσσεται και δημιουργείται διαρκώς νέα γνώση. Το 60% του δείγματος, έχουν παρακολουθήσει σεμινάρια ή μεταπτυχιακά προγράμματα στην ειδική αγωγή, ενώ το υπόλοιπο 40% δηλώνει είναι στις προθέσεις του. Το ζήτημα που προκύπτει είναι το περιεχόμενο των προγραμμάτων και η χρησιμότητα που έχουν ώστε να είναι αξιοποιήσιμα στην εκπαιδευτική πρακτική.

8.27 Αφήγηση ευχάριστων ή δυσάρεστων περιστατικών που συνέβησαν στο ειδικό σχολείο

Τα αποτελέσματα της προσπάθειας των εκπαιδευτικών να ανακαλέσουν στη μνήμη τους και να αφηγηθούν ευχάριστα και δυσάρεστα γεγονότα που έχουν συμβεί στο περιβάλλον του ειδικού σχολείου δείχνουν πως για το 80% του προσωπικού τα ευχάριστα γεγονότα είναι σημαντικότερα, συμβαίνουν πιο συχνά και ανακαλούνται με μεγαλύτερη λεπτομέρεια.

Εξαίρεση αποτελεί ένας εκπαιδευτικός στη σκέψη του οποίου έρχονται περισσότερο δυσάρεστα γεγονότα χωρίς να είναι σε θέση όμως να τα περιγράψει. Ακόμη και αυτός επιλέγει να αναφέρει με γενικό τρόπο ευχάριστα γεγονότα τα οποία είναι παρόμοια με της νηπιαγωγού: *«είναι περισσότερα τα δυσάρεστα από τα ευχάριστα που έχω συναντήσει, αλλά εντάζει το ότι βλέπεις παιδιά να μεγαλώνουν και να προχωράνε, και να έχουνε φύγει από το σχολείο, και να έχουν κερδίσει έστω και δύο πράγματα που.. έβαλες ας πούμε ένα λιθαράκι να υπάρχει».*

Το υπόλοιπο 60% του δείγματος, στο οποίο ανήκει το προσωπικό που δουλεύει για πρώτη χρονιά στο ειδικό σχολείο, βιώνει επίσης παρόμοια περιστατικά τόσο ευχάριστα όσο και δυσάρεστα, όπως *«η χαρά των παιδιών όταν τους πειράζεις στα διαλείμματα, που τα παιδιά είναι πιο ελεύθερα, όταν τα παιδιά είναι πιο ελεύθερα η αγάπη που σου*

δείχνουν. που έρχονται και σε αγκαλιάζουν και βάζουν το κεφάλι τους επάνω σου και σε φιλάνε» και «οι κρίσεις που παθαίνουν και κλαίνε, και δυστυχώς δεν μπορώ να βρω.. δε.. δε πολλές φορές.. δεν υπάρχει αιτία ή δεν τη βλέπω την αιτία, και δεν μπορώ να τα βοηθήσω».

8.28 Ένταξη των παιδιών στην αγορά εργασίας - παρεχόμενη εκπαίδευση στο ειδικό σχολείο

Όσον αφορά την ένταξη των στην αγορά εργασίας το θέμα αυτό φαίνεται πως απασχολεί όλους τους εκπαιδευτικούς είτε άμεσα είτε πιο μακροπρόθεσμα. Μάλιστα η νηπιαγωγός παρότι βρίσκεται στην χαμηλότερη βαθμίδα εκπαίδευσης μπαίνει στη διαδικασία να σκεφτεί το μέλλον αυτών των παιδιών: *«σίγουρα κάθε φορά που βλέπω κάθε παιδάκι μου και έτσι είναι στο νηπιαγωγείο, σίγουρα το μυαλό μου κάνει έτσι μία διαδρομή και προσπαθώ να μαντέψω τι θα κάνει στη ζωή του».*

Όλο το προσωπικό του ειδικού σχολείου πιστεύει πως η παρεχόμενη εκπαίδευση δεν προετοιμάζει τα παιδιά για την ένταξή τους στην αγορά εργασίας, καθώς δεν καλλιεργεί της ανάλογες προεπαγγελματικές δεξιότητες. Για το 60% του δείγματος αυτό θεωρείται λογικό και δικαιολογείται λόγω της μικρής ηλικίας των παιδιών, των δυσκολιών που έχουν και των αντίστοιχων καταλληλότερων πλαισίων που υπάρχουν στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση: *«η έμφαση δίνεται κυρίως στην απόκτηση και ενίσχυση των δεξιοτήτων των παιδιών σε βασικά στάδια εκπαίδευσης .. άλλωστε τα παιδιά που έρχονται στο δικό μας το σχολείο είναι ηλικιακά αρκετά μικρά για να μπουν στην αγορά εργασίας».* Για έναν εκπαιδευτικό η εκπαίδευση που παρέχεται γενικότερα στην Ελλάδα δεν παρέχει τα μέσα ώστε τα άτομα πραγματικά να μπορούν να προσφέρουν για ό,τι έχει ανάγκη η αγορά εργασίας.

8.29 Προτάσεις εκπαιδευτικών για το τι θα έπρεπε να κάνει η πολιτεία ως προς την εκπαίδευση των παιδιών ώστε να ενταχθούν στην κοινωνία και να έχουν κάποια επαγγελματική αποκατάσταση

Όσον αφορά στις προτάσεις των εκπαιδευτικών για το τι θα πρέπει να κάνει η πολιτεία ώστε να ενταχθούν τα παιδιά στην κοινωνία και να έχουν επαγγελματική αποκατάσταση, το 60% προτείνει τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, είτε στον δημόσιο είτε στον ιδιωτικό τομέα, ανάλογων των δυνατοτήτων τους αφού προηγουμένως εκπαιδευτούν σε ανάλογες δομές: *«να τους δημιουργήσει θέσεις*

εργασίας πιο προσιτές προς αυτούς δηλαδή.. δεν ξέρω κάτι πιο.. πιο απλό. και αντίστοιχα να τους εκπαιδεύει στο συγκεκριμένο κομμάτι».

Από την πλευρά της η νηπιαγωγός προτείνει την εκπαίδευση των παιδιών από μικρή ηλικία σε κάποια τέχνη, καθώς αργότερα, στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, είναι ήδη πολύ δύσκολο να αποκτήσουν νέες δεξιότητες: *«γιατί να μην υπάρχει από το δημοτικό σχολείο να μην υπάρχουν κάποιες.. κάποια πλαίσια τεχνικών, τέχνης που θα μπορούσαν να μάθουν τα παιδιά;».*

8.30 Επιλογή θεματικών ενοτήτων σε σεμινάριο ειδικής αγωγής σύμφωνα με ανάγκες εκπαιδευτικών της ειδικής αγωγής

Οι εκπαιδευτικοί θεωρούν, σύμφωνα με τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας, ότι υπάρχει ανάγκη για πρακτικά και εξειδικευμένα σεμινάρια: *«πλέον έχει κουράσει το να μιλάμε στη θεωρία, για τον αυτισμό, την αναπηρία, και χρειαζόμαστε πιο πρακτικά πράγματα»*, που να είναι υλοποιήσιμα μέσα στην τάξη ή να έχουν άμεση εφαρμογή στη σχολική ζωή, όπως είναι η ασφάλεια και η σωματική ακεραιότητα των μαθητών: *«χτύπησε ο μαθητής μου, ποιο είναι το πρωτόκολλο, ή τι κάνω στην περίπτωση που παθαίνει επιληπτική κρίση, ή ανακοπή»* ή ακόμη μελέτες περιπτώσεων: *«να δίνεις μία μελέτη περίπτωσης, να την αναλύεις και να δίνεις λύσεις στα προβλήματα που τυχόν μπορεί να προκύψουν».*

Η ψυχολόγος τονίζει την ωφέλεια από σεμινάρια για την ψυχική υγεία των εκπαιδευτικών λόγω της επαγγελματικής εξουθένωσης που μπορεί να νιώθουν μέσα από την άσκηση του εκπαιδευτικού τους έργου. Τέλος, προτείνονται από την κοινωνική λειτουργό σεμινάρια για την ανάπτυξης σχέσης με την οικογένεια του μαθητή σε μία ουσιαστική και συστηματική βάση *«δεν σταματάνε οι ανάγκες της οικογένειας στη μία φορά ή τις δύο που θα έρθει δηλαδή πρέπει να.. ακόμα και να μη θέλει ο γονιός να έβρισκε ένα τρόπο να γίνει».*

8.31 Προτάσεις για βελτίωση συνθηκών για τους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές

Οι βασικές προτάσεις του προσωπικού του ειδικού σχολείου Δράμας για τη βελτίωση των συνθηκών των ίδιων και των μαθητών αφορούν την αλληλοβοήθεια μεταξύ των συναδέλφων ώστε να διαμορφώνεται ένα ευχάριστο κλίμα στο σχολείο, τη στελέχωση του σχολείου με προσωπικό έγκαιρα και σε σταθερή βάση ώστε να υπάρχει

σταθερότητα στο πρόγραμμα και στα πρόσωπα που έχουν ανάγκη τα παιδιά, τον εξοπλισμό με κατάλληλο υλικό και τον εξοπλισμό των κτιριακών εγκαταστάσεων: *«είναι βασικό να υπάρχει σταθερότητα στο περιβάλλον των παιδιών ... και σίγουρα αν οι εγκαταστάσεις ήταν καλύτερες όσον αφορά ας πούμε το γυμναστήριο όπου θα μπορούσε να έχει περισσότερα παιχνίδια και την αυλή που θα μπορούσε να είναι πιο ασφαλής για τα παιδιά και καλύτερα στελεχωμένη και αυτή».*

Τέλος ένας εκπαιδευτικός προτείνει την αποσυμφόρηση του ειδικού σχολείου από τις τόσες βαριές περιπτώσεις παιδιών: *«αυτή τη στιγμή το ειδικό σχολείο τείνει να γίνει ίδρυμα. γιατί όλες οι δύσκολες να το πω περιπτώσεις, επειδή δεν έχουν πού να ενταχθούν, οπότε υπάρχει μία ιδρυματοποίηση του σχολείου».*

8.32 Αναπλήρωση ελλείψεων για να είναι οι εκπαιδευτικοί ικανοποιημένοι μέσα στο σχολικό περιβάλλον

Το 60% του δείγματος δηλώνει πως για να είναι οι εκπαιδευτικοί ικανοποιημένοι μέσα στο σχολικό περιβάλλον θα ενίσχυε το σχολείο με περισσότερους εκπαιδευτικούς, με την είσοδο της τεχνολογίας για εκπαιδευτικούς σκοπούς αλλά και γενικότερα με καλύτερο εξοπλισμό υλικών και κτιριακών αναγκών: *«στο να υπάρχει το εκπαιδευτικό υλικό. το να είναι στην ώρα τους εκπαιδευτικοί. και στο να υπάρχει καλύτερη δομή γενικότερα στα ειδικά σχολεία».*

Η νηπιαγωγός προτείνει την θεραπευτική ιππασία ως έναν νέο πρακτικό κομμάτι που θα μπορούσε να προσφέρει πολλά περισσότερα στα παιδιά από το ήδη υπάρχον εκπαιδευτικό υλικό: *«θα ήθελα πάρα πολύ, αν μιλάμε για πρακτικό κομμάτι, να μπορούσαμε να κάνουμε το κομμάτι της ιππασίας. θεραπευτικής ιππασίας».*

Στη σωστή συνεργασία με τους συνάδελφους επικεντρώνεται για μία ακόμη φορά η ψυχολόγος ώστε να υπάρχει αλληλοβοήθεια: *«να περιμέναμε περισσότερα πράγματα από αυτά που μπορούν να μας δοθούν θα ήταν ίσως και ουτοπικό. περισσότερο έμφαση θα έδινα στη σχέση μεταξύ των εκπαιδευτικών και στην συνεργασία, την υποστήριξη, την αλληλεπικάλυψη μεταξύ τους».*

8.33 Προτάσεις για οργάνωση και αλλαγές στο ειδικό σχολείο αν ήταν οι εκπαιδευτικοί διευθυντές/ντρίες

Από τις απαντήσεις του προσωπικού στο ερώτημα τι θα έκαναν αν ήταν οι ίδιοι διευθυντές/ντρίες φαίνεται η ανάγκη για παροχή οικονομικών πόρων. Αυτό το οποίο προτείνουν είναι η αναζήτηση είτε της συνδρομής του δήμου είτε ιδιωτών: *«είτε ο δήμος αυτός καθεαυτός είτε να μεσολαβήσει για χορηγίες από ιδιώτες στο να φτιαχτεί τουλάχιστον η αυλή, να είναι ασφαλής για τα παιδιά, να φτιαχτεί το γυμναστήριο. από την πρωτοβάθμια θα ζητούσα προσωπικό, από την αρχή της χρονιάς».*

Προτεραιότητα για τα δύο μέλη του ειδικού προσωπικού αποτελεί η σχέση της διεύθυνσης με το προσωπικό συνολικά, η ευαισθησία στα προβλήματα και στις ανάγκες του και η ψυχολογική του υποστήριξη: *«θα προσπαθούσα σε πρώτη φάση να έχω μία πολύ καλή συνεργασία με τους εκπαιδευτικούς μεμονωμένα και με το σύλλογο διδασκόντων συνολικά. θα προσπαθούσα να αφουγκραστώ τις ανάγκες τους και τα προβλήματά τους».*

8.34 Προτάσεις για αλλαγές στο ειδικό σχολείο αν οι εκπαιδευτικοί ήταν σχολικοί σύμβουλοι

Αν οι εκπαιδευτικοί βρισκόταν στη θέση του σχολικού συμβούλου θα επιζητούσαν μια πιο ενεργό συμμετοχή, με συχνότερες και ουσιαστικότερες επισκέψεις ώστε να υπάρχει μεγαλύτερη ευχέρεια στην επίλυση των προβλημάτων που προκύπτουν αλλά και επαφή με τα παιδιά μέσα στην τάξη: *«βασικά θα ήμουν στο σχολείο, θα ερχόμουν στο σχολείο, θα άκουγα τα προβλήματα και δεν θα μιλούσα στη θεωρία, θα μιλούσα στην πράξη. θα έμπαινα μέσα στην τάξη, θα είχα τον έλεγχο της τάξης».*

Το 40% τονίζει την ανάγκη έμπρακτης στήριξης των εκπαιδευτικών από το σύμβουλο ώστε να αφουγκράζεται τα όποια προβλήματα προκύπτουν είτε σε διοικητικό είτε σε εκπαιδευτικό επίπεδο: *«θα είχα περισσότερη επαφή ίσως με τους δασκάλους έτσι ώστε να μαθαίνουν τα προβλήματα».*

8.35 Προτάσεις σχεδιασμού το σχεδιασμό μιας πολιτικής για το Ειδικό σχολείο

Αν οι εκπαιδευτικοί σχεδίαζαν μια πολιτική για το ειδικό σχολείο, σύμφωνα με τα αποτελέσματα, θα επικεντρώνονταν στα οφέλη που θα μπορούσαν να έχουν τα παιδιά.

Συγκεκριμένα, οι μόνιμοι εκπαιδευτικοί με πολλά έτη προϋπηρεσίας, που αποτελούν το 40% του δείγματος, επικεντρώνονται στην ένταξη των παιδιών στην κοινωνία και στο γενικότερο άνοιγμα του σχολείου προς την κοινωνία με πολλαπλά γνωστικά και ψυχολογικά οφέλη για τα παιδιά: *«θα επικεντρωνόμουν στην ένταξη αυτών των παιδιών στην κοινωνία. χωρίς αυτό να σημαίνει όμως ότι θα ενταθούν στο σχολείο. θα το είχα όμως πιο ανοιχτό προς την κοινωνία το σχολείο»*. Αντίθετα το 60% του δείγματος, που περιλαμβάνει κυρίως αναπληρωτές εκπαιδευτικούς, εστιάζεται στην ανάγκη ύπαρξης μόνιμου προσωπικού το οποίο επίσης θα είχε οφέλη και για τα παιδιά.

8.36 Αναγκαιότητα αξιολόγησης των εκπαιδευτικών

Στο θέμα της αξιολόγησης το 80% του δείγματος εκφράζεται θετικά απέναντι στην αξιολόγησή του και θεωρεί ότι θα πρέπει να υπάρχει για το σύνολο του εκπαιδευτικού προσωπικού και της εκπαιδευτικής κοινότητας: *«πρέπει να υπάρχει σε όλους. και στο διευθυντή, και στο σύμβουλο, και στους εκπαιδευτικούς και παντού. αλλά όχι από έναν άνθρωπο. ο ένας να αξιολογεί τον άλλο σε κλίμα συνεργασίας»*.

Ο σκοπός της αξιολόγησης πρέπει να είναι αποκλειστικά η επιμόρφωση, η εξέλιξη και η βελτίωση της επίδοσης των εκπαιδευτικών ώστε να διερευνούν τις αδυναμίες τους και τις ελλείψεις που πιθανόν να έχουν και να τους παρέχονται τα κίνητρα για να γίνονται καλύτεροι: *«να βλέπουμε πού υστερούμε και πού είμαστε καλύτεροι, στο να διορθώνεται ο εκπαιδευτικός και να γίνεται όλο και καλύτερος»*.

Από την άλλη, είναι αντίθετοι σε μία τιμωρητική αξιολόγηση, με αρνητικά χαρακτηριστικά και σκοπούς που δημιουργεί κλίμα ανασφάλειας και φόβου. Σε αυτή την περίπτωση θα έπρεπε να αποκαλείται *«κρίση»*, και όχι *αξιολόγηση*, όπως αναφέρει η νηπιαγωγός: *«θεωρώ ότι η αξιολόγηση έτσι όπως πάει να μπει δεν είναι απαραίτητη, γιατί δεν εξυπηρετεί την πραγματική αξιολόγηση του του προσωπικού έχει τιμωρητικό χαρακτήρα και εκδικητικό χαρακτήρα και δεν έχει το χαρακτήρα της εξέλιξης και της επιμόρφωσης»*. Επιπλέον, τονίστηκε από την ψυχολόγο η ανάγκη της αυτοαξιολόγησης ως προαπαιτούμενη συνθήκη για να αποκτήσει νόημα οποιαδήποτε μετέπειτα αξιολόγηση: *«θα πρέπει πρώτα να κάνει την προσωπική του αξιολόγηση. το θέμα της αξιολόγησης είναι πολύ ευρύ. δεν είμαι αρνητική ως προς αυτό με την έννοια της.. το ότι αν αποτελεί κίνητρο για να γινόμαστε καλύτεροι»*.

Κεφάλαιο 9. Συζήτηση

9.1 Συζήτηση επί των αποτελεσμάτων

Τα ευρήματα της παρούσας έρευνας κατηγοριοποιούνται σε έξι θεματικούς άξονες. Ο πρώτος άξονας αφορά στο ψυχολογικό προφίλ του εκπαιδευτικού προσωπικού του ειδικού σχολείου Δράμας, ο δεύτερος στο προφίλ του ίδιου του σχολείου, ο τρίτος στην ανάπτυξη συνεργασίας εντός και εκτός σχολικού περιβάλλοντος, ο τέταρτος στην επικοινωνία με την τοπική κοινωνία, ο πέμπτος στον πολυδιάστατο ρόλο του εκπαιδευτικού και τέλος ο έκτος στις εκτιμήσεις και προτάσεις των εκπαιδευτικών για την ειδική εκπαίδευση.

Αρχικά διερευνήθηκε το ψυχολογικό προφίλ του προσωπικού του ειδικού σχολείου Δράμας που συμμετείχε σε αυτήν. Αναλυτικότερα, εξετάζοντας το βαθμό ικανοποίησης από την εργασία με παιδιά με ειδικές ανάγκες παρατηρήθηκε πως αν και όλοι οι συμμετέχοντες βιώνουν σε μεγάλο βαθμό ικανοποίηση και ευχαρίστηση εντούτοις ο βαθμός αυτός διαφοροποιείται ανάλογα με την ειδικότητα του κάθε συμμετέχοντα. Έτσι παρόλο που οι εκπαιδευτικοί του δείγματος λαμβάνουν μεγαλύτερη ικανοποίηση από την εργασία τους, το ειδικό εκπαιδευτικό προσωπικό και συγκεκριμένα η ψυχολόγος και η κοινωνική λειτουργός του σχολείου βιώνουν δυσκολίες ως προς τις συνθήκες εργασίας τους γεγονός που μειώνει το βαθμό ικανοποίησής τους.

Επιπλέον, σύμφωνα με τα ευρήματα της παρούσας έρευνας οι εκπαιδευτικοί με την μεγαλύτερη προϋπηρεσία στην ειδική αγωγή, οι οποίοι είχαν υπηρετήσει και στο χώρο της γενικής αγωγής στο παρελθόν παρατήρησαν αλλαγές σε στοιχεία του χαρακτήρα τους και ενίσχυση της συναισθηματικής τους νοημοσύνης εξ αιτίας των καταστάσεων που βιώνουν και της φύσης των δυσκολιών των παιδιών που φοιτούν στις δομές ειδικής αγωγής.

Επίσης, διερευνήθηκαν τα συναισθήματα που βιώνουν οι εργαζόμενοι του ειδικού σχολείου κατά την άσκηση του έργου τους και διαφάνηκε πως στην πλειοψηφία τους επικεντρώνονται σε ευχάριστα για αυτούς συναισθήματα τα οποία αντλούνται κατά κύριο λόγο από τα ίδια τα παιδιά. Επιπλέον πηγή άντλησης ευχαρίστησης για την ψυχολόγο του σχολείου αποτελούν οι συνάδελφοί της. Παρόλα αυτά δεν λείπουν συναισθήματα αποδυνάμωσης και θλίψης, τα οποία κατά κύριο λόγο πηγάζουν από

προβλήματα στη στελέχωση του σχολείου με έμψυχο δυναμικό, όπως η μη σταθερότητα, η έλλειψη προσωπικού ή η έλλειψη ικανοτήτων του ήδη υπάρχοντος.

Συνολικά φαίνεται πως οι συμμετέχοντες της έρευνας αντιμετωπίζουν με θετικό τρόπο όλα τα συναισθηματία που βιώνουν κατά τη διάρκεια της επαγγελματικής τους πορείας αποδεχόμενοι την ευθύνη που επωμίζονται κατά την εκπλήρωση των καθηκόντων τους. Στην προσπάθειά τους να τα διαχειριστούν είτε επιστρατεύουν ψυχολογικούς μηχανισμούς και μεθόδους είτε επιλέγουν τη συζήτηση με τους αρμόδιους συναδέλφους του σχολείου. Δεν πανικοβάλλονται ούτε κατακλύζονται από αυτά, ενώ αντίθετα έχουν αυτοέλεγχο και ικανότητα ορθής διαχείρισης όταν οι καταστάσεις το απαιτούν.

Μετά τη διερεύνηση του ψυχολογικού προφίλ των εκπαιδευτικών εξετάστηκε το προφίλ του ειδικού σχολείου και τα ευρήματα έδειξαν ότι η πλειοψηφία των συμμετεχόντων δεν επέλεξε συνειδητά το συγκεκριμένο εκπαιδευτικό πλαίσιο αλλά διαφάνηκε επίσης μία θετική χροιά ως προς την είσοδό τους στο χώρο της ειδικής αγωγής και μία δικαίωση για αυτή την επιλογή, η οποία είχε θετική επίδραση στις ζωές τους. Η παραμονή τους εν τέλει στο ειδικό σχολείο ήταν αποτέλεσμα σύγκρισης με την εργασία τους στο πλαίσιο της γενικής εκπαίδευσης. Οι συγκεκριμένοι εκπαιδευτικοί θεωρούν το ρόλο τους αλλά και τους στόχους που τίθενται στο ειδικό σχολείο πιο σημαντικούς και ουσιαστικούς, ενώ νιώθουν μεγαλύτερη πληρότητα και καλύτερη απόδοση ως επαγγελματίες.

Επιπλέον, παρατηρείται διαφοροποίηση ως προς τον τρόπο που βιώνει το εκπαιδευτικό προσωπικό το εργασιακό του περιβάλλον. Για ορισμένους εκπαιδευτικούς οι βαριές αναπηρίες και οι απρόβλεπτες συμπεριφορές μαθητών που φοιτούν στο σχολείο δημιουργούν αρνητική αίσθηση, ενώ από άλλους αντιμετωπίζονται ως πρόκληση. Η διαφοροποίηση αυτή ίσως να οφείλεται στην ηλικιακή διαφορά, στη διαφορετική επαγγελματική εμπειρία, αλλά και στην εκπαίδευση που έχει λάβει ο κάθε εκπαιδευτικός, καθώς παρατηρήθηκε ότι οι νεότεροι εκπαιδευτικοί, με λιγότερα χρόνια επαγγελματικής εμπειρίας αλλά και πιο εξειδικευμένη εκπαίδευση στην ειδική αγωγή, έχουν υψηλότερα κίνητρα και μεγαλύτερη ανάγκη δημιουργίας και άντλησης ικανοποίησης από τη δουλειά τους. Επιπλέον, το σχολείο περιγράφεται συνολικά από το δείγμα της έρευνας ως φτωχό σε υλικά, υποδομές και δράσεις αν και υπάρχουν οι

ανάλογες αίθουσες προκειμένου να υλοποιήσουν τα προγράμματά τους τόσο η ψυχολόγος όσο και η κοινωνική λειτουργός του σχολείου.

Επίσης διαφάνηκε ότι η πλειοψηφία των συμμετεχόντων αντιμετωπίζεται με ιδιαίτερο τρόπο από την υπόλοιπη κοινότητα των συναδέλφων τους στη γενική εκπαίδευση αλλά και την τοπική κοινωνία. Παρ' όλα αυτά το σύνολο του προσωπικού θεωρεί τη δουλειά, την προσφορά και την εκπαίδευσή του ισάξια με αυτή των εκπαιδευτικών της γενικής εκπαίδευσης.

Βασικό θεματικό άξονα της παρούσας έρευνας αποτέλεσε το επίπεδο συνεργασίας μεταξύ τόσο των εκπαιδευτικών μεταξύ τους όσο και με την ευρύτερη εκπαιδευτική κοινότητα. Συγκεκριμένα, οι εκπαιδευτικοί που συμμετείχαν στην έρευνα είναι αρκετά ευχαριστημένοι από το επίπεδο συνεργασίας είτε με το σύνολο είτε με την πλειοψηφία των συναδέλφων τους. Η συνεργασία θεωρείται αναγκαία προκειμένου να επιτευχθούν οι παιδαγωγικοί στόχοι και να αντιμετωπιστούν δύσκολα περιστατικά και απρόβλεπτες καταστάσεις. Σύμφωνα με τα ευρήματα η συνεργασία των εκπαιδευτικών με το ειδικό προσωπικό εστιάζεται στη συνδιδασκαλία, στη διαχείριση των προβλημάτων που μπορεί να προκύψουν με τα παιδιά, όπως περιστατικά κρίσεων, στην ανάπτυξη δεξιοτήτων αλλά και στην ανάγκη αλληλοκάλυψης των εκπαιδευτικών.

Επιπλέον η ψυχολόγος παρέχει βοήθεια προς το κάθε παιδί ώστε να κατακτήσει όσες το δυνατόν περισσότερες δεξιότητες και να αξιοποιήσει όλες τις δυνατότητές του φτάνοντας στο σημείο που το καθένα μπορεί λόγω διαφορετικών εγγενών δυνατοτήτων αλλά και αδυναμιών. Η θέση αυτή καταδεικνύει τη σημαντική επίδραση του περιβάλλοντος στις εγγενείς δυνατότητες, καθώς χωρίς την εκπαίδευση δεν θα μπορούσαν αυτές να μετουσιωθούν σε δεξιότητες τις οποίες το κάθε παιδί δυνητικά μπορεί να κατακτήσει. Η κοινωνική λειτουργός συνεργάζεται στο πεδίο της ψυχολογικής και πρακτικής υποστήριξης της οικογένειας αλλά και του παιδιού.

Όπως κατέδειξε η έρευνα το σύνολο του προσωπικού του ειδικού σχολείου Δράμας ανταλλάσσει προβληματισμούς, ιδέες και απόψεις για τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα παιδιά γεγονός που συμβάλει θετικά στην ψυχολογία τους και την επαγγελματική τους εξέλιξη όπως και στην επίλυση των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν τα παιδιά. Ένα μικρό μέρος του δείγματος όμως θεωρεί πως τα προβλήματα μένουν άλυτα χωρίς να γίνονται ουσιαστικές παρεμβάσεις.

Επιπλέον, μία μικρή μερίδα των εκπαιδευτικών συνεργάζεται με συναδέλφους της γενικής εκπαίδευσης είτε μέσω της υλοποίησης προγραμμάτων συνεκπαίδευσης, που στοχεύουν μεταξύ άλλων στην ένταξη και την ενσωμάτωση των παιδιών που φοιτούν στο σχολείο στη γενική εκπαίδευση είτε μέσω κοινών δράσεων. Η αποτελεσματικότητα των δράσεων αμφισβητείται από την ψυχολόγο καθώς γίνονται μεμονωμένα και με αφορμή γεγονότα που υπερτονίζουν τη διαφορετικότητα των παιδιών αυτών αντί να στοχεύουν στο ακριβώς αντίθετο.

Όσον αφορά στη συνεργασία με τους γονείς των μαθητών, όλοι οι εκπαιδευτικοί θεωρούν ιδιαίτερα σημαντική την ανάπτυξη μιας ουσιαστικής και ειλικρινούς σχέσης μαζί τους τόσο για την επίγνωση της πραγματικής εικόνας του παιδιού όσο και για τη δυνατότητα παροχής ουσιαστικής βοήθειας. Τα ευρήματα όμως της έρευνας κατέδειξαν και μια διαφορετική αντίληψη μεταξύ ορισμένων εκπαιδευτικών και του ειδικού προσωπικού ως προς την ποιότητα της παρεχόμενης υποστήριξης στους γονείς των μαθητών, με τους πρώτους να την θεωρούν ανεπαρκή, είτε λόγω περιορισμένου χρόνου είτε λόγω έλλειψης οργάνωσης και κατάλληλου σχεδιασμού που δεν οδηγεί σε ειλικρινή σχέση με τους γονείς, και τους δευτέρους να θεωρούν αυτονόητη την υποστήριξη των γονέων χωρίς περιορισμούς.

Τέλος, το σύνολο του προσωπικού που εργάζεται στο ειδικό δημοτικό δεν είναι ικανοποιημένο από τη συνεργασία με το σχολικό σύμβουλο, αναμένοντας μεγαλύτερη εμπλοκή και παροχή ουσιαστικότερης βοήθειας στα προβλήματα που αφορούν τους μαθητές του σχολείου αλλά και τους εκπαιδευτικούς. Αντίθετα, η νηπιαγωγός αναφέρει μία καλή συνεργασία με το σχολικό σύμβουλο. Η παραπάνω διαφοροποίηση ίσως να οφείλεται και στις διαφορετικές προσδοκίες της ίδιας αλλά και τις διαφορετικές ανάγκες του νηπιαγωγείου. Λαμβάνοντας υπόψη τόσο τον ιδιαίτερα μικρό αριθμό μαθητών όσο και το προσωπικό που στελεχώνει το ειδικό νηπιαγωγείο - ως προ τον αριθμό και το εύρος των ειδικοτήτων - η νηπιαγωγός ίσως να μη θεωρεί απαραίτητη την εμπλοκή του συμβούλου στην επίλυση προβλημάτων που προκύπτουν σε περίπτωση που αυτά είναι μικρής συχνότητας και έντασης και λύνονται από το ίδιο το προσωπικό. Έτσι φαίνεται ικανοποιημένη έστω και σε αυτό το περιορισμένο φάσμα συνεργασίας.

Όσον αφορά στο ζήτημα της επικοινωνίας με την τοπική κοινότητα που μελετήθηκε οι εκπαιδευτικοί του ειδικού σχολείου Δράμας θεωρούν ότι το σχολείο έχει αναπτυγμένη εξωστρέφεια προς την τοπική κοινωνία πραγματοποιώντας εξωτερικές επισκέψεις και δράσεις με στόχο την πρόσληψη ερεθισμάτων από το εξωτερικό περιβάλλον και τη βιωματική μάθηση των κανόνων που διέπουν την κοινωνία. Αντίθετα, η ψυχολόγος θεωρεί πως οι συγκεκριμένες δράσεις του σχολείου δεν ενισχύουν την εξωστρέφεια αλλά την εσωστρέφεια.

Επιπλέον, οι εκπαιδευτικοί του ειδικού σχολείου δεν θεωρούν ως βασικό αντικείμενο του ρόλου τους την παροχή υποστήριξης στους γονείς παιδιών ΑμεΑ και όταν το κάνουν θεωρούν πως δεν έχουν τις απαραίτητες γνώσεις που χρειάζονται για να ανταπεξέλθουν κατάλληλα. Αντιθέτως, πιστεύουν πως οι πιο κατάλληλες ειδικότητες για την υποστήριξη των γονέων είναι οι ψυχολόγοι και οι κοινωνικοί λειτουργοί.

Ως προς το ζήτημα του τρόπου αντιμετώπισης των παιδιών με ειδικές ανάγκες αλλά και των γονιών τους από την τοπική κοινωνία που εξετάστηκε, διαπιστώθηκε πως δεν έχει αλλάξει με το πέρασμα των χρόνων. Η νοοτροπία της κοινωνίας και η καθημερινή στάση των ανθρώπων φανερώνουν αρνητικά συναισθήματα προς αυτά τα παιδιά όπως λύπηση, οίκτο, συμπόνια, συγκίνηση, ακόμη και υποκριτική συμπάθεια, ενώ εξακολουθούν να είναι δακτυλοδεικτούμενα. Είναι γεγονός πως η αντιμετώπιση των ατόμων με αναπηρία έχει πάρει κατά καιρούς διάφορες μορφές, όπως απόρριψη, απομόνωση, εξόντωση, εγκατάλειψη, οίκτο, φιλανθρωπία. Το μόνο θετικό στοιχείο που αποτυπώνεται είναι η εξωστρέφεια των οικογενειών, οι οποίες, όπως πιστεύει η ψυχολόγος, προβαίνουν σε μεγαλύτερη διάχυση του προβλήματος στην κοινωνία. Η ερμηνεία που δίνει ένας εκπαιδευτικός είναι η έλλειψη κατάλληλης εκπαίδευσης η οποία πρέπει να παρέχεται από τα γενικά σχολεία, ώστε τα παιδιά να εξοικειωθούν με τις διαφορετικού τύπου αναπηρίες.

Ο επόμενος θεματικός άξονας που μελετήθηκε αφορά στην αντίληψη του ρόλου και των αρμοδιοτήτων του εκπαιδευτικού προσωπικού του ειδικού σχολείου. Συγκεκριμένα, στο ερώτημα πώς αντιλαμβάνονται το ρόλο τους στο ειδικό σχολείο τα ευρήματα έδειξαν διαφοροποιήσεις μεταξύ των εκπαιδευτικών που μπορούν να αποδοθούν στη φύση των δυσκολιών των παιδιών κάθε τάξης, η οποία καθορίζει σε μεγάλο βαθμό το εύρος των δεξιοτήτων και των συμπεριφορών που μπορούν να

διδασκούν. Έτσι, ενώ για κάποιον εκπαιδευτικό ο ρόλος αντικατοπτρίζει αυτόν του «μπαμπά», για άλλους είναι πολυδιάστατος και περιλαμβάνει εκτός από τον καθαρά γνωστικό τομέα που έρχεται σε δεύτερη μοίρα, τον συμπεριφορικό, τον κοινωνικό αλλά και τον πρακτικό, όπως είναι οι δεξιότητες αυτοεξυπηρέτησης. Τέλος, αναφέρεται και ο συναισθηματικός τομέας όπου σε αυτή την περίπτωση ο βασικός ρόλος πραγματώνεται με την ψυχική αλληλεπίδραση με τα παιδιά ώστε να βιώνουν θετικά συναισθήματα και να είναι ευτυχισμένα.

Διαφορετικά αντιλαμβάνεται το ρόλο του το σύνολο του ειδικού προσωπικού της έρευνας, καθώς τόσο η ψυχολόγος όσο και η κοινωνική λειτουργός θεωρούν βασική τους αρμοδιότητα την υποστήριξη των οικογενειών τόσο σε ψυχολογικό όσο και σε πρακτικό επίπεδο για την καλύτερη διαχείριση των προβλημάτων που παρουσιάζει το παιδί, αλλά και την υποστήριξη των συναδέλφων τους.

Επιπλέον, σύμφωνα με τα ευρήματα της έρευνας το έργο τους θεωρείται επιτυχημένο όταν καταφέρουν να αποκτήσουν βαθύτερη επικοινωνία με τα παιδιά, να συνεργαστούν με τους γονείς και τους συναδέλφους τους, και να κατακτηθούν μαθησιακές, συμπεριφορικές, και κοινωνικές δεξιότητες από τα παιδιά. Η ανταπόκριση των γονέων στο αίτημα συνεργασίας και η αποδοχή της αναπηρίας του παιδιού τους αποτελεί βασικό παράγοντα για την επιτυχία.

Ως προς τα μέσα και τους τρόπους με τους οποίους επιτυγχάνουν οι εκπαιδευτικοί της παρούσας έρευνας το ρόλο τους, φαίνεται επίσης να υπάρχει διαφοροποίηση. Πιο αναλυτικά οι εκπαιδευτικοί χρησιμοποιούν παιδαγωγικούς κυρίως μηχανισμούς, όπως είναι η επανάληψη, η μίμηση και η γενίκευση αλλά και η ανάπτυξη μίας ειλικρινούς και βαθύτερης σχέσης με το παιδί όπου ο ένας θα αφουγκράζεται τον άλλο. Από τη μεριά της η ψυχολόγος χρησιμοποιεί διάφορα εργαλεία αξιολόγησης και ανάπτυξης δεξιοτήτων και η κοινωνική λειτουργός σχεδιάζει τον καθημερινό προγραμματισμό των δραστηριοτήτων που θα υλοποιήσει στις ατομικές ή ομαδικές συνεδρίες με τα παιδιά.

Οι βασικές δυσκολίες που αντιμετωπίζει ένα μέρος του προσωπικού του ειδικού σχολείου Δράμας στην εκπλήρωση του ρόλου του αφορούν στο να αντιληφθεί τις αιτίες που οδηγούν στις συναισθηματικές εξάρσεις των παιδιών, στις κρίσεις και στους αυτοτραυματισμούς με αποτέλεσμα να νιώθει ψυχική εξουθένωση και ματαίωση κατά

την άσκηση του εκπαιδευτικού έργου. Ακόμη μεγαλύτερο πρόβλημα όμως φάνηκε να είναι η ελλιπής στελέχωση του σχολείου τόσο ως προς το προσωπικό όσο και ως προς το παιδαγωγικό υλικό όπως και η συνεχής αλλαγή εργασιακού περιβάλλοντος των αναπληρωτών.

Όσον αφορά στην ανάγκη επιμόρφωσης το σύνολο του προσωπικού νιώθει την ανάγκη να παρακολουθήσει σεμινάρια ή μεταπτυχιακά προγράμματα στην ειδική αγωγή καθώς η επιστήμη εξελίσσεται και δημιουργείται διαρκώς νέα γνώση. Ωστόσο υπάρχει διαφοροποίηση ως προς τους θεματικούς άξονες αυτών των σεμιναρίων μεταξύ των εκπαιδευτικών και του ειδικού εκπαιδευτικού προσωπικού. Πιο συγκεκριμένα, οι εκπαιδευτικοί έχουν ανάγκη πρακτικά και εξειδικευμένα σεμινάρια, που να είναι υλοποιήσιμα μέσα στην τάξη ή να έχουν άμεση εφαρμογή στη σχολική ζωή, όπως είναι η ασφάλεια και η σωματική ακεραιότητα των μαθητών ή ακόμη μελέτες περιπτώσεις για την αντιμετώπιση των προβλημάτων που προκύπτουν. Η ψυχολόγος από την άλλη πλευρά τονίζει την ωφέλεια από σεμινάρια για την ψυχική τους υγεία των εκπαιδευτικών λόγω της επαγγελματικής εξουθένωσης που μπορεί να νιώθουν μέσα από την άσκηση του εκπαιδευτικού τους έργου. Τέλος, προτείνονται από την κοινωνική λειτουργό σεμινάρια για την ανάπτυξης σχέσης με την οικογένεια του μαθητή σε μία ουσιαστική και συστηματική βάση.

Ο τελευταίος θεματικός άξονας που μελετήθηκε στην παρούσα έρευνα αφορά τις προσωπικές εκτιμήσεις και προτάσεις των εργαζομένων του ειδικού σχολείου για το χώρο της ειδικής εκπαίδευσης. Αναλυτικότερα, ως προς το πρώτο σκέλος, για τη συντριπτική πλειοψηφία των συναδέλφων του ειδικού σχολείου Δράμας τα ευχάριστα γεγονότα που συμβαίνουν στο εργασιακό τους περιβάλλον είναι σημαντικότερα, πιο συχνά και ανακαλούνται με μεγαλύτερη λεπτομέρεια από ότι τα δυσάρεστα. Τόσο τα θετικά όσο και τα αρνητικά βιώματα είναι κοινά για του συναδέλφους με παρόμοια εργασιακή εμπειρία. Συγκεκριμένα, για όσους εργάστηκαν για πρώτη φορά σε ειδικό σχολείο κυρίαρχο ρόλο έχουν οι αυθόρμητες εκδηλώσεις στοργής και αγάπης από τα παιδιά, αλλά και οι κρίσεις των παιδιών και οι δυσκολίες στη διαχείριση των συναισθημάτων τους και της επικίνδυνης συμπεριφοράς, ενώ για τους υπόλοιπους αυτό που τονίζεται είναι η θετική εξέλιξη των παιδιών και η συμβολή των εκπαιδευτικών που τους προσφέρει ψυχική και επαγγελματική ικανοποίηση. Μάλιστα ορισμένα από

αυτά τα παιδιά εντάχθηκαν στη γενική εκπαίδευση μετά την ολοκλήρωση της φοίτησής τους στο ειδικό νηπιαγωγείο.

Το θέμα της ένταξης των παιδιών στην αγορά εργασίας απασχολεί σύμφωνα με τα ευρήματα όλους τους εκπαιδευτικούς του ειδικού σχολείου Δράμας είτε άμεσα είτε πιο μακροπρόθεσμα. Μάλιστα η νηπιαγωγός παρότι εργάζεται στη χαμηλότερη βαθμίδα εκπαίδευσης σκέφτεται το μέλλον των παιδιών ανάλογα με τις δυνατότητες που θεωρεί ότι έχει το καθένα. Παρόλα αυτά δεν πιστεύουν πως η παρεχόμενη εκπαίδευση προετοιμάζει τα παιδιά για την ένταξή τους στην αγορά εργασίας, καθώς δεν καλλιεργεί της ανάλογες προεπαγγελματικές δεξιότητες. Για την πλειοψηφία αυτό δικαιολογείται από τη μικρή ηλικία των παιδιών, από την ύπαρξη καταλληλότερων πλαισίων στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, αλλά και από τη φύση των αναπηριών των παιδιών τους που οδηγεί σε περιορισμένες δυνατότητες κατάκτησης επαγγελματικών δεξιοτήτων, όπως πιστεύει η ψυχολόγος του σχολείου.

Για την ένταξη στην αγορά εργασίας προτείνεται η δημιουργία νέων θέσεων, είτε στον δημόσιο είτε στον ιδιωτικό τομέα, σύμφωνα με τις δυνατότητες των παιδιών αφού προηγουμένως εκπαιδευτούν σε ανάλογες δομές. Ειδικότερα, η νηπιαγωγός προτείνει την εκπαίδευση των παιδιών από μικρή ηλικία σε κάποια τέχνη ώστε να αντιμετωπίσουν το βιοποριστικό ζήτημα, καθώς στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, είναι πλέον πολύ αργά για να αποκτήσουν νέες δεξιότητες.

Οι βασικές προτάσεις του προσωπικού του ειδικού σχολείου Δράμας για τη βελτίωση των συνθηκών των ίδιων και των μαθητών αφορούν την αλληλοβοήθεια μεταξύ των συναδέλφων ώστε να διαμορφώνεται ένα ευχάριστο κλίμα στο σχολείο, τη στελέχωση του σχολείου με προσωπικό έγκαιρα και σε σταθερή βάση που έχουν ανάγκη τα παιδιά, τον εξοπλισμό με κατάλληλο υλικό και τον εξοπλισμό των κτιριακών εγκαταστάσεων. Από τη νηπιαγωγό προτείνεται ένα πρακτικό κομμάτι, η θεραπευτική ιππασία. Επιπλέον, άλλος εκπαιδευτικός θεωρεί πως η βελτίωση των συνθηκών θα ερχόταν αν αποσυμφοριζόταν το ειδικό σχολείο από τις πολύ βαριές περιπτώσεις παιδιών καθώς το σχολείο έχει «ιδρυματοποιηθεί».

Έχοντας οι ίδιοι εκπαιδευτικοί τη θέση του διευθυντή της σχολικής μονάδας θα αναζητούσαν οικονομικούς πόρους ώστε να εξοπλιστεί το σχολείο με τεχνολογικά μέσα, αλλά και να αναμορφωθούν οι χώροι. Προτεραιότητα όμως για τη ψυχολόγο και

την κοινωνική λειτουργό θα ήταν η ανάπτυξη καλής σχέσης με το προσωπικό, η ευαισθησία στα προβλήματα και στις ανάγκες του και η ψυχολογική του υποστήριξη.

Οι εργαζόμενοι του ειδικού σχολείου, εάν βρισκόταν στη θέση του σχολικού συμβούλου, θα επιζητούσαν πιο ενεργό συμμετοχή, θα παρείχαν στο προσωπικό έμπρακτη στήριξη, θα αφουγκράζονταν τα προβλήματα που προκύπτουν σε διοικητικό ή εκπαιδευτικό επίπεδο, ώστε να επιλύονται τα προβλήματα που προκύπτουν, και θα είχαν επαφή με τα παιδιά μέσα στην τάξη ώστε να γνωρίζουν τις ιδιαιτερότητες του κάθε μαθητή.

Όσον αφορά στο σχεδιασμό μιας πολιτικής που ζητήθηκε να παρουσιάσουν οι συμμετέχοντες στην έρευνα, οι μόνιμοι εκπαιδευτικοί με πολλά έτη προϋπηρεσίας, θέτουν ως προτεραιότητα της εκπαιδευτικής πολιτικής την ένταξη των παιδιών στην κοινωνία και στο γενικότερο άνοιγμα του σχολείου προς την κοινωνία. Αυτή η εξωστρέφεια θα επιφέρει πολλαπλά οφέλη στα παιδιά, τόσο γνωστικά όσο και ψυχολογικά. Αντίθετα οι αναπληρωτές εκπαιδευτικοί διαφοροποιούν τις προτεραιότητές τους και εστιάζονται στην ανάγκη ύπαρξης μόνιμου προσωπικού.

Τέλος ως προς το θέμα της αξιολόγησης η συντριπτική πλειοψηφία θεωρεί την αξιολόγηση απαραίτητη για το σύνολο του προσωπικού που εμπλέκεται στην εκπαίδευση. Σκοπός της αξιολόγησης πρέπει να είναι αποκλειστικά η επιμόρφωση, η εξέλιξη και η βελτίωση της επίδοσης των εκπαιδευτικών ώστε να διερευνούν τις αδυναμίες τους και τις ελλείψεις που πιθανόν να έχουν και να τους παρέχονται τα κίνητρα για να γίνονται καλύτεροι. Επιπλέον, η ψυχολόγος τόνισε την ανάγκη της αυτοαξιολόγησης ως προαπαιτούμενη συνθήκη για να αποκτήσει νόημα οποιαδήποτε μετέπειτα αξιολόγηση. Από την άλλη πλευρά, οι εργαζόμενοι του ειδικού σχολείου είναι αντίθετοι σε μία τιμωρητική αξιολόγηση με αρνητικά χαρακτηριστικά και σκοπούς που δημιουργεί κλίμα ανασφάλειας και φόβου. Σε αυτή την περίπτωση θα έπρεπε να αποκαλείται «κρίση», και όχι αξιολόγηση, όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται από τη νηπιαγωγό.

9.2 Συμπεράσματα

Η εργασιακή ικανοποίηση που βιώνουν οι εκπαιδευτικοί που εργάζονται σε ΣΜΕΑΕ και το Ειδικό Εκπαιδευτικό Προσωπικό (Ε.Ε.Π.) διαφοροποιείται σε μεγάλο βαθμό ανάλογα με την ειδικότητα, με τους εκπαιδευτικούς να βιώνουν μεγαλύτερη εργασιακή

ικανοποίηση σε αντίθεση με τον ψυχολόγο και την κοινωνική λειτουργό του ΣΜΕΑΕ οι οποίοι βιώνουν μικρότερο βαθμό εργασιακής ικανοποίησης λόγω των δυσκολιών που αντιμετωπίζουν στην προσπάθεια επιτέλεσης του έργου τους. Γενικότερα από την έρευνα προκύπτει ότι το επίπεδο εργασιακής ικανοποίησης των Ελλήνων εκπαιδευτικών ειδικής αγωγής είναι υψηλό. Ομοίως και οι έρευνες των Platsidou και Agaliotis (2008), των Aventisian κ.ά (2004) και των Πατσάλης και Παπουτσάκη (2010), εντόπισαν υψηλό ποσοστό εργασιακής ικανοποίησης στους Έλληνες εκπαιδευτικούς ειδικής και γενικής εκπαίδευσης, όπως επίσης εντόπισαν και συγκεκριμένους παράγοντες που προκαλούν άγχος και αρνητικά συναισθήματα οι οποίοι σχετίζονται με το εργασιακό πλαίσιο, τις υποδομές και την ικανότητα διαχείρισης των μαθητών.

Παρατηρήθηκε ότι τα αρνητικά συναισθήματα στην εργασία αποτελούν συνάρτηση των δυσκολιών που συναντούν. Ειδικότερα, τα ευρήματα της έρευνας σχετικά με τους παράγοντες που συμβάλουν στην εμφάνιση αρνητικών συναισθημάτων, συνάδουν με τα αποτελέσματα πρότερων ερευνών και αναδεικνύουν ως κυριότερο παράγοντα τις ψυχολογικές διακυμάνσεις και τα ξεσπάσματα των παιδιών (Brunsting et al., 2014 · Adera & Bullock, 2010 · Hastings & Brown, 2010). Επόμενος παράγοντας πρόκλησης δυσφορίας και αρνητικών συναισθημάτων στους εκπαιδευτικούς είναι η υποστελέχωση των σχολικών μονάδων και η ανεπάρκεια των υποδομών. Οι Cancio κ.ά. (2013) επισημαίνουν ότι οι προαναφερθέντες παράγοντες συμβάλουν καθοριστικά στην πρόκληση αρνητικών συναισθημάτων όπως ανεπάρκεια, ματαίωση κ.ά. και σε συνδυασμό με την ανυπαρξία υποστήριξης από την εκπαιδευτική ηγεσία και τους θεσμούς οδηγούν τους εκπαιδευτικούς στην εξουθένωση. Όσον αφορά στο ειδικό εκπαιδευτικό προσωπικό προκύπτει ότι η ασάφεια των ρόλων εντός του σχολικού περιβάλλοντος αλλά και τα υπερβολικά πολλά καθήκοντα προκαλούν άγχος και μειωμένη αποτελεσματικότητα. Σε ένα γενικότερο πλαίσιο προκύπτει ότι τα ατομικά χαρακτηριστικά και η ιδιοσυγκρασία καθορίζουν σε μεγάλο βαθμό τα συναισθήματα των εκπαιδευτικών (Brunsting et al., 2014 · Maslach et al., 2001). Οι Platsidou και Agaliotis (2008) προσθέτουν ότι η κουλτούρα και το κοινωνικό περιβάλλον διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην πρόκληση άγχους και αρνητικών συναισθημάτων στους εκπαιδευτικούς το οποίο με τη σειρά του αντανακλάται στους μαθητές και στις οικογένειές τους.

Όσον αφορά στη συνεργασία εντός του σχολικού περιβάλλοντος προέκυψε από την έρευνα ότι η ανάπτυξη συνεργασίας αποτελεί προϋπόθεση για την εκπλήρωση των παιδαγωγικών στόχων και την αντιμετώπιση των δυσκολιών που προκύπτουν είτε αυτές οφείλονται σε αδυναμίες του συστήματος, είτε στη φύση της αναπηρίας των μαθητών. Η πλειοψηφία των συμμετεχόντων τόνισε ότι η συνεργασία εκπαιδευτικών και ειδικού εκπαιδευτικού προσωπικού είναι αναγκαία για την ενίσχυση των μαθητών και την επίλυση των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν. Όπως επισημαίνει η Vlachou (2006), συχνά η συνεργασία εμποδίζεται από τις διαφορετικές ιδεολογικές κατευθύνσεις και αντιλήψεις του εκπαιδευτικού προσωπικού των σχολείων για αυτό είναι αναγκαία η υποστήριξή τους. Εκτός αυτού, συχνά οι πολιτικές που ακολουθούνται είναι πολιτικές διαχωρισμού. Όπως διακρίνονται οι μαθητές με αναπηρία και οι μαθητές τυπικής ανάπτυξης έτσι γίνεται διάκριση των εκπαιδευτικών σε ειδικής αγωγής και τυπικής εκπαίδευσης και των επιστημονικών ειδικοτήτων. Η διάκριση αυτή αποτελεί τροχοπέδη για την ομαλή συνεργασία στο σχολικό περιβάλλον (Vlachou, 2006 · Zoniou- Sideri, 2000). Επιπλέον επισημάνθηκε η ανάγκη για ανάπτυξη συνεργασίας και αλληλεπιδραστικής σχέσης με το παιδί προκειμένου οι παρεμβάσεις που λαμβάνουν χώρα στο σχολικό περιβάλλον να συνεχίζουν και εκτός αυτού για την ολιστική αντιμετώπιση των δυσκολιών. Από τους εκπαιδευτικούς τονίστηκε η ανάγκη για καθοδήγηση και υποστήριξη από τους θεσμούς και συγκεκριμένα από το σχολικό σύμβουλο. Όπως τονίζει η Vlachou (2006) η απουσία υποστηρικτικών θεσμών εντείνει τα αισθήματα αβεβαιότητας και ανεπάρκειας που νιώθουν οι εκπαιδευτικοί τόσο κατά την επιτέλεση του εκπαιδευτικού τους έργου όσο και στην προσπάθεια ανάπτυξης ουσιαστικής σχέσης με τους μαθητές και τις οικογένειές τους, Επίσης αναφέρθηκε η σημασία της συνεργασίας σχολείου – κοινότητας τόσο για την ενίσχυση της μάθησης και τον εμπλουτισμό της μαθησιακής διαδικασίας, όσο και για την κατάρτιση των κοινωνικών στερεοτύπων για τα άτομα με αναπηρία.

Ως προς το ρόλο των εκπαιδευτικών, αναφέρθηκε ως ένα μέρος των αρμοδιοτήτων τους η υποστήριξη των γονέων ενώ παράλληλα επισημάνθηκε ότι δεν εμπίπτει στην επιστημονική τους κατάρτιση. Σε ένα γενικότερο πλαίσιο παρατηρήθηκε ότι υπάρχει σημαντική διαφοροποίηση στον ρόλο που αντιλαμβάνεται ο κάθε εκπαιδευτικός ότι έχει και αυτό εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την φύση των αναγκών των μαθητών του. Όσον αφορά στο ειδικό επιστημονικό προσωπικό ο ρόλος τους εστιάζει στην

υποστήριξη των οικογενειών των παιδιών με αναπηρία και δευτερευόντως στην υποστήριξη των συναδέλφων. Στην ουσία από την έρευνα προέκυψε ότι ο ρόλος των εκπαιδευτικών αφορά στην υποστήριξη των οικογενειών, στην ανάπτυξη του συμπεριφορικού και κοινωνικού τομέα, στην γνωστική ανάπτυξη και στις δεξιότητες αυτοεξυπηρέτησης, ενώ του ΕΕΠ αφορά στην υποστήριξη των οικογενειών, των μαθητών και των εκπαιδευτικών για την ανάπτυξη συνεργασίας ανάμεσα τους με σκοπό την ανάπτυξη γνωστικών, συμπεριφορικών και κοινωνικών δεξιοτήτων από τα παιδιά. Οι Hoover και Patton (2010) ομοίως επισημαίνουν τον πολύπλευρο ρόλο του εκπαιδευτικού ειδικής αγωγής ώστε να εκπαιδεύσουν τους μαθητές με αναπηρία στο σύγχρονο εκπαιδευτικό περιβάλλον και συνοψίζουν τις αρμοδιότητες των εκπαιδευτικών σε πέντε κατηγορίες, εκ των οποίων η πρώτη αφορά τη διαδικασία λήψης αποφάσεων σχετικά με το εξατομικευμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα που θα ακολουθηθεί για κάθε μαθητή, η δεύτερη αφορά τη δυνατότητα σχεδιασμού εξατομικευμένων παρεμβάσεων για την ενίσχυση συγκεκριμένων δεξιοτήτων, η τρίτη την παροχή διαφοροποιημένης διδασκαλίας, η τέταρτη την ενίσχυση των συμπεριφορικών και ψυχοκοινωνικών δεξιοτήτων και η πέμπτη τη δυνατότητα συνεργασίας με τα λοιπά συμβαλλόμενα μέλη της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Για την υλοποίηση των παραπάνω ρόλων είναι απαραίτητο οι εκπαιδευτικοί να έχουν τις κατάλληλες δεξιότητες και υποστήριξη. Για την πραγμάτωση του ρόλου τους οι εκπαιδευτικοί αξιοποιούν παιδαγωγικούς μηχανισμούς όπως η μίμηση και η γενίκευση ενώ παράλληλα επιδιώκουν την ανάπτυξη αμφίδρομης και αλληλεπιδραστικής σχέσης με το παιδί. Οι ψυχολόγοι αξιοποιούν εργαλεία αξιολόγησης και ανάπτυξης δεξιοτήτων ενώ οι κοινωνικοί λειτουργοί εστιάζουν στον προγραμματισμό συνεδριών με τα παιδιά και τις οικογένειές τους.

Στα εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί των ΣΜΕΑΕ στην προσπάθεια για άσκηση του εκπαιδευτικού τους έργου συγκαταλέγονται ποικίλα εμπόδια που σχετίζονται με την υποστελέχωση των σχολικών μονάδων, την έλλειψη υλικοτεχνικής υποδομής, την ανεπάρκεια του παιδαγωγικού υλικού και τη συνεχή αλλαγή του εργασιακού καθεστώτος. Δευτερευόντως αντιμετωπίζουν μια σειρά από προβλήματα που προκύπτουν ως απόρροια της ίδιας της αναπηρίας και σχετίζονται με την συναισθηματική κατάσταση των μαθητών αλλά και των ίδιων των εκπαιδευτικών. Στο ίδιο πνεύμα με τα ευρήματα της έρευνας κινείται και η ανακοίνωση της ΠΕΣΕΑ (2020) για τα εμπόδια στη διδασκαλία τονίζοντας την υποστελέχωση, τις ελαστικές συμβάσεις

εργασίας και την ανεπάρκεια της υλικοτεχνικής υποδομής ως τα βασικότερα προβλήματα της ΕΑΕ. Όσον αφορά στα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί από τις συναισθηματικές εξάρσεις των μαθητών η ΠΕΣΕΑ (2020) προτείνει σημαντική μείωση του αριθμού των μαθητών ώστε να είναι διαχειρίσιμοι από τους εκπαιδευτικούς.

Όσον αφορά στην ανάγκη επιμόρφωσης προέκυψε ότι οι εκπαιδευτικοί επιδιώκουν τη συνεχή κατάρτιση και επιμόρφωση στην ειδική αγωγή καθώς θεωρούν ότι είναι ένας επιστημονικός κλάδος εξελισσόμενος και προκειμένου να ασκήσουν το καθήκον τους στο μέγιστο δυνατό πρέπει να γνωρίζουν τα σύγχρονα επιστημονικά δεδομένα. Ειδικότερα οι εκπαιδευτικοί επιθυμούν να λαμβάνουν πρακτική κατάρτιση μέσα από εξειδικευμένα προγράμματα τα οποία θα αφορούν στην υλοποίηση εντός σχολικού περιβάλλοντος των νέων δεδομένων αλλά και προγράμματα σε σχέση με την αντιμετώπιση των προβλημάτων που προκύπτουν εντός σχολικού περιβάλλοντος αλλά και σε σχέση με την ασφάλεια και σωματική ακεραιότητα των μαθητών. Οι Hoover και Patton (2010) διευκρινίζουν ότι οι εκπαιδευτικοί πρέπει να έχουν τις απαραίτητες θεωρητικές και πρακτικές γνώσεις ώστε να ελαχιστοποιούν τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι μαθητές στο σχολικό περιβάλλον. Σε αυτό το πλαίσιο οι εκπαιδευτικοί πρέπει να διασφαλίζουν την ύπαρξη απρόσκοπτης υποστήριξης των μαθητών, να προσφέρουν την καλύτερη δυνατή εκπαίδευση στους μαθητές ανάλογα με τις ανάγκες και τις δυνατότητές τους, να είναι σε θέση να διαχειριστούν κρίσεις και να υποστηρίξουν τις οικογένειες των παιδιών (Hoover & Patton, 2010). Από την άλλη, οι ψυχολόγοι επιθυμούν κατάρτιση σε θέματα υποστήριξης των εκπαιδευτικών λόγω της επαγγελματικής εξουθένωσης που βιώνουν, ενώ οι κοινωνικοί λειτουργοί σε σχέση με την ανάπτυξη σχέσης συνεργασίας παιδιού – οικογένειας - εκπαιδευτικού σε συστηματική βάση.

Οι προτάσεις των εκπαιδευτικών για την ΕΑΕ εστιάζουν στο γεγονός ότι η παρεχόμενη εκπαίδευση δεν προετοιμάζει τα παιδιά για την ένταξή τους στην αγορά εργασίας. Για την άρση αυτού του περιορισμού οι εκπαιδευτικοί προτείνουν την καλλιέργεια προεπαγγελματικών δεξιοτήτων και την εκπαίδευση ήδη από την προσχολική αγωγή σε μια συγκεκριμένη τέχνη προκειμένου μελλοντικά να μπορούν να βιοποριστούν από αυτήν. Σε ένα γενικότερο πλαίσιο για τη βελτίωση της ΕΑΕ, οι εκπαιδευτικοί επισημαίνουν την ανάγκη για βελτίωση των συνθηκών εργασίας, του εξοπλισμού, της

κτηριακής υποδομής, της στελέχωσης αλλά και την ανάγκη για βελτίωση του σχολικού κλίματος το οποίο είναι προϋπόθεση για την ανάπτυξη της συνεργασίας σε ένα θετικό περιβάλλον. Επιπλέον επισημαίνεται η ανάγκη για αποϊδρυματοποίηση του Ειδικού Σχολείου, καθώς έχει επιβαρυνθεί με την εκπαίδευση περιπτώσεων που χρήζουν περαιτέρω υποστήριξης πέραν αυτής που το ειδικό σχολείο δύναται να προσφέρει. Στο πλαίσιο ανάπτυξης της γενικότερης εκπαιδευτικής πολιτικής για τα άτομα με αναπηρία, οι εκπαιδευτικοί επισήμαναν την ανάγκη για την ανάπτυξη πολιτικής ένταξης των παιδιών με αναπηρία στην κοινωνία.

9.3 Περιορισμοί της Έρευνας - Προτάσεις για μελλοντική έρευνα

Ένας σημαντικός περιορισμός για την παρούσα έρευνα ήταν το μικρό χρονικό διάστημα υλοποίησής της και ο μικρός αριθμός των συμμετεχόντων προκειμένου να προκύψουν αξιόπιστα συμπεράσματα. Για την εξαγωγή γενικεύσιμων συμπερασμάτων επί του θέματος προτείνεται η διεξαγωγή μιας μεγάλης κλίμακας ποσοτικής έρευνας στην οποία θα συμμετέχουν εκπαιδευτικοί που υπηρετούν σε ΣΜΕΑΕ προκειμένου να γίνει συστηματική καταγραφή των δεδομένων. Από τη διεξαγωγή μιας έρευνας μεγάλης κλίμακας θα μπορούσαν να προκύψουν δεδομένα για τις ανάγκες των εκπαιδευτικών στην ΕΑΕ τα οποία εν δυνάμει θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν στον σχεδιασμό της μελλοντικής εκπαιδευτικής πολιτικής για την ΕΑΕ.

Στην παρούσα έρευνα αν και το δείγμα είναι μικρό εξυπηρετείται ο στόχος της έρευνας ο οποίος είναι να αναδείξει ατομικά και υποκειμενικά χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων. Σύμφωνα με τον Marsall (1996) δεν υπάρχει περιορισμός ως προς το μέγεθος του δείγματος, αρκεί να απαντάει επαρκώς στα ερευνητικά ερωτήματα.

Η συγκεκριμένη έρευνα έχοντας ευρύ περιεχόμενο θα μπορούσε να συνδυάσει την μελέτη περίπτωσης και την παρατήρηση προκειμένου να επιτευχθεί η εις βάθος διερεύνηση των υπό μελέτη μεταβλητών.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

- Adera, B. A., & Bullock, L. M. (2010). Job stressors and teacher job satisfaction in programs serving students with emotional and behavioral disorders. *Emotional and Behavioral Difficulties*, 15, 5–14.
- Ainscow, M.(2007). Taking an inclusive turn. *Journal of Research in Special Educational Needs*, 7 (1), 5-15.
- Anastasiadou, A., & Hliopoulou, K. (2015). Reconceptualising Schooling: Implementing CLIL to Cater for All Types of Multiple Intelligences. *Research Papers in Language Teaching & Learning*, 8(1).
- Aventisian-Pagoropoulou, A., Koubias, E., & Giavrimis, P. (2004). Burnout syndrome: Teachers' chronic stress and its development to occupational exhaustion. *Μέντορας*, 5, 103–127.
- Avramidis, E., Bayliss, P., & Burden, R. (2000). Student teachers' attitudes towards the inclusion of children with special educational needs in the ordinary school. *Teaching and teacher education*, 16(3), 277-293.
- Brown, D., Pryzwansky, W., Schulte, A. (2006). *Ψυχολογική διαλεκτική συμβουλευτική: Εισαγωγή στ θεωρία και στην Πράξη*. Αθήνα: Τυπωθήτω
- Brunsting, N.C., Sreckovic, A.M., & Lane, K.K. (2014). Special Education Teacher Burnout: A synthesis of Research from 1979-2013. *Education and Treatment of Children*, 37(4), 681-711
- Cancio, E. J., Albrecht, S. F., & Johns, B. H. (2013). Defining administrative support and its relationship to the attrition of teachers of students with emotional and behavioral disorders. *Education and Treatment of Children*, 36, 71–94.
- Cassady, J. M. (2011). Teachers' attitudes toward the inclusion of students with autism and emotional behavioral disorder. *Electronic Journal for Inclusive Education*, 2(7).
- Farrell, P. (2010). School Psychology: Learning lessons from history and moving forward. *School psychology International*, 31(6), 581-598

- Forlin, C. (2010). The role of the school psychologist in inclusive education for ensuring quality learning outcomes for all learners. *School Psychology International*, 31(6), 617-630
- Halvorsen, A.T. & Neary, T. (2001). *Building Inclusive Schools*, Allyn & Bacon, Boston.
- Hastings, R. P., & Brown, T. (2002). Coping strategies and the impact of challenging behaviors on special educators' burnout. *Mental Retardation*, 40, 148–156.
- Heward, W. (2011). *Παιδιά με ειδικές ανάγκες –Μια εισαγωγή στη ειδική εκπαίδευση* (Α. Δαβάζογλου & Κ. Κόκκινος (επιμ.)). Αθήνα: Τόπος.
- Hoover, J.J., & Patton, R.J. (2010). The role of Special Educators in a Multitiered Instructional System. *Intervention in School and Clinic*, 43
- Iannacci, L., (2018). *Reconceptualizing Disability in Education*, London: Lexington Books.
- Kallinikakis, I. (2016). *Ατομα με αναπηρία στην τριτοβάθμια εκπαίδευση: αντιλήψεις, βιώματα και εμπειρίες των φοιτητριών και φοιτητών με αναπηρία*. Κομοτηνή: Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης
- Kim, C., Kim, M. K., Lee, C., Spector, J. M., & DeMeester, K. (2013). Teacher beliefs and technology integration. *Teaching and teacher education*, 29, 76- 85.
- Kiuppis, F. & R. Sarronmaa Hausstätter, R. (Eds.), *Inclusive education twenty years after Salamanca*. Peter Lang: New York.
- Kiuppis, F., & Aquino, K. (2017). *Disability and Diversity in Higher Education*. London: Routledge
- Leatherman, J. M. (2007). “I Just See All Children as Children”: Teachers’ Perceptions About Inclusion. *The qualitative report*, 12(4), 594-611.
- Mackelprang, R. W. (2010). Disability controversies: Past, present, and future. *Journal of Social Work in Disability & Rehabilitation*, 9(2-3), 87-98.
- Marsall, N. M. (1996). Sampling for qualitative research. *Family Practice*, 13(6), 522-526.
- Novak, E., Johnson, T. E., Tenenbaum, G., & Shute, V. J. (2016). Effects of an

- instructional gaming characteristic on learning effectiveness, efficiency, and engagement: using a storyline for teaching basic statistical skills. *Interactive Learning Environments*, 24(3), 523-538.
- Maslach, C., Schaufeli, W. B., & Leiter, M. P. (2001). Job burnout. *Annual Review of Psychology*, 52, 397–422.
- Novak, E., Johnson, T. E., Tenenbaum, G., & Shute, V. J. (2016). Effects of an instructional gaming characteristic on learning effectiveness, efficiency, and engagement: using a storyline for teaching basic statistical skills. *Interactive Learning Environments*, 24(3), 523-538.
- Oliver, M. (2009). *Αναπηρία και πολιτική*. Θεσσαλονίκη : Επίκεντρο.
- Oliver, M. & Williams, E. (2005). Teaching the mantally handicapped child: Challenges teachers are facing. *The International Journal of Special Education*, 20(2), 19-31
- Pappas, M., Papoutsi, C., & Drigas, A. (2018). Policies, Practices, and Attitudes toward Inclusive Education: The Case of Greece. *Social Sciences*, 7(6), 90
- Pierangelo, R. & Guiliani, G. (2008). *Understanding Assessment in thw special Education Process*. California: Cornwin Press.
- Platsidou, M., & Agaliotis, A. (2008). Burnout, Job Satisfaction and Instructional Assignment – related Sources of Stress in Greek Special Education Teachers. *International Journal of Disability, Development and Education*, 55 (1), 61-76
- Taylor, G.R. & Harrington, F.T. (2003). *Educating the Disabled. Enabling Learners in Inclusive Settings*. Oxford: Scarecrow Education
- Thomas, C.C., Corea, V.I. & Morsink Voelker, C. (1995). *Interactive teaming: consultation and collaboration in special programs*. (2nd ed.) Englewood: Prentice Hall
- UNESCO (1994). The Salamanca Statement and Framework for Action on Special Needs Education. *World Conferenceon Special Needs Education: Access and Quality*, Slamanca, Spain, 7-10 June

- UNESCO (2000). Dakar Framework for Action: Education for All. Meeting Our Collective Commitments. *World Forum on Education*, Dakar, Senegal, 26-28 April 2000, UNESCO, Paris.
- UN General Assembly, (2007). *Convention on the Rights of Persons with Disabilities : resolution / adopted by the General Assembly, 24 January 2007, A/RES/61/106*, available at: <https://www.refworld.org/docid/45f973632.html> [accessed 20 October 2021]
- UPIAS (1987). *Fundamental Principles of Disability*. London Union of the Physically Impaired Against Segregation
- Vlachou, A. (2006). Role of special/support teachers in Greek primary schools: a counterproductive effect of ‘inclusion’ practices, *International Journal of Inclusive Education*, 10 (1), 39-58
- Zoniou-Sideri, A. (1998). “Integration auf Griechisch. Ein Projekt zur Integration von Kindern mit Behinderung in Kindergarten und Grundschule”. *Gemeinsam leben*, 6, 106-111.
- Zoniou-Sideri, A. & Vlachou, A. (1997). “Inclusive education: Teacher’s perspectives”, *Proceedings of the International Conference on Human Rights for Persons with Mental Handicaps*. Prague, Czech Republic, pp. 211-217.
- Zoniou-Sideri, A. (Ed.) (2000) *Integration: Utopia or reality? The educational and political dimension of integrating pupils with special needs*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα
- Άρθρο 51, Ν. 4547/2018. Θέματα Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης. Ανακτήθηκε από: https://www.kodiko.gr/nomologia/download_fek?f=fek/2018/a/fek_a_102_2018.pdf&t=44131d14bf44a7dc5101c1ca4944cb43
- Αντωνίου, Α.Σ., Αναγνωστοπούλου, Θ., & Γάκη, Α. (2010). Η Επαγγελματική Εξουθένωση των Εκπαιδευτικών στην Ειδική Αγωγή. Στο Α.Σ. Αντωνίου (Επιμ.) Στρες: Προσωπική Ανάπτυξη και Ευημερία(σ.137-200). Αθήνα : Παπαζήση

- Δημοπούλου, Ι., & Ντεροπούλου-Ντέρου, Ε. (2015). Συνεργασία σχολείου οικογένειας: απόψεις και εμπειρίες νηπιαγωγών ειδικής και ενταξιακής προσχολικής εκπαίδευσης. Στο Α. Ζώνιου-Σιδέρη, Ε. Ντεροπούλου-Ντέρου, & Κ. Παπαδοπούλου (Επιμ.), *Η έρευνα στην ειδική αγωγή, στην ενταξιακή εκπαίδευση και στην αναπηρία* (Συλλογικός Τόμος Δ΄) (σ.σ. 13-41). Αθήνα: Πεδίο.
- Δούκας, Χ., Βαβουράκη, Α., Θωμοπούλου, Μ., Κούτρα, Χ., Kalantzis, Μ. & Σμυρνιοτοπούλου, Α. (2008). Επιμόρφωση των Εκπαιδευτικών. Στο Βλάχος, Δ. (επιμ.) *Η Ποιότητα στην Εκπαίδευση* (σ.σ. 357 – 435). Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.
- Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (ΦΕΚ) (2018). Αποφάσεις αριθμ. 88348/ΔΕ. Άρθρο 1, Καθήκοντα και υποχρεώσεις κλάδου ΠΕ25, (2), 22093-22096
- Ζώνιου-Σιδέρη, Α. (2004). «Η εκπαιδευτική ένταξη στην Ελλάδα: Μια πορεία είκοσι ετών», στο Α. Ζώνιου-Σιδέρη & Η. Σπανδάγου (επιμ.), *Εκπαίδευση και τύφλωση. Σύγχρονες τάσεις και προοπτικές*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, σσ. 21- 31.
- Ζώνιου – Σιδέρη, Α., Ντεροπούλου – Ντέρου, Ε., Βλάχου – Μπαλαφούτη, Α. (2012). *Αναπηρία και εκπαιδευτική πολιτική: Κριτική Προσέγγιση της Ειδικής Αγωγής και Ενταξιακής Εκπαίδευσης*. Αθήνα: Πεδίο
- Ίσαρη, Φ., & Πουρκός, Μ. (2015). *Ποιοτική Μεθοδολογία Έρευνας: Εφαρμογές στην Ψυχολογία και στην Εκπαίδευση*. Athens: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, Available online: <https://repository.kallipos.gr/handle/11419/5826> (accessed on 4 December 2018).
- Καλεράντε, Ε. (2013). Εκπαιδευτική Πολιτική και Κοινωνική Πρόνοια: Λόγος περί δικαιωμάτων στην Ειδική Εκπαίδευση. 3^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ειδικής Εκπαίδευσης με Διεθνή Συμμετοχή «*Διλήμματα και Προοπτικές στην Ειδική Εκπαίδευση*», Πρακτικά με κριτές, τομ.Δ΄, Αθήνα: Γρηγόρη, 380-388
- Καλεράντε, Ε. (2018). Κοινωνικοπολιτικές και παιδαγωγικές προσεγγίσεις την περίοδο της κρίσης (κεφ.2) Στο Π. Γιαβρίμης, Ε. Καλεράντε, Γ.Σ. Κουστουράκης, Χ. Μπαρμπαρούσης, Σ. Μ. Νικολάου, Β.Δ. Οικονομίδης, & Π.Παπαστεφάνου.

Νέες προκλήσεις στην Εκπαίδευση και την Δημοκρατία. Κοινωνιολογικές και παιδαγωγικές προσεγγίσεις της δημοκρατικής εκπαίδευσης. Αθήνα: Gutenberg

Καραγιάννη, Π &. Ζώνιου – Σιδέρη, Α. (2006). *Το κοινωνικό μοντέλο της αναπηρίας. Θεωρία και ερευνητική πρακτική. Αντιφάσεις και ερωτήματα.* Θεσσαλονίκη: Μακεδόν.

Κολιάδης, Ε., Μυλωνάς, Κ.Α., Κουμπιάς, Ε.Α., Τσιναρέλλης, Γ., Βαλσάμη, Ν., & Βάρφη, Β. (2000). *Το σύνδρομο της επαγγελματικής εξουθένωσης σε εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας γενικής και ειδικής αγωγής.* Πρακτικά του 2^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου της Ελληνικής Παιδαγωγικής Εταιρείας της Ελλάδος.

Κούλης, Α. (2018). *Επιμορφωτικές Ανάγκες των Εκπαιδευτικών στην Ελλάδα της οικονομικής και κοινωνικής κρίσης.* Στο Conference: 11ο Πανελλήνιο Συνέδριο της Παιδαγωγικής Εταιρείας Ελλάδος «*Βασική και συνεχιζόμενη εκπαίδευση των εκπαιδευτικών σε ένα σύνθετο και μεταβαλλόμενο περιβάλλον.* Πάτρα

Κουντάτος, Δ. (2005). *Η εκπαίδευση παιδιών και νέων με μειωμένη όραση.* Αθήνα: Ελληνικά γράμματα

Κουρή Ε. (2016) *Ο ρόλος της Κοινωνικής Εργασίας στην Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση: Απόψεις Κοινωνικών Λειτουργών που εργάζονται σε ΣΜΕΑΕ* Διπλωματική Εργασία Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας

Κυριακή, Σ. & Παρδάλη, Μ, (2012, Οκτώβριος). *Ανίχνευση επιμορφωτικών αναγκών στην πρωτοβάθμια Εκπαίδευση: Η περίπτωση των Αχαρνών.* Ανακοίνωση στο 6ο Πανελλήνιο Συνεδρίο Ελληνικού Ινστιτούτου Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης, Αθήνα.

Λαμπροπούλου, Β. (2004). *Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών και Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών Εργαστηρίων Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης.* Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.

Μαλικιώση- Λοΐζου, Μ. (2001). *Συμβουλευτική Ψυχολογία.* Αθήνα: Πεδίο

Μανιακουδάκη, Κ. (14 Ιουλίου, 2018). Τι είναι λοιπόν το ΚΕΣΥ; Προσπελάστηκε στις 17/10/2021 από: <https://katanoisi.gr>

- Μαστοροδήμου, Χ., Μιχαλαρέα, Α., & Μπόνια, Β. (2013). *Ο ρόλος του δασκάλου στο ενταξιακό σχολείο Ειδική Αγωγή - Προσόντα του εκπαιδευτικού της Ειδικής Αγωγής*. Ανακτήθηκε 20-08-2021 από το διαδίκτυο: <http://www.ipaideia.gr/eidhseis/o-rolos-tou-daskalou-sto-111-entaksiako-sxoleio-eidiki-agogi-prosonta-tou-ekpaideutikou-tiseidikis.htm>
- Νικολαΐδης, Ε. Μ. (2012). *Συγκριτική μελέτη θεσμικού πλαισίου για την πρόσβαση και τα άτομα με αναπηρία*. Ανάκτηση από <http://www.asamea.gr/legalframework/syntaxma>
- Ντίνας, Κ. (2003). *Η γλώσσα και η διδασκαλία της*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας, σσ 211
- Νόμος 2817/2000. Εκπαίδευση ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και άλλες διατάξεις. Φ.Ε.Κ. 78/τ.Α'/14-03-2000. (n.d.)
- Νόμος 3699/2008. Ειδική αγωγή και εκπαίδευση ατόμων με αναπηρία ή με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Φ.Ε.Κ. 199/τ.Α'/02-10-2008. (n.d.)
- Νόμος 4074/2012 - ΦΕΚ 88/Α/11-4-2012. Κύρωση της Σύμβασης για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες και του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου στη Σύμβαση για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες. Ανακτήθηκε από: <https://www.e-nomothesia.gr/diethneis-suntheke/nomos-4074-2012-fek-88a-11-4-2012.html>
- Παντελιάδου, Σ.(2000). Επιμορφωτικές ανάγκες των εκπαιδευτικών σε θέματα σχετικά με την εκπαίδευση ατόμων με ειδικές ανάγκες (Εκτίμηση των στάσεων των εκπαιδευτικών ως προς τις ανάγκες επιμόρφωσής τους σχετικά με την εκπαίδευση παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες). Στο: *Περιλήψεις Εισηγήσεων, Πανελλήνιο Συνέδριο, Έρευνα για την ελληνική Εκπαίδευση*, 21-23 Σεπτεμβρίου. Αθήνα: Κέντρο Εκπαιδευτικής Έρευνας.
- Πατσάλης, Χ. & Παπουτσάκη, Κ. (2010). Η επαγγελματική εξουθένωση εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. *Επιστημονικό Βήμα*, 14, 249-262
- Παπάνης, Ε., Γιαβρίμης, Π., & Βίκη, Α. (2007). *Ειδική Αγωγή, Επαγγελματικός Προσανατολισμός Ατόμων με Αναπηρία και Αποασυλοποίηση*. Μυτιλήνη: Ίδρυμα Κοινωνικής Πρόνοιας «Η Θεομήτωρ»

- Παπάνης, Ε., Γιαβρίμης, Π. & Βίκη, Α. (2009). *Καινοτόμες προσεγγίσεις στην ειδική αγωγή. Εκπαιδευτική έρευνα για τις ευάλωτες ομάδες πληθυσμού*. Αθήνα: Σιδέρης
- Παρασκευοπούλου-Κόλλια, Ε. Α. (2008). Μεθοδολογία ποιοτικής έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες και συνεντεύξεις. *Ανοικτή Εκπαίδευση: το περιοδικό για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση και την Εκπαιδευτική Τεχνολογία*, 4(1), 72-81.
- Περσίδου, Α. (2010). Ο ειδικός παιδαγωγός στο πλαίσιο της εφαρμογής της ένταξης: διερεύνηση της συμβουλευτικής διάστασης του ρόλου του. Δημοσιευμένη μεταπτυχιακή διατριβή. Θεσσαλονίκη: ΑΠΘ, Τμήμα Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής
- ΠΕΣΣΕΑ (2020, 14 Οκτωβρίου). *Υπόμνημα του ΠΕΣΣΕΑ για την Κατάσταση στα σχολεία*. Προσπελάστηκε στις 4/09/2021 από: https://www.alfavita.gr/ekpaideysi/anakoinoseis/334928_panellinios_epistimonikos-syllogos-eidikis-agogis-elleipseis
- Πολεμικός, Ν., Καίλα, Μ., Θεοδοροπούλου, Ε., Στρογγυλός, Β.(2011). *Εκπαίδευση παιδιών ειδικές ανάγκες: Μια πολυπρισματική προσέγγιση*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα
- Πολυχρονοπούλου, Σ. (1995). Παιδιά και έφηβοι με ειδικές ανάγκες και δυνατότητες. Αθήνα: Αυτοέκδοση
- Σίμου, Ε. (2011). Το σύνδρομο της Επαγγελματικής Εξουθένωσης των εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. *Επιστημονικό Βήμα*, 14, 249-261
- Σκουλίδης, Ζ., Πανισίδου, Ε.Α., Παπασταμάτης, Α. & Βαλκάνος, Ε. (2015). Υποστηρίζοντας τους εκπαιδευτικούς που εργάζονται στα Εργαστήρια Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης: Διερεύνηση Επιμορφωτικών Αναγκών. *Έρευνα στην Εκπαίδευση*, 3, 20-40.
- Σούλης, Σ. (2008). *Ένα σχολείο για όλους. Από την έρευνα στην πράξη. Παιδαγωγική της ένταξης* (Τόμ. Β'). Αθήνα: Gutenberg.

Σούλης, Σ.Γ. (2013). *Εκπαίδευση και Αναπηρία*. Αθήνα: Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία. Αθήνα: Ε.Σ.Α.μεΑ

Σούλης, Σ. (2016). *Εκπαίδευση και Αναπηρία*. Αθήνα: Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία.

Τάφα, Ε. (1998). *Συνεκπαίδευση παιδιών με και χωρίς προβλήματα μάθησης και συμπεριφοράς*. Αθήνα : Ελληνικά Γράμματα.

Τσιώλης, Γ. (2011). *Η σχέση ποιοτικής και ποσοτικής έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες: Από την πολεμική των «παραδειγμάτων» στις συνθετικές προσεγγίσεις*.

Διαδικτυακές Πηγές:

ΥΑ 100575/Δ3. Ανακτήθηκε στις 27/08/2021 από:
https://www.minedu.gov.gr/publications/docs2017/%CE%A6%CE%95%CE%9A_2103_%CE%92_2017.pdf

ΥΑ 100371/Δ3. Ανακτήθηκε στις 27/08/2021 από:
https://www.minedu.gov.gr/publications/docs2017/%CE%A6%CE%95%CE%9A_2103_%CE%92_2017.pdf

World Health Organisation. Disability. Προσπελάστηκε στις 24/08/2021 από:
https://www.who.int/health-topics/disability#tab=tab_1

Νόμος υπ' αριθμό 4547/2018. Ανακτήθηκε στις 25/08/2021 από:
https://www.minedu.gov.gr/publications/docs2018/EPAL_N_4547_FEK_102_A_12-06-2018.pdf

Νόμος υπ' αριθμό 4823/2021. ΦΕΚ Α 136/3.8.2021. ανακτήθηκε από:
<https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/739038/nomos-4823-2021>

Eurydice (30 March, 2021). Παροχή ξεχωριστής εκπαίδευσης ειδικής Αγωγής στην Προσχολική και την Σχολική Εκπαίδευση. Προσπελάστηκε στις 26/08/2021 από:
https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/separate-special-education-needs-provision-early-childhood-and-school-education-27_el

ΕΛΣΤΑΤ (6 Δεκεμβρίου, 2019). Έρευνα σχολικών μονάδων ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης λήξης σχολικού έτους 2017-2018. Ανακτήθηκε στις 28/08/2021 από: <https://www.statistics.gr/documents/20181/24b914bd-94f6-7b04-f2fa-dc400aa02025>

Παράρτημα Ι

Οδηγός συνέντευξης

Θ.Α: Προσωπικά στοιχεία εκπαιδευτικού

Φύλο Ηλικία

- Ποιες είναι οι σπουδές σας;
- Έχετε συμμετάσχει σε κάποιο επιμορφωτικό ή μεταπτυχιακό πρόγραμμα;
- Πόσα έτη προϋπηρεσίας έχετε; Πόσα χρόνια διδάσκετε σε σχολεία Ειδικής Αγωγής ή σε τμήματα ένταξης/παράλληλη στήριξη γενικών σχολείων;

Θ.Α.: Ψυχολογικό προφίλ του εκπαιδευτικού

- Είστε ικανοποιημένος/η από την εργασία σας ως εκπαιδευτικός παιδιών με Ειδικές Ανάγκες; Σε ποιο βαθμό βιώνετε την ικανοποίηση αυτό;
- Τι έχει αλλάξει στη ζωή σας από τη στιγμή που μπήκατε στην ειδική αγωγή (συναισθήματα, προσωπικά βιώματα, εμπειρίες)
- Ποια είναι τα κυριότερα συναισθήματα που βιώνετε κατά τη διάρκεια του εκπαιδευτικού σας έργου;
- Τι σας αποδυναμώνει, αποσυντονίζει, θλίβει στην εκπαίδευση; (σχετικά με ειδικό σχολείο)
- Πώς αντιμετωπίζετε τα αρνητικά συναισθήματα που βιώνετε;
- Τι σας ευχαριστεί στο χώρο εργασίας σας; Βιώνετε συναισθήματα ικανοποίησης (χαρά-ευτυχία) ή αυτά τα συναισθήματα δεν υπάρχουν;

Θ.Α.: Το προφίλ του ειδικού σχολείου

- Σας ενδιέφερε πάντοτε να είστε σε ένα ειδικό σχολείο; Γιατί επιλέξατε το ειδικό σχολείο;
- Περιγράψτε το περιβάλλον του ειδικού σχολείου.
- Θεωρείτε πως το προσωπικό που στελεχώνει το ειδικό σχολείο είναι απόλυτα καταρτισμένο στην Ειδική Αγωγή;
- Αισθάνεστε ότι σας αντιμετωπίζουν διαφορετικά οι υπόλοιποι συνάδελφοι ή η τοπική κοινωνία λόγω της απασχόλησής σας στο ειδικό σχολείο;

Θ.Α.: Συνεργασία με εκπαιδευτικούς και ευρύτερη εκπαιδευτική κοινότητα

- Πώς θα περιγράφατε το επίπεδο συνεργασίας σας με το υπόλοιπο διδακτικό προσωπικό του σχολείου; Σε ποιους τομείς επικεντρώνεται η συνεργασία σας;
- Συνηθίζετε να συζητάτε προβλήματα των παιδιών στο σχολικό περιβάλλον με τους υπόλοιπους εκπαιδευτικούς;
- Ανταλλάσσετε απόψεις με τους άλλους εκπαιδευτικούς;
- Αναπτύσσονται σχέσεις μεταξύ των εκπαιδευτικών των γενικών σχολείων;
- Πώς είναι η συνεργασία σας με το υπόλοιπο επιστημονικό προσωπικό (ψυχολόγος, κοινωνικός λειτουργός, λογοθεραπευτής, εργοθεραπευτής). Υπάρχουν κοινού στόχοι δραστηριοποίησης;
- Πώς θα περιγράφατε τη συνεργασία σας με τους γονείς των μαθητών σας;
- Υπάρχει συνεργασία με το σχολικό σύμβουλο, το ΚΕΔΔΥ, τον προϊστάμενο της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης;
- Υπάρχουν σχέσεις των εκπαιδευτικών με τις κοινωνικές υπηρεσίες του δήμου (ψυχολόγους, κοινωνικούς λειτουργούς);

Θ.Α.: Επικοινωνία με την τοπική κοινωνία

- Έχει απασχολήσει το σχολείο το ζήτημα της εξωστρέφειας (δράσεις, παραστάσεις των παιδιών, επισκέψεις σε υπηρεσίες του δήμου ή σε ιστορικούς χώρους κλπ);
- Ποια η σχέση σας με συλλόγους ΑΜΕΑ;
- Υπάρχει υποστήριξη των εκπαιδευτικών στους γονείς των παιδιών με ειδικές ανάγκες ή σε μέλη συλλόγων ατόμων ΑΜΕΑ;
- Πώς αντιμετωπίζει η τοπική κοινωνία τα παιδιά με ειδικές ανάγκες και τους γονείς τους;

Θ.Α.: Αντίληψη ρόλου – αρμοδιοτήτων

- Ποιος πιστεύετε ότι είναι συνοπτικά ο ρόλος σας - αρμοδιότητες;
- Με ποιους τρόπους θεωρείτε ότι επιτυγχάνεται ο ρόλος σας; Τι θεωρείτε επιτυχία στο έργο σας και ποιοι παράγοντες συμβάλλουν σε αυτό;

- Ποιες είναι οι βασικότερες δυσκολίες αντιμετωπίζεται στο έργο σας και που θα τις αποδίδετε;
- Αισθανθήκατε την ανάγκη να παρακολουθήσετε σεμινάρια ώστε να βελτιώσετε - εμπλουτίσετε τις γνώσεις σας ως εκπαιδευτικός και για να παρακολουθείτε τις εξελίξεις στο χώρο της ειδικής αγωγής;

Θ.Α.: Εκτιμήσεις - προτάσεις για την ειδική εκπαίδευση

- Αν σας ζητούσα να περιγράψετε περιστατικά που συνέβησαν στο ειδικό σχολείο (ευχάριστα- δυσάρεστα), τι θα μπορούσατε να αφηγηθείτε;
- Σας έχει απασχολήσει το θέμα της ένταξης των παιδιών στην αγορά εργασίας; Η εκπαίδευση που παρέχετε στο ειδικό σχολείο βοηθάει τα παιδιά να ενταχθούν στο μέλλον στην αγορά εργασίας;
- Τι νομίζετε ότι θα έπρεπε να κάνει η πολιτεία ως προς την εκπαίδευση ώστε να ενταχθούν στην κοινωνία και να έχουν κάποια επαγγελματική αποκατάσταση;
- Εάν σας ανέθεταν να λάβετε μέρος σε ένα σεμινάριο ειδικής αγωγής ποιες θεματικές θα οργανώνατε; Τι νομίζετε ότι έχουν ανάγκη οι εκπαιδευτικοί της ειδικής αγωγής;
- Πώς θα μπορούσαν να βελτιωθούν οι συνθήκες για τους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές;
- Τι θα κάνατε για να είναι οι εκπαιδευτικοί ικανοποιημένοι μέσα στο σχολικό περιβάλλον; Με τι θα αναπληρώνατε τις ελλείψεις;
- Αν ήσασταν διευθυντής/ντρια του ειδικού σχολείου πώς θα το οργανώνατε, τι θα αλλάζατε;
- Αν ήσασταν σχολικός σύμβουλος τι θα αλλάζατε στο ειδικό σχολείο;
- Εάν σας ενέθεταν το σχεδιασμό μιας πολιτικής για το Ειδικό σχολείο που θα επικεντρωνόσασταν;
- Θεωρείτε απαραίτητη την αξιολόγηση των εκπαιδευτικών και γιατί;

Παράρτημα II

Απομαγνητοφωνήσεις συνεντεύξεων

Συνέντευξη με εκπαιδευτικό

E: καλημέρα (.)

A: καλημέρα (.)

E: εε είστε έτοιμη να αρχίσουμε τη συνέντευξη;

A: βεβαίως (.)

E: ωραία (.) εε κάποια προσωπικά στοιχεία θα σας ρωτήσω πρώτα (.) εε θέλετε να μιλάμε στον ενικό ή στον πληθυντικό;

A: στον ενικό (.)

E: ωραία (.) η ηλικία σου;

A: 26

E: ωραία (.) εε ποιες είναι οι σπουδές σου;

A: εε είμαι δασκάλα για παιδιά με ειδικές ανάγκες (.)

E: έχεις συμμετάσχει σε κάποιο επιμορφωτικό ή μεταπτυχιακό πρόγραμμα;

A: όχι (.)

E: πόσα χρόνια προϋπηρεσίας έχεις; και αν όλα είναι στην ειδική αγωγή ή έχεις και κάποια στη ειδική αγωγή;

A: όχι όλα είναι στην ειδική αγωγή και είναι πέντε (.)

E: είναι σε ειδικά σχολεία όλα ή είναι και τμήματα ένταξης, παράλληλη στήριξη;

A: και τμήματα ένταξης και παράλληλη και ειδικό (.)

E: ωραία (.) εε είσαι ικανοποιημένη από την εργασία σου ως εκπαιδευτικός των παιδιών με Ειδικές Ανάγκες; και σε ποιο βαθμό βιώνεις την ικανοποίηση αυτή;

A: είμαι πάρα πολύ ικανοποιημένη εε και με γεμίζει γενικότερα το επάγγελμά μου (.) νομίζω δεν θα μπορούσα να κάνω κάτι άλλο (.)

E: τι έχει αλλάξει στη ζωή σου από τη στιγμή που μπήκες στην ειδική αγωγή; όσον αφορά τα συναισθήματα ή προσωπικά βιώματα, εμπειρίες (.)

A: καταρχήν παίρνεις πάρα πολλά πράγματα από τα παιδιά (.) μαθαίνουμε και εμείς από τα παιδιά και το πιο βασικό που παίρνεις είναι καινούργια συναισθήματα, αγάπη αλλά αγάπη αγνή (.) πραγματικά το εννοώ αυτό που λέω (.)

E: ναι.. ωραία (.) ποια είναι τα κυριότερα συναισθήματα που βιώνεις κατά τη διάρκεια του εκπαιδευτικού σου έργου;

A: εε νομίζω ότι.. βιώνεις λίγο από όλα (.) και αγάπη πολύ, γιατί παίρνεις και δίνεις, και ικανοποίηση όταν επιτυγχάνεις.. επιτυγχάνεις ένα στόχο δύσκολο, και πόσο μάλλον σε πιο δύσκολα παιδιά (.) μμ.. αυτά κυρίως (.)

E: τι είναι αυτό που σε αποδυναμώνει, αποσυντονίζει , θλίβει στην εκπαίδευση; και συγκεκριμένα σχετικά με το σχολείο (.) το ειδικό που είσαι τώρα (.)

A: εε η ελλιπής στελέχωση του ειδικού όσον αφορά τα άτομα και τις ειδικότητες και οι καταστάσεις (.)

E: πώς αντιμετωπίζεις τα αρνητικά συναισθήματα που βιώνεις;

A: μετά το σπίτι εννοείς ή γενικότερα πώς τα διαχειρίζομαι;

E: και γενικότερα πώς τα διαχειρίζεσαι (.)

A: μμ.. προσπαθώ να σκέφτομαι γενικότερα τα θετικά που μου δίνει το σχολείο και το παιδί, και να σκέφτομαι ότι είναι περισσότερα από τα αρνητικά και έτσι το εξισορροπώ κάπως (.)

E: τι σε ευχαριστεί στο χώρο εργασίας σου; βιώνεις συναισθήματα ικανοποίησης, χαρά, ευτυχία, ή αυτά τα συναισθήματα δεν υπάρχουν; από ότι μου είπες πριν βέβαια το νιώθεις και..

A: υπάρχουν φυσικά και υπάρχουν (.)

E: τι είναι αυτό δηλαδή που σου δίνει..

A: νομίζω η επαφή με τα παιδιά και η.. και η επίτευξη των στόχων (.) δηλαδή το ότι βλέπεις ότι κάθε μέρα προχωράς και κάνεις έστω και το πιο μικρό στόχο να συμβαίνει (.) αυτό (.)

E: ωραία (.) σε ενδιέφερε πάντα να είστε σε ένα ειδικό σχολείο; γιατί επέλεξες το ειδικό σχολείο;

A: δεν είχα ξαναδουλέψει αλλά το είχα στο μυαλό μου ότι θα ήθελα να έρθω σε επαφή με άλλου είδους αναπηρίες γιατί όσον αφορά στο τμήμα ένταξης και στην παράλληλη τα παιδιά είναι σε πιο.. ελαφριάς μορφής αναπηρίες ας πούμε (.) οπότε ήθελα να έρθω σε επαφή με παιδιά δυσκολότερα εε για να δοκιμάσω και τον εαυτό μου και τα όριά μου (.) ναι, οπότε ναι, ήθελα να έρθω (.)

E: περιέγραψέ μου λίγο το περιβάλλον του ειδικού σχολείου (.) γενικά (.)

A: μμ.. σε σχέση με τα παιδιά πάντα;

E: ο,τιδήποτε (.) το ειδικό..σαν σχολείο πώς θα το περιέγραφε το περιβάλλον του; όχι μόνο τα παιδιά και γενικότερα (.)

A: καταρχήν θα το περιέγραφα πολύ διαφορετικό από τα σχολεία γενικής εε και όσον αφορά και μέσα στην τάξη το.. δηλαδή το πώς κυλάει η τάξη, και το διάλειμμα εε γιατί είναι πολύ διαφορετικά και τα παιδιά, μμ και δύσκολο, και δυσκολότερο αλλά και πιο.. πώς να το πω challenging, ότι σε βάζει στη διαδικασία..

E: σε πρόκληση, πρόκληση (.)

A: ναι είναι πρόκληση ρε παιδί μου το.. και το να κάνεις κάποιο παιδί.. αυτά τα παιδιά να μάθουν ότι μάθουν, αλλά και στο διάλειμμα γιατί πρέπει να τους μάθεις και το πως να είναι και στο διάλειμμα (.) αυτό (.) είναι μία πρόκληση, γενικότερα (.)

E: θεωρείς πως το προσωπικό που στελεχώνει το ειδικό σχολείο είναι απόλυτα καταρτισμένο στην Ειδική Αγωγή;

A: δεν ξέρω, δεν μπορώ να απαντήσω με σιγουριά (.) όλοι προσπαθούν για το καλύτερο των παιδιών αλλά το αν είναι καταρτισμένοι όλοι στην ειδική αγωγή, νομίζω όχι, δεν θα έλεγα ότι είναι όλοι (.)

E: αισθάνεσαι ότι σε αντιμετωπίζουν διαφορετικά οι υπόλοιποι συνάδελφοι ή η τοπική κοινωνία λόγω της απασχόλησής σου στο ειδικό σχολείο;

A: εε διαφορετικά είτε καλύτερα είτε εε;

E: ναι θα μπορούσε το διαφορετικά να είναι και καλύτερο και χειρότερο (.) οι συνάδελφοι προφανώς που δεν δουλεύουν στο ειδικό έτσι; δουλεύουν ..

A: όχι εε όχι νομίζω (.)

E: ή και η τοπική κοινωνία γενικά (.)

A: γενικά η κοινωνία γενικά έχει στο μυαλό της ότι επειδή.. όταν ασχολείσαι με παιδιά με ειδικές ανάγκες ότι το βλέπουν αα.. κάνεις λειτούργημα (.) υπό αυτήν την άποψη ναι, αν και εγώ δεν συμφωνώ αλλά.. υπό αυτήν την άποψη ναι (.) με αντιμετωπίζουν διαφορετικά (.)

E: πώς θα περιγράφατε το επίπεδο συνεργασίας σας με το υπόλοιπο διδακτικό προσωπικό του σχολείου; και σε ποιους τομείς επικεντρώνεται η συνεργασία σας;

A: εε.. άριστη θα έλεγα ότι είναι η συνεργασία με το υπόλοιπο προσωπικό (.) εε στους τομείς..εε συνεργαζόμαστε με τους εε με τους άλλους δασκάλους με συνδιδασκαλία, μερικές φορές (.) έρχονται και κάνουμε μαζί με τα άλλα παιδιά μάθημα (.) εε.. και με τις ειδικότητες ο καθένας με την ειδικότητα του.. η συνεργασία είναι άριστη νομίζω (.) και με τους ψυχολόγους, και με τον νοσηλεύτη, και με τη γυμνάστρια (.)

E: χμ.. εε συνηθίζεις να συζητάς προβλήματα των παιδιών στο σχολικό περιβάλλον με τους υπόλοιπους εκπαιδευτικούς;

A: ναι συνηθίζω, γιατί μου αρέσει να γίνεται η ανταλλαγή απόψεων (.) και με βοηθάει βασικά (.)

E: ναι αυτή είναι και η επόμενη ερώτηση, αν ανταλλάσσεις απόψεις με τους άλλους εκπαιδευτικούς (.)

A: ναι (.) ναι ναι ναι γιατί νομίζω ότι σε βοηθάει να γίνεις και εσύ καλύτερος να βρίσκεις και λύσεις για τα παιδιά (.)

E: χμ.. αναπτύσσονται σχέσεις μεταξύ των εκπαιδευτικών των γενικών σχολείων;

A: εε..

E: με τους εκπαιδευτικούς των γενικών σχολείων υπάρχουν κάποιες σχέσεις;

A: εε τώρα σε αυτή τη φάση εγώ προσωπικά δεν έχω, αλλά.. σαν ειδικό σχολείο έτσι; εννοείς (.)

E: ναι (.)

A: αλλά υπάρχει συνάδελφος μέσα στο σχολείο που έχει σχέση με το γενικό σχολείο, κάνουν συνδιδασκαλία, και.. νομίζω θα πραγματοποιηθεί και επίσκεψη εε.. παιδιών από το γενικό σχολείο στο ειδικό, οπότε σαν σχολείο υπάρχει σχέση με το γενικό σχολείο (.) ναι (.)

E: ωραία (.) εε όσον αφορά τη συνεργασία με το επιστημονικό προσωπικό, ψυχολόγοι, κοινωνικοί λειτουργοί, μου είπες πριν ότι υπάρχει συνεργασία καλή..

A: ναι υπάρχει (.)

E: υπάρχουν κοινοί στόχοι δραστηριοποίησης;

A: εε συζητάμε για τα παιδιά και το πώς ..εε υπάρχει συνεργασία δηλαδή για τα παιδιά της τάξης στο πώς θα κινηθώ εγώ (..) παίρνω τη γνώμη τους φυσικά και τις συμβουλές τους και αντίστοιχα νομίζω ότι ανταλλάσσουμε απόψεις για το ποια είναι η πορεία των παιδιών μου και στην.. δική τους.. τέλος πάντων εε στο δικό τους πεδίο, και στο δικό μου, οπότε νομίζω ναι υπάρχει μία..

E: ωραία (.) πώς θα περιγράψατε τη συνεργασία σου με τους γονείς των μαθητών σου;

A: εε νομίζω ότι οι περισσότεροι από αυτούς είναι καλοί (.) βασικά έχω τρία παιδάκια (.) οι δύο από τους τρεις, η συνεργασία είναι άριστη (.) με τον έναν.. με του ενός ναι έχω περίεργη νομίζω λόγω χαμηλού μορφωτικού επιπέδου, δεν ξέρω αν ασχολούνται αρκετά, οπότε δύο στα τρία έχουμε (.)

E: υπάρχει συνεργασία με το σχολικό σύμβουλο, με το ΚΕΔΔΥ, με τον προϊστάμενο της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης;

A: δεν έχω χρειαστεί ακόμη τη συνδρομή του συμβούλου σε κάποιο θέμα ούτε και το ΚΕΔΔΥ ούτε και του.. από την πρωτοβάθμια (.) οπότε μέχρι τώρα δεν υπάρχει συνεργασία (.)

E: χμ.. υπάρχουν σχέσεις των εκπαιδευτικών με τις κοινωνικές υπηρεσίες του δήμου; κοινωνικούς λειτουργούς, ψυχολόγους..

A: επειδή υπάρχει.. εε υπάρχουν οι ειδικότητες αυτές μέσα στο σχολείο δεν χρειάστηκε να απευθυνθώ στου δήμου (.)

E: έχει απασχολήσει το σχολείο το ζήτημα της εξωστρέφειας; δράσεις, παραστάσεις των παιδιών, επισκέψεις σε υπηρεσίες του δήμου ή σε ιστορικούς χώρους.. μου είπες πριν ότι θα επισκεφθούν και κάποιο άλλο σχολείο (.)

A: ναι..

E: έτσι γενικά στο σχολείο βγαίνει προς τα έξω;

A: βγαίνει, και πέρα από τις δράσεις γίνονται και εκπαιδευτικές εκδρομές εε νομίζω ότι.. εγώ ας πούμε έχω στο μυαλό μου να τους πάω και στις υπηρεσίες, στο ταχυδρομείο εε ναι υπάρχουν, γίνονται δράσεις (.)

E: χμ.. εε ποια η σχέση σας με συλλόγους ΑΜΕΑ; έχετε κάποια συνεργασία ή κάποια επαφή;

A: όχι (.)

E: όχι (.) χμ.. υπάρχει υποστήριξη των εκπαιδευτικών στους γονείς των παιδιών με ειδικές ανάγκες ή σε μέλη συλλόγων ατόμων ΑΜΕΑ; δηλαδή άμα υπάρχει από τη μεριά τη δική σας προς τους γονείς υποστήριξη (.)

A: εε μία φορά που χρειάστηκε να υποστηριχθούν οι γονείς απευθύνθηκαν στην ψυχολόγο του σχολείου, οπότε ναι, μέσω της ψυχολόγου υπάρχει στήριξη (.)

E: πώς αντιμετωπίζει η τοπική κοινωνία τα παιδιά αυτά και τους γονείς τους, πιστεύεις;

A: εε νομίζω ότι οι περισσότεροι τα αντιμετωπίζουν με λύπηση, κατά κύριο λόγο (.) αυτό αντιλαμβάνομαι εγώ και εισπράττω (.) εε και δεν ξέρω αν αντιλαμβάνονται ούτε το μέγεθος της αναπηρίας τους ούτε καταλαβαίνουν και πώς αντιδράν, και λογικό είναι (.) αυτό (.) θα έλεγα ότι.. δεν ξέρω και τους γονείς τους με λύπηση νομίζω (.) όλοι λένε ας πούμε *αχ το καημένο το παιδί* (.) κάπως έτσι (.)

E: ναι (.) εε.. για σένα τώρα πάλι θα επανέλθω (.) ποιος πιστεύεις ότι είναι συνοπτικά ο ρόλος σου και οι αρμοδιότητές σου, στο σχολείο;

A: εε ο ρόλος μου σαν δασκάλα είναι να.. να μάθω στα παιδιά όσα πιο πολλά μπορώ, πέρα από τα.. τη γλώσσα ή τα μαθηματικά ας πούμε, που στο ειδικό εννοείται ότι

υποβαθμίζονται αναγκαστικά (.) εε τα πολύ απλά πράγματα, από τη συμπεριφορά τους, μέχρι το να μπουν στην τάξη και να κάθονται στην καρέκλα, μέχρι το να μάθουν και κάποια γράμματα (.) εε αυτό, να τους μάθω ότι.. ότι μπορώ (.) και φυσικά και μέσα στο σχολείο και έξω, κοινωνικά δηλαδή (.) να έρθουν σε επαφή με άλλα παιδιά, να έρθουν σε επαφή και με την κοινωνία γενικότερα, εε να μπορούν να βγαίνουν έξω και να.. να περπατάνε καλά και όχι να πέφτουν κάτω στα πατώματα (γέλια) (.) αυτά (.)

E: με ποιους τρόπους θεωρείς ότι επιτυγχάνεται αυτός ο ρόλος; και τι θεωρείς επιτυχία στο έργο σου;

A: επιτυχία θεωρώ να βάζω τους μικρούς στόχους που βάζω κάθε φορά για κάθε παιδί, να το επιτυγχάνει όχι μόνο εντός στα πλαίσια του σχολείου, αλλά και έξω εε.. όπως είπα και πριν όχι μόνο εε.. μαθησιακά, αλλά και συμπεριφοριστικά, και κοινωνικά, γενικότερα

E: με ποιο τρόπο το επιτυγχάνεις αυτό συνήθως πιστεύεις; πώς μπορεί να επιτευχθεί αυτό;

A: ανάλογα..

E: και ποιοι παράγοντες συμβάλλουν σε αυτό; στην επιτυχία;

A: εε παράγοντες είναι και το κάθε παιδί ξεχωριστά (.) το κάθε παιδί έχει τα δικά του όρια τα δικά του.. αυτά που μπορεί να κάνει, τις δυνατότητες (.) εε εγώ το μόνο που μπορώ να κάνω είναι να πέρα από το να το διδάξω, είτε συμπεριφορά είναι αυτό είτε μαθησιακό κομμάτι, εε να γίνεται επανάληψη, με μήνυση, να βλέπει δηλαδή κάτι και να το κάνει, και μετά να πηγαίνουμε στη γενίκευση, στο να το κάνει και έξω γενικότερα (.)

E: ποιες είναι οι πιο βασικές δυσκολίες αντιμετωπίζεις στο έργο σου; και που οφείλονται;

A: οι βασικές δυσκολίες νομίζω ότι έχουν να κάνουν κυρίως με τα παιδιά και με το πόσο αυτά εε τα σκαμπανεβάσματα της διάθεσής τους μερικές φορές, εε οι κρίσεις που παθαίνουν εε για ένα λόγο αυτό είναι η δυσκολία ότι μερικές φορές δεν μπορώ να καταλάβω ποιο είναι το ερέθισμα που κάποιο παιδί μπορεί να πάθει κρίση και να αρχίσει να χτυπιέται, και να μην ξέρω τι το έχει.. τι έχει προκαλέσει την κρίση (.) αυτό

(.) εε κατ' επέκταση να μην μπορεί να ηρεμήσει λόγω αυτού γιατί δεν έχουμε καταλάβει την αιτία (.)

E: την αιτία (.) αισθάνθηκες ποτέ την ανάγκη να παρακολουθήσεις κάποιο σεμινάριο ώστε να βελτιώσεις τις γνώσεις σου ως εκπαιδευτικός και για να παρακολουθήσεις και τις εξελίξεις στο χώρο της ειδικής αγωγής;

A: εε νομίζω ότι πολλές φορές έχω σκεφτεί και έχω αισθανθεί την ανάγκη να το κάνω αλλά για διάφορους λόγους δεν έχει συμβεί (.)

E: αν σου ζητούσα να περιγράψεις ένα περιστατικό που συνέβη στο ειδικό σχολείο, είτε ευχάριστο είτε δυσάρεστο, τι θα μπορούσες να αφηγηθείς;

A: εε ευχάριστο θα έλεγα για ένα παιδί που έχω φέτος και έχει αυτισμό και αυθόρμητα, χωρίς να υπάρχει κάποιο ερέθισμα κάθε φορά που τρώει εε σε ανύποπτο χρόνο έρχεται και με αγκαλιάζει (.) νομίζω ότι με αυτό τον τρόπο δείχνει την αγάπη του προς εμένα, δεν ξέρω την ευχαρίστησή του, δεν.. δεν ξέρω τι μπορεί να σημαίνει αυτό (.) εε και σαν δυσάρεστο είναι αυτό, αυτό, δηλαδή οι κρίσεις που παθαίνουν και κλαίνε, και δυστυχώς δεν μπορώ να βρω.. δε..δε πολλές φορές.. δεν υπάρχει αιτία ή δεν τη βλέπω την αιτία, και δεν μπορώ να τα βοηθήσω (.) αυτό (.)

E: χμ.. εε σε έχει απασχολήσει το θέμα της ένταξης των παιδιών στην αγορά εργασίας; η εκπαίδευση που παρέχεται στο ειδικό βοηθάει τα παιδιά να ενταχθούν στο μέλλον στην αγορά εργασίας;

A: νομίζω ότι η εκπαίδευση που παρέχεται στο ειδικό δεν βοηθάει τα παιδιά να τον ενταχθούν στην αγορά εργασίας (.) η μετέπειτα εκπαίδευσή τους στο ΕΕΕΚ και στο ειδικό Γυμνάσιο νομίζω ότι θα τους προσφέρει κάτι τέτοιο (.)

E: χμ.. τι νομίζεις ότι θα έπρεπε να κάνει η πολιτεία ως προς την εκπαίδευση ώστε να ενταχθούν στην κοινωνία και να έχουν κάποια στιγμή κάποια επαγγελματική αποκατάσταση;

A: δεν ξέρω αν όλα τα παιδιά μπορούν να ενταχθούν επαγγελματικά στην κοινωνία αλλά αυτό που θα μπορούσε να κάνει η κοινωνία είναι να τους δημιουργήσει θέσεις εργασίας πιο προσιτές προς αυτούς δηλαδή.. δεν ξέρω κάτι πιο.. πιο απλό (.) εε και αντίστοιχα να τους εκπαιδεύει στο συγκεκριμένο κομμάτι (.)

E: χμ.. εάν σου ανέθεταν να λάβεις μέρος σε ένα σεμινάριο ειδικής αγωγής ποιες θεματικές θα οργάνωνες; τι νομίζεις ότι έχουν ανάγκη οι εκπαιδευτικοί της ειδικής αγωγής στο να εκπαιδευτούν ή να μάθουν;

A: εε μμ.. τι θα έκανα στο σεμινάριο εε προσωπικά θεωρώ πολύ ενδιαφέρουσες τις μελέτες περιπτώσεων, δηλαδή το να δίνεις μία μελέτη περίπτωσης, να την αναλύεις και να δίνεις λύσεις στα προβλήματα που τυχόν μπορεί να προκύψουν, οπότε νομίζω ότι θα ασχολιόμουν με κάτι τέτοιο, είτε αυτό έχει να κάνει με αναπηρίες όπως αυτισμός εε κινητικές ή οτιδήποτε είτε και πιο ελαφριές, δυσλεξία η διάσπαση (.)

E: χμ.. ωραία (.) πώς θα μπορούσαν να βελτιωθούν οι συνθήκες για τους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές, στο σχολικό πλαίσιο;

A: οι συνθήκες;

E: ναι (.)

A: εε καταρχήν να υπάρχει προσωπικό, να είναι στελεχωμένο το σχολείο πλήρως, και από ειδικότητες και από δασκάλους, από την αρχή της χρονιάς (.) γιατί είναι βασικό να υπάρχει σταθερότητα στο περιβάλλον των παιδιών (.) γιατί όσο δεν υπάρχει.. δεν υπάρχουν τα άτομα, δεν καλύπτονται οι θέσεις, οπότε υπάρχουν αλλαγές συνέχεια στο πρόγραμμα, τα παιδιά εε γενικότερα νομίζω ειδικά στο ειδικό θέλουν μία σταθερότητα (.) οπότε αυτό είναι που λείπει κυρίως (.) και σίγουρα αν οι εγκαταστάσεις ήταν καλύτερες όσον αφορά ας πούμε το γυμναστήριο όπου θα μπορούσε να έχει περισσότερα παιχνίδια και την αυλή που θα μπορούσε να είναι πιο ασφαλής για τα παιδιά και καλύτερα στελεχωμένη και αυτή, νομίζω ότι θα ήτανε πιο ήσυχα και τα παιδιά, θα εκτονωνόντουσαν περισσότερο, οπότε αντίστοιχα και οι συνθήκες οι δικές μας μετά θα γινόντουσαν καλύτερες (.)

E: χμ.. δηλαδή άμα ήταν στο χέρι σου τι θα έκανες για να είναι ικανοποιημένοι οι εκπαιδευτικοί στο σχολικό πλαίσιο; με τι θα αναπλήρωνες τις ελλείψεις αυτές ;

A: με προσωπικό εε και με αναδόμηση του κτιρίου με.. αυτό (.) αυτό θα έκανα νομίζω (.)

E: αν ήσουν διευθύντρια του ειδικού σχολείου πώς θα το οργάνωνες; τι θα άλλαζες; βέβαια μας είπες κάποια πράγματα ήδη αλλά αν ήσουν διευθυντής πώς θα το διαχειριζόσουνα;

A: εε νομίζω ότι θα ζητούσα τη βοήθεια του δήμου, του δήμου να.. γιατί δεν ξέρω αν της πολιτείας γενικότερα δηλαδή ή παραπέρα μπορείς να πάρεις κάτι (.) θα συνεργαζόμουν με το δήμο μιας και είναι και το μόνο ειδικό σχολείο στο νομό εε έτσι ώστε να μας βοηθήσει ο δήμος, είτε ο δήμος αυτός καθεαυτός είτε να μεσολαβήσει για χορηγίες, αν δεν υπάρχουν χρήματα, εε από ιδιώτες στο να φτιαχτεί τουλάχιστον η αυλή, γιατί για μένα είναι πολύ βασικό, τα παιδιά δεν βγαίνουν στην αυλή εε στο διάλειμμα, εε να φτιαχτεί η αυλή, να είναι ασφαλής για τα παιδιά, εε να φτιαχτεί το γυμναστήριο και κατά επέκταση από την πρωτοβάθμια θα ζητούσα προσωπικό, από την αρχή της χρονιάς (.) αυτό θα έκανα (.)

E: ωραία (.) αν ήσουν σχολικός σύμβουλος τι θα αλλάζες στο ειδικό σχολείο;

A: αν ήμουν σχολικός σύμβουλος ε; εε να σου πω την αλήθεια δεν ξέρω και ποιες αρμοδιότητες.. ποιες είναι αρμοδιότητες του συμβούλου εε συγκεκριμένα για το ειδικό τι θα έκανα;

E: ναι (.)

A: θα είχα περισσότερη επαφή ίσως με τους δασκάλους έτσι ώστε να μαθαίνουν τα προβλήματα που.. από το ειδικό.. γιατί τώρα δεν υπάρχει η αλήθεια είναι στενή επαφή με το σύμβουλο, εκτός από ταν τον καλέσουμε (.) εε αυτό (.) θα είχα μεγαλύτερη επαφή τους δασκάλους (.)

E: εάν σου ενέθεταν το σχεδιασμό μιας πολιτικής για το Ειδικό σχολείο που θα επικεντρωνόσουν; σε ποιούς τομείς;

A: ξαναπές μου (.) αν μου ανέθεταν;

E: άν σου ενέθεταν το σχεδιασμό μιας πολιτικής για το Ειδικό σχολείο που θα επικεντρωνόσουν;

A: ε για το ειδικό σχολείο συγκεκριμένα;

E: ναι (.)

A: νομίζω εε ένα πολιτικό σχέδιο δηλαδή..

E: ναι, που θα επικεντρωνόσουν σε τι τομείς σε θέματα, θα αφορούσε η παρέμβασή σου ας πούμε;

A: νομίζω ότι η μονιμοποίηση των δασκάλων είναι ένα πολύ σοβαρό θέμα που σίγουρα θα έθιγα, γιατί και η εναλλαγή των δασκάλων νομίζω δεν είναι καλό για τα παιδιά (.) αυτό κυρίως (.) μετά σίγουρα κι άλλα, αλλά τώρα αυτό μου έρχεται (.)

E: και τελευταία ερώτηση, όσον αφορά την αξιολόγηση, την θεωρείς απαραίτητη την αξιολόγηση των εκπαιδευτικών; και για ποιο λόγο;

A: νομίζω ότι η αξιολόγηση των εκπαιδευτικών με.. βέβαια δεν ξέρω με ποιον τρόπο θα μπορούσε να γίνει, είναι απαραίτητη αλλά δεν θεωρώ ότι ένας εκπαιδευτικός αξιολογείται από τα ποσά μεταπτυχιακά και πόσα πτυχία έχει (.) εε δεν ξέρω με ποιο τρόπο θα μπορούσε να γίνει για να είναι σωστή αλλά ναι θα ήταν.. νομίζω ότι χρειάζεται η αξιολόγηση των εκπαιδευτικών (.)

E: για ποιο λόγο πιστεύεις ότι είναι απαραίτητη;

A: εε γενικότερα νομίζω ότι είναι καλό να βλέπουμε πού υστερούμε και που είμαστε καλύτεροι, στο να διορθώνεται ο εκπαιδευτικός και να γίνεται όλο και καλύτερος (.)

E: ευχαριστώ πάρα πολύ για το χρόνο σου (.)

A: παρακαλώ

Συνέντευξη με εκπαιδευτικό

E: καλησπέρα (.)

A: καλησπέρα (.)

E: η συνέντευξη που θα γίνει σήμερα αφορά μία εργασία που θα διεξάγω (.)

A: πολύ ωραία (.)

E: εε.. θέλω στην αρχή κάποια προσωπικά στοιχεία να πούμε εε.. η ηλικία σας;

A: 32 (.)

E: 32 (.) εε μπορούμε να μιλάμε στον ενικό ή θέλετε στον πληθυντικό;

A: στον ενικό (.)

E: ωραία, ωραία (.) εε.. ποιες είναι οι σπουδές σου, Θάνο;

A: έχω τελειώσει το παιδαγωγικό Αθήνας, το δημοτικής εκπαίδευσης (.)

E: χμ.. έχεις κάνει κάποιο σεμινάριο ή μεταπτυχιακό πρόγραμμα;

A: έχω κάνει την ειδική αγωγή στο ΕΚΠΑ που ήτανε σαν επιμόρφωση ας πούμε

E: χμ..

A: ήτανε μέσω διαδικτύου

E: ωραία (.) εε.. πόσα χρόνια προϋπηρεσίας έχεις; συνολικά (.)

A: είμαι στο δέκατο (.)

E: δέκα δέκα χρόνια;

A: χμ..

E: εε.. σε σχολεία ή σε τμήμα ένταξης ή παράλληλη ειδικής αγωγής, στην ειδική αγωγή πόσα χρόνια;

A: στην ειδική αγωγή έχω.. πέντε τώρα (.)

E: πέντε χρόνια (.) ωραία (.)

A: περίπου τα μίσα (.)

E: χμ.. είσαι ικανοποιημένος από την εργασία σας ως εκπαιδευτικός των παιδιών με ειδικές ανάγκες; και σε ποιο βαθμό βιώνεις αυτή την ικανοποίηση;

A: ναι είμαι αρκετά ευχαριστημένος (.)

E: ναι σε.. μέχρι σε.. αρκετά, ναι

A: εε με άριστα το δέκα ας πούμε;

E: χμ.. ναι (.)

A: είμαι στο εννιά (.)

E: εε.. τι έχει αλλάξει στη ζωή σου από τη στιγμή που μπήκες στην ειδική αγωγή; όσον αφορά είτε συναισθήματα, είτε και βιώματα, εμπειρίες (.)

A: εε ίσως να είμαι πιο.. δεν είμαι τόσο απόλυτος όσο ήμουν πριν, βλέποντας αυτές τις καταστάσεις (.) και συναναστρεφόμενος με ανθρώπους που έχουν αντικειμενικά ζητήματα

E: χμ..

A:είτε οικογ.. είτε περιβαλλοντικά είτε ατομικά (.) είμαι λίγο πιο.. (.) δεν είμαι τόσο αυστηρός με τους άλλους (2) Αυτό κυρίως μπορώ να σκεφτώ (2) τώρα.. (.)

E: ωραία (.) εε.. ποια είναι τα κυριότερα συναισθήματα που βιώνεις κατά τη διάρκεια του εκπαιδευτικού σου έργου;

A: είναι πολλά τα συναισθήματα, έχει και στιγμές χαράς, μεγάλη χαρά, και στρες και στεναχώρια και λύπη (.) όλα τα.. όλη τη γκάμα έχω τη χαρά να τη νιώθω (.) (χαμόγελο)

E: ωραία (.) εε..τι είναι αυτό που σε θλίβει, αποδυναμώνει, αποσυντονίζει στην εκπαίδευση; σχετικά τώρα μιλάμε για το χώρο που δουλεύεις εδώ στο ειδικό σχολείο (.)

A: εε αυτό που με αποσυντονίζει τελείως είναι όταν έχουμε κάποιο πολύ δυσάρεστο γεγονός όπως είχαμε τις προάλλες ας πούμε που είχαμε θάνατο παιδιού (.) που πιστεύω ότι (2) όταν έχεις ένα τέτοιο γεγονός που είναι πολύ ακραίο (.) σε αυτή την ηλικία (.) μιλάμε τώρα για παιδιά 10, 11 χρόνων, δεν το συναντάς κάθε μέρα (.) νομίζω ότι αυτό το γεγονός με αποσυντόνισε πάρα πολύ και με στιγμάτισε για τα επόμενα χρόνια (.) δηλαδή είδα πολλά πράγματα διαφορετικά που τα θεωρούσα δεδομένα ίσως (.) γιατί άλλο να σκέφτεσαι ότι εε.. μπορεί να συμβεί στη θεωρία και άλλο να συμβαίνει στην πράξη και να είναι ο μαθητής σου ας πούμε ή το παιδάκι που ήταν δίπλα σου και τον ήξερες τόσα χρόνια (.)

E: μάλιστα (.) εε πώς αντιμετωπίζεις τα αρνητικά συναισθήματα που μπορεί να βιώσεις κατά τη διάρκεια του εκπαιδευτικού σου έργου;

A: εε προσπαθώ να τα διαχειριστώ, να μένουν όμως στο σχολείο προσπαθώ να μην τα περνάω στην προσωπική μου ζωή. και έχω το.. το καλό, κακό, δεν ξέρω, να τα συζητάω με αυτόν που μου το προκαλεί (.) το έχω γενικά σαν άνθρωπος αυτό είτε είναι συνάδελφος είτε είναι ανώτερος είτε είναι οτιδήποτε και να είναι προσπαθώ να,, να μην το συζητάω τριγύρω με ανθρώπους που δεν τους αφορά άμεσα (.)

E: χμ.. εε τι σε ευχαριστεί στο χώρο της δουλειάς σου; βιώνεις κάποια συναισθήματα ικανοποίησης χαράς; ευτυχίας;

A: αυτό που μου αρέσει στη δουλειά πολύ είναι ότι δεν είναι η κάθε μέρα ίδια, δηλαδή έχω μία πρόκληση, δεν ξέρω τι θα συναντήσω το πρωί που θα πάω στη δουλειά (.) βέβαια αυτό μπορεί να είναι καλό μπορεί να είναι και αρνητικό αλλά μου αρέσει αυτό δεν μου αρέσει η ρουτίνα..

E: εσύ το αντιμετωπίζεις σαν θετικό (.)

A: ναι δεν μ' αρέσει η ρουτίνα στη δουλειά μου (.)

E: χμ..

A: ακόμα και μία μέρα που να έχω..με στρες ας πούμε, την προτιμώ από μία μέρα που να μην κάνω τίποτα (.)

E: χμ.. ωραία (.)

A: τη θεωρώ και αυτή παραγωγική μέρα ας πούμε (.)

E: χμ.. σε ενδιέφερε πάντοτε να είσαι σε ένα ειδικό σχολείο; γιατί επέλεξες το ειδικό σχολείο;

A: όχι (.) να πω την αλήθεια δεν με ενδιέφερε (.) ήρθα από σπόντα λόγω δικής μου αναπηρίας ας πούμε, το υπουργείο με υποχρέωσε σε εισαγωγικά να δουλέψω στην ειδική αγωγή και μετά έμεινα (.) είδα ότι τα πράγματα είναι πιο σημαντικά, έχοντας δουλέψει και στη γενική αγωγή (.) συνειδητοποίησα ότι ο ρόλος μου είναι πιο ουσιαστικός εδώ (.) ότι ακόμα και ένα πράγμα να καταφέρω να μάθω σε αυτό το παιδί, να μάθει να φάει, να συμπεριφέρεται, είναι πολύ πιο σημαντικό από το να μάθω σε μία τάξη μαθηματικά (.)

E: ναι, ναι κατάλαβα (.)

A: και για αυτό έμεινα (.)

E: περιέγραψέ μου λίγο το περιβάλλον του ειδικού σχολείου (.) του συγκεκριμένου ειδικού σχολείου (.)

A: εε Με μία λέξη χάος (γέλια), χαμός δηλαδή είναι.. (.) δεν ξέρεις τι θα συμβεί τα επόμενα πέντε λεπτά, είναι πολύ δύσκολες οι περιπτώσεις που έχουμε πλέον στο

σχολείο, εε και όταν έχουμε τις δύσκολες μέρες που λέμε νομίζω ότι ακόμα και εμείς που είμαστε δεν φτάνουμε για τα παιδιά (.)

E: χμ..

A: αλλά δεν είναι κάθε μέρα έτσι (.) συνήθως μπορεί υπάρχουν μέρες που είναι οι λεγόμενες χαλαρές που λέω εγώ, που κυλούν τα πράγματα πιο ομαλά, πιο συνηθισμένα, πιο ανθρώπινα και.. και είναι και αρκετές αυτές οι μέρες ίσως (.)

E: χμ.. εε θεωρείς πως το προσωπικό που στελεχώνει το ειδικό σχολείο είναι απόλυτα καταρτισμένο στην Ειδική Αγωγή;

A: εε θεωρώ ότι το πρόβλημα δεν βρίσκεται εκεί, το πρόβλημα είναι ότι δεν είναι μόνιμο το προσωπικό αυτό (.) όταν η δυναμικότητα του σχολείου παραπάνω από τη μισή κάθε χρόνο εναλλάσσεται εε.. θεωρώ ότι αυτό είναι μεγάλο πρόβλημα και για το μόνιμο προσωπικό αλλά κυρίως για τα παιδιά γιατί χάνουμε χρόνο μέχρι να συνηθίσουν ας πούμε να βγάλουν τον πραγματικό τους εαυτό στον αναπληρωτή να το πω και κάθε χρόνο γίνεται αυτή η διαδικασία (.) με τους γονείς έχουμε πάλι την ίδια διαδικασία κάθε χρόνο να μάθουν τους νέους δασκάλους πώς λειτουργεί ο καθένας, ο κάθε δάσκαλος έχει τη λογική του, τη δομή του ας πούμε στο μάθημα (.) νομίζω ότι αυτό δεν βοηθάει (.) τώρα η κατάρτιση είναι ένα μεγάλο ζήτημα (.) θεωρώ ότι πρέπει να υπάρχει συνέχεια (.) δηλαδή για μένα δεν υπάρχει καταρτισμένος και μη (.) πρέπει να είσαι μόνιμα εκπαιδευόμενος για μένα, να υπάρχει.. δεν σταματάει

E: ναι ναι κατάλαβα

A: δεν σταματάει

E: αισθάνεσαι ότι σε αντιμετωπίζουν διαφορετικά οι υπόλοιποι συνάδελφοι ή η τοπική κοινωνία λόγω της απασχόλησής σας στο ειδικό σχολείο; προφανώς οι συνάδελφοι της γενικής (.)

A: ναι, ναι, το θεωρούν.. το θεωρούν στα δύο άκρα (.0 ή θα θεωρούν ότι είμαι ο Ηρακλής που τα καταφέρνω ας πούμε εκεί μέσα ή ότι κάθομαι (.) δεν υπάρχει μέση λύση, που στο ειδικό σχολείο είναι η μέση λύση πιστεύω ρε παιδί μου, υπάρχουν μέρες που πραγματικά νιώθεις Ηρακλής και μέρες που θα είσαι χαλαρά όπως σε κάποιο οποιοδήποτε άλλο σχολείο δεν,, δεν αλλάζει κάτι (.) δεν θεωρώ ότι κάνεις κάτι το

ιδιαίτερο (.) αν ξεπεράσουμε το κομμάτι της αναπηρίας που επικρατεί στο χώρο, κατά τα άλλα είναι ένα φυσιολ.. όπως τα υπόλοιπα σχολεία (.)

E: χμ.. πώς θα περιέγραφε το επίπεδο συνεργασίας σου με το υπόλοιπο διδακτικό προσωπικό του σχολείου; και σε ποιους τομείς επικεντρώνεται η συνεργασία σου;

A: νομίζω ότι η συνεργασία μας είναι πολύ καλή (.) σε όλους τους τομείς συνεργαζόμαστε, στο ειδικό σχολείο αν δεν συνεργαστείς σε όλους τους τομείς δεν βγαίνει η δουλειά

E: χμ..

A: δεν γίνονται αυτά που πρέπει να γίνουν, δεν έχουμε τα στεγανά το ότι θα συνεργαστεί πέμπτη τάξη με την..με άλλο τμήμα όπως έχουμε στα άλλα σχολεία ας πούμε (.) νομίζω ότι πρέπει να έχουμε συνεχή συνεργασία σε όλα τα πράγματα (.) από τον τρόπο που δουλεύουμε, μέχρι να κρατήσει κάποιο παιδί γιατί υπάρχει πρόβλημα, οτιδήποτε (.) αλλιώς δεν βγαίνει η μέρα, δεν.. δεν γίνεται να βγει η μέρα διαφορετικά (.) είναι μία βασική διαφορά του ειδικού σχολείου από τη γενική εκπαίδευση αυτό (.)

E: χμ.. συνηθίζεις να συζητάς προβλήματα των παιδιών του σχολείου στο σχολικό περιβάλλον με τους υπόλοιπους εκπαιδευτικούς;

A: ναι, το συζητάμε, ναι (.) απλά μας απασχολούν πιστεύω τα ίδια προβλήματα συνέχεια, κάθε Σεπτέμβρη έχουμε το ίδιο πρόβλημα, κάθε Ιούνιο αναλύουμε το ίδιο πρόβλημα (.) έχουμε κάποια πράγματα που είναι στατικά (.) και προσπαθούμε να κάνουμε μπαλώματα κάθε χρόνο (γέλια) (.) αυτό (.)

E: μάλιστα (.)

A: αλλά το συζητάμε, δεν γίνεται αλλιώς (.)

E: ανταλλάσσετε απόψεις με τους υπόλοιπους εκπαιδευτικούς;

A: Ναι ναι ναι. και μου αρέσει πολύ να μαθαίνω και πράγματα (.) και να μπαίνω σε άλλη τάξη, να βλέπω πώς δουλεύει ο συνάδελφος (.) δεν θεωρώ ότι εγώ τα κάνω όλα τέλεια και δεν έχω.. έχω να μάθω πολλά από το συνάδελφο (.) και υπάρχουν και πολλά παιδιά που τα δούλεψα με άλλο τρόπο εγώ και δεν λειτούργησε και ο συνάδελφος τα δούλεψε αλλιώς και πήγε καλύτερα οπότε αυτό είναι μία εξέλιξη, και πρέπει να την έχουμε υπόψιν μας (.)

E: χμ.. ωραία (.) αναπτύσσονται σχέσεις μεταξύ των εκπαιδευτικών των γενικών σχολείων;

A: ναι

E: μεταξύ του ειδικού και..

A: ναι είναι ένας οργανισμός το ειδικό σχολείο το οποίο λειτουργεί δεν.. είναι όπως όλα τα σχολεία, δεν αλλάζει κάτι (.)

E: εννοώ με τους εκπαιδευτικούς των γενικών (.) δηλαδή αν εκπαιδευτικοί και το προσωπικό του ειδικού αναπτύσσει σχέσεις με των γενικών σχολείων

A: ναι, ναι, σαν συνάδελφοι πιστεύω ναι, ναι έχουμε σχέσεις (.) και με τα παιδιά έχουμε αλληλεπιδράσεις κοινά προγράμματα (.) προσπαθούμε (.)

E: χμ.. πώς είναι η συνεργασία σου με το υπόλοιπο επιστημονικό προσωπικό; ψυχολόγοι, κοινωνικοί λειτουργοί, λογοθεραπευτές και εργοθεραπευτές; υπάρχουν κοινού στόχοι δραστηριοποίησης;

A: ναι (.) νομίζω ότι αλλιώς έχουμε θέμα (.) άμα δεν έχουμε κοινό στόχο έχουμε ζήτημα (.) είναι πολύ καλή σχέση μας, πιστεύω (2) δεν γίνεται διαφορετικά (.) ακόμα και να πρέπει σε κάποια πράγματα να κάνεις πίσω, και να αφήνεις και τον άλλον να κάνει.. να δημιουργεί, να έχει το χώρο του, δεν γίνεται να..να καταλαμβάνεις όλο το χώρο, γιατί το αντικείμενο είναι το παιδί (.)

E: χμ.. ναι (.)

A: οπότε η συνεργασία είναι προαπαιτούμενο ας πούμε (.)

E: πώς θα περιέγραφες τη συνεργασία σου με τους γονείς των μαθητών σου;

A: εκεί είναι ένα ζήτημα (γέλιο) (.) συνήθως αυτό είναι το μοναδικό ζήτημα που ίσως υπάρχει, το κατά πόσο οι γονείς έχουν πλήρη συναίσθηση του τι συμβαίνει στο παιδί, και πώς το αντιμετωπίζουμε αφού το αντικείμενο είναι το παιδί ας πούμε σε εισαγωγικά, αυτό που μας ενδιαφέρει (.) υπάρχει ένα ζήτημα συνήθως δεν βρίσκουμε ανταπόκριση από τους γονείς ή δεν είναι ειλικρινείς, ένα άλλο μεγάλο ζήτημα, ή δεν δίνουν σημασία στην αλληλεπίδραση με το δάσκαλο (.) έχω συναντήσει.. σπάνιες είναι οι περιπτώσεις των γονιών που έχουν αλληλεπίδραση μαζί μας, και βλέπεις και τη διαφορά στο παιδί (.) έχει μεγάλη εε πολύ καλύτερη εξέλιξη (.)

E: μάλιστα (.) υπάρχει συνεργασία με το σχολικό σύμβουλο, το ΚΕΔΔΥ, τον προϊστάμενο της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης;

A: υπάρχει πιστεύω υπάρχει, στο μέτρο του δυνατού, χωρίς να..να μας λύνει απόλυτα τα προβλήματα (.) θεωρώ ότι το μπαλάκι είναι στη σχολική μονάδα (.) όλα τα άλλα είναι διαχειριστικά προβλήματα, μάλλον έχουν διακοσμητικό ρόλο να το πω, πρέπει να γίνουν κάποιες διαδικασίες, κάποιες άδειες, δεν.. νομίζω ότι το 90% των θεμάτων λύνεται ενδοσχολικά (.) χωρίς να υπάρχει πρόβλημα συνεργασίας (.) απλά εγώ θα ήθελα ένα πιο ενεργό ρόλο ας πούμε σε αυτό (.)

E: ναι ναι ναι

A: από πάνω προς τα κάτω να είναι λίγο πιο ενεργός ο ρόλος και όχι μόνο γραφειοκρατικός ή συμβουλευτικός (.)

E: υπάρχουν σχέσεις των εκπαιδευτικών με τις κοινωνικές υπηρεσίες του δήμου; ψυχολόγοι, κοινωνικοί λειτουργοί, του δήμου δηλαδή, όχι του σχολείου, εκτός του σχολείου (.)

A: έχουμε εμείς ψυχολόγο και κοινωνικό λειτουργό οπότε δεν έχει χρειαστεί τουλάχιστον όσα χρόνια είμαι εγώ εδώ δεν θυμάμαι κάτι (.) βέβαια αν χρειαστεί πιστεύω ότι δεν θα έχουμε πρόβλημα με το δήμο, αλλά δεν έχω υπόψιν μου τώρα κάποια συγκεκριμένη διαδικασία γιατί υπήρχε πάντα ψυχολόγος και κοινωνικός λειτουργός οπότε το λύναμε πάλι ενδοσχολικά όπως είπα (.)

E: ναι ναι (.) εε.. έχει απασχολήσει το σχολείο το ζήτημα της εξωστρέφειας, δηλαδή δράσεις, παραστάσεις των παιδιών, επισκέψεις σε υπηρεσίες του δήμου ή σε ιστορικούς χώρους;

A: πολύ, πολύ αλλιώς χωρίς αυτό δεν γίνεται, δεν περνάει.. πρέπει να υπάρχουν επισκέψεις (.) έχουμε και το σχολικό ευτυχώς τα τελευταία χρόνια που βοηθάει πολύ στο να μετακινούνται οι μαθητές μας (.) ναι υπάρχει (.) το προσπαθούμε, το προωθούμε αυτό, να είναι τα παιδιά πιο πολύ έξω στην κοινωνία, να φαίνονται, να κυκλοφορούν, να μάθουν τις διαδικασίες (.)

E: έχετε κάποια σχέση με συλλόγους ΑΜΕΑ;

A: σαν σχολείο όχι τόσο (.) ατομικά ο καθένας μας μετά νομίζω έχει τις δράσεις του αλλά σα σχολείο μόνο με το σύλλογο γονέων έχουμε να κάνουμε άμεσα ας πούμε (.)

E: χμ.. ναι εε.. υπάρχει υποστήριξη των εκπαιδευτικών στους γονείς των παιδιών με ειδικές ανάγκες ή σε μέλη συλλόγων ατόμων ΑΜΕΑ;

A: θεωρώ ότι αυτό θέλει πολλή δουλειά, συνεχόμενη δουλειά, και είμαστε λίγο στην Ελλάδα αυτά τα κάνουμε λίγο στο πόδι οπότε δεν έχει τα αποτελέσματα που που εγώ θα ήθελα να έχει (.) για μένα ο κάθε γονιός που έχει παιδί με αναπηρία θα έπρεπε να έχει ένα ψυχολόγο, ένα κοινωνικό λειτουργό, μία ομάδα να το πω; σταθερή όλα αυτά τα χρόνια (.)

E: μόνο για αυτόν (.)

A: να τον έχει προσλάβει από την ημέρα που γεννιέται αυτό το παιδί μέχρι και σήμερα ας πούμε (.) για να έχει αποτέλεσμα γιατί και ο γονιός βαριέται κάθε χρόνο τα ίδια και τα ίδια (.) και ένας γονιός ο οποίος δεν μας λέει και την αλήθεια είναι και εύκολο να μας κρύψει την αλήθεια με αυτό τον τρόπο (.) οπότε δεν θεραπεύουμε και το πρόβλημα αυτό τον τρόπο (.) διαιωνίζεται μία κατάσταση (.)

E: χμ.. πώς αντιμετωπίζει η τοπική κοινωνία τα παιδιά με ειδικές ανάγκες και τους γονείς τους πιστεύεις;

A: θεωρώ όπως πριν 30 χρόνια (γέλια) (.) δεν νομίζω να έχουν αλλάξει και πολλά πράγματα (.) έχουν γίνει βήματα προς το καλό αλλά.. ακόμα έχουμε πολλή δουλειά (.) όταν δεν υπάρχει πρόσβαση στα μαγαζιά εύκολη ή όταν βλέπεις ακόμα ότι ακόμα σε κοιτάει περίεργα, προχωράς στο δρόμο και σε κοιτάει περίεργα, καταλαβαίνεις ότι υπάρχει πολλή δουλειά (.) και αυτή η δουλειά πρέπει να ξεκινήσει από τα γενικά σχόλια (.) πρέπει να εκπαιδευτούν τα παιδιά των γενικών σχολείων και η νέα, η νέα γενιά να το πω, ώστε να μάθει με αυτή τη διαδικασία και να μη της φαίνεται ξένο μεγαλώνοντας (.) τώρα η παλιά γενιά εντάξει δεν έχουμε, πιστεύω.. δεν μπορώ να έχω τις ίδιες απαιτήσεις από έναν άνθρωπο που είναι 70 χρόνων με έναν άνθρωπο που είναι 15 (.) στο 15 θα ήθελα ποιο.. να είναι.. χωρίς αυτό να σημαίνει απόλυτα βέβαια (.) μπορεί ο μεγαλύτερος άνθρωπος να είναι (2) δεν θέλω το γενικεύω αλλά αυτός είναι ο κανόνας δυστυχώς (.)

E: χμ.. ποιος πιστεύεις ότι είναι συνοπτικά ο δικός σου ρόλος, οι δικές σου αρμοδιότητες ως εκπαιδευτικός στο σχολείο;

A: ειδικής αγωγής;

E: ναι (.)

A: εε με μία λέξη είμαι μπαμπάς (.) δεν είμαι δάσκαλος (.) δεν υπάρχει εκπαιδευτικό αντικείμενο τόσο πολύ (.) οι παθήσεις των παιδιών ξεπερνάνε να το πω το.. την εκπαιδευτική διαδικασία (.) έχουν ανάγκη περισσότερο από νοσηλεύτες, από άλλου τύπου πράγματα, οπότε εμείς περισσότερο είμαστε.. κανουμε τον μπαμπά, συγκεκριμένα (.) δεν κάνω το δάσκαλο, έχει φύγει ο δάσκαλος από μέσα μου με την έννοια της ύλης ή.. και μετά προσπαθούμε να κάνουμε δεξιότητες, συμπεριφορές, και να δουλεύουμε αυτά (.)

E: χμ..

A: και ανάλογα βέβαια και με το παιδί, ανάλογα κάθε φορά προσαρμόζεται.. άμα ένα παιδί μπορεί να υποστηρίξει τη μαθησιακή, την εκπαιδευτική διαδικασία σαφώς και είμαστε από πάνω του και το κάνουμε δε το συζητάω αυτό (.)

E: χμ.. με ποιους τρόπους θεωρείς ότι επιτυγχάνεται ο ρόλος σου; και τι θεωρείς επιτυχία στο έργο σου;

A: επιτυχία για μένα είναι να.. η αυτοεξυπηρέτηση αρχικά, που δεν είναι αυτονόητη πάντα (.) και μετά οι σχέσεις με τους υπόλοιπους (.) αυτά τα δύο κομμάτια είναι, οι δύο άξονες είναι αυτοί που..που παλεύουμε (.) τώρα το πόσο προχωράμε αυτό είναι ένα ανάλογα στο παιδί (.) έστω και λίγο να προχωρήσουμε γενικά προσωπικά για μένα είναι κέρδος (.) δηλαδή πιστεύω ότι έχουμε μία επιτυχημένη χρονιά (.)

E: ποιοι παράγοντες πιστεύεις συμβάλλουν σε αυτό; στο αν θα υπάρχει επιτυχία σε κάποια πράγματα (.)

A: φυσικά και το σχολικό περιβάλλον, και η σχέση με την οικογένεια, και η αποδοχή της οικογένειας στη συγκεκριμένη αναπηρία, είναι.. αυτά είναι μαζί, είναι πακέτο, αν δεν έχεις αυτό το συνδυασμό, δεν έχεις και τόσο μεγάλα αποτελέσματα ίσως, γιατί άλλα περιμένει ο γονιός, αλλού έχεις στραφεί εσύ, αλλού είναι το παιδί, κάπου το χάνουμε δηλαδή (.)

E: ναι.. ποιες είναι οι πιο.. οι βασικότερες δυσκολίες που αντιμετωπίζεις στο έργο σου και που οφείλονται ίσως αυτές;

A: μία πολύ βασική εε.. ένα πολύ βασικό πρόβλημα είναι ότι δεν υπάρχει η εξέλιξη που υπάρχει γενικά (.) στην ειδική αγωγή δηλαδή τα πράγματα κυλούν ομαλά.. αργά, πολύ αργά θα μπορούσα να πω, δηλαδή δεν έχουμε μία εξέλιξη μέσα σε ένα μήνα ή δύο μήνες, δεν έχουμε αποτελέσματα, οπότε ο κόσμος κουράζεται, και αυτό είναι και το πιο ψυχοφθόρο για μας, όταν δεν βλέπεις αποτελέσματα, κάπου μπορεί να τα παρατήσεις, να θεωρείς ότι είσαι σε άλλο.. σε λάθος δρόμο, αλλά τα παιδιά το βγάζουν αυτό, δηλαδή όταν δουλεύουν τα παιδιά και έχουν ένα στόχο, θα βγει σε ένα βαθμό, θα βγει (.) αυτό είναι μια δυσκολία (.)

E: χμ.. αισθάνθηκες την ανάγκη να παρακολουθήσεις ας πούμε κάποιο σεμινάριο ώστε να βελτιώσεις, εμπλουτίσεις τις γνώσεις σου και για να παρακολουθήσεις την εξέλιξη στο χώρο της ειδικής αγωγής;

A: Ναι ναι για αυτό ακολού.. έκανα το σενάριο αυτό το εξ αποστάσεως στο ΕΚΠΑ βέβαια και ..

E: το οποίο είχε σαν θέμα;

A: εε ειδική αγωγή (.)

E: α γενικά (.)

A: ναι γενικά (.) αλλά έχω.. επειδή έχω αναπηρία το θεώρησα ότι δεν ήταν επαρκές (.) πολύ επιφανειακό και πολύ λόγος για τίποτα (.) δεν μιλάμε για τα.. για τα πραγματικά θέματα που υπάρχουν (.) έχουμε μείνει ακόμα στη βιβλιογραφία (.)

E: χμ.. στο θεωρητικό κομμάτι (.)

A: ναι ναι ναι οπότε (.)

E: εε.. αν σου ζητούσα να περιγράψεις περιστατικά που συνέβησαν στο ειδικό σχολείο είτε ευχάριστα είτε δυσάρεστα, ποιο θα.. τι θα μπορούσες να αφηγηθείς; κάποιο γεγονός (.)

A: δεν θα μπορούσα, είναι τόσα πολλά που.. που δεν είναι εύκολο να.. να ανακαλέσω τώρα κάτι συγκεκριμένο (.) εε δυστυχώς έτσι όπως το σκέφτομαι δυσάρεστα μου έρχονται στο μυαλό, οπότε σημαίνει ότι είναι περισσότερα τα δυσάρεστα από τα

ευχάριστα που έχω συναντήσει, αλλά εντάξει το ότι βλέπεις παιδιά να μεγαλώνουν και να προχωράνε, και να έχουνε φύγει από το σχολείο, και να έχουν κερδίσει έστω και δύο πράγματα που.. έβαλες ας πούμε ένα λιθαράκι να υπάρχει, νομίζω ότι.. εκεί είναι το.. το όλο μυστικό (.)

E: χμ..ναι (.) εε.. σε έχει απασχολήσει το θέμα της ένταξης των παιδιών στην αγορά εργασίας; η εκπαίδευση που παρέχεται στο ειδικό σχολείο βοηθάει τα παιδιά να ενταχθούν στο μέλλον στην αγορά εργασίας;

A: δεν νομίζω στην Ελλάδα υπάρχει αυτό το ενδεχόμενο (.) δεν.. είναι πολύ δύσκολο (.) είναι πάρα πολύ δύσκολο γιατί η δομή είναι λάθος (.) δεν νομίζω ότι εκπαιδεύουμε αυτά τα άτομα πραγματικά για αυτό που έχει ανάγκη η αγορά εργασίας (.) όπως ας πούμε για παράδειγμα το έχω συναντήσει στην Αμερική αυτό το σύστημα, υπάρχει ειδικός οργανισμός που περνάς εξετάσεις και σου λέει μπορείς να κάνεις αυτό (.) και αν δεν υπάρχει δουλειά αυτή, δημιουργείται για σένα (.) αυτό.. σε αυτό το επίπεδο η Ελλάδα δεν μπορεί να φτάσει (.) να παράγει ένας άνθρωπος με αναπηρία για να μπορέσει ας πούμε να.. και να κάνει κάτι πολύ συγκεκριμένο (.) νομίζω δεν ξέρω εγώ αν θα το προλάβω (.)

E: τι νομίζεις ότι θα έπρεπε να κάνει η πολιτεία ως προς την εκπαίδευση ώστε να ενταχθούν γενικότερα στην κοινωνία και να έχουν κάποια επαγγελματική αποκατάσταση;

A: θα έπρεπε οι δομές που έχουν επαγγελματικής αποκατάστασης να το πω να είναι πιο ρεαλιστικές και πιο κοντά στην κοινωνία και να έχει εκπαιδεύσει την κοινωνία να δεχτεί έναν υπάλληλο με τέτοιου τύπου εδώ υπάρχουν προγράμματα επιδοτούμενα 100% και στον ιδιωτικό τομέα δεν αναλαμβάνει ο άλλος να τον πάρει πάλι και για αυτό τελείωσα και τη σχολή πιο γρήγορα και δεν έβρισκα δουλειά με τίποτα (.) δωρεάν και δεν σε περνάνε, σου λέει δεν παίρνω στην εργασία

E: αν σου ανέθεταν να λάβεις μέρος σε ένα σεμινάριο ειδικής αγωγής, ποιες θεματικές θα οργάνωνες; και τι νομίζεις ότι έχουν ανάγκη οι εκπαιδευτικοί της ειδικής αγωγής ώστε να μάθουν;

A: εε αυτό που χρειαζόμαστε είναι σίγουρα ένα κομμάτι με τους γονείς (.) δηλαδή να ασχοληθούμε με το κομμάτι των γονιών, οπωσδήποτε (.) νομίζω ότι πλέον έχει κουράσει το να μιλάμε στη θεωρία, για τον αυτισμό, την αναπηρία, και χρειαζόμαστε

πιο πρακτικά πράγματα (.) σεμινάρια δηλαδή πρακτικά (.) χτύπησε ο μαθητής μου, ποιο είναι το πρωτόκολλο, ή τι κάνω στην περίπτωση που παθαίνει επιληπτική κρίση, ή ανακοπή, ή οτιδήποτε (.) νομίζω ότι αυτά είναι πιο.. πιο χρήσιμα (.)

E: όσον αφορά την υγεία των παιδιών (.) τη σωματική τους ακεραιότητα (.)

A: ναι, την ασφάλεια (.)

E: την ασφάλεια..

A: την ασφάλειά τους (.) και σε πολύ μεταγενέστερο στόχο θα έβαζα την εκπαίδευση σε γνωστικό κομμάτι (.) όχι σε μία τέχνη, σε μία δεξιότητα, αυτό για μένα άλλο κομμάτι που πρέπει να υπάρχει, ανάλογα με τα δεδομένα του παιδιού (.) αλλά πρώτα.. πρώτα από όλα θα έβαζα την οικογένεια, τη στήριξη της οικογένειας (.)

E: ωραία (.) πώς θα μπορούσαν να βελτιωθούν οι συνθήκες για τους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές; στο χώρο.. στο σχολικό περιβάλλον;

A: θα πρέπει να ξεκαθαρίσουμε τι είναι το ειδικό σχολείο (.) αυτή τη στιγμή το ειδικό σχολείο τείνει να γίνει ίδρυμα (.) γιατί όλες οι δύσκολες να το πω περιπτώσεις, επειδή δεν έχουν πού να ενταχθούν, έχουν κλείσει τα κέντρα που ενδεχομένως θα μπορούσαν να δεχτούνε, αυτά τα παιδιά έχουν έρθει στο δικό σχολείο, οπότε υπάρχει μία ιδρυματοποίηση του σχολείου (.) αυτό πρέπει να.. να ξεκαθαρίσουμε το ρόλο (.) και αφού ξεκαθαρίσουμε το ρόλο να δούμε με ποια βάση θα δουλέψουμε πάνω σε αυτό το ρόλο (.) αυτή τη στιγμή δεν είναι ξεκάθαρο (.)

E: χμ.. τι θα κάνατε για να είναι οι εκπαιδευτικοί ικανοποιημένοι μέσα στο σχολικό περιβάλλον; με τι θα αναπληρώνατε τις ελλείψεις που υπάρχουν;

A: με παραπάνω εκπαιδευτικούς (γέλια) (.) θεωρώ ότι χρειάζονται χέρια (.) και καλύτερες συνθήκες κτιριακές ίσως, δηλαδή.. και να μπει λίγο η τεχνολογία μέσα στα σχολεία μας (.) τα παιδιά μας χρειάζονται τις νέες τεχνολογίες, είτε αυτά είναι βοηθήματα για τα παιδιά, είτε είναι η ώρα που περνάμε.. μία αίθουσα που θα μπορούσε να περάσει κάποια ώρα, οτιδήποτε (.) αυτό πρέπει να μπει στα σχολεία (.)

E: αν ήσασταν διευθυντής του ειδικού σχολείου πώς θα το οργανώνατε, θα άλλαζες κάτι;

A: θα προσπαθούσα σε αυτό το κομμάτι να βρω χορηγίες, να.. να βρω χρήματα ή κονδύλια υπάρχουν σήμερα και δεν θα τα μαθαίνουμε, για να εξοπλιστεί το σχολείο με περισσότερη τεχνολογία, που θα βοηθά φυσικά τα παιδιά (.)

E: αν ήσουν σχολικός σύμβουλος τι θα άλλαζες στο ειδικό σχολείο;

A: βασικά θα ήμουν στο σχολείο, θα ερχόμουν στο σχολείο, θα άκουγα τα προβλήματα και δεν θα μιλούσα στη θεωρία, θα μιλούσα στην πράξη (.) θα έμπαινα μέσα στην τάξη, θα είχα τον έλεγχο της τάξης, θα προσπαθούσα.. δεν.. δεν γίνεται να έχεις τον έλεγχο της τάξης όταν είσαι σχολικός σύμβουλος και έχεις τόσα σχολεία (.) δηλαδή ακόμα και να θες, οπότε.. αν είχα όμως πέντε σχολεία, θα ήμουν κάθε μέρα εκεί (.)

E: ναι (.)

A: για να λύνουμε τα θέματα (.)

E: εάν σας ενέθεται το σχεδιασμό μιας πολιτικής για το Ειδικό σχολείο που θα επικεντρωνόσασταν;

A: θα επικεντρωνόμουν στην ένταξη αυτών των παιδιών στην κοινωνία (.) χωρίς αυτό να σημαίνει όμως ότι θα ενταθούν στο σχολείο (.) θεωρώ ότι δεν είμαστε έτοιμοι να κάνουμε ένα ενιαίου τύπου σχολείο (.) και δεν θα καλύπτει ή θέλει πολλή δουλειά για να καλύψει τις πραγματικές ανάγκες των παιδιών με ειδικές ανάγκες, ένα τέτοιο σχολείο (.) θα το είχα όμως πιο ανοιχτό προς την κοινωνία το σχολείο, θα ήμουν πιο εξωστρεφής ίσως (.)

E: χμ.. και μια τελευταία ερώτηση, όσον αφορά την αξιολόγηση (.) θεωρείτε απαραίτητη την αξιολόγηση των εκπαιδευτικών; και γιατί;

A: αυτό είναι μεγάλο κομμάτι (.) θεωρώ ότι η αξιολόγηση έτσι όπως πάει να μπει δεν είναι απαραίτητη, γιατί δεν εξυπηρετεί την πραγματική αξιολόγηση του του προσωπικού έχει τιμωρητικό χαρακτήρα και εκδικητικό χαρακτήρα (.) και δεν έχει το χαρακτήρα της εξέλιξης και της επιμόρφωσης ας πούμε, μέσα από όλα αυτό το κομμάτι (.) οπότε έτσι όπως πάει να γίνει θεωρώ ότι δεν πρέπει να υπάρχει (.) όχι (.)

E: ευχαριστώ πάρα πολύ για το χρόνο σας (.)

A: παρακαλώ εγώ ευχαριστώ

Συνέντευξη με κοινωνικό λειτουργό

E: καλημέρα (.)

A: καλημέρα (.)

E: είστε έτοιμη να αρχίσουμε τη συνέντευξη;

A: φυσικά (.)

E: ωραία (.) μπορούμε να μιλάμε στον ενικό;

A: ναι βέβαια (.)

E: ωραία (.) εε κάποια προσωπικά στοιχεία θα ρωτήσω πρώτα (.)

A: ωραία (.)

E: ποιες είναι οι σπουδές σας; οι σπουδές σου;

A: εε κοινωνική διοίκηση στο Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης (.) κοινωνική λειτουργός

E: [χμ.. εε]

A: [και.. και μεταπτυχιακό;]

E: ναι έχεις συμμετάσχει σε κάποιο επιμορφωτικό ή μεταπτυχιακό πρόγραμμα;

A: έχω κάνει και το σεμινάριο ειδικής αγωγής του Μακεδονίας Πανεπιστημίου και το εε το μεταπτυχιακό στην Κύπρο εκπαίδευση στην ειδική αγωγή (.)

E: ωραία (.) η ηλικία σου;

A: 33 (.)

E: 33.. εε πόσα χρόνια προϋπηρεσίας έχεις;

A: εφτά (.)

E: εφτά (.) είναι όλα στην ειδική αγωγή;

A: χμ ναι ναι ναι αναπληρώτρια στην ειδική αγωγή (.)

E: χμ.. εε σε ειδικά σχολεία;

A:ορίστε;

E: σε ειδικά σχολεία;

A: σε.. όχι μόνο σε ειδικά σχολεία αλλά επί το πλείστον σε ειδικά σχολεία (.)

E: χμ.. ωραία (.) εε είσαι ικανοποιημένη από την εργασία σας ως κοινωνική λειτουργός και εκπαιδευτικός σε ένα βαθμό των παιδιών με Ειδικές Ανάγκες; και σε ποιο βαθμό βιώνεις αυτή την ικανοποίηση;

A: εε είμαι αρκετά ικανοποιημένη εε ο βαθμός είναι ότι θα μπορούσαν να εξελιχθούν σίγουρα τα πράγματα περισσότερο αλλά σύμφωνα με τα μέρη που έχω εργαστεί είμαι αρκετά ικανοποιημένη (.)

E: χμ .. εε τι έχει αλλάξει στη ζωή σου από τη στιγμή που μπήκες στην ειδική αγωγή, όσον αφορά συναισθήματα, προσωπικά βιώματα, εμπειρίες;

A: χμ.. εε νομίζω να βλέπω τη ζωή λίγο πιο θετική εε και η χαρά της εξέλιξης (.) να βλέπω τα παιδιά να εξελίσσονται έστω και λίγο (.) εε και από συναισθήματα χαρά, αγάπη.. όλα αυτά (.)

E: ωραία (.) άρα τα κυριότερα συναισθήματα που βιώνεις στη διάρκεια του εκπαιδευτικού σου έργου είναι; όπως είπες πριν αυτά..

A: κυρίως χαρά, αγάπη, υπομονή, ικανοποίηση (.)

E: χμ.. από την άλλη τι είναι αυτό που σε τι σε αποδυναμώνει και σε θλίβει στην εκπαίδευση; και σχετικά με το ειδικό σχολείο Δράμας (.)

A: εε νομίζω πως, όπως σε όλα τα ειδικά σχολεία και όχι μόνο εε στη Δράμα, είναι η μη σταθερότητα του προσωπικού (.) εε οπότε και ταυτόχρονα η αναγκαιότητα των παιδιών κάθε φορά να προσπαθούν να προσαρμοστούν σε νέο προσωπικό, σε νέα δεδομένα, σε νέους ανθρώπους (.) και αυτό δεν μου αρέσει και εμένα (.)

E: χμ.. ναι (.) πώς αντιμετωπίζεις τα αρνητικά συναισθήματα που μπορεί να βιώσεις κατά τη διάρκεια του έργου σου;

A: τα αρνητικά συναισθήματα συνήθως με συζήτηση με τους συναδέλφους (.)

E: χμ (.)

A: ώστε να βρεθεί μία λύση, να πει ο καθένας τη γνώμη του, την άποψη του (.) έτσι (.)

E: τι είναι αυτό που σε ευχαριστεί στο χώρο της εργασίας σου; βιώνεις βέβαια συναισθήματα όπως είπες και πριν ε χαράς και ικανοποίησης (.)

A: [τι είναι αυτό που με ευχαριστεί;]

E: [τι είναι αυτό δηλαδή που σε κάνει να αισθάνεσαι] ικανοποίηση κατά τη διάρκεια του έργου σου;

A: νομίζω η προσπάθεια των παιδιών (.)

E: χμ..

A: με την προσπάθεια των παιδιών για πιο θετικό αποτέλεσμα από αυτό που μπορούνε (.) φυσικά με τη δική μας προσπάθεια (.)

E: ναι.. [σε ενδιέφερε..]

A: [και υπομονή] (.)

E: χμ.. σε ενδιέφερε πάντα να είσαι σε ένα ειδικό σχολείο; γιατί επέλεξες το ειδικό σχολείο;

A: εε νομίζω ότι με ενδιέφερε πάντα μου (.) άρεσε από μικρή η ενασχόλησή μου με παιδιά με ειδικές ανάγκες και κυρίως η αγάπη μου για τα παιδιά γενικότερα (.) πόσο μάλλον για τα παιδιά με ειδικές ανάγκες (.)

E: χμ.. ωραία (.) μπορείς λίγο να μου περιγράψεις το περιβάλλον του ειδικού σχολείου; Από θεμα.. από όλες τις απόψεις (.) είτε προσωπικού είτε κτιριακού είτε γενικότερα σαν σχολείο (.)

A: εε σαν σχολείο είναι ένα σχολείο με αρκετές αίθουσες θα έλεγα (.) βέβαια χρειάζονται λίγες ακόμα (.) εννοώ ότι κάθε ειδικότητα και ο κάθε δάσκαλος έχει τη δικιά του αίθουσα (.) πολύ σημαντικό, γιατί στα περισσότερα ειδικά

σχολεία δεν έχουμε χώρους (.) εε το συγκεκριμένο σχολείο είχε λίγο παραπάνω από αυτό που έχω συνηθίσει (.)

E: ναι (.)

A: εε το προσωπικό ήταν πλήρες (.) εε εννοώ ότι υπήρχε και όλο το ειδικό εκπαιδευτικό προσωπικό και αρκετοί δάσκαλοι (.) εε υπήρχε γυμναστήριο πολύ βασικό για τα παιδιά (.) εε νομίζω ότι θα ήθελα λίγο πιο ολοκληρωμένο αύλειο χώρο (.) έξω (.) με περισσότερα εε αντικείμενα για να απασχολούνται τα παιδιά (.)

E: χμ..ωραία (.)

A: εμ.. σε γενικές γραμμές.. κτιριακά και από κλίμα;

E: ναι και γενικότερα ναι, ναι και από αυτό αν μπορείς να πεις κάτι (.)

A: ε γενικότερα θεωρώ ότι υπήρχε συνεργασία μεταξύ των συναδέλφων για καλύτερο αποτέλεσμα για τα παιδιά (.) ε τα παιδιά εε.. είχαμε.. είχαμε αρκετές δύσκολες περιπτώσεις παιδιών (.) εε.. εντάξει αντιμετωπίστηκαν στο καλύτερο δυνατό (.)

E: χμ..

A: θα μπορούσε απλά να έχει περισσότερες αίθουσες όπως και τα περισσότερα ειδικά σχολεία ώστε να μπορούν να μοιράζονται τα παιδιά (.) και να μην υπάρχουν σε μία αίθουσα πολλά παιδιά με αυτισμό ας πούμε που δεν μπορεί εκπαιδευτικός να τα αντιμετωπίσει π.χ. (.)

E: ναι (.) ωραία (.) εε θεωρείς πως το προσωπικό που στελεχώνει το ειδικό σχολείο είναι απόλυτα καταρτισμένο στην Ειδική Αγωγή;

A: εε..μμ.. θεωρώ ότι στις μέρες μας πλέον είναι (.)

E: χμ..

A: εε ότι όλος ο κόσμος έστω ένα σεμινάριο ένα μεταπτυχιακό έχει (.)

E: ναι (.)

A: το θέμα είναι κατά πόσο βάζουμε τις γνώσεις μας σε εφαρμογή (.) κατά πόσο έχουμε τη θέληση (.) θεωρώ ότι όλοι έχουμε πτυχία (.)

E: ναι ναι (.)

A: το θέμα είναι η προσπάθεια που θέλουμε να καταβάλουμε και γνώσεις που έχουμε (.) είναι καταρτισμένο και θεωρώ ότι και όσο γίνονται πράγματα τα παρακολουθεί ο νέος κόσμος (.)

E: χμ.. ωραία (.) εε αισθάνεσαι ότι σε αντιμετωπίζουν διαφορετικά οι υπόλοιποι συνάδελφοι ή η τοπική κοινωνία λόγω της απασχόλησής σου στο ειδικό σχολείο;

A: όχι, όχι (.) ίσα-ίσα (.) το αντίθετο (.) εε σε θαυμάζουνε θεωρώ πλέον όταν δουλεύεις στο ειδικό σχολείο

E: χμ..

A: σε ειδικό σχολείο και στην ειδική αγωγή (.)

E: ναι (.) άρα και αυτό είναι σαν κάπως μία διαφορετική αντιμετώπιση αλλά από τη θετική.. από τη θετική πλευρά (.)

A: ναι ναι ναι ναι ναι (.) ακριβώς από τη θετική του πλευρά (.)

E: ναι (.) εε πώς θα περιέγραφες το επίπεδο συνεργασίας σου με το υπόλοιπο διδακτικό προσωπικό του σχολείου; και σε ποιους τομείς επικεντρώνεται η συνεργασία; πρώτα για το διδακτικό και μετά θα μιλήσουμε και για το επιστημονικό (.) για τους εκπαιδευτικούς πρώτα δηλαδή..

A: α.. η συνεργασία μου ε πολύ καλή με το εκπαιδευτικό κομμάτι (.) εε κυρίως επικεντρώνεται στις.. στο.. στην προσπάθεια που κάθε που κάνει ο εκπαιδευτικός να μάθει σύμφωνα με το συγκεκριμένο του στόχο εε στο παιδί (.) εκπαιδευτικό στόχο (.) και την προσπάθεια τη δικιά μου να το κάνω καλύτερο (.) με θετικότερο αποτέλεσμα (.) εε θεωρώ ότι ήταν ικανοποιητική η συνεργασία (.)

E: χμ.. ωραία (.) συνηθίζεις να συζητάς προβλήματα των παιδιών στο σχολικό περιβάλλον με τους υπόλοιπους εκπαιδευτικούς;

A: εε το συνηθίζω (.) με όσους εε νομίζω ότι θα μου προσφέρουν κάτι παραπάνω (.) από γνώση και από εμπειρία (.) όχι με όλους εννοώ (.)

E: χμ.. ανταλλάσσεις απόψεις με τους άλλους εκπαιδευτικούς;

A: φυσικά, φυσικά (.) θεωρώ ότι είναι το καλύτερο που μπορεί να κάνει κάποιος που εργάζεται στο ειδικό σχολείο (.)

E: ε.. αναπτύσσεις κάποιες σχέσεις ή γενικότερα αν θεωρείς ότι αναπτύσσονται σχέσεις με τους εκπαιδευτικούς των γενικών σχολείων; ή αντίστοιχα με τους με το εε τους κοινωνικούς λειτουργούς των γενικών για τον κλάδο σου (.)

A: εε ναι (.) συνεργασία υπάρχει (.) και είναι και πολύ θετικό να υπάρχει συνεργασία με τη γενική αγωγή (.) και είχα και εγώ συνεργασία (.) και είχα και πιστεύω να έχω (.)

E: ναι (.) εε όταν λες συνεργασία ας πούμε με κάποιο..με κάποιο πρόγραμμα;

A: συνεργασία συνήθως υπάρχει με κάποια προγράμματα (.)

E: χμ..

A: ναι εε ενσωμάτωσης, ζήτημα.. η γνωριμία των παιδιών από τα γενικά σχόλια στο ειδικό σχολείο (.) είτε και των παιδιών που μπορούν να σταθούνε (.) εε να σταθούνε εννοώ εε να μην τα πανικοβάλλουμε με τα παιδιά πηγαίνοντάς τα σε ένα χώρο με πολλά παιδιά και με πολλούς χώρους (.) τα παιδιά που μπορούν να συμμετέχουν σε ένα πρόγραμμα είναι πολύ καλό να γίνεται συνεργασία των δύο σχολείων (.)

E: χμ.. ε ωραία (.) τώρα όσον αφορά τη συνεργασία σου με το υπόλοιπο επιστημονικό προσωπικό του σχολείου; υπά.. πώς είναι η συνεργασία σου; και αν υπάρχουν κοινοί στόχοι δραστηριοποίησης (.)

A: η συνεργασία μου είναι επίσης πάρα πολύ καλή (.) εε θεωρώ ότι από εκεί ξεκινάει πρώτα πρώτα η δικιά μου η δουλειά σαν κοινωνική λειτουργός εε με το επιστημονικό προσωπικό (.) ε η συνεργασία είναι άψογη (.) ε οι φορείς είναι κυρίως εε.. στην ενδυνάμωση της οικογένειας (.) είτε ψυχολογική είτε με εε δραστηριότητες που τους προτείνουμε (.) εε και στην ψυχολογία του παιδιού σύμφωνα με ότι προκύπτει στην καθημερινότητα (.)

E: χμ.. πώς θα περιέγραφες τη συνεργασία σου με τους γονείς των μαθητών σου;

A: με τους γονείς των μαθητών ε..ε.. δεν βρίσκω την κατάλληλη λέξη (.) απλά είναι ορισμένοι οι οποίοι είναι πολύ συνεργάσιμοι (.) θέλουν την εξέλιξη του παιδιού και φαίνεται από την αρχή έρχονται οι ίδιοι να με γνωρίσουν (.) εε και είναι και κάποιοι οι οποίοι δεν έχουν αποδειχθεί ακόμα εε όχι τα προβλήματα τόσο του παιδιού τους όσο την αναγκαιότητα της μεγάλης τους προσπάθειας (.) τι πρέπει.. τι προσπαθ.. τι πρέπει οι ίδιοι να κάνουνε (.) για να συνεχίσει το παιδί να εξελίσσεται (.)

E: μάλιστα (.) υπάρχει συνεργασία με το σχολικό σύμβουλο, το ΚΕΔΔΥ, τον προϊστάμενο πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης;

A: όποτε χρειαστεί υπάρχει (.) δεν είναι πολύ συχνή (.) όποτε χρειαστεί και αν φυσικά και υπάρχει (.) συνήθως κάνουν μία πρώτη επίσκεψη να γνωρίσουν το προσωπικό (.) μέχρι εκεί όμως (.) μόνο αν προκύπτει θέμα νομίζω έρχεται ο προϊστάμενος στο σχολείο (.)

E: χμ.. ναι (.) εε υπάρχουν σχέσεις τώρα της δικής σου ειδικότητας με τις κοινωνικές υπηρεσίες του δήμου; με ψυχολόγους, κοινωνικούς λειτουργούς; στο.. του δήμου (.)

A: ναι, ναι (.) φυσικά (.) ειδικά όσον αφορά σε επιδόματα που δικαιούνται τα παιδιά, για τις καλοκαιρινές κατασκηνώσεις, εε πρόνοια, ΙΚΑ (.) φυσικά και υπάρχουν (.)

E: χμ.. ωραία (.)

A: του δήμου.. σαν υπηρεσία του δήμου όχι απαραίτητα (.) κάτι που θα εξυπηρετούσε αυτές τις οικογένειες (.) εκτός αν υπάρχουν οικογένειες οι οποίες εε δεν έχουν το κατάλληλο εισόδημα, ώστε να απευθυνθούν στο δήμο για τρόφιμα, για οτιδήποτε άλλη βοήθεια (.)

E: ναι (.) ωραία (.) έχει απασχολήσει το ειδικό σχολείο το ζήτημα της εξωστρέφειας; δράσεις, παραστάσεις των παιδιών, επισκέψεις εξωτερικές;

A: φυσικά (.) νομίζω ότι είναι εε σε πολύ καλό βαθμό από επισκέψεις, αποδράσεις (.) εε οι γιορτές είναι πάρα πολύ ωραίες και φαντασμαγορικές (.) θα μπορούσαν

βέβαια να υπάρχουν και περισσότερα.. εε.. περισσότερες εκδηλώσεις που θα φέρνουν περισσότερο κόσμο προς το σχολείο να το γνωρίσει (.)

E: χμ..μάλιστα (.) έχεις κάποια σχέση εσύ προσωπική με συλλόγους ΑμεΑ;

A: ναι έχω (.) είτε από εθελοντισμό εε που έχω προσφέρει εκεί πέρα εε είτε από διάφορες εκδηλώσεις που καναν οι ίδιοι και τους πέτυχα ανά διαστήματα (.)

E: χμ.. ο οποίος τι σύλλογος ήτανε;

A: εε σύλλογος.. στην πόλη μου βεβαίως, όχι στη Δράμα τόσο πολύ, εε σύλλογος νοητικής υστέρησης (.) εε παιδιά με νοητική υστέρηση (.) όπου δραστηριοποιήθηκα πολλές φορές (.) να τους βοηθήσω εθελοντικά (.)

E: ναι (.) ωραία (.) το σχολείο το ειδικό έχει κάποια σχέση με τέτοιους συλλόγους είτε σε οποιοδήποτε επίπεδο (.) σαν σχολείο δηλαδή (.)

A: νομίζω πως όχι (.) δεν γνωρίζω (.) τα σχολεία γενικότερα ναι αλλά..

E: το συγκεκριμένο ειδικό (.)

A: όχι, το συγκεκριμένο δεν γνωρίζω (.)

E: οκ (.) υπάρχει υποστήριξη των εκπαιδευτικών και των ειδικοτήτων στους γονείς των παιδιών με ειδικές ανάγκες ή σε μέλη συλλόγων ατόμων ΑμεΑ;

A: υπάρχει (.) όσο μπορεί ε να δοθεί βοήθεια από το επιστημονικό προσωπικό και σύμφωνα πάλι με το.. με τη θέλησή τους υπάρχει θεωρώ ναι (.)

E: χμ.. εε πώς αντιμετωπίζει η κοινωνία, η τοπική κοινωνία τα παιδιά με ειδικές ανάγκες και τους γονείς τους;

A: εε.. θεωρώ ότι τα αντιμετωπίζει με καλό τρόπο, με.. ικανοποιητικά (.) πλέον (.) αυτά είναι πλέον, στις μέρες μας (.) εε εντάζει ό,τι δικαιούνται παίρνουνε βέβαια (.) δεν είναι ότι.. συνήθως όταν λέμε “αντιμετωπίζουν” πηγαίνει ο νους μας και στο οικονομικό επίπεδο (.)εε θεωρώ ότι αντιμετωπίζονται με σωστό τρόπο (.) έχουνε βέβαια εξέλιξη παραπάνω όσον αφορά οι δρόμοι, εε η ενσωμάτωση με τα.. με τα υπόλοιπα γενικά σχολεία (.) εντάζει (.) σε ένα καλό βαθμό είμαστε (.) πάντα χρειάζεται εξέλιξη σε όλα αυτά (.)

E: χμ.. εε.. τώρα, ποιος πιστεύεις ότι είναι συνοπτικά ο δικός σου ο ρόλος και οι αρμοδιότητές σου σε.. στο ειδικό σχολείο;

A: ο ρόλος μου είναι.. θες να μου πεις κάτι;

E: όχι (.)

A: α ωραία (.)

E: ναι ναι, περιμένω (.)

A: ε ο ρόλος μου είναι εε ξεκάθαρα να.. να είμαι με την οικογένεια, να στηρίζω την οικογένεια και να τους ε.. ενημερώνω για την εξέλιξη του παιδιού τους την φετινή σχολική χρονιά που διανύω κάθε χρόνο (.) εε.. όπου με χρειαστούν να μπορώ να ανταπεξέλθω (.) και φυσικά ε να είμαι στην εε.. ψυχολογική και εκπαιδευτική υποστήριξη του παιδιού στην καθημερινότητα (.)

E: χμ.. ωραία (.) με ποιους τρόπους θεωρείς ότι επιτυγχάνεται αυτός ο ρόλος;

A: με.. πολύ συνεργασία με τους γονείς (.) αυτό σημαίνει ότι θα πρέπει να ανταποκρίνονται στο κάλεσμά μου στο σχολείο (.) εε και φυσικά με τον καθημερινό προγραμματισμό εε στα πλαίσια του σχολείου με τα παιδιά (.) δηλαδή να υπάρχει πρόγραμμα ώστε να μπορώ να έχω σε ατομικές συνεδρίες είτε τις ομαδικές συνεδρίες όλα τα παιδιά του σχολείου (.)

E: χμ..ωραία (.)

A: φυσικά σε συνεργασία θεωρώ πάλι με ψυχολόγο, λογοθεραπευτή, το ειδικό εκπαιδευτικό προσωπικό θα είναι καλύτερο το αποτέλεσμα (.)

E: ωραία (.) τι θεωρείς εσύ προσωπικά επιτυχία στο έργο σου και ποιοι παράγοντες συμβάλλουν στην επιτυχία;

A: επιτυχία στο έργο μου εε θεωρώ η επικοινωνία μου και με τους γονείς και με τα παιδιά (.) εε οι παράγοντες που το κάνουν.. δεν ξέρω τώρα τι παράγοντες είναι να σου πω (.) η αλήθεια είναι (.) περισσότερο έχει να κάνει με την επικοινωνία προς τους γονείς και τα παιδιά (.) τον τρόπο επικοινωνίας (.)

E: χμ. ωραία (.) ε ποιες είναι οι πιο βασικές δυσκολίες που αντιμετωπίζεις στο έργο σου και που πιστεύεις ότι οφείλονται αυτές οι δυσκολίες;

A: εε οι δυσκολίες θεωρώ ότι είναι καθαρά στο ότι κάθε χρόνο καλούμαστε να δουλέψουμε σε ένα διαφορετικό χώρο (.) ε οπότε μέχρι να γνωρίσεις και να εγκλιματιστείς, να γνωρίσεις το προσωπικό και τα παιδιά και να εγκλιματιστείς στο χώρο, εε θεωρώ ότι περνάει πολύ εε βασικός χρόνος (.) εε στο να μπορείς να κάνεις εε ακόμη δουλειά με τα παιδιά (.) αυτό είναι ο κύριος.. το κύριο πρόβλημα θεωρώ (.)

E: ναι (.) ε.. αισθάνθηκες την ανάγκη να παρακολουθήσεις κάποια σεμινάρια ώστε να βελτιώσεις τις γνώσεις σου και να παρακολουθήσεις τις εξελίξεις στο χώρο της ειδικής αγωγής;

A: συνεχώς νομίζω ότι αισθάνομαι την ανάγκη αυτή (.) δεν φτάνουν ποτέ (.) καθημερινά και χρόνο με το χρόνο αντιμετωπίζουμε καινούργια πράγματα και μαθαίνουμε καινούργια πράγματα (.) οπότε αυτό δεν νομίζω ότι θα σταματήσει και ποτέ (.) η ανάγκη αυτή (.)

E: χμ.. ναι, ναι (.) τώρα αν σου ζητούσα να περιγράψεις κάποια περιστατικά που έχουν συμβεί στο ειδικό σχολείο, τι θα μπορούσες να αφηγηθείς; είτε κάποιο δυσάρεστο είτε κάποιο ευχάριστο (.) δηλαδή σου έχει μείνει κάτι στο μυαλό;

A: εε από ευχάριστο μου έχει μείνει εε θεωρώ η χαρά των παιδιών όταν τους πειράζεις στα διαλείμματα, που τα παιδιά είναι πιο ελεύθερα, πέρα από την.. την τάξη και την ώρα του μαθήματος και της συνεδρίας (.)

E: ναι (.)

A: όταν τα παιδιά είναι πιο ελεύθερα η αγάπη που σου δείχνουν (.) που έρχονται και σε αγκαλιάζουν και βάζουν το κεφάλι τους επάνω σου και σε φιλάνε (.) αυτό (.) πολύ συγκεκριμένο (.) εε κάτι αρνητικό σίγουρα μένει κάθε φορά και κάτι το οποίο όμως καλύπτεται με την προσπάθειά σου (.) δηλαδή η επιμονή κάποιων παιδιών, να μην μπορούν να συνεργαστούν και όλο αυτό το κομμάτι (.)

E: χμ.. ναι (.) σε έχει απασχολήσει το θέμα της ένταξης των παιδιών στην αγορά εργασίας; και η εκπαίδευση που παρέχεται στο ειδικό σχολείο βοηθάει αυτά τα παιδιά να ενταχθούν στο μέλλον στην αγορά εργασίας;

A: ε με έχει απασχολήσει (.) βέβαια στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση δεν θεωρώ ότι κάνουμε κάτι για αυτό (.) εε δεν θεωρώ δηλαδή ότι γίνεται δουλειά για το τι θα γίνει στο μέλλον με τα παιδιά αυτά στην πρωτοβάθμια (.) σε άλλες βαθμίδες γίνεται (.) στην πρωτοβάθμια δεν υπάρχει κάτι πέρα από το καθαρά εκπαιδευτικό κομμάτι του δασκάλου (.) στο να μάθουν τα παιδιά εε σύμφωνα με το στόχο που θα δώσει το κάθε παιδί σε συγκεκριμένα πράγματα (.)

E: ναι (.)

A: αλλά κάτι παραπάνω όχι (.) εμένα προσωπικά με έχει απασχολήσει πολλές φορές όμως (.) αλλά δεν γίνεται δουλειά πέρα από τα.. κάποια επαγγέλματα που μπορείς να κάνεις με εικόνες και παιχνίδια (.)

E: χμ.. τι νομίζεις ότι θα έπρεπε να κάνει η πολιτεία ως προς την εκπαίδευση ώστε να ενταχθούν στην κοινωνία τα παιδιά αυτά και να έχουν κάποια επαγγελματική αποκατάσταση στο μέλλον;

A: να τα αποδεχθεί σε μεγαλύτερο βαθμό (.) και να μπορέσουν να γίνουνε δομές ώστε να μπορούν να δουλεύουν τα παιδιά με ειδικές ανάγκες (.) γιατί αυτή τη στιγμή δεν υπάρχουν τέτοιες δομές (.) υπάρχουν δυο-τρεις διάσπαρτες σε όλη την Ελλάδα ας πούμε (.) εε να μπορούν να δίνονται λεφτά στα παιδιά αυτά (.) και φυσικά να βγαίνουνε για τα πιο συνεργάσιμα παιδιά και για τα παιδιά τα οποία μπορούν να εξελιχθούν και μαθησιακά, όπως ήδη υπάρχουν κάποιες θέσεις ΑμεΑ ας πούμε στο δημόσιο, να βγαίνουν περισσότερες (.)

E: χμ.. ναι (.) εάν σου ανέθεταν να λάβεις μέρος σε ένα σεμινάριο ειδικής αγωγής ποιες θεματικές θα οργάνωνες; τι νομίζεις ότι έχουν ανάγκη οι εκπαιδευτικοί της ειδικής αγωγής στο να μάθουνε; και γενικότερα το προσωπικό το εκπαιδευτικό (.)

A: εε οι.. το προσωπικό της ειδικής αγωγής;

E: ναι (.)

A: εγώ θεωρώ και από τη δική μου.. και από το δικό μου ρόλο ότι θα εε.. θα μιλούσα για τη σχέση με την οικογένεια (.) γιατί εε μπορεί να υπάρχει μία πολύ καλή συνεργασία και με το διευθυντή και με τον εκπαιδευτικό αλλά πάλι σταματάει σε ένα βαθμό (.) η οικογένεια χρειάζεται [συνεχώς βοήθεια και συνεχώς εξέλιξη..]

E: [πώς είπες ότι πάει] ναι..

A: ορίστε;

E: είπες πάει..

A: τί είπα; δεν άκουσα, δεν το κατάλαβα (.)

E: για τη συνεργασία όσον αφορά την οικογένεια και το σύμβουλο (.)

A: η συνεργασία υπάρχει λέω και με το διευθυντή και με τον εκπαιδευτικό (.) ούτως ή άλλως (.) αλλά θα.. εε προσπα.. δεν σταματάνε οι ανάγκες της οικογένειας στη μία φορά ή τις δύο που θα έρθει δηλαδή πρέπει να..

E: άρα να υπάρχει πιο συστηματική συνεργασία (.)

A: ακριβώς, ακριβώς (.) ακόμα και να μη θέλει ο γονιός να έβρισκε ένα τρόπο να γίνει (.)

E: χμ.. ναι (.) εε πώς θα μπορούσαν να βελτιωθούν οι συνθήκες για τους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές στο ειδικό σχολείο;

A: οι συνθήκες στο χώρο εννοείς

E: και οι συνθήκες εργασίας με τους εκπαιδευτικού, εκπαιδευτικούς.. εκπαιδευτικές συνθήκες (.) [γενικότερα]

A: θεωρώ με περισσότερο εκπαιδευτικό υλικό (.) εε γιατί δεν υπάρχει στο σχολείο (.) ή και ότι υπάρχει κατεστραμμένο (.) εε και με περισσ.. αυτό που έχω ξαναπεί και πριν με προσωπικό το οποίο δεν θα ανανεώνεται κάθε χρόνο (.) εε με χώρους οι οποίοι να είναι με περισσότερο καταρτισμένο εκπαιδευτικό υλικό θα έλεγα (.)

E: χμ.. ναι (.) τι θα έκανες για να είναι οι εκπαιδευτικοί ικανοποιημένοι μέσα στο σχολικό περιβάλλον; με τι θα αναπλήρωνες τις ελλείψεις; βέβαια τώρα είπες κάποια πράγματα για το υλικό, για το προσωπικό (.)

A: τις ελλείψεις εε.. βασικά αυτά είναι (.) στο να έχει.. στο να υπάρχει το εκπαιδευτικό υλικό (.) το να είναι στην ώρα τους εκπαιδευτικοί (.) εε και στο να υπάρχει καλύτερη δομή γενικότερα στα ειδικά σχολεία (.)

E: χμ.. αν ήσουν διευθύντρια του ειδικού σχολείου πώς θα το οργάνωνες, τι θα άλλαζες;

A: αν ήμουν διευθύντρια του ειδικού σχολείου θα εε.. αυτό που θα έκανα.. δεν νομίζω ότι θα άλλαζα κάτι συγκεκριμένο (.) το θέμα είναι ο σωστός χειρισμός του προσωπικού (.) ο ευδιάθετος

E: χμ..

A: εε.. με όρεξη και ότι να αντιλαμβάνομαι ότι και αυτοί οι άνθρωποι κουράζονται (.) αυτό (.) οπότε περισσότερο θα εστίαζα στην εε και στον προγραμματισμό, τον εκπαιδευτικό με.. με το πρόγραμμά τους αλλά κυρίως και στην ψυχολογική τους πλευρά (.)

E: χμ.. ναι (.) αν ήσουν σχολικός σύμβουλος τι θα άλλαζες στο ειδικό σχολείο;

A: αν ήμουν σχολικός σύμβουλος θα ασχολιόμουν λίγο περισσότερο με το ειδικό σχολείο (.) με τις ανάγκες του και.. και με τα προβλήματά του (.) γιατί υπάρχουν παιδιά με έντονα προβλήματα τα οποία χρειάζονται όντως βοήθεια (.) και δεν μπορούν με έναν ή δύο εκπαιδευτικούς (.)

E: χμ.. ναι (.) αν σου ανέθεταν το σχεδιασμό μιας πολιτικής, ας πούμε ότι ήσουν σε μία αρμόδια επιτροπή του Υπουργείου ας πούμε, για το ειδικό σχολείο, που θα επικεντρωνόσουν; τι θα έκανες για το ειδικό σχολείο;

A: εε θα έκανα.. για το ειδικό σχολείο της Δράμας είπα ότι έχει τελικά δεν θεωρώ ότι μάν χρειάζεται κάτι τόσο τρομερό (.) εε θα επικεντρώνονταν κυρίως στο εκπαιδευτικό υλικό που πρέπει να υπάρχουν..

E: χμ..

A: να υπάρχει στο ειδικό σχολείο (.) σε όλες τις ειδικότητες (.)

E: χμ.. ναι (.) και μια τελευταία ερώτηση (.) θεωρείς απαραίτητη την αξιολόγηση των εκπαιδευτικών; και γιατί;

A: εε δεν τη θεωρώ απαραίτητη (.) θεωρώ όμως ότι πρέπει να υπάρχει (.) με κάποιο τρόπο (.) δεν ξέρω αν θα πρέπει να είναι αυτός ο τρό.. εε.. ο.. τρόπος την ..τω.. τώρα σε αξιολογώ (.) εε θεωρώ ότι πρέπει να υπάρχει σε όλους (.) και στο διευθυντή, και στο σύμβουλο, και στους εκπαιδευτικούς και παντού (.) αλλά όχι από έναν άνθρωπο (.) ο ένας να αξιολογεί τον άλλο σε..εε σε κλίμα συνεργασίας (.) για να μπορεί να υπάρξει εξέλιξη (.)

E: χμ.. άρα ο σκοπός της αξιολόγησης να είναι εξελέγη στο εκπαιδευτικών (.)

A: η εξέλιξη βέβαια βέβαια (.) για αυτό θεωρώ ότι πρέπει να υπάρχει κιάλας (.) γιατί όταν δεν υπάρχει βαλτώνουμε (.)

E: χμ ..ναι (.) σε ευχαριστώ πάρα πολύ το χρόνο σου (.)

A: παρακαλώ πάρα πολύ(.)

Συνέντευξη με ψυχολόγο

E: καλησπέρα (.)

A: καλησπέρα (.)

E: είστε έτοιμη να αρχίσουμε τη συνέντευξη;

A: έτοιμη (.)

E: ωραία (.) εε μπορούμε να μιλάμε στον ενικό;

A: φυσικά (.)

E: ωραία (.) εε η ηλικία σου;

A: 40 (.)

E: ωραία (.) ε ποιες είναι οι σπουδές σου;

A: εε έχω τελειώσει το τμήμα ψυχολογίας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου και μετά έχω κάνει ένα τετραετές μεταπτυχιακό πρόγραμμα κοινωνικής-κλινικής ψυχολογίας (.)

E: χμ..ωραία (.) έχεις συμμετάσχει σε κάποιο άλλο επι.. επιμ..επιμορφωτικό πρόγραμμα; εκτός του μεταπτυχιακού;

A: σε διάφορα ε σεμινάρια μικρής όμως διάρκειας (.)

E: ναι (.) εε πόσα έτη προϋπηρεσίας έχεις;

A: ως ψυχολόγος ή γενικότερα στο Δημόσιο;

E: εε στο.. με το..στο σχολείο (.)

A: στο σχολείο..

E: όσον αφορά την εκπαίδευση τέλος πάντων (.) ναι (.)

A: α είναι η δεύτερη χρονιά (.)

E: χμ.. ε ήσουν σε ειδικό σχολείο πιο πριν;

A: ήμουνα στο ΕΕΕΕΚ και στο ΚΔΑΥ (.)

E: χμ. ωραία (.) είσαι ικανοποιημένη από την εργασία σου ως εκπαιδευτικός παιδιών με Ειδικές Ανάγκες; και σε ποιο βαθμό βιώνεις αυτή την ικανοποίηση;

A: σε σχέση με τη δουλειά αυτή καθεαυτή είμαι πάρα πολύ εε ικανοποιημένη (.) με τις συνθήκες που επικρατούν μονομερώς.. επιμέρους έχω κάποιες δυσκολίες (.)

E: όσον αφορά δηλαδή τα παιδιά; ως εκπαιδευτικός;

A: στα παιδιά είμαι πάρα πολύ ικανοποιημένη (.) είναι μία ανεξάντλητη πηγή ευχαρίστησης και ικανοποίησης (.)

E: χμ.. ωραία (.) τι έχει αλλάξει στη ζωή σου από τη στιγμή που μπήκες στην ειδική αγωγή; όσον αφορά συναισθήματα, προσωπικά βιώματα, εμπειρίες (.)

A: πριν μπω στην ειδική αγωγή εε είχα.. επειδή όλη η μου προηγούμενη εμπειρία είχε να κάνει με ενήλικες εε φοβόμουν ότι ίσως δεν θα μπορούσα να λειτουργήσω το ίδιο εύκολα εε με τα παιδιά (.) εε αυτό όμως, αυτή η σκέψη, πάρα πολύ γρήγορα διαψεύστηκε στην πράξη εε γιατί τα παιδιά εε.. μου έβγαλαν πάρα πολύ εύκολα εε.. συναισθήματα εε.. και.. υπάρχει μία πολύ μεγάλη ικανοποίηση (.) σε σχέση με αυτό (.) τι είδους συναισθήματα;

E: ναι, ποια είναι τα κυριότερα συναισθήματα που βιώνεις κατά τη διάρκεια του εκπαιδευτικού σου έργου;

A: εε.. χαρά, σίγουρα, που δουλεύω μαζί τους (.) εε αγωνία σε σχέση με το κατά πόσο μπορούν να αντιληφθούν και να εε.. ανταπεξέλθουν σε αυτά τα οποία προσπαθούμε να.. εε να κάνουμε (.) πολύ μεγάλη ικανοποίηση όταν τα καταφέρνουν (.) ε συγκίνηση όταν καταφέρνουν πράγματα ή όταν εκφράζουν τα συναισθήματά τους εε με πολλούς και διαφορετικούς τρόπους, κυρίως όχι λεκτικούς (.) εε αγωνία για το κατά πόσο εε κάνω σωστά τη δουλειά μου (.) διάφορα συναισθήματα (.)

E: χμ.. ε τι σε αποδυναμώνει, αποσυντονίζει, θλίβει στην εκπαίδευση; σχετικά με ειδικό σχολείο (.)

A: αυτό που με στεναχωρεί περισσότερο εε είναι ότι μπορεί να υπάρχουν μέσα στην εκπαίδευση άνθρωποι που είναι ακατάλληλοι να βρίσκονται σε αυτήν (.)

E: πώς αντιμετωπίζεις τα αρνητικά συναισθήματα που βιώνεις;

A: άλλες φορές προσπαθώ να εκλογικεύσω τις καταστάσεις (.) εε προσπαθώ να αποσπάσω την προσοχή μου από αυτά τα οποία με ενοχλούν σε άλλα πιο εε θετικά εε στοιχεία (.) εε άλλες φορές προσπαθώ να.. στην πράξη να αλλάξω τα πράγματα, τις καταστάσεις, για να αλλάξω κατόπιν και το πώς σκέφτομαι για αυτά και τα συναισθήματα (.) ανάλογα (.)

E: τώρα από την άλλη μεριά τι είναι αυτό που σε ευχαριστεί στο χώρο της εργασίας σου; βιώνεις συναισθήματα ικανοποίησης; είχες πει και πριν, στην αρχή βέβαια, χαρά-ευτυχία; συγκεκριμένα δηλαδή τι σε κάνει..

A: αν δεν υπήρχαν αυτά τα προβλήματα που προανέφερα θα ήμουν εε απόλυτα ικανοποιημένη από την εε μέχρι τώρα παρουσία μου στη.. στο χώρο της εκπαίδευσης (.) εε αυτό που με ευχαριστεί περισσότερο είναι η ίδια η επαφή με τα παιδιά (.) αλλά και επαφή με τους συναδέλφους (.) όλα αυτά που μπορείς να.. να δεις, να μάθεις και να σε κάνουν καλύτερο άνθρωπο τελικά (.)

E: χμ.. ναι (.) εε σε ενδιέφερε πάντοτε να είσαι σε ένα ειδικό σχολείο; και γιατί το επέλεξες το ειδικό σχολείο;

A: εε στην αρχή της εε επαγγελματικής μου πορείας, ε είχα κάνει μία διαφορετική επιλογή (.) εε πολύ αργότερα ήρθε η σκέψη εε.. να ασχοληθώ με την ειδική αγωγή εε και προέκυψε και σαν ανάγκη στα πλαίσια μιας αλλαγής εε επαγγελματικής (.) ήρθε νομίζω και την πιο κατάλληλη στιγμή (.) όταν δηλαδή στο άλλο το κομμάτι εε είχε αρχίσει να υπάρχουν.. είχαν αρχίσει να υπάρχουν σημάδια κόπωσης εε ψυχικής κυρίως (.)

E: χμ.. εε αν σου ζητούσα να μου περιγράψεις το περιβάλλον του ειδικού σχολείου πώς θα το περιέγραφε;

A: ως χώρος ή ..;

E: από όλες τις απόψεις (.) και εργασιακό περιβάλλον και περιβάλλον ως χώρος (.)

A: εε.. ως ειδικότητα έχω την εε.. δυνατότητα ε να δουλεύω τόσο εξατομικευμένα όσο και ομαδικά (.) εε αυτό μου δίνει σίγουρα μία μεγάλη ευελιξία (.) έχω τον προσωπικό μου χώρο που μπορώ να εε.. εφαρμόσω πράγματα που έχω στο μυαλό μου εε μαζί με τα παιδιά (.) εε μπορώ όμως να είμαι και μέσα στην τάξη μαζί με τον εκπαιδευτικό της τάξης εε και να κάνουμε παρεμβάσεις εκεί (.) επομένως το περιβάλλον είναι ένα περιβάλλον που ενδείκνυται για να κάνω αυτό το οποίο κάνω (.) εε τόσο σε επίπεδο χωρικό, χωροταξικό όσο και επίπεδο οργάνωσης (.)

E: χμ.. εε θεωρείς πως το προσωπικό που στελεχώνει την ειδική αγωγή.. το ειδικό σχολείο, συγγνώμη, είναι απόλυτα καταρτισμένο στην Ειδική Αγωγή;

A: εε.. απόλυτα καταρτισμένο στην ειδική αγωγή... οι περισσότεροι συνάδελφοι έχουν κατάρτιση στην ειδική αγωγή (.) εε από εκεί και πέρα η εκπ.. η κατάρτιση είναι μία έννοια η οποία είναι δεν.. είναι διευρυμένη (.) εκτός από τη θεωρητική κατάρτιση υπάρχει και το κομμάτι της εε πρακτικής ουσιαστικά και της εμπειρίας (.) εε οπότε είναι μάλλον έτσι μία συνάρτηση αυτό εε που συζητάμε (.) εε θεωρώ ότι αυτό που είναι πολύ σημαντικό όμως πέρα από την κατάρτιση είναι και η διάθεση να.. να κάνεις πράγματα στην ειδική αγωγή (.)

E: χμ. εε αισθάνεσαι ότι σε αντιμετωπίζουν διαφορετικά οι υπόλοιποι συνάδελφοι ή η τοπική κοινωνία λόγω της απασχόλησής σου στο ειδικό σχολείο;

A: όχι δεν αισθάνομαι κάτι τέτοιο (.) οι περισσότεροι βέβαια άνθρωποι που ήξεραν ότι δούλευα σε ένα άλλο πλαίσιο με ρώτησαν για ποιο λόγο εε αποφάσισα να κάνω αυτή

τη μεγάλη αλλαγή εε στη ζωή μου αλλά δεν είδα κάποια διαφορετική αντιμετώπιση (.) οι περισσότεροι αναρωτιούνται εε ο πόσο δύσκολο είναι αυτό (.) έχουν μία τέτοια εικόνα δηλαδή στο μυαλό τους (.)

E: εε πώς θα περιέγραφες το επίπεδο συνεργασίας σου με το υπόλοιπο διδακτικό προσωπικό του σχολείου; και σε ποιους τομείς επικεντρώνεται η συνεργασία σου;

A: η συνεργασία με το σύνολο των συναδέλφων, τόσο των εκπαιδευτικών όσο και των ειδικοτήτων, εε.. είναι πολύ καλή (.) εε υπάρχει αμοιβαία εκτίμηση, εε κατανόηση, σεβασμός των ορίων εε του καθενός (.) εε και με την συντριπτική πλειοψηφία.. αυτό ισχύει για τη συντριπτική πλειοψηφία των συναδέλφων (.) όπως βεβαίως όμως εε σε όλες τις καταστάσεις εε και σε όλα τα πλαίσια υπάρχουν και άνθρωποι με τους οποίους εε δεν μπορείς να συνεργαστείς το ίδιο καλά και αποδοτικά (.) αυτό όμως ισχύει σε όλες τις σχέσεις, όχι μόνο σε επίπεδο σχολείου (.)

E: ε και σε ποιους τομείς επικεντρώνεται η συνεργασία σας;

A: η συνεργασία μας επικεντρώνεται εε.. στο κομμάτι εε.. της καλύτερης διαχείρισης των θεμάτων που προκύπτουν για τα παιδιά (.) το κάθε ένα μεμονωμένα (.) είτε σε επίπεδο τάξης είτε μεμονωμένα δηλαδή (.) εε των προβλημάτων που μπορεί να προκύπτουν (.) των κρίσεων που μπορεί να προκύπτουν (.) αλλά και των τομέων δράσης που πολλές φορές επικαλύπτονται (.) δηλαδή, για παράδειγμα, εε η ψυχοκινητική είναι ένας τομέας δράσης που δεν αφορά μόνο τη δική μου ειδικότητα, αφορά και άλλες ειδικότητες και είναι μία.. ένα πολύ καλό πεδίο για να υπάρχει μία συνεργασία μεταξύ μας (.)

E: χμ.. συνηθίζεις να συζητάς προβλήματα των παιδιών στο σχολικό περιβάλλον με τους υπόλοιπους εκπαιδευτικούς;

A: εε είναι αυτονόητο αυτό (.) εε προφανώς τα συζητάμε (.) εε ανταλλάσσουμε τους προβληματισμούς μας, εε τις ιδέες που μπορεί να έχουμε (.) αυτό είναι πάρα πολύ βοηθητικό ούτως ή άλλως (.)

E: χμ.. άρα ανταλλάσσεις απόψεις με τους άλλους εκπαιδευτικούς; που είναι η επόμενη ερώτηση (.)

A: βεβαίως (.) βεβαίως (.) απόψεις, εε σκέψεις, προβληματισμούς (.) ο,τιδήποτε μπορεί να αφορά εε μεμονωμένα.. μεμονωμένους μαθητές, αλλά και όλη την τάξη (.)

E: χμ.. όσον αφορά αν αναπτύσσονται σχέσεις μεταξύ εκπαιδευτικών των γενικών σχολείων; ή αντίστοιχα της ειδικότητάς σου που είναι σε γενικά σχολεία;

A: αν εγώ έχω [αναπτύξει δηλαδή σχέσεις];

E: [ναι ναι ναι] (.)

A: η αλήθεια είναι ότι τους λίγους μήνες που βρίσκομαι στο ειδικό σχολείο η βασική μου προτεραιότητα ήταν να εστιάσω σε αυτό που γίνεται μέσα στο σχολείο (.) να καταλάβω πώς λειτουργεί το πλαίσιο (.) εε και να μπορέσω να είμαι όσο το δυνατόν πιο εε αποτελεσματική και αποδοτική (.) ακόμα επομένως το άνοιγμα προς τα.. τα γενικά σχόλια εε δεν έχει ε γίνει (.) εε είναι όμως μία πάρα πολύ καλή προοπτική, αυτή (.) στα πλαίσια ίσως μίας συνεκπαίδευσης, κάποιο [συγκεκριμένο..]

E: γενικά συμβαίνει αυτό; δηλαδή αναπτύσσονται γενικότερα σχέσεις μεταξύ εκπαιδευτικών και γενικών; αν το έχεις εσύ παρατηρήσει, βιώσει (.)

A: εγώ αυτό που βλέπω αυτή τη στιγμή στο σχολείο εε σε αυτό που βλέπω δεν το έχω εντοπίσει να συμβαίνει ιδιαίτερα (.) μέσα από κάποιες πολύ συγκεκριμένες δράσεις που μπορεί να αναπτύσσονται εε οι οποίες όμως είναι.. ουσιαστικά υπάρχουν και καταδεικνύουν τη διαφορά ανάμεσα στα σχολεία ε γενικής κατεύθυνσης και ειδικής κατεύθυνσης (.) για παράδειγμα, εε το ότι μπορεί να υπάρχει μία συνέντευξη εε την ημέρα.. ε την παγκόσμια ημέρα για τα άτομα με ειδικές ανάγκες, αυτό περισσότερο καταδεικνύει.. καταδεικνύει το πόσο διαφορετικοί είμαστε παρά το πόσο ίδιοι εε είμαστε (.) εε αλλά αν μπορούσε κανείς να πει ότι ίσως είναι και μία καλή αρχή (.)

E: χμ.. εε όσον αφορά τη συνεργασία σου με το υπόλοιπο επιστημονικό προσωπικό ψυχολόγοι, κοινωνικοί λειτουργοί, λογοθεραπευτές, εργοθεραπευτές, που είπες και πριν ότι υπάρχει καλή συνεργασία, υπάρχουν κοινοί στόχοι δραστηριοποίησης;

A: εε η συνεργασία είναι πάρα πολύ.. πάρα πολύ καλή (.) εε ο βασικός άξονας είναι πώς θα μπορέσουμε να βοηθήσουμε το κάθε παιδί να πάει εε εκεί που μπορεί να φτάσει (.) γιατί κάθε παιδί μέσα στο σχολείο έχει διαφορετικές δυνατότητες (.) εγγενείς τουλάχιστον δυνατότητες (.) οπότε εε νομίζω ότι ο βασικός κοινός μας στόχος είναι αυτός (.) το πώς φτάνουμε στο στόχο μέσα από.. ο καθένας μέσα από την ειδικότητά του, αυτό σίγουρα έχει να κάνει με την κατάρτιση του καθενός μας (.) αλλά

λειτουργούμε όπως είπα και πριν πάρα πολλές φορές επικαλύπτοντας ο ένας τον άλλον καθώς οι στόχοι είναι κοινοί (.)

E: εε πώς θα περιέγραφες τη συνεργασία σου με τους γονείς των μαθητών σου;

A: εε μία.. ένα από τα πρώτα με.. εε.. ένα από τα πρώτα μελήματα που είχα ερχόμενη στο σχολείο είναι ακριβώς αυτό (.) άλλωστε είναι και κομμάτι το εε.. των καθηκόντων μου εε που έχει ένας ψυχολόγος μέσα στο σχολείο (.) η μέχρι τώρα συνεργασία εε.. μπορώ να την αξιολογήσω και να την περιγράψω σαν πολύ καλή (.) υπάρχει εε.. φαίνεται να υπάρχει διάθεση από την πλευρά των γονιών και ανταπόκριση στο κάλεσμά μας (.) αυτό βέβαια θα φανεί και μέσα στο χρόνο περισσότερο (.)

E: εε για τη συνεργασία με σχολικό σύμβουλο, ΚΕΔΔΥ, προϊστάμενο πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης; υπάρχει τέτοιου είδους συνεργασία;

A: εε.. η συνεργασία με την έννοια της συνεργασίας εε δεν υπήρξε (.) εε υπήρξαν.. δημιουργήθηκαν προβλήματα και τα προβλήματα οδήγησαν σε ανάγκες που έφεραν κάποιους από αυτούς τους ανθρώπους μέσα σε αυτό το σχολείο (.) εε η παρουσία τους είχε περισσότερο τον σκοπό της επίλυσης των προβλημάτων (.) εε και αυτό είναι αρκετά λυπηρό (.) από κει και πέρα μακροπρόθεσμα θέλω να πιστεύω ότι θα υπάρχει αυτή η συνεργασία (.) σε ότι αφορά το ΚΕΔΔΥ τώρα συγκεκριμένα, μας ζητήθηκε εε για τους μαθητές μας οι οποίοι εε θα φύγουν από το σχολείο εε φέτος για να μπου σε επόμενες βαθμίδες εκπαίδευσης (.)

E: χμ..

A: μας ζητήθηκαν σχετικές αξιολογήσεις εε οι οποίες και δόθηκαν (.) εε..πιο επισταμένη συνεργασία δεν υπάρχει (.)

E: χμ.. εε και τελευταία όσον αφορά τη συνεργασία (.) αν υπάρχουν σχέσεις των εκπαιδευτικών με τις κοινωνικές υπηρεσίες του δήμου (.) ψυχολόγους, κοινωνικούς λειτουργούς..ή δεν υπήρχε κάτι ως τώρα;

A: μία φορά μόνο χρειάστηκε να γίνει αυτό εε στο σχολείο (.)

E: ναι (.)

A: εε για μία πολύ συγκεκριμένη περίπτωση εε μαθητή εε του σχολείου, όπου υπήρχε μία εε.. συνεργασία περισσότερο εε ανάμεσα σε συναδέλφους για το πώς θα είναι καλό να κινηθούμε εε για να μην υπάρχουν προβλήματα (.)

E: χμ..

A: εε.. να είμαστε νόμιμοι και.. να μην ξεφύγουμε των αρμοδιοτήτων που μας δίνει.. που ορίζει ο νόμος (.) εε μέχρι εκεί (.)

E: χμ.. εε έχει απασχολήσει το σχολείο το ζήτημα της εξωστρέφειας; όπως μου είπες και πριν κάποιες δράσεις, παραστάσεις, επισκέψεις σε υπηρεσίες του δήμου ή σε ιστορικούς χώρους; γενικά βγαίνει δηλαδή το σχολείο προς τα έξω;

A: ε το σχολείο εε έχει βγει κάποιες φορές προς τα έξω (.) εε ας πούμε μία από αυτές τις φορές, στο διάστημα που βρίσκομαι εγώ στο σχολείο αυτό έχει συμβεί εε δύο φορές (.) ε μία φορά για την παρακολούθηση μιας θεατρικής παράστασης και μία ακόμα φορά στα πλαίσια της συνεύρεσης για την παγκόσμια ημέρα των ατόμων με ειδικές ανάγκες (.) εε η γνώμη μου βέβαια είναι ότι αυτό εε περισσότερο καταδεικνύει την εσωστρέφεια παρά την εξωστρέφεια που έχει το σχολείο (.)

E: χμ..

A: δηλαδή θα έπρεπε το σχολείο να είναι πιο μέσα στην κοινότητα (.) εε να έχει περισσότερες δράσεις (.) εε ας ελπίσουμε ότι αυτό μπορεί να γίνει στο μέλλον (.)

E: εε ωραία (.) έχεις κάποια ποια η σχέση με κάποιο σύλλογο ΑΜΕΑ; είχες ποτέ;

A: εε.. όχι (.)

E: χμ..

A: εε ποτέ δεν ήμουνα μέλος κάποιου συλλόγου ή φίλος, τυπικά τουλάχιστον (.) συμμετείχα περισσότερο στην ενίσχυση των δράσεων του που..που κάνανε (.)

E: χμ..

A: εε κυρίως στα πλαίσια της προηγούμενης εε επαγγελματικής μου ενασχόλησης (.) εε που αφορούσε πάλι άτομα με ειδικές ανάγκες αλλά εε σε ένα άλλο πλαίσιο (.)

E: χμ.. αυτοί τι σύλλογοι ήταν τι σύλλογοι ΑΜΕΑ; τι..;

A: είχαν να κάνουν περισσότερο με..με άτομα εε που εμφανίζουν ψυχιατρικού τύπου εε διαταραχές εε και τις οικογένειές τους (.)

E: χμ.. υπάρχει υποστήριξη των εκπαιδευτικών στους γονείς των παιδιών με ειδικές ανάγκες ή και σε μέλη συλλόγων ατόμων ΑΜΕΑ;

A: από πού από..

E: από.. από σας (.) από τους εκπαιδευτικούς (.) τις ειδικότητες (.)

A: [αν υπάρχει..;]

E: [προς γονείς των παιδιών]

A: ναι..

E: και ή προς μέλη που.. συλλόγων εε ετόμων ΑΜΕΑ (.)

A: προς τους γονείς των παιδιών η υποστήριξη δίνεται και είναι αυτονόητο ότι θα πρέπει να δίνεται εε.. όποια στιγμή το επιθυμούν και το έχουν ανάγκη (.)

E: χμ..

A: εμείς προσπαθούμε αυτό να το βάλουμε και σε μία πιο συστηματική βάση (.) μέσα από τις συναντήσεις που έχουμε μαζί τους (.) εε προς το παρόν κινούμαστε σε αυτό το επίπεδο (.)

E: χμ.. ναι (.) πώς πιστεύεις ότι αντιμετωπίζει η τοπική κοινωνία τα παιδιά αυτά και τους γονείς τους;

A: εντάξει είναι δακτυλοδεικτούμενα ακόμα (.) εε προκαλούν την.. η θέα ενός παιδιού με ειδικές ανάγκες ακόμα προκαλεί εε την συγκίνηση, τον.. τη συμπόνια εε κάποιες φορές δυστυχώς και τον οίκτο εε των ανθρώπων της τοπικής κοινωνίας (.) εε νομίζω ότι υπάρχει μία στροφή όσον αφορά τον τρόπο που οι γονείς εε το αντιμ.. ατόμων με ειδικές ανάγκες το αντιμετωπίζουν (.) δηλαδή ενώ παλιότερα υπήρχε πολύ μεγάλη εσωστρέφεια, το πρόβλημα δεν είναι κυρίως μέσα στο σπίτι, τώρα οι πιο νέοι γονείς εε και αφού περάσουν από το πρώτο στάδιο που έχει να κάνει με την αποδοχή αυτού που του συμβαίνει μετά τη διάγνωση, εε η μεγάλη πλειοψηφία εε θέλει να ανοίξει το πρόβλημα προς την κοινωνία (.) αυτό αντιλαμβάνομαι (.)

E: μάλιστα (.) συνοπτικά ποιος πιστεύεις ότι είναι ο ρόλος σου και οι αρμοδιότητές σου στο ειδικό σχολείο;

A: εε νομίζω ότι είναι πολυδιάστατος (.) έχει να κάνει τόσο με τους μαθητές (.) αυτούς καθεαυτούς (.) εε.. την υποστήριξη και την ενίσχυση εε των δεξιοτήτων τους εε όχι σε όλα τα.. κυρίως στους τομείς που άπτονται της δικής μου ειδικότητας (.) έχει να κάνει επίσης με την εε συνεργασία και την υποστήριξη με τους γονείς (.) στο οικογενειακό τους πλαίσιο (.) εε τη διαχείριση των θεμάτων που μπορεί να προκύπτουν εε για αυτά (.) με τους ίδιους τους συναδέλφους εκπαιδευτικούς ε και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν μέσα στο σχολείο (.) εε.. και είμαι βεβαίως και ζητήματα που έχουν να κάνουν και με διοικητικά θέματα σε σχέση με το σχολείο (.)

E: με ποιους τρόπους θεωρείς ότι επιτυγχάνεται ο ρόλος σου; τι θεωρείς επιτυχία στο έργο σας και ποιοι παράγοντες συμβάλλουν στην επιτυχία;

A: βασικό κομμάτι για να μπορεί κάτι να.. επειδή θεωρώ ότι σε ένα ειδικό σχολείο κανείς δεν λειτουργεί σαν μονάδα (.) αν λειτουργεί σαν μονάδα εε τότε υπάρχει πρόβλημα (.) ένα.. όλα τα σχολεία αλλά και ένα παραπάνω τα ειδικά σχολεία για να μπορούν να λειτουργήσουν χρειάζονται ομάδες (.)

E: χμ..

A: εε επομένως βασικό.. βασικός άξονας για την επιτυχία ολονών μας μεμονωμένα είναι να υπάρχει μία πολύ καλή συνεργασία μεταξύ μας (.) εε από κει και πέρα όταν επιτυγχάνεται αυτό εε... χρησιμοποιούμε διάφορα εργαλεία (.) ο καθένας μεμονωμένα στη δουλειά του για να πετύχει αυτό που.. εε που θέλει εε και το.. στη δική μου την περίπτωση για να μπορώ να θεωρήσω ότι αυτό που κάνω είναι επιτυχημένο εε αυτό έχει να κάνει με αυτό που εισπράττω τόσο από τα ίδια τα παιδιά εε την αποδοχή δηλαδή εε και αυτό που μου επικοινωνούν όταν βρίσκονται κοντά μου (.) εε έχει να κάνει με το.. με τη συνεργασία με τους γονείς εε και το ποσό και αυτοί βοηθούν εε στους στόχους εε που έχουμε θέσει (.) εε νομίζω ότι όλα αυτά καθιστούν επιτυχημένο όλα.. (3) επιτυχημένο το ρόλο μας (.)

E: ωραία (.) ποιες είναι οι βασικότερες δυσκολίες που αντιμετωπίζεις στο έργο σου και που θα τις απέδιδες;

A: εε αυτό που είναι δύσκολο ε όταν σε ένα σχολ.. είναι το γεγονός ότι ο.. η οργάνωση και ο συγχρωτισμός όλων αυτών των ανθρώπων που βρίσκονται μέσα στο ειδικό σχολείο προς όφελος των παιδιών (.) εε.. οπότε πάρα πολλές δυσκολίες προκύπτουν από αυτό (.) εε από κει και πέρα εε αν.. υπάρχουν σίγουρα ζητήματα που έχουν να κάνουν με ζητήματα έλλειψης χρηματοδότησης, ώστε να γίνουν αγορές εε εργαλείων προς όφελος των παιδιών (.) εε έχουν να κάνουν με ζητήματα εε διαχείρισης εε από τους.. από το.. από τους διευθυντές ας πούμε των θεμάτων που μπορεί να προκύπτουν (.) εε νομίζω ότι αυτές έχουν.. δηλαδή έχουν να κάνουν τόσο με τις ίδιες τις.. εε τόσο με τους ανθρώπους που απαρτίζουν εε το σχολείο και την μεταξύ τους σχέση όσο και τα πρακτικά ζητήματα που μπορεί να προκύπτουν από το σχολείο.. στο σχολείο μέσα (.)

E: ωραία (.) εε αισθάνθηκες την ανάγκη να παρακολουθήσεις κάποιο.. κάποια σεμινάρια ώστε να βελτιώσεις ή να εμπλουτίσεις τις γνώσεις σου ως ψυχολόγος και για να παρακολουθήσεις και τις εξελίξεις στο χώρο της ειδικής αγωγής;

A: ε από την πρώτη στιγμή υπάρχει ε η σκέψη εε.. του να εε κάνω κάτι πιο συστηματικά (.) πέρα δηλαδή από την προσωπική αναζήτηση και την εε.. προσπάθεια εε.. να κάνω κάτι πιο συγκεκριμένο και πιο συστηματικό (.) ίσως μέσα από κάποια σεμινάρια ή ίσως από κάποιο καινούργιο εε μεταπτυχιακό (.)

E: χμ..

A: εε ακόμα δεν έχω καταλήξει αλλά σε κάθε περίπτωση θεωρώ ότι η εκπαίδευση είναι κάτι το οποίο δεν τελειώνει ποτέ (.) άρα πάντα θα υπάρχει ανάγκη να μάθεις κάτι καινούργιο (.)

E: ναι (.) αν σου ζητούσα να περιγράψεις περιστατικά που συνέβησαν στο σχολείο τι θα μπορούσες να αφηγηθείς; είτε ευχάριστα είτε δυσάρεστα (.) κάτι που να σου έχει μείνει δηλαδή στο.. στη μνήμη (.)

A: εε.. καθημερινά συμβαίνουν περιστατικά (.) εε τα οποία μπορεί να είναι.. (διακοπή από εξωτερικό παράγοντα).. κάθε μέρα λοιπόν γίνονται πάρα πολλά περιστατικά εε τα οποία προκαλούν έντονα συναισθήματα (.) είτε θετικά είτε αρνητικά (.) εε.. νομίζω ότι εε.. αρνητικά.. στα αρνητικά εε.. θα έλεγα κάποιες κρίσεις μεμονωμένες κάποιων μαθητών οι οποίες ήταν πολύ δύσκολες στη διαχείρισή τους (.) με σοβαρά επεισόδια

αυτοτραυματισμού και η εκδήλωση επιθετικής συμπεριφοράς (.) αυτό θα ήταν σίγουρα ένα τέτοιο αρνητικό γεγονός (.)

E: χμ..

A: εε από κει και πέρα θετικά εε όλες.. στα θετικά είναι όλες.. πάντοτε είναι άμεσα συνυφασμένα με εκδηλώσεις αγάπης των παιδιών αυτά (.) είτε στο διάλειμμα είτε εε.. σε.. σε.. μέσα στην τάξη είτε σε εκδηλώσεις που κάνουμε για το σχολείο (.)

E: ωραία (.) εε σε έχει απασχολήσει το θέμα της ένταξης των παιδιών στην αγορά εργασίας; η εκπαίδευση που παρέχεται στο ειδικό σχολείο βοηθάει τα παιδιά να ενταχθούν στο μέλλον στην αγορά εργασίας;

A: εε προφανώς με έχει απασχολήσει σε ένα μακροπρόθεσμο πλαίσιο (.) εε αυτή τη στιγμή στο σχολείο η έμφαση δίνεται κυρίως εε στην απόκτηση και ενίσχυση των δεξιοτήτων των παιδιών εε.. σε βασικά στάδια εε εκπαίδευσης.. εκπαίδευσης (.) από κει και πέρα υπάρχουν επόμενες βαθμίδες που ασχολούνται περισσότερο με το προεπαγγελματικό (.) εε άλλωστε τα παιδιά που έρχονται στο δικό μας το σχολείο είναι ηλικιακά αρκετά μικρά για να μπουν στην αγορά εργασίας (.)

E: χμ.. τι νομίζεις ότι θα έπρεπε να κάνει η πολιτεία ως προς την εκπαίδευση των.. ώστε να ενταχθούν στην κοινωνία και να έχουν κάποια επαγγελματική αποκατάσταση;

A: θεωρητικά εε η κοινωνία.. η πολιτεία έχει θεσπίσει διαφορετικές βαθμίδες εκπαίδευσης για να μπορούν σιγά σιγά τα παιδιά να ενταχθούν (.) εε όμως η αλήθεια είναι ότι στην πράξη τα πράγματα είναι αρκετά διαφορετικά (.) εε.. τα παιδιά που.. ε τα δικά μας περισσότερο.. τα περισσότερα βρίσκονται εε σε.. έχουν μεγάλες δυσκολίες στην εξυπηρέτηση και επομένως η έμφαση δίνεται κυρίως σε αυτό (.) ε στο να μπορέσουν τέλος να αποκτήσουν βασικές αρχές στην.. για την καθημερινή τους διαβίωση (.)

E: χμ.. εάν σου ανέθεταν να λάβεις μέρος σε ένα σεμινάριο ειδικής αγωγής ποια.. ποιες θεματικές θα οργάνωνες; τι νομίζεις ότι έχουν ανάγκη οι εκπαιδευτικοί της ειδικής αγωγής ώστε να μάθουν;

A: ε νομίζω ότι αυτό που θα έκανα ε θα ήταν να ασχοληθώ περισσότερο με την επίδραση που έχει πάνω στους εκπαιδευτικούς εε.. η.. εε.. η ίδια η εκπαιδευτική διαδικασία με τα παιδιά με με ειδικές ανάγκες (.) ε αυτό δηλαδή που θα.. θα έδινα

περισσότερο έμφαση σε αυτό το κομμάτι (.) στην επίδραση στους ίδιους τους εκπαιδευτικούς, εε στην εξουθένωση που μπορεί.. στην επαγγελματική εξουθένωση που μπορεί να νιώθουν λόγω της ενασχόλησης εε.. της συγκεκριμένης και το τι θα μπορούσαμε να κάνουμε για αυτό (.)

E: χμ.. πώς θα μπορούσαν να βελτιωθούν οι συνθήκες για τους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές; στο σχολείο το ειδικό (.)

A: νομίζω ότι οι συνθήκες πάντα μπορούν να βελτιώνονται ούτως ή άλλως (.) εε.. από εκεί και πέρα στο δικό μας το σχολείο επειδή υπάρχουν ζητήματα διαχείρισης και οργάνωσης αν αυτά εε αντιμετωπίζονταν νομίζω ότι θα άλλαζε σε πολύ μεγάλο βαθμό η καθημερινότητα μας (.) και για τους εκπαιδευτικούς και για τους μαθητές (.)

E: ναι (.) τι θα έκανες για να είναι οι εκπαιδευτικοί ικανοποιημένοι μέσα στο σχολικό περιβάλλον; με τι θα αναπλήρωνες τις ελλείψεις;

A: νομίζω ότι όλοι ε έχουμε εικόνα του ποια είναι τα δεδομένα στην την εκπαίδευση στην Ελλάδα και ποιες είναι οι ελλείψεις που υπάρχουν (.) αυτό.. επομένως το να περιμέναμε περισσότερα πράγματα από αυτά που μπορούν να μας δοθούν θα ήταν ίσως και τοπικό (.) περισσότερο έμφαση εε.. θα έδινα στη σχέση μεταξύ των εκπαιδευτικών εε και στην συνεργασία, την υποστήριξη, την αλληλεπικάλυψη μεταξύ τους (.) όταν υπάρχει ένα καλό κλίμα υπάρχει και μία ικανοποίηση μέσα στο σχολείο (.)

E: ναι (.) αν ήσουν διευθύντρια του ειδικού σχολείου πώς θα το οργάνωνες; τι θα άλλαζες;

A: αν ήμουν διευθύντρια του ειδικού σχολείου... νομίζω ότι θα προσπαθούσα σε πρώτη φάση να έχω μία πολύ καλή συνεργασία εε με τους εκπαιδευτικούς μεμονωμένα και με το σύλλογο διδασκόντων εε συνολικά (.) θα προσπαθούσα να αφουγκραστώ τις ανάγκες τους και τα προβλήματά τους (.) εε και μαζί τους να βοηθήσω εε σε σχέση με αυτό (.) θα έδινα περισσότερη έμφαση δηλαδή σε αυτό (.)

E: χμ.. μάλιστα (.) αν ήσουν σχολικός σύμβουλος τι θα άλλαζες στο ειδικό σχολείο;

A: νομίζω επειδή στο δικό μας το σχολείο εε τα προβλήματα έχ.. είναι κυρίως διοικητικά θα είναι μεγάλη έμφαση στην αντιμετώπιση αυτών των προβλημάτων εε τα οποία ε δημιουργούν μεγάλο.. μεγάλη σύγχυση εε και επηρεάζουν πάρα πολύ το..το κλίμα (.) πρώτα από όλα σε σχέση με αυτό θα ασχολιόμουν (.) από κει και πέρα εε..

ίσως θα προσπαθούσα ε να καλύψω και ανάγκες υλικοτεχνικές (.) εε να εντάξω κάποιες επιπλέον εε.. δράσεις μέσα στο σχολείο (.)

E: ναι (.)

A: αυτά (.)

E: εάν σου ενέθεται το σχεδιασμό μιας πολιτικής για το Ειδικό σχολείο που θα επικεντρωνόσουν;

A: που θα επικεντρωνόμουν; νομίζω ότι α.. ε.. ένα μεγάλο πρόβλημα στο ειδικό σχολείο είναι η.. το ότι δεν υπάρχει μόνιμο προσωπικό και κάθε χρόνο λειτουργούν.. λειτουργεί με αναπληρωτές (.) αυτό είναι πρόβλημα γιατί τα παιδιά εε επειδή ακριβώς έχουν συγκεκριμένες έτσι ιδιαιτερότητες χρειάζονται σταθερά πρόσωπα αναφοράς (.) όταν λοιπόν κάθε χρόνο αλλάζει το πρόσωπο αναφοράς καταλαβαίνεις ότι είναι πολύ δύσκολο(.) ε με τη νέα χρονιά τα παιδιά θα πρέπει να προσαρμοστούν εκ νέου σε μία καινούργια πραγματικότητα (.) σε πρώτο λοιπόν εε και πολύ σημαντικό επίπεδο θα έδινα έμφαση σε αυτό (.) το να υπάρχουν μόνιμες προσλήψεις, να υπάρχουν σταθερά πρόσωπο κάθε χρόνο στο σχολείο και να στελεχώνονταν τα σχόλια από εκεί και πέρα επιπλέον με νέες ειδικότητες εε ανοίγοντας έτσι και τις προοπτικές που έχει το σχολείο (.) για παράδειγμα εε μουσικός, εε μουσικός, εε γεωπόνος (.) διάφορες ειδικότητες καινούργιες (.) που στο σχολείο μας δεν υπάρχουν αυτή τη στιγμή (.)

E: ωραία (.) και τελευταία ερώτηση (.) θεωρείς απαραίτητη την αξιολόγηση των εκπαιδευτικών και γιατί;

A: εγώ γενικότερα θεωρώ ότι ε κάθε ένας από μας εφόσον δουλεύει θα πρέπει πρώτα να κάνει την προσωπική του αξιολόγηση εε και να προσπαθεί να γίνεται καλύτερος (.) ε το θέμα της αξιολόγησης είναι πολύ ευρύ (.) δεν είμαι αρνητική ως προς αυτό με την έννοια της.. το ότι αν αποτελεί κέντρο για να γινόμαστε καλύτεροι (.) από κει και πέρα όμως είναι σε ποιες βάσεις θα τεθεί η αξιολόγηση και σε ποιους άξονες (.) και βέβαια με ποιους τρόπους θα γίνεται (.) ε αυτό (.)

E: ευχαριστώ πάρα πολύ για το χρόνο σου (.)

A: και γω, και γω

Συνέντευξη με εκπαιδευτικό (Νηπιαγωγός)

E: καλησπέρα (.)

A: καλησπέρα (.)

E: είστε έτοιμη να ξεκινήσουμε τη συνέντευξη;

A: ναι φυσικά (.)

E: ωραία (.) μπορούμε να μιλάμε στον ενικό;

A: φυσικά (.)

E: ωραία (.) στην αρχή κάποια προσωπικά στοιχεία θα σε ρωτήσω (.) εε η ηλικία σου;

A: 54

E: ωραία (.) εε ποιες είναι οι σπουδές σου;

A: τελείωσα τη βασική εκπαίδευση στο νηπιαγωγών το 83 νομίζω, και μετά έκανα τη μετεκπαίδευση στο αριστοτέλειο δύο χρόνια, συν ένα χρόνο ακόμη..

E: μετεκπαίδευση σε τι;

A: στην ειδική αγωγή (.) ε συν ένα χρόνο ακόμη εε στα τρία χρόνια και μετά μπήκα στον τομέα της ειδικής αγωγής από τη γενική

E: μετεκπαίδευση είναι το διδασκαλείο;

A: το διδασκαλείο, συν ένα χρόνο.. ένα εε σεμινάριο διάρκειας ενός χρόνου, με την κυρία τζουριάδου και τον μπάρμπα (.)

E: ωραία (.) πόσα έτη προϋπηρεσίας έχεις;

A: εε στα 31 (.)

E: συνολικά (.)

A: συνολικά (.)

E: από αυτά στην ειδική αγωγή ή σε τμήματα ένταξης ή σε παράλληλη ή σε σχολείο ειδικής αγωγής;

A: από το 2003 (.) τώρα έχουμε 17..

E: 14 χρόνια (.)

A: εκεί (.)

E: είσαι ικανοποιημένη από την εργασία σας ως εκπαιδευτικός των παιδιών με Ειδικές Ανάγκες; και σε ποιο βαθμό βιώνεις αυτή την ικανοποίηση;

A: προσωπικά αν είμαι ;

E: ναι (.)

A: ναι προσωπικά είμαι ικανοποιημένη.. ικανοποιημένη από την άποψη ότι δεν μπορώ να φανταστώ τον εαυτό μου να μπορεί να κάνει κάτι άλλο καλύτερα (.) ήτανε πολύ συνειδητή η επιλογή που πήγα στην ειδική αγωγή και από τη στιγμή που η επιλογή είναι συνειδητή είναι και απόλυτα ικανοποιητική για τον καθένα μας (.)

E: χμ.. τι έχει αλλάξει στη ζωή σου από τη στιγμή που μπήκες στην ειδική αγωγή; όσον αφορά τα συναισθήματα και προσωπικά βιώματα, εμπειρίες..

A: εε τι έχει αλλάξει..μμ σίγουρα με έχει κάνει πιο ευαίσθητο άνθρωπο (.) και μου έχει δώσει έτσι το.. την ευκολία να μπορώ να αφουγκράζομαι (.) ε.. ειδική αγωγή είναι ένας δύσκολος τομέας, πολύ δύσκολος, θέλει αντοχές αλλά ένας τομέας που όταν τον επιλέγεις συνειδητά δεν θα ήθελες να βγεις ποτέ, από αυτόν τον τομέα (.)

E: χμ.. ποια είναι τα κυριότερα συναισθήματα που βιώνεις κατά τη διάρκεια του εκπαιδευτικού σου έργου;

A: τα κυριότερα συναισθήματα.. εε όλα τα συναισθήματα τα βιώνεις στην ειδική αγωγή (.) τα κυριότερα συναισθήματα εε είναι.. τι είναι; είναι.. εντάξει η αγάπη είναι δεδομένη, εε σ αυτά τα παιδιά (.) εε το κυριότερο συναίσθημα.. δεν μπορώ να το προσδιορίσω ποιο είναι το κυριότερο συναίσθημα, είναι μία μίξη συναισθημάτων (.) απλά εε αντιμετωπίζεις.. με.. γίνεσαι πιο ευαίσθητος (.) ε.. αν αυτό μπορεί να ειπωθεί σαν συναίσθημα, μάλλον περιλαμβάνει όλα τα συναισθήματα (.) αφουγκράζεσαι περισσότερο, αναπτύσσεται περισσότερο η υπομονή σου, θέλεις να δώσεις περισσότερα πράγματα, γιατί απαιτούνται περισσότερα πράγματα (.) εε.. και γενικά γίνεσαι πιο διάφανος μάλλον, να το πω έτσι (.) γίνεσαι πιο διάφανος άνθρωπος (χαμόγελο) (.)

E: χμ.. εε τι είναι αυτό που σε αποδυναμώνει, αποσυντονίζει , θλίβει στην εκπαίδευση; όσο αφορά και το ειδικό σχολείο (.)

A: εε τι με αποδυναμώνει.. εε με αποδυναμώνει το γεγονός ότι νιώθω ότι επί της ουσίας εμείς οι παιδαγωγοί, εκπαιδευτικοί που είμαστε στην τελευταία σειρά ακριβώς απέναντι στα παιδιά και πρέπει να αποδώσουμε όσολα τα θεωρητικά και όσολα τα πρακτικά της ειδικής αγωγής, εε νιώθω ότι είμαστε μόνοι (.) επί της ουσίας είμαστε μόνοι (.) εγώ αυτό πιστεύω, γιατί εε μόνοι ψάχνουμε, μόνοι βρίσκουμε, μόνοι πειραματιζόμαστε (.) όλα αυτά (.) εντάξει υπάρχουν κάποια σεμινάρια, υπάρχουν όλα αυτά αλλά η θεωρία από την πράξη για μένα απέχει πάρα πάρα πάρα πολύ (.) εε πιστεύω ότι ένα μικρό κομμάτι της θεωρίας μπορεί να γίνει πράξη και πολλές φορές κομμάτια της θεωρίας μας έχουν ξεγελάσει στην πράξη (.)

E: χμ..

A: ε αυτό νιώθω ότι θα ήθελα ένα πιο οργανωμένο σύστημα (.)

E: χμ..

A: το σύστημα μας δεν είναι οργανωμένο, είναι η εκπαιδευτικός με κάποιον βοηθό, με κάποιο ψυχολόγο, με μία ειδικότητα, απέναντι στα παιδιά (.) δεν υπάρχει οργάνωση (.) δηλαδή για μένα λέει πάρα πολύ αυτή τη στιγμή από τον τομέα της ειδικής αγωγής ο τομέας της τέχνης (.) εε δεν μπορώ να διανοηθώ τα παιδιά της ειδικής αγωγής να μην μπορούν να δουλέψουν την τέχνη, να μπορούν να βγάζουν τον εαυτό τους μέσα από την τέχνη, μέσα από τη ζωγραφική, μέσα από την ιππασία, μέσα από αυτά τα πράγματα (.) γιατί η ειδική αγωγή επί της ουσίας. ένα μεγάλο κομμάτι της ειδικής αγωγής είναι αυτό (.) το μαθησιακό περιορίζεται αρκετά (.) όταν λέω μαθησιακό εννοώ το να διαβάζω, να γράφω..

E: το γνωστικό (.)

A: το γνωστικό (.) μπράβο, ναι, διόρθωσε με είναι το γνωστικό (.) αυτά λείπουν από την ειδική αγωγή (.) λείπουν παντελώς (.) δεν ξέρω, ένα διαφορετικό σύστημα, έτσι ένα ευρωπαϊκό σύστημα θα μπορούσε να κάνει πολύ καλύτερα τα πράγματα εδώ (.) νομίζω πως μάλλον μιλάμε για πασαλείμματα σε αυτή τη χώρα στην ειδική αγωγή (.)

E: χμ.. πώς αντιμετωπίζεις αυτά τα αρνητικά συναισθήματα που μπορεί να βιώσεις;

A: ε στην ειδική αγωγή; μαζί με τα παιδιά;

E: χμ.. ναι (.)

A: εε δεν τα αντιμετωπίζω ιδιαίτερα γιατί πλέον και αυτά είναι βίωμα και αναπόφευκτα (.) αλίμονο αν δεν έχεις αρνητικά συναισθήματα (.) αλλά αρνητικά συναισθήματα στα παιδιά δεν έχεις, αρνητικά συναισθήματα σου γεννιούνται από όλα αυτά που θέλεις να προσφέρεις και δεν μπορείς (.) εε εν πάση περιπτώσει δεν ξέρω εε.. πιστεύω ότι τα αρνητικά συναισθήματα δεν γεννιούνται από τα παιδιά, γεννιούνται από δυσκολίες που έχουμε ε να βοηθήσουμε αφήσουμε και να ξεδιπλώσουμε τον κόσμο αυτών των παιδιών (.) τα παιδιά τι τι αρνητικό συναίσθημα να σου γεννήσουν; τι να σου γεννήσουν; α, να πω κούραση; [αν αυτό είναι κάτι αρνητικό..

E: [μπορεί λόγω της δουλειάς να είναι το αρνητικό συναίσθημα όχι από τα παιδιά..γενικά μπορεί στη δουλειά σου να βιώσεις..

A: [ναι ναι οπωσδήποτε] για φανταστείτε να υπήρχε ας πούμε ο τομέας της τέχνης με έναν εικαστικό μέσα στην τάξη (.) για φανταστείτε να μπορούσαμε να πηγαίνουμε μία φορά την εβδομάδα θεραπευτική ιππασία (.) και για φανταστείτε να μπορούσαμε να υπάρχει ας πούμε εε στο.. στο καθε ειδικό να υπάρχει π.χ. ένας σκύλος θεραπείας (.)

E: χμ..

A: φανταστείτε πόσο πιο σπουδαία πράγματα θα γινόντουσαν (.) και πόσα πράγματα τα οποία δεν μπορεί.. εκ των πραγμάτων δεν μπορώ να τα δώσω εγώ (.) εγώ δεν είμαι σκύλος θεραπείας (.) ε ούτε θα είμαι ένα θεραπευτικό άλογο που θα έδινε ένα μεγάλο κομμάτι σε αυτά τα παιδιά (.) όλα αυτά σε κουράζουν (.) μερικές φορές σε θυμώνουν εε και μερικές φορές λες ότι εντάξει, εντάξει..εε κάνουμε για να κάνουμε (.) εε δεν φτάνει μόνο ο εκπαιδευτικός και μία, δύο, τρεις, τέσσερις ειδικότητες (.) και ειδικότητες που πολλές φορές ε ας πούμε, αυτά τα χρόνια που είμαι στο ειδικό σχολείο, είμαι στα τέσσερα χρόνια νομίζω τέσσερα πέντε χρόνια, και οι ειδικότητες ας πούμε που έχουμε θα έχουν μεγάλη δυσκολία να έχουν το χώρο τους, τεράστια δυσκολία να έχουν το υλικό τους, και επί της ουσίας τι κάνουμε; επαναλαμβάνουν οι ειδικότητες αυτό που κάνει ο εκπαιδευτικός μέσα στην τάξη (.) γιατί πώς αλλιώς να δουλέψουν; με τι να δουλέψουν ας πούμε (.) αυτό (.)

E: χμ.. από την άλλη πλευρά τι είναι αυτό που σε ευχαριστεί στο χώρο εργασίας; βιώνεις συναισθήματα ικανοποίησης, χαράς, ευτυχίας [ή αυτά..;

A: [αυτό ας πούμε που με ικανοποιεί] είναι η προσφορά (.) θεωρώ μεγάλο κομμάτι το.. εε την προσφορά (.) πάντα την θεωρούσα στη ζωή μου μεγάλο κομμάτι (.) εε το να μπορείς να προσφέρεις ε σε αυτόν που το χρειάζεται να πάρει για μένα είναι..ε είναι ότι καλύτερο (.) εκεί που μπορώ να προσφέρω προσφέρω και προσφέρω χωρίς να το τσιγκουνεύομαι (.) αυτό (.)

E: ωραία (.)

A: αλλιώς πώς τι νόημα θα είχε.. κάτι άλλο (.)

E: χμ.. ε σε ενδιέφερε πάντα να είσαι σε ένα ειδικό σχολείο; γιατί επέλεξες το ειδικό σχολείο;

A: ε για.. εε βασικά ήμουν στη γενική αγωγή και ήμουν σε τμήμα ένταξης και η είναι αλήθεια είναι ότι στο νηπιαγωγείο που ήμουν είχα και τη διεύθυνση (.) εε αυτό με έκανε να καταλάβω ότι εγώ μάλλον ήμουν μόνο της γενικής (.) ε πιστεύω ότι.. ίσως να κάνω και λάθος, αλλά πιστεύω ότι ε ένας παιδαγωγός ε..ε.. νιώθει και αν μπορεί αναζητά τον χώρο που μπορεί να αποδώσει (.) εγώ τελικά κατάλαβα ότι η γενική δεν με καλύπτει (.) με καλύπτει μόνο ειδική (.) άρα αυτό που έπρεπε να κάνω.. αυτό που έπρεπε να κάνω είναι να βρω τον χώρο που θα έχω μόνο παιδιά με ειδικές ανάγκες (.) γιατί εκεί μπορώ να αποδώσω τα κάλλιστα (.)

E: χμ..

A: είναι θέμα χαρακτήρα, είναι.. μάλλον θέμα χαρακτήρα.. μάλλον θέμα χαρακτήρα (.)

E: αν θα σου ζητούσα να περιγράψεις το περιβάλλον του ειδικού σχολείου πώς θα το περιέγραφε;

A: [από το ανθρώπινο δυναμικό ή γενικότερα;]

E: [από όλες τις απόψεις, γενικότερα] (.)

A: γενικότερα (.) εε για το ειδικό σχολείο Δράμας μιλάμε;

E: χμ..

A: το ειδικό σχολείο Δράμας είναι ένα φτωχό σχολείο σε.. στο κομμάτι των υλικών, των εργαλείων εε.. αυτών που έχει να προσφέρει ε στο παιδί (.) από θέμα υλικού, από θέμα δομής (.) δεν έχει κάτι ιδιαίτερο το ειδικό σχολείο (.) δυστυχώς (.) εε ας πούμε π.χ υπάρχει μία αίθουσα πηλοπλαστικής η οποία δεν δουλεύει (.) προσπαθήσαμε με πέρυσι να τη δουλέψουμε, τα παιδιά στο νηπιαγωγείο μας είναι λίγα, τη δουλέψαμε.. αλλά θα πρέπει να δουλευτεί με.. με μία άλλη δομή και εν πάση περιπτώσει από το δημοτικό ίσως γιατί είναι και περισσότερα τα παιδιά (.) εμένα αυτό που μου λείπει σε αυτό το σχολείο πάρα πολύ είναι οι πρακτικές δράσεις των παιδιών (.) δεν υπάρχουν πρακτικές δράσεις των παιδιών, δεν υπάρχει κάτι τέτοιο (.) θα μπορούσαμε να κάνουμε πηλό, να ψήνουμε πηλούς, θα μπορούσαμε να κάνουμε τα προαναφερόμενα. όλα αυτά (.) εν πάση περιπτώσει να μπορούν τα παιδιά να.. και να ξεδίνουν και να νιώθουν εε ότι μπορούν (.) γιατί αυτά τα παιδιά μπορούν πολύ καλά μόνο, όχι μόνο, αλλά περισσότερο στο δημιουργικό κομμάτι (.) ένα παιδί με ειδικές ανάγκες μπορεί πολύ εύκολα να δημιουργήσει κάτι, εε παρά να μάθει ας πούμε ότι πέντε και έξι κάνουν πόσο κάνουν και αυτά (.) και στο κάτω-κάτω και πόσο.. πόσο πρωτεύουν πρέπει να είναι ε αυτό σε ένα παιδί που.. βαριάς περίπτωσης, που είναι μέσα στο ειδικό σχολείο (.) άρα αυτό το κομμάτι μου λείπει (.) από το θέμα του προσωπικού εγώ προσωπικά στο νηπιαγωγείο, γιατί και εκεί θα μιλήσω, δεν έχω θ.. δεν έχω κανένα θέμα (.) όσοι συνάδελφοι έχουν έρθει έχουν δουλέψει πάρα πολύ καλά (.) όλοι ήρθαν μία πολύ καλή διάθεση (.) και ε αυτή είναι η μόνη προϋπόθεση που βάζω, στον καθένα, να υπάρχει να υπάρχει καλή διάθεση εε και διάθεση να προσφέρεις και να βοηθήσεις (.) αυτό εμένα μου φτάνει, γιατί όταν πραγματικά θέλεις να βοηθήσεις βρίσκεις και τον τρόπο (.) τώρα τον τρόπο πώς να τον βρεις βέβαια, με τι υλικά το βρεις; προσπαθούμε απλά (.) ότι μπορούμε να κάνουμε (.)

E: θεωρείς πως το προσωπικό που στελεχώνει το ειδικό νηπιαγωγείο στην προκειμένη είναι απόλυτα καταρτισμένο στην Ειδική Αγωγή;

A: εε ναι, νομίζω ναι, εε γιατί στο νηπιαγωγείο υπάρχει ειδική βοηθός, η οποία έρχεται με απόσπαση πάρα πάρα πολλά χρόνια, η οποία είναι απόλυτα καταρτισμένη

E: χμ..

A: ε γνωρίζει πολύ καλά το αντικείμενο της, στα τόσα χρόνια είναι.. και ειλικρινά το λέω αυτό, δεν έχω και κανένα θέμα να το κρύψω, είναι ε είναι μία άριστη συνεργασία,

πολύ καλή δηλαδή πραγματικά, δεν έχω λόγια σε αυτό (.) οι ειδικότητες που έρχονται έχουν κατάρτιση εε βέβαια το αρνητικό είναι ότι κάθε χρόνο αλλάζουμε ειδικότητες, ώσπου να στρώσει μία ειδικότητα τελειώνει και η χρονιά και άντε ξανά από την αρχή (.) θα.. θα ήταν ιδανικά ένα μόνιμο προσωπικό ώστε να μπορείς να κάνεις και το πλάνο σου, γιατί τα παιδιά αυτά που έρχονται εδώ δεν είναι για ένα χρόνο, είναι για δύο χρόνια στο νηπιαγωγείο, πολλές φορές και για τρία χρόνια δικαιούται να μείνουν και για την πρώτη δημοτικού, και πάντα ξεκινάμε από την αρχή (.) και πάντα αυτές οι ειδικότητες που έρχονται ψάχνουν χώρο, και πάντα ψάχνουν υλικό, ε και όλα αυτά είναι ένα σοβαρό χάσιμο χρόνου σε βάρος των παιδιών (.)

E: χμ.. αισθάνεσαι ότι σε αντιμετωπίζουν διαφορετικά οι υπόλοιποι συνάδελφοι ή η τοπική κοινωνία λόγω της απασχόλησής σου στο ειδικό σχολείο; οι συνάδελφοι οι υπόλοιποι της γενικής και η τοπική κοινωνία (.)

A: εε όχι δεν έχω νιώσει κάτι τέτοιο (.) είναι η δουλειά μου, όπως είναι η δουλειά η δική τους (.) γιατί να με αντιμετωπίζουν διαφορετικά; δεν κάνω κάτι το σπουδαιότερο από αυτούς (.) εε η παιδεία, η μάθηση, η προσφορά είναι σε όλους το ίδιο αξιόλογη (.) δεν ξέρω, δεν ξέρω εγώ νομίζω ότι για..για την ειδική αγωγή ήμουν, εδώ είμαι και οκ (.) αυτό (.) δεν υπάρχει κάτι άλλο, δεν υπάρχει κάτι άλλο, όχι (.)

E: χμ...εε πώς θα περιέγραφες το επίπεδο συνεργασίας σου με το υπόλοιπο.. διδακτικό προσωπικό βέβαια δεν έχει το νηπιαγωγείο (.) το βοηθητικό (.) όχι το επιστημονικό (.) θα το πούμε σε επόμενη ερώτηση.

A: το βοηθητικό (.)

E: και σε ποιους τομείς επικεντρώνεται η συνεργασία;

A: εε προανέφερα ότι στο ειδικό νηπιαγωγείο υπάρχει πάντα μία ειδική βοηθός, η οποία για καλή μου τύχη από την ώρα που.. από από τη χρονιά που ήρθε είναι εε το ίδιο πρόσωπο (.) σε αυτό στάθηκα πάρα πάρα πολύ τυχερή (.) ε ο καθένας ξέρει το αντικείμενο του μέσα στην τάξη, είναι αυτονόητο πλέον (.) και ο καθένας σέβεται το αντικείμενο του άλλου και εκεί νομίζω ότι είναι το κλειδί (.) ε δεν.. από τη στιγμή που γνωρίζει πολύ καλά τι θα κάνει, δεν.. χώνομαι σε εισαγωγικά σε αυτό που κάνει, εε όπως και το βοηθητικό μου προσωπικό δεν.. δεν επεμβαίνει σε αυτό που κάνω εγώ από την αρνητική πλευρά (.) ο καθένας ξέρει να κάνει πάρα πολύ καλά τη δουλειά που πρέπει να κάνει (.) το βοηθητικό προσωπικό εε και βάση ας πούμε της νομοθεσίας και

αυτά εε έχει το δικό του.. εε.. το δικό του αντικείμενου, όπως είναι τουαλέτα, όπως είναι η υποδοχή, όλα αυτά τα οποία γίνονται άψογα (.) πραγματικά άψογα (.) και όταν υπάρχει μία υψηλή συνεργασία, μετα δίνεις και περισσότερα (.) εγώ δίνω περισσότερα σε αυτή, και αυτή δίνει περισσότερα στο δικό μου κομμάτι (.)

E: συνηθίζεις να συζητάς προβλήματα των παιδιών στο σχολικό περιβάλλον με το υπόλοιπο προσωπικό;

A: ε ναι αυτό το θεωρώ αυτονόητο (.) οι αξιολογήσεις που γίνονται στο νηπιαγωγείο το ελάχιστο ανά τρίμηνο, γίνονται καθαρά από κοινού (.)

E: χμ..

A: από κοινού όταν γίνεται η αξιολόγηση την ξεκινάω εγώ (.) στον τομέα, στο κομμάτι που αφορά το βοηθητικό προσωπικό το συμπληρώνει και κατόπιν η μία εε διορθώνει, ελέγχει, διορθώνει την άλλη πάνω στην αξιολόγηση (.) ελέγχει, δηλαδή τσεκάρει ε..ε.. σημεία τα οποία θέλουν συζήτηση και ίσως να έπρεπε να διορθωθούν ή όχι (.) αυτή είναι..αυτό είναι πάγιο και αυτονόητο (.)

E: επομένως ανταλλάζεις και απόψεις με τους .. [με το υπόλοιπο διδακτικό προσωπικό] ;

A: [ε ναι μέσα σε ένα ειδικό περιβάλλον] εε αλίμονο αν ο καθένας δουλεύει από μόνος του (.) τότε δεν κάνουμε τίποτα, τίποτα απολύτως (.) είναι μία εγωιστική συμπεριφορά και δυσκολεύει πάρα πολύ τα πράγματα (.) βασικά θα δυσκόλευε πρώτα εμένα σαν προσωπικότητα (.) και κατόπιν το έργο μου (.) δεν έχουμε λόγο για κάτι τέτοιο, πραγματικά (.) εε ένα αρνητικό περιβάλλον ε ειδικά στον τομέα της ειδικής αγωγής έχει τραγικά αντίκτυπα και στα παιδιά, αλλά και στον ίδιο τον εκπαιδευτικό και στο βοηθητικό προσωπικό από θέμα ψυχολογίας (.) και επειδή είναι δύσκολα, είναι δύσκολο να δουλεύεις με αυτά τα παιδιά, φανταστείτε τώρα να υπάρχουν και τέτοια προβλήματα (.) δεν.. είναι ένα χάσιμο χρόνου και μία ψυχική φθορά η οποία είναι ανούσια η επί της ουσίας (.)

E: με τους εκπαιδευτικούς των γενικών σχολείων αναπτύσσονται..αναπτύσσονται κάποιες σχέσεις; υπάρχει..

A: εε ναι, αναπτύσσονται κάποιες σχέσεις, από ποια άποψη; δεν ξέρω ε.. επί προσωπικού αν εννοείτε εντάξει ο καθένας έχει τις σχέσεις του (.)

E: ναι

A: [αλλά σε σχέση με το σχολείο]

E: [όχι για το σχολικό..]

A: σε σχέση με το σχολείο αυτό που φροντίζουμε είναι εε να κάνουμε.. να κάνουμε επισκέψεις, να έχουμε επαφή με τη γενική αγωγή στο πλαίσιο.. στο πλαίσιο εε στο πλαίσιο να έρχονται τα παιδιά μας σε επαφή με παιδιά της γενικής αγωγής (.)

E: χμ..

A: και ειδικά όταν ένα παιδί ας πούμε είναι στην τελευταία χρόνια που να φύγει ε.. για να φύγει από δω, εε.. πάντα αυτές τις χρονιές, πάντα κάνουμε προγράμματα με το δημοτικό που τυχαίνει, έχουμε την τύχη να είμαστε απέναντι (.) γιατί και δύο παιδάκια μας, δύο παιδιά από το νηπιαγωγείο, πέρυσι και πρόπερσι, είχαμε έτσι τη μεγάλη τύχη να τα βγάλουμε στη γενική αγωγή, οπότε εε.. και τις δύο χρονιές κάναμε πρόγραμμα από κοινού για να μπορέσει να γίνει σωστά η ενσωμάτωση των παιδιών αυτών στη γενική αγωγή (.)

E: ωραία (.) εε η συνεργασία σου με το επιστημονικό.. επιστημονικό προσωπικό, τις ειδικότητες δηλαδή, πώς είναι; και υπάρχουν κοινί στόχοι δραστηριοποίησης;

A: εννοείται ότι είναι κοινί οι στόχοι της δραστηριοποίησης (.) εννοείται ότι όλα αυτά είναι.. εμπλέκονται και αλληλεπιδρούνται (.)

E: χμ..

A: ο μαθησιακός τομέας επί της ουσίας είναι ένα κομμάτι με πάρα πάρα πολλά έτσι εε.. εε κομματάκια δικά του (.) αλλά okay εγώ δεν θα έλεγα ποτέ μία συνάδελφο, μία ψυχολόγο δως μου να κάνω εγώ το τεστ (.) ξέρω γω ένα wisc και αυτά (.) ε θα ζητούσα όμως από τη συνάδελφο να μου πει τα αποτελέσματα και να το κουβεντιάσουμε (.)

E: χμ..

A: αυτή..αυτό λέει η λογική και αυτό κάνουμε (.) ο καθένας αυτό που γνωρίζει καλά να κάνει (.)

E: χμ.. ε με τους γονείς των μαθητών πώς θα περιγράφατε τη συνεργασία σας;

A: εε εμ.. εγώ από την ώρα που ξεκίνησα στο ειδικό αλλά και πιο μπροστά πάντα ήμουν πεπεισμένη ότι χωρίς τους γονείς δεν μπορείς να κάνεις τίποτα (.) έτσι κι αλλιώς εε βάσει αυτού δρομολόγησα και στον προγραμματισμό του κάθε.. που κάνω κάθε χρόνο συναντήσεις με τους γονείς (.) ε.. οι οποίες είναι προγραμματισμένες συναντήσεις (.) επί της ουσίας γίνονται ε το ελάχιστο ε ανά δύο με τρεις μήνες όπου τους καλώ και όλους μαζί (.) ε την πρώτη το κάναμε όλοι μαζί (.) εκεί δεν αποδώσαμε ένα πάρα πολύ γιατί ξεκίνησε μία γενική έτσι συζήτηση εε και αποφάσισα να τους.. να κάνουμε συναντήσεις με τον καθένα χωριστά

E: χμ..

A: όπου βάζουμε την αξιολόγηση του παιδιού στο τραπέζι (.) π.χ. την αξιολόγηση τριμήνου και καθόμαστε και κουβεντιάζουμε (.) που είμαστε, που δεν είμαστε, που μείναμε πίσω, που πήγαμε μπροστά, ούτως ώστε και ο γονείς να έχει εικόνα (.) όχι απλά για να έχει εικόνα του παιδιού του αλλά για να μπορεί και εκείνος να βοηθήσει από τη δική του την πλευρά

E: ναι (.)

A: οπότε έχουμε άμεσες συναντήσεις με τους γονείς (.)

E: συνεργασία υπάρχει με το σχολικό σύμβουλο, με το ΚΕΔΔΥ, με τον προϊστάμενο της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης;

A: [ε ναι φυσικά]

E: υπάρχει;

A: δεν γίνεται να μην δεν υπάρχει συνεργασία (.) αυτό είναι αυτονόητο (.) χωρίς συνεργασία δεν μπορείς να κάνεις και διαφορετικά (.) ε ειδικά το ειδικό σχολείο με το ΚΕΔΔΥ έχει άμεση συνεργασία από τη στιγμή που υπάρχουν οι γνωματεύσεις (.)

E: χμ..

A: με το σύμβουλο το ίδιο από τη στιγμή που υπάρχουν προγράμματα και κάνουμε προγραμματισμό (.) ε και με το διευθυντή εκπαίδευσης το ίδιο διότι (χαμόγελο) είναι η διεύθυνση της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης (.)

E: εε υπάρχουν σχέσεις των εκπαιδευτικών, εσάς εσάς δηλαδή, με τις κοινωνικές υπηρεσίες του δήμου; για λόγους.. με ψυχολόγους, με κοινωνικούς λειτουργούς δηλαδή εκτός σχολείου (.)

A: εε ο.. εγώ προσωπικά σαν προϊσταμένη του νηπιαγωγείου και σαν παιδαγωγός δεν έχω επαφές με αυτές τις υπηρεσίες

E: χμ..

A: γιατί δεν χρειάστηκε να έχω (.)

E: δεν χρειάστηκε..

A: εε επαφές με αυτές τις υπηρεσίες έχουν οι κοινωνικοί λειτουργοί, όταν έχω ειδικότητα με κοινωνικό λειτουργό που εε δόξα τω Θεώ μέχρι τώρα δεν είχα τέτοια προβλήματα ώστε να έρθουμε σε επαφή με αυτές τις τέτοιες, αλλά νομίζω ότι από τη στιγμή που, που.. εε υπάρχει ειδικότητα που μπορεί να το κάνει αυτό, ε δεν είναι δικό μου κομμάτι

E: χμ..

A: τώρα μακάρι να μη χρειαστεί (.) αν χρειαστεί κάτι τέτοιο

E: ναι (.)

A: το βλέπουμε στο μέλλον (.)

E: έχει απασχολήσει το..το σχολείο το ζήτημα της εξωστρέφειας; δηλαδή δράσεις, παραστάσεις των παιδιών, επισκέψεις σε υπηρεσίες του δήμου, σε ιστορικούς χώρους..

A: ε ναι, αυτό το κάνουμε (.) όταν ξε.. όταν κάνουμε την αρχή της χρονιάς τον προγραμματισμό μας φροντίζουμε να γράψουμε και τις επισκέψεις μας όλου του χρόνου (.) δόξα τω Θεώ το ειδικό σχολείο Δράμας έχει λεωφορειάκι, το οποίο μας λύνει τα χέρια

E: χμ..

A: γιατί χωρίς αυτό δεν μπορείς να πας πουθενά (.) την πρώτη χρονιά δεν είχαμε (.) δοκιμαστήκαμε με τα ταξί (.) ήταν μΙα ταλαιπώρια (.) παρόλα αυτά δεν κάναμε και πίσω (.) τώρα έχουν το λεωφορειάκι εε και κάνουμε επισκέψεις (.) βάσει του προγραμματισμού που έχουμε δηλώσει κάνουμε και τις επισκέψεις μας (.) και αυτές

είναι απαραίτητες γιατί εε δεν είναι δυνατόν ένα παιδί με ειδικές ανάγκες να είναι κλεισμένο μόνιμα μέσα στην τάξη (.) το παιδί με ειδικές ανάγκες πρέπει να προσλαμβάνει άμεσα εικόνες από τον κόσμο, από το γύρω περιβάλλον του, εε γιατί επί της ουσίας αυτή είναι και η πιο άμεση και ουσιαστική μάθηση για αυτό το παιδί (.)

E: χμ..

A: οπότε εε πηγαίνουμε όπου μπορούμε να πάμε (.) οπότε σε ό,τι μας δίνεται ευκαιρία φυσικά και πηγαίνουμε (.)

E: υπάρχει κάποια σχέση με συλλόγους ΑΜΕΑ;

A: ε σχέση προσωπική;

E:εννοώ..

A: των παιδιών; ε όχι..

E: του σχολείου (.)

A: του σχολείου κοιτάζτε (.) κοιτάζτε να δείτε (.) εγώ έχω από παιδιά εε ηλικίας μέχρι έξι εφτά χρόνων (.) ε δεν νομίζω ότι θα, θα προσέφερε σε κάτι να έχω επαφή με το Σύλλογο ας πούμε ΑΜΕΑ ή παραπληγικών π.χ. της Δράμας να πάω τα παιδάκια μου να δούνε τι ας πούμε; είναι μικρά παιδιά, δεν είναι μεγάλα παιδιά ούτως ώστε να μπορούμε να συνεργαστούμε με αυτούς τους τομείς (.) εντάξει κατά καιρούς είχαμε ας πούμε είχαμε.. είχαν έρθει ο σύλλογος συμμετέχω (.) μας έκαναν πολύ όμορφα πραγματάκια, ζωγράφισαν..

E:τι σύλλογος

A: συμμετέχω (.) είναι ένας πολιτιστικός σύλλογος

E: ναι (.)

A: ε και να ζωγράφισε εδώ τους τοίχους μας (.) εε ας πούμε πέρσι, πρόπερσι; πέρσι (.) είχαμε φέρει τον Βασίλη τον Σιμάο ο οποίος είναι Καλών Τεχνών και ζωγραφίσαμε όλοι μαζί τον τοίχο μας έξω από το νηπιαγωγείο (.) δηλαδή υπάρχουν αυτές οι επαφές αλλά τα παιδάκια μου είναι πολύ μικρά για να μπορούμε να κάνουμε προγράμματα με συλλόγους ενηλίκων (.)

E: χμ.. υπάρχει υποστήριξη των εκπαιδευτικών στους γονείς των παιδιών με ειδικές ανάγκες ή σε μέλη συλλόγων ατόμων ΑΜΕΑ;

A: εντάξει ο εκπαιδευτικός μπορεί να στηρίζει όσο μπορεί να στηρίζει (.)

E: χμ..

A: εε από κει πέρα οι γονείς πρέπει να στηρίζονται με ένα διαφορετικό τρόπο, με κάποιο ψυχολόγο, με όλα αυτά (.) εκεί είναι επί της ουσίας η στήριξη (.) και αυτό το πράγμα η αλήθεια είναι ότι λείπει από το ειδικό (.) πραγματικά λείπει από το ειδικό (.) γιατί και οι ειδικότητες που έρχονται τουλάχιστον στο νηπιαγωγείο είναι ελάχιστες ώρες (.) είναι μία φορά την εβδομάδα (.) δεν ξέρω, δύσκολα βολεύει σε κάποιο γονιό (.) τέλος πάντων και υπάρχει διάθεση και γίνονται και συναντήσεις αλλά ε.. εμένα δεν είναι δική μου δουλειά ψυχολογικά να στηρίζω (.) στηρίζω ένα γονιό ψυχολογικά από αυτό που ξέρω (.)

E: χμ..

A: και από αυτό που μπορώ έτσι σαν άνθρωπος

E: ναι..

A: και ενστικτωδώς

E: ναι ναι..

A: και με το συναίσθημα (.) από κει και πέρα.. φυσικά και δεν μπορώ να το κάνω (.) γιατί δεν γνωρίζω α.. α.. τη λειτουργία μιας ψυχολογικής αντιμετώπισης των γονιών (.)

E: χμ.. πώς αντιμετωπίζει η τοπική κοινωνία τα παιδιά αυτά; και τους γονείς τους;

A: ναι (.) ε.. αυτό που βλέπω και δεν μου αρέσει είναι το περίσσεμα από το παλαμάκι (.) πολύ παλαμάκι σε αυτά τα παιδιά (.)

E: χμ..

A: ό,τι παρουσιάζουν αυτά τα παιδιά, πολύ παλαμάκι (.) είναι τόσο πολύ το παλαμάκι που εξαντλούμαστε σε εκείνο το παλαμάκι (.) ε δεν μου αρέσει εμένα αυτό το πράγμα (.) δεν μου αρέσει αυτά τα παιδιά να τα χειροκροτούν χωρίς σταμάτημα και από κει και πέρα να σταματάει ε σε αυτό το χειροκρότημα (.) όχι, θέλω επί της ουσίας πράγματα (.) πραγματικά (.)

E: χμ..

A: αυτό γίνεται (.) παρουσιάζουν αυτά τα παιδιά και μόνο χειροκροτούν (.) χειροκροτούν γιατί τα λυπούνται; δεν κατάλαβα (.)

E: χμ..

A: γιατί αυτό το χειροκρότημα; γιατί; είναι παιδιά όπως όλα τα άλλα παιδιά με κάποιες δυσκολίες υπολείπονται σε αυτά (.) ας δούμε ποιες είναι αυτές οι δυσκολίες και ας τα. άς.. τα να στηρίξουμε και ας τα βοηθήσουμε επί της ουσίας (.)

E: χμ..

A: γιατί το παλαμάκι που δεν σταματάει δείχνει λύπη, δείχνει άλλα συναισθήματα, τα οποία εμένα προσωπικά δεν μου αρέσουν καθόλου (.) θέλω να τα αντιμετωπίζουν όπως όλα τα παιδιά με κάποιες ιδιαίτερες ανάγκες, οι οποίες ιδιαίτερες ανάγκες πρέπει να στηρίζονται επί της ουσίας (.) τίποτα περισσότερο (.)

E: ωραία (.) εε ποιους πιστεύεις ότι είναι συνοπτικά ο ρόλος σου και οι αρμοδιότητές σου; ως νηπιαγωγός;

A: ο ρόλος μου.. ποιος είναι ο ρόλος μου.. ο ρόλος μου είναι η διαπαιδαγώγηση αυτών των παιδιών (.) ο ρόλος μου είναι η..η ψυχική επικοινωνία με αυτά τα παιδιά (.) ο ρόλος μου είναι να τα βοηθήσω να ξετυλίξουν τις δυνατότητες που έχουνε (.) και ο ρόλος μου είναι να τα κάνουν να νιώθω καλά (.) αν όχι ευτυχισμένα, γιατί η λέξη ευτυχία είναι μεγάλη κουβέντα (.) να τα κάνω να νιώθουν καλά (.)

E: χμ.. με ποιους τρόπους θεωρείς ότι επιτυγχάνεται αυτός ο ρόλος;

A: εε πιστεύω ότι αυτός ο ρόλος επιτυγχάνεται εε κατά πρώτον, κατά βασικότερο με την εε άμεση επικοινωνία που έχεις με τα παιδιά (.) όταν υπάρχει επικοινωνία με τα παιδιά.. έτσι.. γνήσια επικοινωνία, από εκεί πέρα όλα τα άλλα έρχονται (.)

E: τι θεωρείς επιτυχία στο έργο σου; και ποιοι παράγοντες συμβάλλουν σε αυτό;

A: τι θεωρώ επιτυχία.. επιτυχία θεωρώ να.. να βλέπω ε το κάθε παιδί που έρχεται στο νηπιαγωγείο εε μετά από το διάστημα που φοιτά σε αυτό, να έχει μία ε καλή εξέλιξη (.)

E: χμ..

A: αυτός είναι ο στόχος και αυτή είναι και η ανταμοιβή του κάθε εκπαιδευτικού (.)

E: χμ. και ποιοι παράγοντες συμβάλλουν σε αυτό; στο να επιτευχθεί αυτό;

A: εε (2) εκπαιδευτικοί παράγοντες (.) δηλαδή προγραμματισμός από την αρχή (.) εε πρόγρ.. αξιολόγηση, αρχική αξιολόγηση, εε μεσαία αξιολόγηση και τελική αξιολόγηση (.) να ξέρεις ακριβώς τι γίνεται, να ξέρεις τους στόχους σου, να ξέρεις ακριβώς ποια είναι η πρόοδος του παιδιού στο διάστημα αα της φοίτησής του εδώ και από κει και πέρα νομίζω πως με ένα καλό προγραμματισμό τα πράγματα ε πάνε καλά (.)

E: χμ.. ποιες είναι οι πιο βασικές δυσκολίες αντιμετωπίζεις στο έργο σου; και που οφείλονται; που θα τις απέδιδες;

A: εε δυσκολίες, νομίζω πως το είχαμε πει και πιο μπροστά, είναι στο ότι ε συνήθως στην ειδική αγωγή νιώθουμε ότι ε κολυμπάμε μόνοι μας (.) εγώ θα ήθελα μεγαλύτερη στελέχωση, και από υλικό, και από ανθρώπινο υλικό, και ε από υλικό ε διαπαιδαγώγησης (.)

E: χμ.. αισθάνθηκες την ανάγκη να παρακολουθήσεις κάποιο σεμινάριο, ώστε να βελτιώσεις ή να εμπλουτίσεις τις γνώσεις σου και για να παρακολουθήσεις τις εξελίξεις στο χώρο της ειδικής αγωγής;

A: ε ναι αυτό γίνεται (.) αυτό γίνεται (.) φυσικά και παρακολουθούμε σεμινάρια (.) φυσικά και παίρνουμε συνεχώς γνώσεις γιατί η γνώση, η επιστήμη εξελίσσεται (.) όποτε αυτό είναι αναγκαίο (.)

E: χμ.. αν σου ζητούσα να περιγράψεις περιστατικά που συνέβησαν στο ειδικό σχολείο, τι θα μπορούσες να αφηγηθείς; ή κάποιο ευχάριστο ή κάποιο δυσάρεστο (.) αν σου έχει δηλαδή μείνει κάτι στο μυαλό σου (.)

A: ναι (.) ε το ευχάριστο που μου έχει μείνει είναι ε τα δύο παιδάκια μου τα οποία.. τα δύο παιδιά του νηπιαγωγείου τα οποία καταφέραμε ε.. και μετά τη φοίτησή τους από το νηπιαγωγείο πέρασαν στη γενική αγωγή (.) με παράλληλη στήριξη, φυσικά (.) και δεν συνέχισαν τη φοίτησή τους στο ειδικό σχολείο (.)

E: χμ..

A: για μένα αυτό είναι κάτι πάρα πάρα πολύ θετικό (.) είναι ένα κομμάτι έτσι της ψυχικής ανταμοιβής για ό,τι κάνουμε εδώ (.) και μακάρι να ξ.. να τα καταφέρουμε και

με κάποιο άλλο παιδάκι ακόμη (.) τώρα, από δυσάρεστα.. υπάρχουνε δυσάρεστα (.) ε είναι μικρά μικρά τα δυσάρεστα, δεν είναι κάτι (.) είναι οι δυσκολίες των παιδιών (.) ε είναι τα απρόοπτα (.) αυτά όμως είναι έτσι μικρά και.. όχι τακτικά αλλά τα ζούμε, τα ζούμε (.)

E: χμ.. εε αν και είναι βέβαια νηπιαγωγείο αλλά σε έχει απασχολήσει έστω μακροπρόθεσμα το θέμα της ένταξης των παιδιών στην αγορά εργασίας; και η εκπαίδευση που παρέχεται στο ειδικό σχολείο βοηθάει αυτά τα παιδιά ώστε στο μέλλον να ενταχθούν στην αγορά εργασίας;

A: ε εντάζει τώρα το ειδικό νηπιαγωγείο και το ειδικό.. νομίζω και το ειδικό δημοτικό είναι μία πολύ έτσι εε χαμηλή ηλικιακά βαθμίδα (.)

E: χμ..

A: εε για να μπορούμε να πούμε κάτι τέτοιο, αλλά σίγουρα προβληματίζομαι και σίγουρα κάθε φορά που βλέπω, που έρχεται το παιδαα... κάθε παιδάκι μου και έτσι είναι στο νηπιαγωγείο, σίγουρα το μυαλό μου κάνει έτσι μία διαδρομή και εε προσπαθώ να μαντέψω τι θα κάνει (.) όχι προσπ.. τι θα κάνει αυτό το παιδί στη ζωή του (.) και η αλήθεια είναι ότι εε έτσι μερικές φορές που έρχονται παιδάκια τα οποία έχουν τις δυνατότητες για κάτι περισσότερο εκεί εε κάνω έτσι με το μυαλό μου ένα πλάνο ελπίδας και λέω ότι ίσως εδώ τα καταφέρουμε, ίσως κάνουμε.. ίσως κάνει κάτι καλύτερο (.) ε εντάζει γνωρίζω όμως ότι, όπως και όλοι μας, ότι στην ειδική αγωγή δεν είναι τα πράγματα.. η στήριξη στην ειδική αγωγή και στην.. η επαγγελματική στήριξη αυτών των παιδιών δεν είναι ιδανική ε..στη χώρα μας (.) η βοήθεια που παρέχεται (.)

E: τι νομίζεις ότι θα έπρεπε να κάνει η πολιτεία για να.. ως προς την εκπαίδευση για να ενταχθούν τα παιδιά αργότερα στην κοινωνία και στην.. επαγγελματική αποκατάσταση;

A: ε αυτό που πιστεύω, που νομίζω θα έπρεπε να γίνει είναι εξαρχής εε όχι από το νηπιαγωγείο, αλλά από το δημοτικό, ήδη να υπάρχει ε.. λίγο πιο έτσι λίγο πιο οργανωμένη στήριξη σε αυτά τα παιδιά εε ούτως ώστε όταν θα τελειώσουν τις βαθμίδες, να μπορούν εύκολα, να μπορούν να κάνουν κάτι ε.. εν πάση περιπτώσει ε για τον βιοπορισμό τους (.) δηλαδή, γιατί να μην υπάρχει από το δημοτικό σχολείο να μην υπάρχουν κάποιες..ε.. κάποια πλαίσια τεχνικών, τέχνης που θα μπορούσαν να μάθουν

τα παιδιά; (.) ας πούμε γιατί να μην υπάρχει στο δημοτικό ένας μεγάλος αργαλειός; γιατί να μην υπάρχει ένα πρόγραμμα όπου πρακτικά τα παιδιά θα μαθαίνουν κάτι (.) αυτά τα παιδιά μαθαίνουν αργά (.) αυτό το γνωρίζουμε (.) πολύ αργά σε σχέση με τα παιδιά της γενικής αγωγής (.) ξεκινούν και μαθαίνουν κάτι στην.. έτσι κάτι βιοποριστικό εε μετά το τέλος του Δημοτικού, στην επόμενη βαθμίδα (.) εγώ νομίζω ότι..και δεν είναι και οργανωμένα τα πράγματα είναι.. εν πάση περιπτώσει ίσα να περνάει και.. να περνάει και η ώρα τους (.) και αν κάνω λάθος, μπορεί να κάνω και λάθος (.) από κει και πέρα τι να μάθει ένα παιδί το οποίο ξεκινάει στα 15 ε κάτι; τι.. πώς να μάθει ας πούμε αυτό το παιδί είναι υφαίνει τα 15; ή πώς να μάθει να κάνει κάτι άλλο στα 15; όποτε θέλει οργάνωση (.) οργάνωση από νωρίς (.)

E: χμ.. εάν σου ανέθεταν να λάβεις μέρος σε ένα σεμινάριο ειδικής αγωγής ποιες θεματικές θα οργάνωνες; τι έχουν ανάγκη νομίζεις ότι έχουν ανάγκη οι εκπαιδευτικοί της ειδικής αγωγής στο να εκπαιδευτούν, στο να μάθουν;

A: εε ναι (.) τι θα ήθελα.. εντάξει συνήθως τα σεμινάρια που πηγαίναμε τα περισσότερα είναι θεωρητικά (.) εντάξει και είναι φυσιολογικό να είναι θεωρητικά (.) αυτοί οι οποίοι κάνουν τα σεμινάρια επί της ουσίας είναι πανεπιστημιακοί (.) δουλεύουνε πάνω στη θεωρία και όχι στην πράξη και εμείς καλούμαστε μετά αυτά να τα κάνουμε πράξη (.) εε είναι απόλυτα χρήσιμα και αυτά και δεν το συζητώ αυτό (.) εε.. θα ήθελα όμως να παρακολουθήσω σεμινάρια εε τα οποία να ήταν περισσότερο.. όχι πρακτικά (.) το πρακτικό το ξέρουμε (.) αλλά περισσότερο.. πιο εξειδικευμένα στο πρακτικό κομμάτι (.) θα μου.. θα μου άρεσε πάρα πολύ να παρακολουθήσω ένα σεμινάριο τέχνης για τα παιδιά ειδικής με ειδικές ανάγκες (.) ή κάτι ανάλογο (.) κάτι που θα έμπαινα στην τάξη και θα μου ενέπνεε την.. την φαντασία να κάνω κάτι ξεχωριστό στα παιδιά (.) αυτό θα το ήθελα πάρα (.) πολύ πέρα από τα θεωρητικά τα οποία επαναλαμβάνονται ας πούμε στα σεμινάρια (.)

E: πώς θα μπορούσαν να βελτιωθούν οι συνθήκες για τους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές; στο ειδικό σχολείο (.)

A: με περισσότερη στήριξη (.)

E: χμ....

A: περισσότερη στήριξη (.) ε..ε..το είχαμε πει νομίζω πιο μπροστά (.) με.. και η στήριξη ποια είναι; καλύτερη στελέχωση (.) όταν.. όσο καλύτερα στελεχωμένο είναι ένα

σχολείο από θέμα από δυναμικό και από υλικό εε και από προγράμματα τόσο καλύτερα ε και πιο εύκολα είναι τα πράγματα για όλους (.) αυτό (.) στελέχωση (.) λείπει η στελέχωση (.)

E: τι θα έκανες για να είναι οι εκπαιδευτικοί ικανοποιημένοι μέσα στο σχολικό περιβάλλον; με τι θα αναπλήρωνες τις ελλείψεις; βέβαια μιλήσαμε τώρα για ελλείψεις ανθρώπινου δυναμικού (.) κάτι άλλο που θα μπορούσε να γίνει;

A: αα τι άλλο ας πούμε; εγώ ας πούμε θα ήθελα πάρα πολύ, αν μιλάμε για πρακτικό κομμάτι, να μπορούσαμε ε να κάνουμε το κομμάτι της ιππασίας (.) θεραπευτικής ιππασίας (.)

E: χμ..

A: πάρα πολύ (.) εντάξει είναι βέβαια πρακτικό και δεν ξέρω πόσο ανταποκρίνομαι στην ερώτηση (.) αλλά μία φορά την εβδομάδα ιππασία θα.. τα παιδιά νομίζω ότι θα τα ανέβαζε σε πολύ έτσι υψηλότερα επίπεδα (.) ένα απλό πράγμα (.)

E: χμ..

A: το οποίο δεν μπορεί να γίνει (.) δεν ξέρω τους λόγους (.) δεν ξέρω τι γίνεται (.) δυστυχώς το νηπιαγωγείο δεν μπορεί αυτοβούλως να τα κάνει αυτά (.) ακολουθεί το δημοτικό σχολείο (.) είναι..δεν γίνεται το νηπιαγωγείο να τα κάνει αυτά (.) οπότε συμπορευόμαστε δυστυχώς έτσι σε κάποιες λύσεις

E: χμ..

A: σε κάποιες που δεν είναι οι.. αυτές που ίσως θα έπρεπε να είναι (.)

E: ναι (.) αν ήσουν σχολικός σύμβουλος τι θα άλλαζες στο ειδικό σχολείο;

A: την έμπνευση (γέλια) (.) τι θα άλλαζα; θα έδινα έμπνευση στο ειδικό σχολείο (.) εε θα.. θα έκανα τους εκπαιδευτικούς να νιώθουν ότι στηρίζονται εε..εε.. ότι στηρίζονται σε κάτι καινούργιο, σε κάτι διαφορετικό, σε κάτι εμπνευσμένο, ότι υπάρχει δρόμος για να κάνουμε κάτι ξεχωριστό (.) αυτό (.) αυτό (.) κάτι διαφορετικό (.) που δεν γίνεται μέσα σε αυτά τα πλαίσια τα οποία έτσι δουλεύουμε (.)

E: εε εάν σου ενέθεταν το σχεδιασμό μιας πολιτικής για το Ειδικό σχολείο που θα επικεντρωνόσουν; σε ποια θέματα;

A: μιας;

E: μιας πολιτικής για το ειδικό σχολείο (.) αν σου ανέθεταν από το θέμα από πλευράς.. ήσουν σε μια αρμόδια επιτροπή του υπουργείου ας πούμε (.) που θα επικεντρωνόσουν; στο.. σε ποια θέματα; (2) όσον αφορά την πολιτική δηλαδή που θα επικεντρωνόταν; σε ποια ζητήματα;

A: σε ένα ανοιχτό ειδικό σχολείο (.) αυτό (.)

E: χμ..

A: σε ένα ανοιχτό ειδικό σχολείο (.) σε ένα σχολείο που να μπορεί να βγαίνει από αυτό το μαθησιακό κλειστό πλαίσιο και να κάνουμε πράγματα (.) πράγματα τα οποία θα εμπνέουν τα παιδιά (.)

E: χμ..

A: και θα τα βοηθήσουν να είναι χαρούμενα, να είναι ευτυχισμένα, και να τους προσφέρουν και γνώση (.) γιατί αυτά τα παιδιά μαθαίνουν βιώνοντας (.) σε ένα πολύ μεγάλο κομμάτι (.) και όχι θεωρητικά (.) δεν ξέρω πόσο αντιληπτό είναι αυτό αλλά να κάνουμε προγράμματα (.) να μπορούμε να.. όλο αυτό που προανέφερα ας πούμε (.)

E: χμ.. ναι ναι (.) και μια τελευταία ερώτηση όσον αφορά την αξιολόγηση (.) θεωρείς απαραίτητη την αξιολόγηση των εκπαιδευτικών και γιατί;

A: εε ναι (.) την αξιολόγηση των εκπαιδευτικών τη θεωρώ απαραίτητη (.) είναι ένας καλός μπούσουλας (.) εε αυτό όμως που την χαλάει την αξιολόγηση είναι οι.. οι δεύτερες, τρίτες σκέψεις, και οι τέταρτες που περνάνε από τους εκπαιδευτικούς (.) η αξιολόγηση πρέπει να γίνεται για να γίνει ο κάθε παιδαγωγός καλύτερος (.) εε αυτό (.) ε.. όταν η αξιολόγηση γίνεται για.. με τη.. με το φόβο του εκπαιδευτικού ότι 'εγώ θα μπορεί να απολυθώ' και τα λοιπά και τα λοιπά, είναι ένας καταναγκασμός (.) δεν είναι η αξιολόγηση δεν είναι ειλικρινής (.) και ο καθένας προσπαθεί εε έτσι να κάνει ότι.. ότι μπορεί; για να.. έτσι να το πω να μείνει, να διατηρήσει τη θέση του (.) δεν είναι όμως έτσι τα πράγματα (.) η αξιολόγηση πρέπει να έχει έναν άλλο σκοπό (.) η αξιο.. και αν είχε κάποιον άλλο σκοπό ή που ίσως και έχει αλλά αυτό περνούσε στους εκπαιδευτικούς, εε νομίζω ότι θα ήταν πολύ καλύτερα τα πράγματα και θα ήταν και πιο ειλικρινείς οι εκπαιδευτικοί (.) η αξιολόγηση γίνεται, αυτός είναι ο ρόλος της, για να γίνουμε καλύτεροι (.) και όχι να κριθούμε (.) νομίζω ότι η αξιολόγηση αυτή τη

στιγμή γίνεται..είναι κρίση (.) δεν είναι αξιολόγηση (.) οπότε.. ας ονομάζεται κρίση και όχι αξιολόγηση (.)

E: ευχαριστώ πολύ για το χρόνο σου (.)

A: ευχαριστώ